BIBLIOTHECÆ ARABICÆ
SPECIMEN

DEO JUVANTE

PRAESIDE

CHRISTIANO FRIDERICO SCHNURRER

LITT. GR. ET ORIENTAL. PROF. P. O.

ET DUCALIS STIPENDII THEOLOGICI EPHORO

PRO OBTINENDIS MAGISTERII PHILOSOPHICI HONORIBUS

DIEBUS AUGUST. MDCCXCIX

PUBLICE DEFENDENT

CHRISTOPHORUS FRIDER. MAIER *Stuttgardianus*
JOANNES FRIDER. EHEMANN *Oelbronnensis*
JO. FERDINAND. CHRIST. PFAHLER *Kircho Teccensis*
JOANNES GEORGIUS ROESCH *Nozingensis*
PHILIPPUS JACOBUS VISCHER *Winnendensis*
JOANNES FRIDER. TRAUTWEIN *Vinimontanus*
CAROLUS LUDOVICUS LEBRET *Stuttgardianus*

SERENISSIMI STIPENDIARII ET MAGISTERII PHILOSOPHICI CANDIDATI.

TUBINGAE LITTERIS HOPFFERIANIS.

Bibliothecæ arabicæ specimen edituris nobis placuit historici geographicique argumenti libros, adhuc editos, potissimum enumerare, quod hoc genus scriptorum videretur omnino ad plures pertinere, quam grammaticæ, lexica, et quæ sunt ad discendam linguam subsidia alia. Et hæc qui noscere cupiat, habet nunc unde possit eorum notitiam repetere, ex quo prodiit *a Catalogue of dictionaries, vocabularies, grammars, and alphabets. in two parts. Pars I. Alphabetic catalogue of authors. II. Chronological catalogue of works in each class of language. by William Marsden* — London: printed 1796. 4. pagg. 154. ubi pag. 93—98. conspicitur series ejusmodi librorum ampla quidem et numerosa, neque tamen ita penitus perfecta, quin subinde nonnihil addi possit. Quamquam hic ipse Catalogus nonnisi paucissimis usui esse potest, ne in Anglia quidem facile parabilis, cum suis impensis editum auctor non velit esse venalem. Cæterum, si specimen hoc nostrum intelligentibus haud improbari cognoverimus; fieri possit, ut alias quoque arabicorum librorum classes enumerandas persequamur.

Georgius, vulgo Elmacinus, الشيخ المكين جرجس gente Aegyptius, natus est anno Hegiræ 620. Christi 1223. et publico munere Scriptoris, كاتب, functus, a christianis tamen sacris nunquam alienus, obiit Damasci a. H. 672. Chr. 1273. Auctor est *Historiae* inde ab orbe condito usque ad quartum Aegypti regem Malec Addáher Bibars, qui regnum occupavit a. H. 658. Chr. 1259. certe Bodleianus codex, in Catalogo Oxonii 1787. edito pag. 160. num. DCCXV. eo usque progreditur, alius vero, ibid. pag. 163. num. DCCXXXV. in tertio rege subsistit. Altera pars, quæ versatur in rebus ante Muhammedem gestis, inedita est, at haud pauca ex illa passim recitavit J. H. Hottinger, in Smegmate; in Historia orientali; in Historia ecclesiastica. Alteram *Thomas Erpenius* edidit, sic inscriptam:

تاريخ المسلمين من محمد الي الدولة الاتابكية — id est, Historia Saracenica, qua res gestæ Muslimorum, inde a Muhammede primo Imperii et Religionis Muslimicæ auctore, usque ad initium imperii Atabacæi, per XLIX imperatorum successionem fidelissime explicantur. Insertis etiam passim Christianorum rebus in Orientis potissimum ecclesiis eodem tempore gestis. Arabice olim exarata à Georgio Elmacino fil. Abuljaseri Elamidi f. Abulmacaremi f. Abultibi. Et Latine reddita opera ac studio Thomæ Erpenii. Accedit et Roderici Ximenez, Archiepiscopi Toletani, Historia Arabum, longe accuratius, quam ante, e manuscripto codice expressa. Lugduni Batavorum, ex typographia Erpeniana linguarum orientalium. 1625. fol. pagg. 300. et 39.

Codice Erpenius usus est, teste Hottingero, Promtuarii, sive Bibliothecæ Orientalis (Heidelberg. 1658. 4.) pag. 76.

qui tum esset Heidelbergensis bibliothecæ, et usque ad annum Heg. 573. Christi 1177. procederet. Sed edita pars ultra ann. 512. Chr. 1118. haud progreditur, quoniam Erpenius morte interceptus (13 Nov. 1524.) reliqua perficere haud poterat: quare factum est, ut præfandi officio fungeretur Jacobus Golius. Reliquum quod est, necdum publici juris factum, *tertia* pars Elmacini dicitur in Ven. Pauli Memorabilien, P. I. num. VII.

Prodiit eadem Historia simul *latine tantum:* Historia Saracenica, qua res gestæ Muslimorum inde a Muhammede Arabe, usque ad initium imperii Atabacæi — — latine reddita opera et studio Thomæ Erpenii. Accedit et Roderici Ximenez — — Lugduni Bat. 1625. 4. pagg. 372 et 75.

Extat alia editio, form. octav. plagg. 38. *pure arabica*, atque ab omni aliena voce tam studiose intacta, ut in ipsius Orientis usus adornata videri possit. Inscriptio arabica eadem, quæ est editionis arabico latinæ. Præfixa libro est epistola arabica, a Jac. Golio putem confecta, ad Lancelotum Andrews, ecclesiæ Winchestriensis in Anglia episcopum, virum magna et eruditionis, etiam in orientalibus litteris, et benevolentiæ fama conspicuum, qui obiit mense sept. 1626. (British Plutarch. London 1791. 8. Vol. 3. p. 75—83. Extrema epistolæ verba hæc: Scriptum in urbe Leida, quam Deus custodiat, ultimo mensis Martii MDCXXV ab incarnatione filii Dei, a vidua Thomæ Erpenii b. mem. ejusque liberis patre orbis.

Anglica libri versio Londini 1626 prodiisse dicitur in Catalogo impressorum librorum Bibliothecæ Bodleianæ, cura Th. Hyde, Oxon. 1674. fol. pag. 226. voce Elmacinus.

Gallica conversio sic inscripta: L'histoire Mahometane, ou les quarante - neuf Chalifes du Macine divisez en trois livres, contenant un abregé chronologique de l'histoire Musulmane en general, depuis Mahomet jusques au regne des

Francois en la terre - saincte, nouuellement traduit d'Arabe en Francois; auec un sommaire de l'histoire des Mussulmans ou Sarrazins en Espagne, extrait de Rodrigue Ximenes, Archeuesque de Tolede, et verifié sur le Macine. Le tout par Mre Pierre Vattier conseiller et medecin de Mons. le Duc d'Orleans. premiere edition. a Monseign. le Cardinal. à Paris. M. DC. LVII. 4. pag. 332.

Elmacino parum tribuit Eusebius Renaudot; ita enim in præfatione ad Historiam Patriarcharum Alexandrinorum (o iij b): "Elmacinus ex editione Erpeniana famam in Europa consecutus est, quam in Oriente exiguam habuit, aut plane nullam: non tam quod Christianus foret, quam quod varietate illa qua Arabes delectantur caret ejus historia, cum de viris illustribus vix quicquam referat." Eundem tamen Renaudotium Elmacini novam versionem latinam a se factam ut ederetur post se reliquisse, ex litteris Mich. le Quien refert Gagnier in præfat. ad Abulfedam de vita et rebus gestis Muhammedis, pag. XV inf.

De Erpenii opera judicium Renaudotii (loc. cit. e ij) est hoc: "Primum historici generis opus quod Arabice Latineque prodierit, historia Saracenica fuit, quam Thomas Erpenius, cui literæ arabicæ multum debent, Latine interpretatus est: editio utrâque lingua post ejus mortem prodiit anno 1620 (1625.) — Sed vir Arabice doctissimus cum stilum Ecclesiasticum prorsus ignoraret, utereturque codice non admodum accurate scripto, prope semper nihil minus quam quod Arabice auctor scripserat, Latine expressit. Nec fœlicius aliquando Elmacinum interpretatus est nostra lingua Vir cæteroqui Arabice doctissimus (Vattier), qui Latinam potius versionem secutus videtur, quam Arabica auctoris verba. Ejusdem generis est Anglicana versio quæ Latinam prorsus sequitur."

Mitius pronunciat Reiske, Prodidagm. pag. 227. "El-

macini historia bonus est liber. Dolendum, quod Erpenius, vir diligens, neque indoctus, et inter primos Arabismi statores certe maximus, in codicem inciderit adeo pravum, ut sæpe et persæpe pravis ex Arabicis multo pejora Latina, ridiculosque et absurdos sensus extuderit. Sed excusandus est vir bonus. Destituebatur illo tempore subsidiis, quæ nostro possidemus."

Emendationes in Elmacinum edidit Kœhler, adjectas Notis et Emendatt. in Theocritum Lubec. 1767. 8. pag. 100—121. coll. pag. 129. deinceps copiosiores, quæ tamen subsistunt pag. 45 editionis Erpenianæ, in Eichhornii Repertor. Part. VII. VIII. XI. XIV. XVII. Idem copiose refert de Elmacino, Repertor. II. pag. 45—53.

Erpenii ipsius in Historiam Saracenicam notæ ineditæ servantur Oxonii in bibliotheca Bodleiana, vid. Catalogus pag. 181. num. DCCCXXXVIII.

Abulpheda, seu Ismael Ibn Ali Abu'l Pheda,

اسمعيل بن علي — — — ابو الفدا صاحب حماة

provinciæ Hamatensis in Syria primum præfectus, deinde Sultanus, natus Damasci a. Heg. 672. Chr. 1273. mortuus a. Heg. 732 f. 733. Chr. 1332. præter alia condidit et *Historiam*, المختصر في اخبار البشر, inde ab orbe condito ad suam usque ætatem, absolutam a. H. 715. Chr. 1315. et *Geographiam*, تقويم البلدان, confectam a. H. 721. Chr. 1321. Utriusque operis exemplum illud, quod ipse auctor suis manibus tractavit elaboravitque, repertum est atque agnitum a nostratibus, historici quidem Parisiis in bibliotheca Seguieriana (Renaudot Histor. Patriarcharum Alexandrin. pag 78.) deinceps translatum in San-Germanensem, geo-

graphici autem Leidæ in bibliotheca academica. Vid. Köhler, Repertor. Part. II. pag. 54. et quos ipse commemorat auctores; quibus accedunt Casiri, Biblioth. Escurialensis Tom. II. pag. 14. et Henr. Alb. Schultens, Biblioth. Criticæ Vol. I. Amstelod. 1779. part. 2. pag. 87. sq.

Historici operis pars, at illa perexigua, pridem edita latino sermone. Etenim locos nonnullos, de rebus a Moslemis in Sicilia gestis, ex codice bibliothecæ regiæ Escurialensis desumtos, nec non ejusdem argumenti excerpta, illis copiosiora, ex Historia Schehaboddini, latine vertit Marcus Dobelius, Citero, professor linguæ arabicæ, ut cum aliis in lucem mittere posset Anton. de Amico, Messanensis. Repetita hæc sunt in Jo. Bapt. Carusii Bibliotheca histor. regni Siciliæ, Tom. I. deinde etiam relata a Lud. Anton. Muratorio in Rerum Italicarum Scriptor. Tom. I. Part. II. Mediolani 1775. fol. pag. 251—254. et denuo edita a Gregorio in rerum Arabicarum Collectione, de qua suo loco dicetur.

Ampliorem aliquam partem, eamque graviorem, complectitur opus, quod inscriptum est:

Ismael Abu'l - feda, de vita et rebus gestis Mohammedis, Moslemicæ religionis auctoris, et imperii Saracenici fundatoris. ex codice msto Pocockiano bibliothecæ Bodleianæ textum Arabicum primus edidit, latine vertit, præfatione et notis illustravit Joannes Gagnier, A. M. Oxoniæ, è theatro Sheldoniano. MDCCXXIII. fol. Præfatió est pagg. XXII. opus ipsum pagg. 160.

Jo. Gagnier, ortu Gallo - Francus, Parisinus, purioris religionis causa profugus, ut ipse testatur in præfatione ad Josephi ben - Gorionis Histor. Jud. latine cum notis a se editam (Oxon. 1706. 4.) venit in Angliam. Oxonii cum privatorum studiorum causa ageret, anno 1717 oblatum sibi munus,

munus, arabicas litteras in scholis publicis tradendi, lubens in se recepit. Itaque auditoribus Historiam Abulfedæ, quæ ab Adamo ad Mohammedem progreditur, exposuit. Ad ipsum Mohammedem ubi ventum est, adeo placuit de vita illius narratio, ut digna auditoribus videretur, quæ latine reddita publici usus fieret. In præfatione agitur legitime et copiose de auctore. Textus ipse in capita LXXIII distributus. In commentario copia est locorum ex variis auctoribus arabicis, etiam ineditis. Studium certe atque industriam nemo æquus in editore desideraverit. Sed linguæ justam peritiam et judicium criticum in eo desideravit Reiske (Prodidagm. pag. 228.) quo judice Gagnierius in vertendo sæpe tam infeliciter versatus est, ut integræ paginæ nequeant nisi una litura corrigi. Emendationum partem edidit Kœhler, pag. 86—95 libri sui: Notæ et Emendatt. ad Theocritum &c. Lubec. 1767. 8.

Historiam Abulfedæ recentiorem arabice et latine cum notis edere constituit *Joh. Jac. Reiske*, consentiente bibliopola, qui negotio haud impar esset, Elia Luzac, Leidense, cujus nomine programma latinum cum specimine arabico vulgatum est anno 1749. lectu haud indignum, et repetitum in Nachrichten von einer hallischen Bibliothek, IV. Vol. pag. 456—463. At consilio defuit eventus. Postmodum latinam versionem suam suis sumtibus edere cœpit Reiskius, hoc indice:

Abulfedæ annales Moslemici: latinos ex arabicis fecit Jo. Jacobus Reiske. Lipsiæ 1754. 4.

Post copiosam præfationem annales ordiuntur a Mohammede, Islamismi auctore, et subsistunt ad ann. Heg. 406. qui cœpit die Jun. 21 ann. Chr. 1015. Visum erat, opus tertia parte absolvi posse, sed novo volumini non erat locus, quod primum illud emtores non haberet nisi perpaucos. vid. Reiske's von ihm selbst aufgesezte Lebens-Be-

schreibung. pag. 68. Quæ annum 1778 præ se ferunt exempla, ejusdem sunt, non repetitæ, editionis. Verum, quod Reiskio ipsi non contigit expedire, opus post fata ejus demum habuit eventum prosperrimum.

Abulfedæ annales Muslemici arabice et latine, opera et studio Jo. Jacobi Reiskii, apud Lipsienses quondam prof. celeb. Sumtibus atque auspiciis Petri Friderici Suhmii, S. R. M. Clavigeri et Historiographi regii, nunc primum edidit Jac. Georg. Christianus Adler, theol. et ling. or. prof. extraord. — Tomus I. res gestas a Muhammede usque ad excidium Chalifarum Ommiadarum continens. Hafniæ 1789. 4.

Tomus II. continens res gestas sub Chalifis Abbasidis, et Ommiadis in Hispania, usque ad annum CCCC. 1790.

Tomus III. continens res gestas ab a. CCCCI. ad finem dynastiæ Chalifarum Fathemidarum a. DLXVII. 1791.

Tomus IV. continens res gestas ab anno Fugæ CCCCI (DLXVIII.) ad finem a. DCLX. 1792.

Tomus V et ultimus, continens quidquid restat de opere Abulfedæ (h. e. ab a. DCLXI. ad a. DCCXXIX. Chr. 1328) et Indices (inde a pag. 427—574.) 1794.

Vid. Eichhorn. Biblioth. Vol. II. pars 5. Allgem. Literat. Zeitung 1790. Num 97. 1791. Num. 324. 1792. Num. 228. J. D. Michaelis neue Or. und Exeget. Bibliothek. 9. Th. p. 37—49. Quæ de bellis sacris in Abulfedæ Historia passim leguntur, egregie illustravit Frid. Wilken in Commentatione de bellorum cruciatorum ex Abulfeda historia. Gœtting. 1798. 4.

Geographici operis versio *latina*, anno 1746 intra 45 dies confecta a Jo. Jac. Reiske, edita est in Büsching's Magazin für die neue Historie und Geographie, P. IV. 1770. pag. 121—298. et P. V. 1771. pag. 299—366. Copiose de ea retulit J. D. Michaelis in Biblioth. Part. I.

Complectitur illud, post ampla prolegomena, tabulas XXVIII. positas hoc ordine:

1 Peninsula Arabum.
2 Aegyptus.
3 Africa.
4 Hispania.
5 Insulæ maris mediterranei et atlantici.
6 Syria.
7 Mesopotamia.
8 Irâk.
9 Churestân.
10 Persia.
11 Kermân.
12 Segestân.
13 Sendia.
14 India.
15 Sina.
16 Insulæ maris orientalis.
17 Rum seu Natolia.
18 Armenia, Iran et Adzerbeigan.
19 Gabala, seu regio montana, seu Iráka Persica.
20 Dailom et Gil, seu Kilan.
21 Tabarestan, Mazanderan et Kumâs.
22. Chorasan.
23 Zablestân et Gur.
24 Tocharestân et Badzachschân.
25 Chawarezmia.
26 Transoxana.
27 Mundi latus australe, seu terræ Nigrorum.
28 Mundi latus septentrionale, ut terræ Francorum, Turcarum, aliorum.

Arabice imparibus intervallis in lucem prodierunt partes complures, hæ.

Chorasmiæ et Mawaralnahræ, h. e. regionum extra fluvium Oxum descriptio, (arab. et lat.) ex Tabulis Abulfedæ Ismaelis, principis Hamah. Londini 1650. 4. pagg. 64.

Qui librum edidit, et Jac. Usserio inscripsit, est Joannes Gravius, vulgo Greaves, natus 1602. primum professor Collegii Greshamensis Londini, postea redux ex itinere

Aegyptiaco 1643 constitutus a Carolo I. rege Savilianus prof. Astronomiæ Oxonii, at in turbis civilibus ob fidem regi habitam depulsus 1648 ex statione, obiit Londini 1652. vid. Vitæ quorundam eruditissimorum et illustrium virorum, scriptore Th. Smitho. Lond. 1707. 4. vel Miscellaneous works of Mr John Greaves. to the whole is prefixed an account of the life et writings of the Author, by Thomas Birch. Lond. 1737. 8. In præfatione perperam tradit Gravius, Abulfedam mortuum esse a. Heg. 746. Chr. 1345. quod minus caute, nominis aliqua similitudine inductus, quæ de alio quodam Ismaele tradita deprehendisset, ad Abulfedam ipse traheret; docente id Gagnierio in præfat. ad Vitam Muhammedis, pag. 5. et Sale, Notes on Bayle's Dictionary, Lond. 1734. vol. I. pag. 115. Ejusdem tamen erroris reus est etiam Casiri, qui Biblioth. Escorial. P. II. pag. 15 Auctor, inquit, operis Sukardan inscripti Abulphedæ obitum ad annum Egirianum 746 refert.

Geographiæ veteris scriptorum græcorum minorum cum interpretatione latina, dissertationibus ac annotationibus Henr. Dodwelli, curante Jo. Hudson, Volumen III. Oxonii e theatro Sheldoniano. 1712. 8.

Volumen hoc non modo repetit easdem illas tabulas duas, arab. et latine, nec non binas tabulas geographicas, unam Nassir Eddini Persæ, alteram Ulug Beigi Tatari, operâ Jo. Gravii, quoniam, ut in præfatione dicitur, raro in bibliopolarum officinis occurrant, sed exhibet quoque idem

Abulfedæ descriptionem peninsulæ Arabiæ, ar. et lat. pagg. 76. etiam hanc elaboratam olim a Gravio, cui constitutum erat, universam Abulfedæ geographiam in lucem emittere.

Gallice conversa extat hæc descriptio Arabiæ ad calcem libri: Voyage dans la Palestine, vers le grand Emir, fait par ordre du roi Louis XIV. Amsterd. 1718. 12 maj. Auctor, de la Roque, indicem fecit hunc: Description generale de l'Arabie, faite par le Sultan Ismael Abulfeda, traduite en François sur les meilleurs manuscrits, eclaircie par des notes etc. p. 263—342. In præfatione refert, versionem factam esse ad codicem mstum, quem ex oriente attulerit Petis de la Croix, linguæ arab. professor, postmodum vero passim accommodatam et lectioni et versioni Gravianæ. Et videtur omnino interpres Franco-Gallus strenue usus esse opera Gravii. Lepidum est, quod locum ex Korano, sur. 89, 9. obvium, reddidit: les Tsammoudites à qui les pierres de la valée rendirent reponse, pag. 306. Sed Gravius quoque scripserat: Themudi quibus petræ vallis responsum dederunt, pag. 43. arrepta lectione اجابوا, loco جابوا, qui excavarunt rupes in valle. vid. Sale ad Koran. LXXXIX. pag. 495 edit. in 8.

Universam Abulfedæ Geographiam edere post Gravium, aliosque, instituit etiam Jo. Gagnier, institutum publice professus formula edita, quæ et operis rationem et conditiones significaret, hac:

Ismaelis Abulfedæ, principis Hamah, Geographia universalis, in tabulas, secundum climata et regiones, digesta, cum longitudinibus et latitudinibus urbium, locorumque celebriorum, et eorum descriptionibus ad mentem doctissimorum Orientis geographorum numero plusquam LX. auctorum magnorum. Opus præstantissimum, Geographiam sacram æque ac prophanam illustrans, olim a Johanne Gravio, Astronomiæ in academia Oxoniensi professore Saviliano, (post prima Wilhelmi Schickardi tentamina) abhinc jam 76 annis con-

summatum, ut ipsemet præfat. ad binas ejusdem Geographiæ Tabulas, speciminis loco a se editas an. 1650 testatur; sed quod, tempore belli civilis, cum reliqua auctoris domestica supellectile, a perduellionibus oppressum ac deperditum lucem non vidit. Nunc vero e codicibus Mss bibliothecæ Bodlej. iisdem nempe, quibus usus fuerat Johannes Gravius, adhibitis insuper in subsidium, qui idem opus ante et post Gravium moliti sunt, viz. Th. Erpenii, Jac. Golii, Sam. Clerici, Henr. Wildii, sed præ cæteris viri incomparabilis, non minus doctrina quam natalium splendore conspicui, Guilielmi Guisii, collegii omnium animarum Oxon. socii, exemplaribus apographis inter se collatis, arabice denuo descripsit, latine vertit, mappis geographicis adornavit, notasque adjecit Johannes Gagnier, A. M. Oxoniæ, e theatro Sheldoniano.

Conditiones:

Totum opus cum variis lectionibus et notis continebit circiter 160 folia sine mappis Geographicis etc. imprimetur vero uno volumine in folio in charta nitida.

Subscriptoribus totum opus extradetur post solutionem duorum Guiennensium, quorum unus unacum subscriptione, alter cum traditione libri solvetur. rel.

vid. Museum hist. philol. theologicum, Vol. I. P. II. Bremæ 1728. 8. pag. 355.

Extant typis exscriptæ paginæ 72 formæ maximæ. Reliqua desiderantur, quoniam fato concederet editor. Arabia absolvitur pag. 55. et, interposita diatribe, qua agitur I de arabum et arabiæ nominibus, II de antiquissima divisione arabiæ etc. XI de regione Saracenæ in arabia petræa et hujus nominis etymo, pag. 66 incipit Descriptio Diar Mesr, i. e. provinciarum Aegypti. Typi arabici iidem, quibus Graviana ante exscripta fuerant; textus arabicus, a Graviano hinc inde diversus, appositam habet versionem latinam

novam; subjectæ annotationes modo textum versionemve spectant, modo rebus illustrandis inserviunt.

Abulfedæ Tabula Syriæ cum excerpto geographico ex Ibn ol Wardii geographia et historia naturali. Arabice nunc primum edidit, latine vertit, notis explanavit Jo. Bernhardus Köhler, prof. publ. extraord. philos. et histor. in acad. Kiloniensi. Accessere Jo. Jacobi Reiskii V. C. animadversiones ad Abulfedam et prodidagmata ad historiam et geographiam orientalem. Lipsiæ. 1766. 4 maj.

Præter tabulam Syriæ pag. 1—144 exhibentur quoque excerpta ex prolegomenis Abulfedæ, de Syriæ fluviis, lacubus, montibus, pag. 145—166. Sequitur excerptum ex Ibn Alwardi, pag. 167—192. Reiskius addidit 1. animadversiones ad tabulam Syriæ, p. 193—214. 2. pag. 215—240 prodidagmata ad Hadji Chalifæ librum memorialem rerum a Muhammedanis gestarum, exhibentia introductionem in historiam sic dictam orientalem, (scripta anno 1747.) digna hæc quidem visa Meuselio, quæ integra repeteret Biblioth. Histor. Vol. II. P. I. Lips. 1785. p. 207—204. Primum voluminis locum tenet proœmium editoris copiosum et variæ frugis plenum; sequuntur Addenda et Corrigenda, haud pauca.

Egregium opus, Germaniæ apud exteros honorificum, non modo ab omni quæstu alienum fuit, sed sumtuosum potius editori, qui, quod redemtorem non haberet, suis illud impensis curavit: qua re factum est, ut recens etiamnum ne quidem emtu facile esset atque in promtu positum. Quæ supererant exempla 1786 redemta a bibliopola Regiomontano et venalia facta sunt, additis ab Editore paginis aliquot novis, emendationes exhibentibus. Vid. Michaelis neue Bibliothek, P. III. pag. 9 sq. Relatio de hoc libro, quæ ex-

tat in Novis Actis Eruditorum ad annos 1766 et 1767 publicatis, Lips. 1768. pag. 233—240 et pag. 377—388 idcirco memorabilis est, quod affert pag. 387 sq. corrigenda quædam et addenda, non ab Reiskio, sed ab editore, Kœhlero, suppeditata. Relationis, quæ extat in Gatterer's Allgem. Histor. Biblioth. P. V. Halle. 1768. pag. 133—159. teste Meuselio, Biblioth. Histor. Vol. II. P. I. pag. 20. auctor est Jo. Ern. Faber.

Abulfedæ descriptio Aegypti, arabice et latine. ex codice Parisiensi edidit, latine vertit, notas adjecit, Joannes David Michaelis — Gœttingæ, 1776. 4 min. pagg. 36 et 28 et 134.

Censuram libri, quam exhibet Allgem. deutsche Bibliothek Vol. XXXI. (1777.) pag. 371—397. copiosam illam, et ad multa loca emendanda perutilem, sed ob arabicas voces misere exscriptas turpem adspectu, profectam esse a Jo. Bernh. Kœhlero, certum est ex ipsius professione, in Eichhorn's Repertor. P. II. pag. 63. Alia censura, non minus gravis at in vituperando acerbior, in Biblioth. Criticæ Vol. I. P. II. Amstelod. 1777. p. 77—112 auctorem habet Henr. Alb. Schultensium. Inprimis autem, qui libro uti velit, consulat, quæ ab Hartmanno, profess. Marburg. observata sunt et relata in Eichhorn's Allgem. Bibliothek. Vol. V. P. IV. pag. 569—645.

Abulfedæ Africa, curavit Jo. Godofr. Eichhorn. Gœttingæ. 1791. 8. pagg. 36.

Duo sunt, quæ Eichhornii curæ debentur, 1. Tabula III, Africa, antehac non edita, 2. Tabula XXVII, Nigritia, brevi ante edita a Rinckio, unacum Macrizi Historia etc. Lugd. B. 1790.

1790. 4. Et Rinckius quidem textum desumsit ex codice Leidense illo primario. Tabulæ III textus ex quonam fonte haustus sit, paucis significandum. R. Forester 1755 Cantabrigiæ descripsit in privatos usus Abulfedanæ Geographiæ partes seu tabulas octo, hoc ordine: Aegyptus; Africa; Rum; Armenia; Kerman; Segestan; Dailom; Thabarestan; usus codice Erpeniano, manu ipsius Thomæ Erpenii scripto, cuius pag. 63 initium est Tabulæ Aegypti. Hoc Foresteri apographum, minus quidem elegans, at lectu haud difficile, post obitum illius 1770 forte deprehensum Londini in taberna libraria, migravit Tubingam cum emtore, qui Tabulam Africæ a se exscriptam communicavit cum Eichhornio. Editum textum cum Parisiensis codicis apographo, quod nunc est bibliothecæ Gœttingensis, contulit Hartmmannus, Eichhorn. Biblioth. Vol. IV. P. III. pag. 520—622. Accessiones atque emendationes ad Eichhorn. editionem dedit Rinckius, Memorabilien, P. III. pag. 126—140.

Abulfedæ tabulæ quædam geographicæ et alia ejusdem argumenti specimina e codd. Biblioth. Leidensis nunc primum arabice edidit Frid. Theodorus Rinck Philosophiæ doctor. Lips. 1791 8. pagg. 171.

Absolvitur liber sectionibus XV. non quidem indistincte sed promiscue tamen positis. Editori cum visum haud fuerit, vel levissimæ operæ quidpiam conferre, quod juvare lectorem posset; placet, ut factum est in Allgem. Literatur Zeitung, 1793. Num. 233. singula capita referre ad versionem Reiskii. I. Persia, Tab. 10. II. de mari ambiente seu Oceano. ex Prolegomenis, pag. 140. III. Kerman, Tab. 11. IV. de mari Bordil, ex Prolegomenis, pag. 151. V. Insulæ maris mediterranei et occidentalis. Tab. 5. VI. Fretum Barbaricum, ex Prolegom. p. 144. VII. Fluvius Sihan, ex Pro-

legom. p. 168. VIII. Dailom. et Gil. Tab. 20. IX. de Oceano, ex Proleg. pag. 145. X. Zablestan et Gur. Tab. 23. XI. Tabarestan, Mazanderan, Kumas. Tab. 21. XII. Tocharestan et Badzachschan. Tab. 24. XIII. Hispania. Tab. 4. Accesserunt XIV. excerpta ex thesauro geographico, Moschtharek, et XV. excerpta geographica ex Historia Arabum in Hispania et Africa, cujus auctor est Mohioddin Abu Muhammed Abdoluahed Ben Ali Temimæi, Maroccanus, anno Heg. 581 natus.

Mesopotamiam, Tabulam Abulfedæ VII. arabice ex apographo Seebischii, quod est in bibliotheca Dresdensi, edidit Rosenmüllerus, in Neuen Repertorium, Vol. III. Jenæ 1791. pag. IV—XXXVIII. Spem ipse fecit, se et Tabulam VIII. de Irako editurum arabice, atque indicem in Abulfedæ Geographiam confecturum esse, qualis Alb. Schultensii index geographicus, editus cum Vita Saladini. Atque hæc quidem de Abulfeda.

كتاب عجايب المقدور في اخبار تيمور
تاليف احمد بن عربشاه

Ahmedis Arabsiadæ vitæ et rerum gestarum Timuri, qui vulgo Tamerlanes dicitur, Historia. Lugd. Bat. ex typographia Elseviriana. 1636. 4. pagg. 448.

In edendo hoc libro eorum, qui uti illo velint, minus quam suo ipsius commodo consultum videri possit Golius. Etenim ad sermonem arabicum, ne sectionum quidem numeris distinctum, qui, si quis alius, multiplicis generis auxilia requireret, nihil accessit præter præfationem latinam ad linguæ arabicæ studiosos, et ipsa neutiquam talis, qua-

lis a Golio poterat exspectari: etenim neque de codice, quem secutus sit, neque de auctore, quis fuerit, ubinam et quo tempore vixerit, quo vitæ genere usus sit, quibusnam aliis scriptis inclaruerit, quidquam commemorat. Fuit autem Islamiticæ legis doctor haud incelebris, natus Damasci, ubi etiam mortuus est a. Heg. 854. Chr. 1450. vid. D'Herbelot Bibliotheque orientale, pag. 121. — Historiam Timuri perfecit anno 841. teste Urio in Catalog. codd. Bodleian. pag. 163. num. DCCXXXII. Codice autem usus est editor, scripto a. Heg. 945. quod cognovimus ex Catalogo librorum Io. Iac. Schultensii, Lugd. B. 1780. 8. ubi pag. 602. inter codd. mstos in 4 commemoratur: "3833. Arabschiadis vita Timuri arabice. Codex scriptus A. H. 945. quo Golius in edendo hoc libro usus est, et cui multa in margine adscripsit." Spem quidem fecit Golius, suppeditaturum se esse altero volumine, quæ ad juvandam lectionem pertineant. Ita enim ille: Operam itaque dedi, ut Scriptorem hunc integrum, et qualem offendi, factaque gemini codicis M. S. collatione emendatum publicarem: separato volumini destinatis, quæ ad interpretationem ejus pertinent, et necessarias notas. Neque enim dubitem, tali ipsum loco habere, ut existimem ad Arabici studii metam pervenisse et palmam ferre, qui unum hoc ejus studium rite confecerit. Ut vero ad eam rem facilis et inoffensa pateret via, propositum mihi fuerat junctim dare volumen utrumque: sed cum Arabico ad umbilicum perducto, ejus in antecessum editionem Typographi urgerent: nolui eorum commoda, aut forte etiam vestra, remorari." — At defuit eventus omnis, etsi post 30 annorum moram demum e vita discesserit Golius, septuagenarius, prospera nunquam non usus valetudine. Gronovio tamen teste in laudatione funebri, in ejus exsequiis recitata a. d. IV. Nov. 1667. "Historiam Timuri arabicam iterum, vocalibus ex-

pressis notisque necessariis additis, unacum versione latina et commentariis, qui totius orientis res illustrarent, prœlo propemodum paratam reliquit." pag. 20. Apparatus iste quamnam posthac sortem expertus sit, haud multis constat. Latinam quidem versionem servari in bibliotheca publica Bremense, affirmavit olim (a. 1769.) Hagæ Comitum Nicol. Barkey; et potest huc respexisse Conr. Ikenius, cum Reiskio scriberet, Bremæ 1749 hæc: "Si Tibi adhuc animo sedeat, quod quondam mihi per litteras significasti, Timuri historiam edere, haberem non pauca, quibus forte adparatum Tuum quodammodo augere possem." vid. Reiskens von ihm selbst aufgesezte Lebensbeschreibung, pag. 591. Exemplum autem editi Timuri, refertum castigationibus notisque adscriptis manu Jac. Golii, qui absolutam ab se hanc operam fuisse 24 Jun. 1659 significavit, delitescit in bibliotheca Bodleiana, cum aliis Golianis permultis, quæ sunt ex publica venditione, habita mense Octobr. 1697. Lugduni Bat. postquam ante 28 annos oblatum a Cantabrigiensibus pro integra bibliotheca pretium ingens recusassent hæredes Golii, ab Ed. Bernhardo illata in Angliam. vid. Vita Ed. Bernhardi, scriptore Th. Smith. Lond. 1704. 8. pag. 49. — Verum Notæ istæ non sunt consummatæ et perfectæ. De versione alii viderint.

Ahmedis Arabsiadæ vitæ et rerum gestarum Timuri, qui vulgo Tamerlanes dicitur, Historia. latine vertit, et adnotationes adjecit Samuel Henr. Manger. Tomus I. Leovardiæ 1767. Tomus II. ib. 1772. 4. (T. I. absolvitur pagg. 645. T. II. 1016, accessit pag. 960 quæ antea non edita erat, خاتمة, sive oratio finalis.)

In adornanda hac editione usus est Mangerus, frustra Golianam versionem consecutus, potissimum aliqua lectio-

num notarumque criticarum materia, quæ primum ab A. Schultensio ad marginem libri sui adscripta, deinde ad complures Schultensii discipulos propagata fuit. Etenim Reiskius ante iter Hollandicum, Dresdæ ex Seebischii exemplo, quas ipse Parisiis ex codicibus duobus, Colbertino et Piquesiano, lectiones adnotaverat, in suum exemplum transtulit, librumque secum Leidam apportavit. vid. Lebensbeschreibung, pag. 134. Schultensius autem in suo exemplo adscriptas habebat lectiones msti Leidensis. Itaque ex libro Reiskiano descripsit quoque Parisienses lectiones: vicissim Reiskius ex Schultensiano Leidenses in suum derivavit. Hoc ipso cum olim 1768. 69. usus sim in legendo, duce optimo Reiskio, Mangeri volumine primo; cognitum est, in nova editione lectiones non commemorari accuratissime. Nova etiam versio haud multum probata Reiskio. Annotationes denique, neque copiosæ, neque permultæ lectionis, haud multum faciunt ad illustrandum scriptorem præprimis difficilem.

Dicendi enim genere usus est vario, luxurioso, tumido, contorto; id unice agens, ut ingenii copiam, lectionis varietatem, et linguæ arabicæ abundantiam legentibus comprobaret. Habemus Levini Warneri Epistolam valedictoriam (ad studiosos quosdam juvenes), in qua inter alia de stylo Historiæ Timuri. Lugd. B. 1644. 4. pagg. 12. Verum siquis sit, qui Arabschiadæ ingenium dicendique genus noscere cupiat, Hottingerum adeat, qui Histor. Ecclesiasticæ Novi Test. Part. IV. (Tiguri 1657. 8.) pag. 609 sq. non modo lectissimos orationis flores, eosque permultos excerpsit, sed et totius operis quandam veluti epitomen exhibuit.

Mirum in modum Timuri Historiam celebravit Guil. Jones, poëseos Asiaticæ commentar. pag. 238. Lipsiensis edit. 1777. "Equidem, inquit, inter poemata heroica Timuri hi-

storiam, quam composuit scriptor admirabilis Ebn Arabshah, non vereor recensere: ita pulchris abundat imaginibus, ita jucundis narrationibus et descriptionibus naturæ, morum, affectuum; ita magnificis illuminatur figuris, tam dulci numerorum varietate, tanta elegantiarum copia conspergitur, ut nihil cogitari possit accommodatius ad lectorem vel delectandum, vel docendnm, vel etiam permovendum. — Omnia non frigide, non sicce denarrat, sed librum conspergit jucundissima rerum varietate, descriptionum copia, et suavissimis poeseos Asiaticæ luminibus. Multas porro intexit narrationes, quas Græci Ἐπεισόδια vocant, easque Musa Homerica non indignas. —

Turcice librum vertit Nazemi Zadeh, jubente Præfecto (Paschah) Bagdadense. Sed cum versio oblata Præfecto haud quaquam probaretur, ob dicendi genus elatum tumidumque, jubente illo aliam stylo remisso et plano confecit idem Nazemi Zadeh, quæ deinceps formulis exscripta prodiit Constantinopoli in 4. anno 1142. Chr. 1729. vid. de fatis linguarum orientalium commentatio (auctore Jenischio) pag. LXXVII. Letteratura turchesca dell' Abate Giambatista Toderini. Tom. III. pag. 75 sq. vel Hausleutners teutsche Uebersezung, P. II. pag. 209.

Gallicam libri versionem edidit Petrus Vattier, l'Histoire du Grand Tamerlan traduite de l'Arabe d'Achamed fils de Guerapse — Paris. 1658. 4. quæ proximo anno iterum typis descripta est, nonnisi hoc discrimine, quod quæ a prima editione abest pars operis arabici, a pag. 316 — 397 textus Goliani, in nova haud desideratur. "Les scavans dans la langue Arabique trouvent beaucoup de fautes dans cette traduction" verba sunt D'Herbeloti, Biblioth. Or. pag. 72. Putem quoque Anglicam extare, The life of Tamerlane the great emperor of the Tartars written in arabic by the historian Ahmed Arabsiadah.

Gregorius Abulpharagius, كريغوريوس ابو الفرج بن أهرون, Bar - Hebræi nomine nunc fere celebratior, natus est Melitinæ, quæ arabice ملطية Malatia dicitur, ann. Chr. 1226. patre christiano, Aarone, medico. A puero in litteris græcis, syriacis, arabicis bene versatus, philosophiæ ac theologiæ operam dedit, et medicinam duce patre aliisque ipse coluit, permagnam nominis famam adeptus. Anno ætatis vigesimo episcopus Gubæ ordinatus, proximo anno ad ecclesiam Lacabenam, brevi hinc ad Halebensem translatus, annos natus quadraginta ad Maphriani, h. e. Primatis Orientis dignitatem evectus est, quam tenuit ad annum usque 1286. quo obiit Maragæ, quæ est urbs haud incelebris provinciæ Aderbiganæ, ibique sepultus est perquam honorifice. Conscripsit Abulpharagius præter alia multa syriaco sermone opus historicum in 3 partes divisum. Prima universam historiam complectitur inde ab orbe condito ad ævum usque auctoris; secunda recenset Patriarchas Antiochiæ et Jacobitarum: tertia Primates, Patriarchas et Maphrianos Orientis. Universum opus ab se jam "Latinitate cum Notis donatum esse", ut in rei publicæ litterariæ gratiam edatur, professus est Steph. Evodius Assemanus, in Bibliothecæ Mediceæ codd. mss. oriental. catalogo. Florentiæ 1742. fol. pag. 197. Alteram tertiamque partem cognitam habemus ex Jos. Simon. Assemani Bibliothecæ Orient. Tom. II. (Rom. 1721. fol.) pag. 321 sq. prima vero edita est integra syriace cum versione latina: Barhebræi Chronicon syriacum e codicibus Bodleianis descriptum conjunctim ediderunt Paul. Jac. Bruns et Georg. Guil. Kirsch. Lips. 1789. 4. At Arabice traditum pridem innotuit Chronicon illud, quod universam historiam refert. Etenim Abulpharagius, cum proximo ante obitum tempore pervenisset Maragam, rogatus est a quibusdam, velit opus syriace compositum in Saracenicam linguam trans-

ferre, ut ipsis quoque eo uti ac voluptatem inde percipere liceret. Annuit ille, cœpitque historiam vertere stylo eleganti per mensem circiter, donec prope ad finem opus perductum fuit, ut non superessent nisi tria forte folia, antequam febri corriperetur, qua extinctus est. Atque hoc arabicum opus dignum visum est Edwardo Pocockio, cui tractando edendoque operam suam impenderet.

لمع من اخبار العرب Specimen Historiæ Arabum, sive Gregorii Abul Farajii Malatiensis, de origine et moribus Arabum succincta narratio, in linguam latinam conversa, notisque e probatissimis apud ipsos authoribus, fusius illustrata. Opera et studio Edvardi Pocockii linguarum hebr. et arab. in academia Oxoniensi professoris. Oxoniæ excudebat H. Hall. 1650. 4. pagg. 390.

In præfatione de auctore refert Pocockius accurate quidem et laudabiliter, lapsus tamen in unica formula المفريان المؤيد, quam reddit: Doctor divina ope suffultus, haud memor, dignitatis ecclesiasticæ nomen esse inter Jacobitas Syros post Patriarchalem præcipuæ. Sed plura postmodum et certiora de eo dedit cum Euseb. Renaudot, in Liturgiarum oriental. Collectione (Paris. 1716. 4.) Tom. II. pag. 469. tum maxime Io. Sim. Assemanus, Biblioth. Orient. Tom. II. Vid. quoque Assemanns oriental. Bibliothek in einen Auszug gebracht von A. F. Pfeiffer, Erlang. 1776. 8. pag. 252. Libri Pocockiani præstantia maxime posita est in Notis seu commentario, ubi mirifica cernitur rerum copia et varietas, ex centenis auctoribus orientalibus selectarum prudenter absque omni ostentatione, a qua longissime aberat Pocockius. Reiskio judice, sane perito, Prodidagmat. pag. 228. est liber incomparabilis, plenus litteraturæ arabicæ

arabicæ et bonæ frugis. Singularem quoque, ubi prodiisset, in laudem cessit non editori tantum sed et Oxoniensi academiæ, dignus omnino fructus ex arabica, quæ demum brevi antea ibi instaurata esset, typographia, teste Twells, in Pocock's Life, prefixed to his Theological Works. 2 Voll. Lond. 1740. fol. pag. 44. med. qui pag. 33 perhibet librum publici juris factum esse exeunte anno 1649. Extant tamen exempla, quæ annum 1648 referunt. vid. Hyde Catalogus Biblioth. Bodleian. Tom. II. pag. 65. Freitag analecta litteraria de libris rarioribus, p. 692. Novæ editionis, ejusque perelegantis, Oxonii initium factum est curante celeb. Jos. White.

تاريخ مختصر الدول Historia compendiosa Dynastiarum, authore Gregorio Abul-Pharajio, Malatiensi medico, historiam complectens universalem, a mundo condito, usque ad tempora authoris, res Orientalium accuratissime describens. arabice edita, et latine versa ab Ed. Pocockio. Oxoniæ 1663. 4. text. arab. pagg. 565. vers. lat. pagg. 368. Subsistit narratio anno Heg. 683. qui cœpit Mart. 20. 1284. æræ vulgaris. Sed addidit Pocockius Supplementum Historiæ rerum a Gregorii exitu usque ad sua tempora, latine tantum, pagg. 66.

Qui in arabico opere nominantur auctores, enumerat Assemanus, Biblioth. Orient. Tom. II. pag. 310 sq. Observavit Casiri, Biblioth. Escorial. Tom. II. pag. 332. ex anonymi cujusdam, qui floruerit ann. Heg. 595. Historia litteraria Sapientum, ex qua Tom. I. ampla loca sunt excerpta, permulta depromsisse auctorem Historiæ Dynast. Et confirmavit hoc Russelius, exemplum codicis Halebi nactus. Nachricht von dem Zustand der Gelehrsamkeit — zu Aleppo.

Gœtting. 1798. 8. pag. 1. Quæ autem ratio sit syriacum inter et, quod ex hoc derivatum est, arabicum opus, intelligas ex relatione, quæ extat in Gœtting. Anzeigen 1789. pag. 1738. Cæterum opus hoc Pocockianum cum prodiret, eo, quo dignum erat, plausu comprobatum fuisse negat Twells, loc. cit. pag. 60.

Des Gregorius Abulfaradsch kurze Geschichte der Dynastien oder Auszug der allgemeinen Weltgeschichte besonders der Chalifen und Mogolen. Aus dem Arabischen übersezt mit erläuternden und berichtigenden Anmerkungen von M. Georg Lorenz Bauer. Erster Band. Leipzig 1783. Zweyter Band. 1785. 8. Commendatus est hic liber in Nürnberg. gelehrten Zeitung, 1783. pag. 387. et 1785. pag. 622. Sed videtur iniquiorem, quam par erat, successum habuisse. Animadversiones, non nimis frequentes, historici potissimum argumenti sunt, et versionem ipsam passim reddunt emendatiorem.

Eutychius, f. Said Ibn Batrik, سعيد ابن بطريق Fostati in Aegypto natus est anno Heg. 263. Chr. 876. Patrriarcha Melchitarum Alexandrinus factus a. Heg. 321. Chr. 933. obiit Alexandriæ a. Heg. 328. Chr. 940. vid. D'Herbelot in Biblioth. Orient. pag. 736. et Euseb. Renaudot in Historia Patriarcharum Alexandr. Jacobitarum pag. 346 sq. Confecit Eutychius præter alios libros, etiam de rebus medicis, Syntagma Historiæ, seu annales inde ab orbe condito ad suam usque ætatem. D'Herbelot, dicto loco, hæc refert: "Seldenus, et Pocokius nous ont donné cette Histoire avec une Version Latine, sous le titre des Annales d'Eutychius." Atque etiam Catalogus impressorum librorum Bibliothecæ Bodleianæ Tom. I. pag. 238. voce: Euty-

chius, sic habet: Annales, Arabice et Latine per Jo. Seldenum et Edw. Pocockium. Oxon. 1656. Verum Seldenus nonnisi partem aliquam seorsim edidit. Universi operis editio operæ ac studio debetur unius Pocockii. Etenim Seldenus, qui minus faveret Episcoporum ordini, cum incidisset in locum Eutychii, quo refert, Marcum Evangelistam Alexandriæ primo Patriarchæ adjunxisse collegium duodecim presbyterorum, qui, si vacaverit Patriarchæ locus, ex ipsorum numero unum eligerent et Patriarcham eum constituerent — tantum tribuit scriptoris sui arabici auctoritati, ut caput illud singulari libro ederet arabice et latine, addito commentario perquam copioso. Idem postmodum Pocockio, apud quem gratia multum valebat, suasor fuit et impulsor, ut integrum Eutychii opus non latine tantum sed et arabice in lucem ederet, suismet sumtibus excudendum, et suis quoque observationibus passim, uti res ferret, illustrandum. Et sumtus quidem liberaliter ille præstitit, sed annotationum, operi addendarum, haud quidquam conferre potuit, e vita sublatus inclinante anno 1654. cum excudendi libri factum esset initium.

Eutychii Aegyptii, Patriarchæ Orthodoxorum Alexandrini, scriptoris, ut in Oriente admodum vetusti ac illustris, ita in occidente tum paucissimis visi tum perraro auditi, Ecclesiæ suæ Origines. Ex ejusdem Arabico nunc primum typis edidit ac versione et commentario auxit Joannes Seldenus. Londini 1642. 4. pagg. XXXVIII et 184.

يظم الجوهر *) Contextio gemmarum, sive, Eutychii Patriarchæ Alexandrini Annales. Illustriss: Johanne Sel-

*) sic expressum est, mendose, loco نظم. In fronte alterius Tomi expressum est: Eutychii Patriarchiæ.

deno τῦ μακαρίτε, chorago. Interprete Edwardo Pocockio linguarum hebraicæ et arabicæ in academia Oxoniensi professore publico. Oxonii. 1658. Tomus alter. ib. 1659. 4. Tom. I. pagg. 552. Tom. II. pagg. 533. Accesserunt indices copiosi; et Chronologiæ Eutychianæ Parapegmata, sive epocharum, quæ ab Auctore subinde memorantur, insigniorum intervalla; et alia.

De fide Eutychii historica sic statuit Renaudot, Histor. Patriarcharum Alexandr. p. 348. "Habet sane Eutychius unde commendetur inter Orientales, apud quos historia generalis nulla extat, quæ cum illius opere possit comparari. Unde non solum Christiani, sed Makrizius et alii Muhamedani eam sequuntur, atque is ultimus eam ab utilitate sua laudandam existimavit, eamque descripsisse perpetuo deprehenditur." — Johannes Hesronita, e monte Libano Maronita, Eutychii Historiam jam olim in se suscepit edendam, quod constat ex ipsius epistola ad Urbanum VIII. Pontificem Romanum, Bellarmini Catechismo arabice reddito præfixa, qua "accipe igitur, inquit, hunc qua soles benignitate libellum, dum interea historiam de mundi seculis *Felicii Alexandrini* patriarchæ, arabico sed pereleganti stylo conscriptam, paro." — Multa passim ex Eutychio, necdum edito, retulit in Historia sua orientali Hottingerus, cui Patricides ille dicitur.

Vita et res gestæ Sultani, Almalichi Alnasiri, Saladini, Abi Modafferi Josephi f. Jobi. f. Sjadsi. auctore Bohadino f. Sjeddadi. Nec non excerpta ex Historia universali Abulfedæ, easdem res gestas, reliquamque historiam temporis, compendiose exhibentia. Itemque specimen ex historia majore Saladini, grandiore cothurno conscripta ab Ama-

doddino Jspahanensi. Ex mss. arabicis Academiæ Lugduno-Batavæ edidit ac latine vertit Albertus Schultens. Accedit index commentariusque geographicus ex mss. ejusdem bibliothecæ contextus. Lugduni Bat. 1755. fol. (sed renovata est hæc inscriptio; opus enim prodiit anno 1732.)

Bohaddin, cujus integrum librum capiunt paginæ 278. Kadi seu Judex fuit, et quidem Damasci, quod ex cod. Bodleiano DCCLXXXVIII refert Uri, Catalog. pag. 173. Anno 584. qui cœpit 2 Mart. 1188 Chr. a Saladino in ministerium et comitatum receptus, quæ abhinc ab eo gesta sunt ipso præsente et vidente, enarravit (inde a pag. 79.) diligenter usque ad obitum Sultani, defuncti ann. 589. sed quæ prius acta essent, breviter tantum et summatim perstrinxit; usus dicendi genere facili et perspicuo, quale cernitur in Abulfeda.

Ex Abulfeda quæ sunt excerpta, (pagg. 64.) incipiunt anno 556. (Chr. 1161.) Adlerianæ editionis Tom. III. pag. 579. desinuntque anno 589. Adler. edit. Tom. IV. pag. 143. Lectio arabica non utrimque prorsus eadem, quamquam ab utroque, Schultensio Reiskioque, ex eodem codice Leidense derivata.

Ex Amadoddini Ispahanensis opere primi tantum capitis specimen editum, subjecto commentario grammatico perquam copioso, pagg. 26. Integrum opus, quod Saladini res gestas inde ab anno 583 complectitur, extat in bibliotheca Leidense, et quidem punctis vocalibus instructum, grandibusque litteris nitide descriptum. Extant quoque in bibliotheca Bodleiana duo ejusdem exempla, Num. DCCLXXV. pag. 171. et Num. DCCCXXIV. pag. 179. Auctor, Ispahano oriundus, qui, Saladini scriba, ipse rebus interfuit, et quicquid quotidie actum esset, in commentarios retulit, mortuus est anno 597. teste D'Herbelot,

voce Emad, pag. 313. Scribendi genere usus est immani; ut Schultensius ipse asseveret, longissimo eum intervallo infra se relinquere, quicquid unquam sublime tumidumve a se lectum aut inspectum, atque ipsum adeo Arabsiadem ejus tantum vestigia procul adorare.

Qui postremo loco accedit, Index geographicus ex Abulfeda et compendio Thesauri geographici Jacuti Hamatensis maximam partem concinnatus et instructus, integrum alphabethum explens, decus est ac ornamentum voluminis, multo suo fructu perquam commendabile.

Cæterum memorabile est hoc. Schultensius extremo præfationis loco innuit, Bohadini quo usus sit exemplum videri sibi ipsum Autographum. Reiskius, in Adnotat. Histor. Abulfedæ Tom. III. pag. 764. nota (450) haud dubitanter adfirmat: Ex Saladini bibliotheca aliquas reliquias in bibliotheca Leidense ipse vidi olim et tractavi, ut indicabant elegantissimæ inscriptiones.

Abdollatiphi compendium memorabilium Aegypti, arabice. e codice mso Bodleiano edidit D. Joseph White, præbendarius Glocestriensis, arab. ling. prof. Laudianus — præfatus est Henr. Eberh. Gottl. Paulus, lingg. orient. in acad. Jenens. prof. Tubingæ 1789. 8. pagg. 157.

Arabicus hic contextus jamjam anno 1782 typis exscriptus fuit Oxonii, vulgandus, quum latina versio ejusdem formæ parata fuerit, ut uno volumine utrumque comprehenderetur. Postmodum mutato consilio constituit Whitius aliam eamque spectabilem suæque gentis ingenio accommodatam parare. Omnia igitur prioris illius exempla, sibi tradita, secum in patriam advexit Paulus, additaque præfatione sua publici usus fecit. Whitius autem in for-

ma majore et textum arabicum et latinam versionem alternis paginis excudi curavit, additurus ad juvandam lectionem arabicam commentarium maximam partem grammaticum, plurimorum autem usui vernaculam versionem amplioribus ornamentis instructam paraturus. Et typis quoque descripta fuit nova editio in 4. pagg. 283. descriptæ etiam sunt Annotationum plagulæ nonnullæ. At manus ultima cœpto defuit —

Singularis autem et pene mirifica sors est, quæ Abdollatiphum in Anglia reprimit quasi nec sinit in lucem et celebritatem hominum eluctari. Scriptorem hunc ex permultis aliis selegit Ed. Pocockius, quem ex codice suo, secum ex Oriente advecto, arabice et latine ederet filius, Edwardus. Initium quoque libri typis excudendi factum, sed mortuo patre 1691. cœpto prorsus destitit editor, ægre ferens successionem in parentis locum academicum sibi negatam. Excusis tamen chartis deinceps titulus præfixus, et exemplorum copia haud ingens vulgata, quorum nunc magna est infrequentia: subsistit autem Pocockianus liber pag 56. editionis novæ minoris, majoris pag. 98. Interjecto paucorum annorum spatio Thomas Hyde, Pocockii in utraque cathedra successor haud indignus, capto edendi Abdollatiphi consilio, novam ipse versionem latinam confecit, commentarium adornavit, tabulas etiam æri incidendas curavit, sed irrito successu, nec vestigium quidem ullum superest operæ ab Hydio paratæ. Anno hujus sæculi 46 Thomas Hunt, factus arabicæ linguæ professor Oxoniensis, vernaculo sermone programma edidit 8 pagg. in 4. quo suum consilium de edendo Abdollatipho exposuit, suæque editionis formam adumbravit. Nactus Pocockii apographum et latinam versionem integram omnemque annotationum farraginem constituit non modo textum, eumque signis orthographicis instructum, et versionem emendatio-

rem reddere, sed et commentarium subjungere ad illustrandas res Aegyptiacas ex scriptis Abulfedæ, Makrizi, Kalkaschendi, Jelaloddin Assoyûti, aliorumque ineditis, præterea auctoris vitam, ex Osaiba derivatam, operi præfigere. Verum et hoc consilium nescio qua de causa successu omni caruit. At Programma Huntii brevem de Abdollatipho narrationem exhibet. Natus est Bagdádi anno Heg. 557. Chr. 1161. patre Josepho, viro haud indocto. Absolutis in urbe patria liberalium artium studiis, et medica etiam arte probe tractata, litterarum causa ad exteros peregrinationem instituit ann. 585. Mosúlæ annum exegit habendis prælectionibus, Damasci libros aliquot edidit, hinc profectus Hierosolymam. Mox Saladini castra ad Accam posita petiit, litteras a Sultano rogaturus, quibus uti posset in Aegypto, quo clarissimorum virorum, etiam Mosis Maimonidis, fama ipsum traheret. Humanissime acceptus, maxime a Bohadino, tunc judice castrense (Kadi'l esker), amicum nactus est primarium aliquem virum, Al Fadl; cujus cura litterisque effectum est, ut perquam liberaliter exciperetur in Aegypto habereturque honorificentissime. Cum Saladinus, factis induciis, Hierosolymam se recepisset, rediit ex Aegypto Abdollatiph, ut Sultanum salutaret, et stipendio regali donatus Damascum concessit, ibique litterarum, maxime medicarum, studiis vacavit. Mortuo Saladino Damasci a. 589. illius filios sectatus iterum sedem habuit in Aegypto. At rerum conversione facta rediit primo Hierosolymam, deinde ann. 604. Damascum, maximam nunc etiam ex arte medendi celebritatem nominis adeptus. Posthac iterum pereginatione facta per varias provincias cum tandem constituisset, Damascum reverti, facto prius itinere sacro Meccano, et revisa ante patria, Bagdadum modo ingressus, morbo correptus est, quo decessit a. 629. In Aegypto igitur dum versaretur Abdollatiph, id maxime egit,

egit, ut quæcunque de rebus Aegyptiacis vel ipse oculis cerneret, vel ab aliis relata legeret audiretque, studiose conscriberet: unde ortum est opus amplum, distributum in sectiones XIII. Ex hac copiosiore materia depromsit sectiones duas illas, quæ non comprehenderent nisi sibi ipsi observata ac usu comperta, easque redegit in formam libri singularis, qui nomine venit Minoris, seu compendii. Absolvitur duplici tractatu. Alter sex capitum est: 1. de proprietatibus Aegypti generalibus. 2. de plantis, quæ ipsi propriæ sunt. 3. de animalibus, quæ ipsi propria sunt. 4. de monumentis antiquis, quæ in ea cernuntur. 5. de miris ædificiis navibusque, quæ ibi cernuntur. 6. de miris ciborum generibus. Tractatus alter trium capitum est: 1. de Nilo, de modo incrementi ejus et causis ejus canonibusque assignandis. 2. de iis, quæ contigerunt anno quingentesimo nonagesimo septimo. 3. de iis, quæ acciderunt anno 598.

Codex a Pocockio in Angliam illatus nunc est bibliothecæ Bodleianæ, in Catalogo, pag. 174. Num. DCCXIV dictus *autographus*, ann. Heg. 600. Chr. 1203. Cahiræ exaratus. Præter hunc unum adhuc non est alius cognitus. Sed ampliori illo opere sectionum XIII Bochartus subinde usus est in Hierozoico.

Abdallatifs eines arabischen Arztes Denkwürdigkeiten Egyptens in Hinsicht auf Naturreich und physische Beschaffenheit des Landes und seiner Einwohner, Alterthumskunde, Baukunde und Oekonomie etc. aus dem Arabischen übersezt und erläutert von S. F. G. Wahl, Prof. zu Halle. Halle 1790. 8. — Festinantius facta est hæc versio: vid. Gœtting. Anzeigen auf 1790. pag. 1347.

Macrisi Historia regum Islamiticorum in Abyssinia. interpretatus est et unacum Abulfedæ descriptione regionum

Nigritarum e codd. biblioth. Leidensis arabice edidit Frid. Theodorus Rinck philosophiæ doctor. Lugduni Bat. 1790. 4. pagg. 33. 41. 15.

In edenda hac Historia duos bibliothecæ Leidensis codices adhibuit Rinckius, utrumque minus distincte scriptum; alterum ipse designat Num. 560. alterum Num. 1152. Duos alios, forte his præstantiores, ignorasse videtur, commemoratos tamen pag. 491. num. 1989 et 1990 in Catalogo bibliothecæ publicæ universitatis Lugduno Batavæ, edito 1716. fol. in quo duorum illorum alter numerum habet 1765. alter 1766. Latinam interpretationem non esse admodum commendabilem, cognoscitur ex relatione in Allgem. Litterat. Zeitung 1790. Num. 375. De auctore Makrizio ejusque scriptis exposuit Kœhler, in Eichhorn's Repertorium, P. I. (1777.) pag. 74 sqq.

Al - Makrizi historia monetæ arabicæ e codice Escorialensi cum variis duorum codd. Leidensium lectionibus et excerptis anecdotis nunc primum edita, versa et illustrata ab Olao Gerhardo Tychsen. Rostochii 1797. 8.

Arabicus Al - Makrizi textus (pag. 1—54) editus est ex apographo tantum codicis Escorialensis, eoque cum binis Leidensibus libris mstis collato. Accedunt (pag. 55—66) excerpta ex ejusdem auctoris tractatu de ponderibus et mensuris, ex apographo Rinckii, et (pag. 66. 67.) breve excerptum ex codice Escorialense MDCCVI. Casiri Tom. II. pag. 159.

Ut primum liber in lucem prodiit, novam ex arabico versionem gallico sermone confecit Silvestre de Sacy, eamque notis illustratam exhibuit in Magazin Encyclopedique,

num. 24 anni secundi et num. 1. anni tertii, quod latinam interpretationem deprehendisse sibi visus esset minus accuratam, et passim a vero sensu alienam. Neque omnino negari potest, virum in tractandis scriptoribus arabicis multo usu exercitatum haud infrequenter et textum ipsum et sensum ejus reddidisse emendatiorem, quamquam alio codice uti, quod dolendum, ipsi haud licuit, cum bibliotheca Parisina opusculo hoc non minus careat quam Romana et Oxoniensis. Tychsenii tamen Excerptis duo alia addidit, alterum ex Makrizii Historia Aegypti, alterum ex Historia Aegyptiaca Djelaleddin Assoyouti, illud ineditum, hoc jam ante vulgatum, arabice et latine, ab Adlero, Musei Cufici Borgiani P. II. (Alton. 1795. 4.) pag. XII.

Extant opusculi exempla seorsim excusa, Traité des monnoies Musulmanes, traduit de l'arabe de Makrizi, par A. I. Silvestre de Sacy. à Paris. An V de la Republique (1797) 8. pagg. 89. Habet hæc editio tabulam arabice excusam locorum, quæ conjectando emendavit editor. Ad causam hanc etiam pertinet: Notice de quelques monnoies arabes et des monnoies de Tunis, d'Alger et de Maroc, pour servir de supplement au Traité des monnoies Musulmanes de Makrizi, par A. I. Sylvestre de Sacy, in Magazin Encycloped. Num. 9. Ann. 3.

Alb. Schultensii Historia imperii vetustissimi regum Jemanensium, seu Joctanidarum. 4.

Sic fere inscripturus erat Schultensius, ut ipse scribit pag. 117 Epistolæ primæ ad Menckenium editæ Lugdun. Bat. 1749. 4. opusculorum hanc suam editionem, tum temporis typis exscriptam usque ad pag. 182. (loc. cit. pag. 121.) qua textum omnem absolutum fuisse intelligitur ex

verbis Schultensii his: Jam ante biennium Opuscula hæc in lucem exire debuissent, nimis diu sane et tracta et compressa: sed prodire sine commeatu nolebant, i. e. sine philologicis et criticis observationibus, quæ eis tutum a grassatoribus iter præstarent." — At commentarium hunc cum differret Schultensius, aliis aliisque negotiis susceptis, fato concessit d. 26 Januar. 1750. ætatis suæ a. 64. opusque hoc reliquit imperfectum: neque hoc unum, sed duo etiam alia a se inchoata, Grammaticam Aramæam in 4. quam typis exscriptam habemus usque ad pag. 232. et Lexicon hebraicum in 4. ultra secundam plagulam haud progressum. Quæ omnia, curæ Jo. Luzacii bibliopolæ commissa, manserunt seposita et neglecta, haud quemquam nacta, qui de quopiam perficiendo cogitaret.

Ad Historiam autem regum Joctanidarum adornandam quæ Schultensius typis exscribi curavit, sunt hæc: 1. ex Abulfeda locus de regibus Arabum ante Islamismum. pagg. 15. 2. e libro chronologiæ gentium, conscripto ab Hamza Ibn Elhasan Ispahanensi caput octavum, exhibens seriem chronologicam Homeritarum, regum Arabiæ felicis. pag. 17—45. 3. ex Nuweirio historia regum Arabiæ, et præsertim regum Joctanidarum; accedit historia diluvii Sabæi. pag. 47—99. 4. historia eversi imperii Joctanidarum ex libro Chronici regum eorumque rebus gestis auctore Abu Giafar Mohammed Ibn Jezyd, Taberita. pag. 101—137. 5. historia eversi regni Joctanidarum ex libro inscripto, Prata auri et fodinæ gemmarum, auctore Mesoudio. pag. 139—183. Præter hæc, inedita omnia, arabice et latine alternis paginis descripta, denuo etiam excusa est, volumini huic addenda, pars haud exigua Geographiæ sacræ Sam. Bocharti, Lib. II. cap. XIV—XXX. pagg. 112. facta inscriptione: Colonia Joctanidarum deducta per S. Bochartum.

Hæc, quæ diximus, delitescebant apud Jo. Luzac, bibliopolam, paucis cognita, subinde tamen a peregrinante aliquo requisita, donec visum fuit bibliopolæ cuidam Harderovicano, vendibiles omnino merces expromere et venales proponere, facto indice, quem videas in Jo. Dav. Michaelis Neuen oriental. und exeget. Bibliothek. IV Th. p. 1. Historia imperii vetustissimi Joctanidarum in Arabia felice — — Harderovici Gelrorum. 1786. 4. Præfationis loco præmissum A. Schultensii Consilium de edendis his opusculis, ab ipso indicatum pag. 116—118 epistolæ primæ ad Menckenium, datæ X Sept. 1749. Addita sunt Monumenta vetustiora Arabiæ, a Schultensio edita, quæ prodierant sumtibus Jo. Luzac, Lugduni Bat. 1740.

Zusæze, Varianten und Verbesserungen zu A. Schultensii historia imperii vetustissimi Joctanidarum von M. Frid. Theod. Rinck. nebst der Ankündigung seiner Sommer-Vorlesungen. Königsberg. 1792. 4. pagg. 15.

Monumenta antiquissimæ historiæ Arabum post Albertum Schultensium collegit ediditque cum latina versione et animadversionibus Jo. Gottfr. Eichhorn prof. Jenensis. Gothæ 1775. 8.

Maximam libri partem, post auctoris commentationem de antiquissimis Arabum monimentis historicis, pag. 1—58. efficiunt pag. 59—203. arabica excerpta ex opere probati auctoris, Ibn Kotaibah, de quo Kœhlerus refert, Repertor. I P. pag. 65. sq. inscripto: Liber notitiarum de historiis Arabum eorumque genealogiis, communicata a Reiskio; qui Leidensem codicem pessimæ notæ, ut ipse perhibet Prodidagm. pag. 231. in suos usus olim exscripsit. Et prima quidem pars Excerptorum, Genealogiæ Arabum, quæ fere

tota est in nominibus commemorandis, versionem continuam non habet comitem, sed singulis modo locis vel versio subjecta est vel animadversio. In hac parte permulta emendavit in Allgem. deutsch. Bibliothek XXX Vol. I part. (1777.) pag. 145—151 Kœhlerus, qui nonnulla ex Reiskii apographo descripta penes se servaret. Qui sequuntur, inde a pag. 150. textus historici, appositam habent interpretationem latinam ab editore confectam. In hac usurpanda caute versandum est tyronibus. Verum et lectio arabica minus emendate edita. Quæ extremum locum occupant pag. 205—215. a Reiskio traditæ animadversiones criticæ in Hamza historiam regni Joctanidarum ab Alb. Schultensio editam, nec numero multæ sunt, nec permagni momenti atque ponderis.

Rerum arabicarum quæ ad historiam Siculam spectant ampla collectio, opera et studio Rosarii Gregorio, ecclesiæ Panormitanæ Canonici et regii juris publici Siculi professoris, Ferdinandi III pii felicis augusti auctoritate atque auspiciis edita. Panorm. 1790. fol. pagg. 147.

In specioso volumine insunt hæc: 1. Abu Abd Allah Al Novairi historia Siciliæ arabice et latine cum notis nunc primum podit ex msto codice Parisiensi bibliothecæ regiæ, pag. 1—29. 2. Chronicon Siciliæ e msto codice bibliothecæ Cantabrigiensis a Joh. Baptista Caruso arabice et latine antea editum, nunc vero ad fidem textus arabici castigatius recusum, p. 31—51. 3. Al Kadi Sheaboddini historia Siciliæ supplementis aucta et innumeris mendis expurgata, quibus ante scatebat in editione Carusii, pag. 53—63. 4. Ismaelis Abulfedæ annalium Moslemicorum excerpta, quæ ad historiam Siculam et Africanam spectant sub imperio

Arabum, p. 63—86. (latine tantum ex versione Reiskii.) 5. Regum Aglabidarum et Fatemidarum, qui Africæ et Siciliæ imperarunt, series ex Chronico Ibn Al Khattib arabice et latine cum notis, pag. 87—101. (ex Casiri Catalog. Tom. II.) 6. Parallela historica regum Siciliæ sub Arabum imperio. p. 102. 103. 7. Siciliæ descriptio ex Geographia Nubiensi desumpta nunc primum arabice et latine castigatior prodit, pag. 105—127. 8. Marmora atque alia id genus monumenta Cufico-Sicula totidem tabulis descripta, in vulgares characteres arabicos inde traducta et latine reddita, pag. 129—191. 9. Doctrina temporum Arabum Siculorum, pag. 193—214. 10. Siciliæ Geographia sub Arabibus, pag. 215—230. 11. De viris litteratis apud Arabes Siculos, pag. 231—240.

De libro hoc quid statuendum sit, intelligas ex Allgem. Literatur Zeitung, 1792. Num. 233. Conf. quoque Gœtting. Anzeigen. 1793. pag. 730 sq.

Documentos arabicos para a historia portugueza copiados dos originales da torre do tombo com permissão de S. Magestade, e vertidos em portuguez por ordem da academia real das Sciencias de Lisboa por Fr. João de Sousa, correspondente da numero da mesma Academia, e interprete de sua Magestade para a lingua arabica. Lisboæ. 1790. 4.

Vid. relationem de hoc libro in Gœtting. Anzeigen. 1793. pag. 238 sq.

موري اللطافة الجمال الدين بن تغري بردي

Maured allatafet Jemaleddini filii Togri-Bardii, seu rerum Aegyptiacarum annales, ab anno Christi 971, usque ad an-

num 1453. e codice ms. bibliothecæ academicæ Cantabrigiensis textum arabicum primus edidit, latine vertit, notisque illustravit J. D. Carlyle, A. M. coll. regin. nuper socius. Cantabrigiæ, typis academicis. 1792. 4. Textus arab. pag. 1—132. Versio latina, p. 1—132. Notæ, pag. 1—55.

De auctore, alias ignoto, editor refert his verbis, præfat. pag. III sq. "Nomen habuit Jemaleddin - Abul - Mehassen, et patrem Emirum Togri - Bardium, provinciæ Halebiensis præfectum. Vitam Kahirettæ ducebat sub patrocinio Sultanorum Circassiorum, apud quos gratia maxime valebat, et a quibus Emiretica dignitate cohonestabatur. Sed licet ordine illustris, animi dotibus longe illustrior; ingenio enim acri fuit, atque omnibus literarum studiis operam dedit indefessam; sed ad historiam scribendam curas ac cogitationes præcipue contulit, unde tantam apud suos laudem adeptus est, ut cognomen ei inditum fuerit الموزخ مصر (rectius موزخ), *Historiographi Aegypti.* Multos libros conscripsit, inter quos opus eximium, cui titulus est, النجوم الزهر, *Stellae splendentes*, longe eminebat, atque omnibus sui temporis in ore erat; hoc enim totam Aegypti historiam a prima Arabum dominatione ad suos usque dies, nempe annum Hejræ 857, amplexus est. — Hujusce magni operis nonnullas quasi Epitomas, diversis titulis insignitas, ipse confecit auctor; e quibus nostra *Maured - Allatafet* (sæpissime citata, sed hactenus inedita) haud parvum nomen adepta est. Non autem liber integer nunc in lucem prodit, priorem ejus partem, quæ res gestas Khalipharum Bagdadensium ab aliis satis expositas complectitur, minime tetigi."

Quæ quonam ex fonte hausta sint, non constat. D'Herbelot, in Biblioth. orient. p. 567. nonnisi hæc tradit: "Maoured allathafat fi man ouali Alsolthanat ou Alkhelafat. Histoire

stoire de ceux qui ont regné en Egypte depuis Mahomet tant Khalifes que Sultans jusqu'au regne de Malek Al Dhaher Giakmak, Sultan de la Dynastie de Mamelus Circassiens. Ce livre a été composé par l'Emir Aboul Mahassen Josef ben Tangri Virdi, qui prend le titre de Mouvarrakh Mesr, c'est à dire, Historiographe d'Egypte."

Immo vero nec codicem, quo usus est, editor designat, præterquam quod minus accurate scriptum eum esse perhibet. Vid. quoque nota 29. pag. 18. Sed Oxonii in bibliotheca Bodleiana extat alius, qui "litera lectu facili scriptus" dicitur, inscriptus مورد اللطافة في ذكر من ولي الخلافة h. e. Aquarium amœnum in commentatione eorum qui Chalifatum tenuere. vid. Catalog. pag. 171. Num. DCCLXXVIII.

Quæ nunc edita est historia procedit inde ab Almoëz Ledinallah, Chalifarum Fatimitarum primo, qui imperium capessivit ann. Heg. 361. usque ad Sultanum Malec Al Aschraf, qui inauguratus est anno 857.

Textus arabicus nitide ac eleganter expressus. Latina versio fide magis quam facilitate sese commendat. Notæ varii argumenti modum servant, suntque bonæ frugis plenæ.

Edrisii Geographia.

Auctor, ابو عبد الله محمد بن محمد عبد الله بن ادريس امير المومنين, natus est, quod ex arabicis scriptoribus compertum sibi perhibet Casiri, Biblioth. P. II. pag. 13. Septæ in Africa, vulgo Ceuta, ann. Heg. 493. Chr. 1099. oriundus ex nobili familia Edrisidarum, qui olim in quibusdam Africæ partibus imperium habuerunt. Cordubæ in Hispania disciplinis operam dedit, religione Moslemus. Ro-

gante Siciliæ rege, Rogerio II. perfecit ann. Heg. 548. Chr. 1153. (ante Abulfedam circiter 173 annis) opus geographicum, quod adhuc ineditum extat in bibliotheca Bodleiana. Breviarium autem illius, neque illud tenue, cuius auctor incertus, typis descriptum est Romæ in typographia Medicea 1592. 4. mere arabicum, ut libros calamo exaratos imitari velle videatur. Inscriptio libri hæc:

كتاب نزهة المشتاق ۞ في ذكر الامصار ۞ والاقطار ۞
والبلدان ۞ والجزر ۞ والمداين ۞ والافاق ۞

(Liber, oblectatio desiderantis in perlustrandis terminis et tractibus et provinciis et insulis et urbibus et plagis mundi.) Sunt vero etiam exempla, quæ titulum præ se ferunt arabico-latinum, expressis etiam verbis: Romæ in typographia Medicea MDXCII. vid. Baumgartens Nachrichten von merkwürdigen Büchern Tom. VI. pag. 23. Stephanus Evodius Assemanus, in Bibliothecæ Mediceæ codd. mst. oriental. catalogo, Florentiæ 1742. fol. pag. 162 refert, tractatum hunc geographicum editum esse anno MDCXVII sub titulo *Geographiae Nubiensis*. Credibile igitur, non deesse exempla, quæ tali indice sint insignita.

Editionem syriacis litteris factam in monasterio Kesroam in monte Libano commemorat, qui de J. M. Hartmanni commentatione Gœtting. 1791. 4. retulit in Beylage zur Helmstädt. literar. Zeitung, Decemb. 1791. pag. 184.

Latina versio sic inscripta: Geographia Nubiensis id est accuratissima totius orbis in septem climata divisi descriptio continens præsertim exactam universæ Asiæ, et Africæ, rerumque in iis hactenus incognitarum explicationem. Recens ex Arabico in Latinum versa a Gabriele Sionita Syriacarum et Arabicarum literarum Professore, atque interprete Regio, et Johanne Hesronita, earundem Regio interprete, Maronitis. Parisiis MDCXIX. 4.

* Quæ summatim hic relata sunt, diligenter non minus ac fuse et copiose pertractavit Jo. Melchior Hartmann, prof. Marburgensis, in Edrisii Africa, Gœttingæ 1796. 8. pag. XLIV sqq. Juvat nunc quædam alia commemorare, quæ spectant ad libri Edrisiani historiam.

I. Perraram esse editionem Romanam, communis diu omnium opinio erat, neque ea omnino vana, cum rarissima adparerent libri exempla. Verum parandi illius facultas innotuit, priusquam Adlerus in Uebersicht seiner biblisch-kritischen Reise nach Rom. Altona 1783. pag. 72 significaret, nunc Florentiæ iterum venalia esse exempla. Etenim Björnstahl in epistola, scripta Florentiæ 1772. nuntiaverat, exemplorum copiam haud multo ante Roma, ubi diu delituissent, illuc advectam esse, atque nunc digeri et ordinari. vid. Briefe, Vol. II. 1778. pag. 157. At Romæ etiam obtinuit vulgaris illa opinio. Siquidem Francisc. Xaverius Laire, Specim. histor. typographiæ Romanæ XV. Sæculi. Romæ. 1778. 8. hæc habet pag. 13. — "cujus (Geographiæ Nubiensis) raritatem tantopere extollit indicis Casanatensis auctor Tom. III. in præfatione. Hic tamen Romæ mihi vidisse contigit *quinque* exemplaria; alia fortasse latent." Sed quæ ille addit, pene ridicula videri possint. "Incerto editionis loco magis torquetur idem auctor, neque enim nosse videtur officinam Arabicam Medicea antiquiorem, in qua anno 1592. libri hujus editio facta est, quo tempore vix nascebatur officina Medicea Arabica. Huic auctori ignota fuisse videtur officinæ *Fani Fortunae* ruina" —

II. "Geographiæ Edrisianæ *Italica* versio a *P. Dominico Maeri* anno 1632. in collegio Romano degente, adornata est. Partem hujus Geographiæ ad *Siciliam* pertinentem doctor *Franciscus Tardia Palermitanus*, notis illustratam edidit, hac inscriptione addita: *Descrizione della Sicilia cavata da un libro*

Arabico di Scherif El Idrís." Verba sunt Jenischii in Commentat. de fatis linguarum orientalium. pag. XCIX.

III. Latina versio edita parum probatur intelligentibus. Sed ipse auctor illius primarius haud multum illi tribuit, et sunt omnino, quæ faciunt ad eum excusandum. Est penes nos exemplum libri, a Gabriele Sionita ad Wilhelmum Schickardum Tubingam transmissi, quod etiam textum arabicum refert, ipsius Schikardi calamo ex edito libro alternis chartis exscriptum, atque innumeris locis ab eodem castigatum est. In hujus igitur voluminis fronte descripsit Schickardus partem epistolæ, a Sionita ad se scriptæ. Quæ cum apud nos integra extet, placet eandem ex autographo hic recitare:

Gratiam equidem censeo singularem, non audaciam, (eruditissime mi Schickarte, numeris omnibus ornatissime) quod ad me scripseris. Etsi enim plures mihi adeo obstrepant, ut durum sit aliquando homini occupatissimo, meliorem temporis partem scriptiunculis terere: nunquam tamen literæ fuere graves a Tui similibus scriptæ. Laudo animum, ingenium amo, et ut verbo dicam, affectui tuo brachia pando, et occurro benevolentiæ in me Tuæ quam pro beneficio amplector, eique firmandæ mitto ad Te quos petis Articulos Turco-Gallicos, fœderis inter Regem Galliæ et Othomannum initi, unaque Hortulum quem vocas Arabicum Latine factum, Geographia Nubiensis hoc est a viro Nubiensi composita, a me inscriptum. Hanc Tu versionem facile deprehendes a languente et decumbente emissam, inter corporis cruciatus ac diuturni morbi angores. Exploratum enim mihi est adeo elumbem et languidam esse, ut merito vereri possim ne a Te inspecta, existimes a benevolis nostri nominis Te verius fumum quam famam hausisse, ægréque feras Authorem inter medios reponi, quem immerito extollis super eximios, cum phoenicem vocas,

Quandoquidem præter morbum in quem incideram dum typis mandabatur, carebam omni manuscripto, et solum suppetiit Exemplar quod Romæ fuerat excusum usque adeo mendosum, ut ante opus inceptum, decretum mihi fuerit ab ea molestia prorsus abstinere, nisi precibus et authoritate, qua plurimum apud me pollebant immortalis memoriæ Viri illustriss. Card. Perronius, et Clariss. Præses Thuanus me ad hunc scopulum adegissent, quem si absque famæ naufragio evaserim, viderint æqui alieni laboris æstimatores, et Tu inprimis Vir Doctissime, qui bene subducta ratione, suscepti difficultatem operis animo perpendes antequam mali interpretis nævum mihi impingas. Ne autem singulos errorum anfractus repetam quibus codicem nostrum scatere perspicacissime animadvertis, Urbium locorumque Asiæ et Africæ nomina propria, librorum quorundam Arabicorum ope restitui curavi: Alia vero Europæa, quum essent supra modum corrupta, talia Arabice excusa sunt, qualia in Originali invenimus, eiusmodi spinas cautioribus pertractandas relinquentes. Quod si quis absque Manuscripto fideliori effecerit, is mihi Hercules, is mihi Apollo erit; fateor enim ingenue in sincera illorum lectione stabilienda aquam mihi hæsisse, nec ullo studio et conjectura eam assequi potuisse. Cæterum nulli hic sunt libri Turcico-Latini, nec manuscripti neque excusi, alioquin una cum præsentibus ad Te misissem. Historiæ Tuæ Persicæ famam audivi, sed nondum vidi. Illam, ut promittis, a Te expecto, non ut castigem, quod fieri vis, si enim id pollicerer versura mihi solvendum esset; sed ut præstantissimi ingenii Tui partum admirer, accipiamque ceu amoris erga me Tui perpetuum obsidem. Vale Professor sapientissime et Reipubl. nostræ literariæ diu vive Dabam Parisiis 28 Decemb. 1628. Clariss. dignitati Tuæ obsequentissimus Gabriel Sionita.

كتاب محمد بن كثير الفرغاني

Muhammedis fil. Ketiri Ferganensis, qui vulgo Alfraganus dicitur, elementa Astronomica, arabicè et latinè. Cum notis ad res exoticas sive Orientales, quæ in iis occurrunt. opera Jacobi Golii. Amstelodami, 1669. 4.

Textus arabicus absolvitur pagg. 109. totidemque latina versio, ut pagina paginæ respondeat. Notæ pagg. 306 efficiunt. Sed ultra initium paginæ 38 contextus arabici haud progrediuntur, quod auctor morte, neque tamen præcipite illa, interceptus opus post se relinqueret imperfectum. Atque in Notis præcipuum libri, quod permagni æstimatur, pretium positum est. Quæ cum sint historici, maximeque geographici argumenti, haud dubitavimus librum in hunc ordinem referre.

Extat quoque Alfraganus ex versione hebraica Jacobi fil. Antolii, de quo videatur Wolfii Bibliotheca hebraica, num. 1121. latine redditus: Muhamedis Alfragani chronologica et astronomica elementa cum commentario de calendariis, auctore M. Jacobo Christmann. Francof. 1590. 8. Christmanni, de litteris orientalibus præclare meriti, memoriam servavit Adami in Vitis Germanorum Philosophorum. Francof. 1663. 8. pag. 518 sq.

De auctore, cognomen nacto ab urbe patria Fergana in Sogdianis, non habuit Golius quod referret nisi hoc, floruisse eum tempore Al Mamúni Chaliphæ, qui obiit anno Heg. 218. Chr. 833. Nec plura refert D'Herbelot, voce Fargani.

Ibn Alwardi, ابن الوردي, cujus ætatem nondum habemus exploratam, librum composuit cosmographicum, cujus

inscriptio est خريدة العجايب, Unio rerum mirabilium, subinde ab Olao Celsio in Hierobotanico suo laudatum. Retulit de hoc opere, XIV capitibus distincto, De Guignes primum in Journal des Savans, April. 1758. deinceps copiosius in Notices et Extraits des Mss de la bibliotheque du Roi. Tom. II. Paris. 1789. pag. 19—59.

Particulam operis, arab. et latine, illustratam notis, publico examini exposuit Upsaliæ Carolus Aurivillius 1752. (vid. 103 St. der Götting. Zeitungen von gelehrten Sachen, 1752. pag. 1025—28.) quæ repetita est in Car. Aurivillii dissertatt. ad sacras litteras et philolog orientalem pertinent. cum præfatione Jo. Dav. Michaelis. Gœtting. 1790. 41—73. In Academia Lundensi particulas complures singulas primum ab Hylandro, deinde a Norbergio ad disputandi exercitium editas refert Eichhorn in Biblioth. Vol. II. part. 4. pag. 716. nec non Th. Chr. Tychsen, in Michaelis Neuen oriental. und exeget. Bibliotheck, P. VIII. pag. 235.

كتاب البستان في عجايب الارض والبلدان
تاليف العبد الفقير الي الله الغني سلامش بن كند
غدي الصالحي

h. e. Hortus rerum mirabilium terræ et regionum; auctore Schalámesch ben Cand Ghadi Alzálechi.

Hunc librum recenset Simon Assemanus, Catalogo de' codici manoscritti orientali della Biblioteca Naniana, Part. I. in Padova. 1787. 4. pag. 151. perhibetque, impresssum esse arabice tantum in octavo, pagg. 246. Romæ, opera Roberti Granion, Parisiensis, anno Christi 1584. in fine autem libri extare formulam hanc: "Romæ Ex Typographia Dominici Basæ MDLXXXV."

Satis quidem copiose exponit Assemanus, quæ in cosmographico hoc opere, VII tractatibus distincto, tradita sunt, maximam partem, si quæ de Aegypti rebus referuntur exceperis, inepta et fabulosa. Sed editionis historiam parum ille illustravit. Typographiæ Dominici Basæ mentionem injecit Laire, in specimine histor. typographiæ Romanæ XV. Sæculi, pag. 14. sed non nisi unicum ejus fœtum commemorat, librum Precum in usum Maronitarum, sermone arabico, litteris syriacis expressum 1584. 8. nobis haud incognitum. Ad Robertum Granion autem quod attinet, scalpendi ille artem exercebat quam peritissime. Etenim certum est, ab eodem in chalybe exsculptos fuisse characteres illos arabicos elegantissimos, quibus Medicea typographia usa est, teste Angelo Maria Bandini, in Lettera sopra i principi, e progressi della Biblioteca Laurenziana. Firenze. 1773. 16. pag. 77. unde hausit, quæ de insigni hac typographia retulit Adlerus in Biblisch - krit. Reise nach Rom. pag. 72. Latuisse hoc videtur Simonem Assemanum, qui versionem, in exemplo Naniano inter lineas calamo adscriptam, minus illam exactam, et subinde prorsus absonam, haud dubie ab illo Roberto Granion profectam esse pronuntiat, pag. 152. Latuisse eundem quoque videtur hoc, quod postremo loco commemorabimus:

كتاب البستان في عجايب الارض والبلدان.
لابي العبّاس احمد بن خليل الصالحي.

hoc est: Hortus rerum mirabilium terræ et regionum, auctore Abu'l Abbàs Ahmed, fil. Chalil, dicto Alzalechi, i. e. justus. Codex in 4. arabicis characteribus et sermone impressus Romæ typis Mediceis anno 1585. cura et studio Joannis Bapt. Raymundi, cujus manu exarata videtur italica

lica ejusdem operis interpretatio interlinearis, quæ ibidem legitur. Extrema formula est, طبع بمدينة رومية علي يد يوحنا باطتشتا رايموندي سنة الف وخمسايه وخمسة وثمانين مسيحية.

h. e. excusum in urbe Roma opera Joannis Baptistæ Raimundi anno 1585 Christi.

Hæc refert in Bibliothecæ Mediceæ codd. mss. oriental. Catalogo, pag. 197. Num. CIX. Stephanus Evodius Assemanus, qui auctorem perhihet claruisse in Syria circa annum Heg. 545. Chr. 1150. sub Moado Mostanser Billah, Cairi et Bagdadi Chalipha.

Ista legentibus non potest non subnasci quidquam justæ dubitationis, sed tollendæ illi parem non habebimus nisi illum, qui suismet oculis usurpare queat dictos libros, parum cognitos, quorum vestigia alia nobis quidem adhuc nuspiam apparuere. De typographia arabica Medicea, ejusque maxime primordiis, multum abest ut nobis ita constet, prout rei dignitas gravitasque videri possit postulare.

* * *

Panormi in Sicilia, post Codicem Siciliæ Diplomaticum, cuius nonnisi Versio Italica edita est, in Germanicam quoque linguam transferri coepta, anno 1793 typis sumtibusque regiis in lucem prodiit, arabice et latine

كتاب ديوان مصر Libro del Consiglio di Egitto tradotto da Giuseppe Vella, Cappellano del sac. ordine Gerosolimitano, Abate di S. Pancrazio, Prof. di lingua Arabe nella reale accademia di Palermo, e socio nazionale della R. Ac. delle Scienze — Tom. I. pagg. 370. formæ maximæ.

Refert hic codex, dictus Normannicus, relationes litterasque de negotiis rebusque publicis mutuas cum Chaliphæ Aegyptii ejusque administrorum, tum Roberti Rogeriique Normannorum, scriptas ann. Chr. 1074 — 1119. Sed paucis hoc memorasse sufficit, cum perhibeatur res omnis ad figmentum fraudemque meram redire: quamquam qui primarias in ista fabula partes egit, Josephus Vella, aliorum magis artibus, quam suo ipsius ingenio, quod sane non permagnum dici potest, ductus esse videtur. Conf. quæ Eichhorn, Allgemeine Biblioth. Vol. IX. P. I. pag. 143 — 215 refert Acta, præcipue quod inscriptum est, "Relatio data Neapoli Archiepiscopo Aleppino profecto in Siciliam et Panormi appulso 17 Jun. 1796."

Theses.

I.

Ezechielis cap. I. 4—28 non est, nisi sollemnis illa Hebræorum formula *de Jehova in tempestate Cherubis vecto*, (Ps. XVIII. 10 sq.) poëtice amplificata atque exornata, maxime ex auctoris ipsius ingenio.

II.

Vers. 20 verba שׁמה הרוח ללכת elliptice dicta, pro: אשׁר יהיה שׁמה הרוח ללכת (ut vers. 12.) *scilicet quocunque ventus tenderet.* Est repetitio ejus, quod proximis verbis dictum fuit.

III.

Vers. 24 קול כנפיהם, *strepitus alarum*, coeli fragorem significat. At vers. 25 קול מעל הרקיע, *vox de expanso*, intelligenda de voce Dei strato insidentis et verba nunc facere incipientis, quæ ab se in faciem prolapso excepta esse dicit vates versu 28.

IV.

Cap. III. 6 lectio אם לא haud solicitanda. Sensus hic: Quamquam si non ad illos, Israëlitas, te ablegarem, sed ad populos barbaros, hi sane aures tibi haud erant negaturi.

V.

Vers. 15 Cetib ואשׁר enuntiandum וָאֵשֵׁר seu וָאֲשֻׁר; a verbo שׁוּר, *accessi ad exules, oculos defigens, septiduum inter eosdem versans attonitus.*

VI.

Vers. 25 נתנו impersonaliter dictum. Sensus: haud magis in publicum prodeas, quam qui funibus sit alligatus; haud magis verba facias, quam qui ligatam habeat linguam.

VII.

Cap. V. 5. 6. *Hoc significat Hierosolymam, quam medias inter gentes collocavi, medias inter terras alias*, ut cæteris omnibus exemplum præberet veræ religionis morumque castitatis: *at ipsa posthabitis meis edictis pejorem etiam se exhibuit caeteris gentibus* —

VIII

Vers. 7 in postremis verbis vox לֹא non est abjicienda, etiamsi haud desunt codices sat multi, qui voce ista careant, ob locum parallelum, cap. XI. 12.

IX.

Vers. 15 non est cur ex וְהָיְתָה facias וְהָיִתָ, est enim subita e secunda persona in tertiam transitio.

X.

Cap. VI, 9 lectio נִשְׁבַּרְתִּי recedit quidem ab norma grammatica, sed firmatur tamen auctoritate Alexandrini interpretis, qui posuit ὀμώμοκα, juravi, נִשְׁבַּעְתִּי.

XI.

Cap. VII. 11. non est cur pro lectione נֹהַ substituatur נֹחַ. Vertimus, adhibita verbi נוה significatione arabica, *in semet ipsis non habent* Babylonii *vim eminendi*.

XII.

Vers. 20 verba וצבי עדיו לגואן שׂמהו posita sunt pro וצבי עדים שׂמו לגאון, *decus suum pulcherrimum* (h. e. templum) *adhibuerunt ad insolentiam* (h. e. mihi ut ægre facerent.)

BIBLIOTHECÆ ARABICÆ
P. II.

DEO JUVANTE

PRÆSIDE

CHRISTIANO FRIDERICO SCHNURRER

LITT. GR. ET ORIENTAL. PROF. P. O.

ET DUCALIS STIPENDII THEOLOGICI EPHORO

PRO OBTINENDIS MAGISTERII PHILOSOPHICI HONORIBUS

DIEBUS AUGUSTI MDCCC

PUBLICE DEFENDENT

JACOBUS HENRICUS KRAZ *Nürtingensis*
AUGUSTUS LUDOVICUS SCHELLING *Bebenhusanus*
AUGUSTUS FRIDERICUS NANZ *Stuttgardianus*
CAROLUS AUGUSTUS LUZ *Bernlocensis*
VICTOR HENRICUS LECHLER *Supra-Bebingensis*
FRIDERICUS CHRISTIANUS SCHOLL *Braitenbergensis*
CAROLUS CHRISTIANUS GRATIANUS *Neostadiensis*

SERENISSIMI STIPENDIARII ET MAGISTERII PHILOSOPHICI CANDIDATI.

TUBINGAE LITTERIS HOPFFERIANIS.

شذرة الأدب من كلام العرب

Hoc est Proverbia quædam Alis, imperatoris Muslimici. et Carmen Tográï., poëtæ doctiss. nec non dissertatio quædam Aben Sinæ. Lugduni Bat. ex officina Bonav. et Abrah. Elzevir. 1629. 8.

Liber totus arabicus est nonnisi 20 foliorum., absque omni præfatione et mentione editoris. Constat autem, Jac. Golium esse qui edidit, in usum scholarum suarum. Sententiæ Ali, pag. 3—19. litterarum ordine collocatæ, signa vocalium et alia addita habent, habet eadem quoque Tograi carmen pag. 20—29. At Ibn Sinæ Sermo philosophicus de Deo, pag. 30—35. adjumentis omnibus ad legendum destitutus est. Accessere Excerpta nonnulla ex variis poetis.

Extat libri versio Francica: L'Elegie du Tograi avec quelques sentences tirées des poëtes Arabes, l'Hymne d'Avicenne, et les Proverbes du Chalife Gali. Le tout nouvellement traduit de l'Arabe. Par Pierre Vattier Docteur en Medecine et Secretaire Interprete du Roy en langue arabique. à Paris. 1660. 8. pagg. 80.

Carminum arabicorum specimen I. Scholis suis arabicis destinavit Guilielmus Frid. Hezel, Philos. D. — Lemgov. 1788. 8. plagg. 2.

Ex Hirtii Anthologia exscriptum est poëma Tograi unacum tribus aliis minutis carminibus a Reiskio ad Hirtium profectis, addita eadem, quæ ibi extat, latina versione. Post primum hoc specimen adhuc non successit aliud.

Poema Tograi, cum versione latina Jacobi Golii hactenus inedita. Quam ex MSto Goliano præfatione, et notis quibusdam auctam edidit Matthias Anchersen. Trajecti ad Rhenum, 1707. 8. foll. 34.

Versionem Golii ineditam ex Hadriani Relandi bibliotheca nactus Anchersen, Danus, brevi post in academia Hafniensi professor philosophiæ factus, existimavit, "salva Manium Golianorum reverentia — ipsius sunt verba in præfatione — fieri non posse, ut cum blattis et tineis luctaretur illud, quod impigre eluctatus fuerat orientalium laborum Hercules Golius." Versioni adjunxit quoque sermonem arabicum, repetitum ex editione Lugdunensi, anni 1629. sed denudatum suis vocalibus. Notæ haud infrequentes, nec vero permagni ponderis, versantur potissimum in enotanda utriusque editionis, Lugdunensis atque Oxoniensis, diversitate, quæ nonnisi in exiguis rebus cernitur. Et illam quidem constanter Erpenianam dicit Anchersen, haud memor, Erpenium anno 1625 haud superfuisse.

Extat de libro hoc brevis relatio in Actor. Eruditor. Supplement. Tom. IV. (Lipsiæ 1711.) pag. 156. ubi hæc legas: "Durum fatum, quod nobis haud tacendum, experta est hæc editio, quandoquidem exemplaria, quæ Cl. Editor

mnia, exceptis tantum quinque aut sex adhuc exstantibus, navi Hafniam destinaverat, in mari periere." Quod penes nos est exemplum, antehac Nicolai Guil. Schrœderi, hæc habet in fronte adscripta: „Donum Cl. Auctoris, Trajecti ad Rhenum A.° 1707. Erich Frondin."

Poëma Tograi, ex versione latina Jacobi Golii, cum scholiis et notis. curante Henrico van der Sloot. Franequeræ. 1769. 4. pagg. 174.

Versioni adpositus sermo arabicus non nisi passim, ubi ex re visum esset, vocalium signis instructus est. Inferiorem paginæ locum Scholia tenent arabica, versione addita nulla. Notæ pag. 94—174. copiosam et variam, etiam in poetis arabicis, lectionem referunt. Præfatio de auctore carminis tradit, enumeratque codices mstos Leidenses in adornando opere adhibitos, sed ipsa metæ jam proxima subito subsistit. Subjecit alius nonnemo hæc: "*Hic deficit auctoris* „*manus*, prius enim, quam ultimam præfationi imponeret, „in ipso ætatis flore, magnaque, quam de se excitaverat, „reipublicæ literariæ spe, rebus humanis ereptus est."

Anglica carminis Tograi versio extat, inscripta: The Traveller, an arabic poem, intitled Tograi, written by Abu-Ismael; translated into latin and publish'd with notes in 1661. by Edward Pocock, D. D. Professor of Hebrew and Arabic — now render'd into English in the same Iambic measure as the original, with some additional notes to illustrate the poem, by Leonard Chappelow B. D. Arabic professor — in the university of Cambridge. Cambridge 1758. 4. pagg. 38.

Reiskius edidit Thograi's sogenanntes Lammisches Gedichte aus dem Arabischen übersetzt nebst einem kurzen Entwurf der arabischen Dichterey. (Dresden) Friedrichstadt. 1756. 4. pagg. 35. De Pocockii versione sic ille judicat, pag. 25. Est illa numeris omnibus absoluta. Quam autem velim notas ejus minus exiles esse, et philologicas magis quam grammaticas, h. e. tales quæ sensum poetæ, historiam, et quæ adhibet proverbia illustrarent. Neque enim, quales sunt, mihi satisfacere possunt. Verum non ipse Pocockius edidit opusculum, editum est post mortem illius a Sam. Clerico, forte ab auctore haud destinatum luci publicæ. — In hoc humani quid passus est Reiske, etenim Pocockius obiit demum anno 1691.

Nova carminis versio germanica, eaque metrica, prodita est in Neuen Teutschen Merkur, Erst. Stück. 1800. p. 8—18.

De auctore carminis sufficere possint hæc: Tograi carmen condidisse fertur Bagdádi anno Heg. 505. Appellationem Tograi traxit a munere vel peritia scribendi Togra, h. e. implexam istam et crassioris ductus scripturam, quæ diplomati regio præmitti solet, nomen et titulum regis complectens. Functus est Veziri munere apud regem Masûd, donec bello inter Masud et fratrem Mahmud orto, prælioque commisso, captus est, et a regis Mahmud Veziro morte mulctatus, circa ann. Heg. 515. qui cœpit 21 Mart. Anni Chr. 1121. Patriam habuit Ispahan, Persiæ metropolin, quapropter carmen ejus dictum Lamiato'l Adschem, h. e. ab homine extero, Persa profectum; ut distinguatur ab alio, non minus celebri apud Arabes poemate, a poeta Schaaphari composito, dictoque Lamiato'l Arab, seu Arabum. Vid. D'Herbelot, Biblioth. Orient. pag. 1027. Abulfed. Annal. Tom. III. pag. 417.

القصايد علي بن ابي طالب Ali ben Abi Taleb carmina, arabice et latine. edidit et notis illustravit Gerardus Kuypers, Franc. fil. Lugduni Batavorum. 1745. 8. pagg. 195.

"Damnosam — verba sunt editoris in præfatione — literaturæ sacræ librorum arabicorum penuriam dolenti, et circumspicienti simul, num quid forte, ad augendas promovendasque has literas conferre possem, obtulerunt sese celeberrimi quondam per Orientem Imperatoris Ali carmina quædam, superiore seculo Institutionibus suis Arabicis a Philippo Guadagnoli subnexa. Videbantur hæc, tum brevitate, tum facilitate laudabiles Philarabum conatus adjutura, aditumque ad nobilioris quidem et celsioris, sed longe etiam difficilioris spiritus poëmata præbitura. Quare in animum induxi, tenues et angustas nostras copiolas recentato opusculo augere, novumque et ornatiorem, si pote, carminibus his habitum induere. — Multas e textu Arabico sustuli mendas. pluribus forte eum liberassem, si MSti ope adjutus fuissem: at quærentem me destituit instructissima licet Bibliotheca Lugduno-Batava. Versionem maximam partem concinnavi novàm. plerumque enim Guadagnoli, ut prave descripserat, sic et dextre minus reddiderat. Notulas adjeci tironum captui adcommodatas, quæque Grammaticarum lexicorumque defectum incipientibus utcunque pensare possent" —

Carmina sunt sex, quartum etiam a Golio editum erat unacum Erpenii Grammatica, Lugd. B. 1656. 4. pag. 169. Accedit pag. 184—195 Auctarium carminum quatuor minorum, quæ et ipsa a Golio antehac edita erant, loco eodem. Post pag. 195 sequitur Glossarium arabico latinum. — Prodierant Guadagnoli breves arabicæ linguæ institutiones Romæ 1642. fol. Carmina secundo, tertio et quarto loco posita exhibent etiam Flores grammaticales arabici idiomatis —

studio et labore Fr. Agapiti à Valle Flemmarum. Patavii 1687. 4. pag. 313. 318. 319.

Minus honorificam de libro sententiam tulit modo ex Batavis redux I. I. Reiske, Nov. Act. Eruditorum anno 1747. pag. 535—540. desiderans maxime editoris judicium in materia et sumenda et tractanda. Et mirum omnino non potest non videri, hominem Leidæ agentem non maluisse ex multiplici, quæ ibi servatur, copia novum quid apponere, quam crambem recoquere satis insipidam. Alienissima esse ista carmina ab Alii, summi viri, ingenio, non Reiskius solus statuit, sed affirmavit quoque H. A. Schultensius, cujus Biblioth. Criticæ Vol. I. part. II. pag. 80. verba sunt hæc: "Quæ vero sub hujus Imperatoris (Ali) nomine circumferuntur carmina, nugacissimi impostoris opus esse, nec potuisse a tali viro proficisci, dudum est, quod viri docti monuerunt."

Celebrantur VII carmina arabica, quæ dicuntur et Moallakâth, h. e. suspensa, et Modahhabâth, h. e. inaurata, quod, sic quidem fertur, ob suam præ aliis præstantiam aureis litteris picta in bysso fuerint, et ad portam ædis Meccanæ suspensa. Auctores ordine, qui codicum, junctim ea exhibentium, plurimorum esse solet, traduntur hi: Amralkeis; Tarapha; Zoheir; Lebid; Anthara; Amru; Hareth. Quæ typis sunt exscripta, huc redeunt.

Tharaphæ Moallakah cum Scholiis Nahâs. e MSS. Leidensibus arabice edidit, vertit, illustravit Joann. Jacob. Reiske. Lugduni Bat. 1742. 4.

Prologus, pagg. LIV. potest VI capitibus distingui. 1. de textus editione agit auctor, de scholiis et variis vario-

rum commentariis in Moallakat. 2. de versione sua et 3. in notis quid potissimum sectatus fuerit, exponit, 4. de nominibus et ætate Moallakat disserit, quas omnes intra 50 annos ortas et Muhammedis ætate inferiores esse statuit pag. XVII. 5. sex poetarum vitas strictim percenset totidemque carminum argumenta, 6. de Taraphæ fatis agit fusius. Textus, vocalium signis nudus, unacum versione absolvitur pag. 37. Inferiorem paginam Scholia tenent, addita ab initio tironum causa versione latina, sed deinceps missa, quod qui linguæ causa velit Moallakat legere, Arabismi rudimenta debeat dudum excessisse. Notæ decurrunt a pag. 38—130. Effusam hic videas lectionis arabicæ ubertatem. At auctor ipse sic de se refert: Loca quæ ad illustrationem adduxi non sunt ubique selectissima, nec ea, quæ debebant unice afferri, præcipua, capitalia, sed quæ se primo loco scribenti offerebant. Ita enim actum cum hac opella, ut de notis concinnandis non multum cogitarem. — Tracta per tres ferme annos fuit inter typothetarum manus. Hoc modo dubius, quid de editione fieret, non raro oscitabam. Concinnavi igitur notulas meas, prout typothetæ erat satisfaciendum. —

Caab ben Zoheir carmen panegyricum in laudem Muhammedis. item Amralkeisi Moallakah cum scholiis, et versione Levini Warneri. Accedunt sententiæ arabicæ Imperatoris Ali, et nonnulla ex Hamasa, et Diwan Hudeilitarum. Omnia e MSS. Biblioth. Bat. edidit, vertit, notisque illustravit Gerardus Joannes Lette. præmissa est laudatio celeberrimi viri Alberti Schultens. Lugduni Bat. 1748. (1747.) 4.

Caabi carmen, versuum 58. comitem habet versionem editoris pag. 2—45. Alteri poëmati, versuum 82. visum est adjungere Levini Warneri versionem, in Legato Warneriano

superstitem, sed eam, ut luce publica minus indigna esset, passim emendatam. Textus arabicus vôcalium signis instructus, Scholia autem subjecta vocalibus et versione destituta: quæ ad prius carmen spectant, incerti auctoris sunt, ad alterum quæ pertinent; sunt ab Ibn Nahas grammatico profecta. Notæ ad Caabum, pag. 93—196. copiosiores; strictiores, quæ sequuntur pag. 167—214 ad Amralkeis. Sententiæ Ali imperatoris, elementari ordine positæ, non illæ, quas vel Golius edidit, vel anglico sermone reddidit Ockley, absolvuntur tribus paginis, 90—92. Trium quoque paginarum sunt 215—217. quæ ex Hamása et ex Diwan Hudeilitarum sunt decerpta.

Immoderatius hunc librum insectatus est Reiske, quod suspicaretur, Lettium ipsius officia et merita minus honorifice, quar par erat, prædicasse. Etenim Reiske cum anno 1737 incidisset Lipsiæ in bibliotheca Senatoria in volumen arabicum, quod sibi præter alia offerret Caabi carmen, primo loco positum, in suos usus exscripsit hoc carmen, ejusque commentarium incerti auctoris arabicum. Apographum hoc suum posthac Leidæ communicavit cum Lettio, suadens etiam, ut carmen hoc edendum sibi sumeret, et Leida discedens reliquit apud illum quoque a se descripta Moallakath aliaque, quæ illi editionem adornanti usui esse possent. Igitur de libro prolixe referens Reiske, Nov. Actor. Eruditor. 1747. pag. 679—701. non modo expostulavit cum editore, quod videri velit sua omnia ex codicibus Bibliothecæ Leidensis hausisse, cum tamen Reiskianis opibus vere usus sit, sed et plurima in libro vituperavit, maxime hoc, quod Scholia ad Caabum imprudenter ac inepte tractata sint. Respondit audacter ad causam suam agendam Lette in præfatione ad observationes in Deboræ et Mosis cantica. Lugd. 1748. 8. Posthac Reiskius, ut erat ab omni simulatione alienissimus, ingenue professus est in sua Biographia, pag. 50. sua magis, quam il-

lius, culpa in multis peccatum esse; sese minus tum in tractandis mstis arabicis exercitatum multa perperam exscripsisse, illum apographon mendosum legere non potuisse, et menda mendis cumulasse; quare factum sit, ut editio, maxime in scholiis, vitiis scateat, nec sit usui. — Verum qui uti libro velit, Reiskiana illa relatione non debet carere, quæ novam quoque carminis interpretationem exhibet. Ipsum carmen arabicum additis quibusdam notis ex editione Lettii extat quoque in Wahlii Magazin, Erste Lieferung. pag. 77—89. Succedit nova carminis versio germanica in Dritte Lieferung. pag. 46—52.

Caabum recitasse carmen suum Mohammedi prophetæ anno Heg. nono, auctor est Abulfeda, Annal. Tom. I. pag. 170. et lapsus est D'Herbelot, qui Biblioth. Orient. pag. 219 primo Heg. anno obiisse eum asserit, superfuit vero, cum Moawia Chalifatum adiret a. Heg. 41. De Amralkeiso conferendus Reiskius in suo ad Tarapham prologo, pag. XXIV. negans in omni vetustæ poeseos arabicæ ambitu carmen sibi obvium factum fuisse, quod illibato selectæ dictionis cultu, verborum suavi ac limpido, fontis instar, decursu, affectuum mollitie, comparationum argutiis, venustate et vivo robore, superet Amralkeisianum. Summopere etiam commendavit illud Guil. Jones, Poeseos Asiaticæ Commentar. pag. 85 sq.

The Moallakát, or seven Arabian poëms, which were suspended on the temple at Mecca; with a translation and arguments. by William Jones Esq. London. 1783. 4. pagg. 160.

Sermo arabicus, quod mireris, non est arabicis typis expressus, quorum penuria nequaquam laborat Anglia, sed tantum latinis, ne tabula quidem addita, unde intelligas, qua ratione latinis litteris respondeant arabicæ. Igitur non-

Etenim poeta ipse, dictus quoque Scharfoddin, tradit in suo illo exordio, Al Sahebum Bohaddinum, Vesirum Al Maleci Al Dhaheri, carmen suum modo ortum transcribi curasse, et permagna veneratione prosecutum esse, non sine præsentissimo suo in rebus negotiisque suis omnibus commodo. Regnavit autem Al Malec Al Dhaher ab ann. Heg. 658 usque ad ann. Heg. 676 (h. e. ab ann. Chr. 1259 ad ann. 1277.) Vid. Abulfedæ Annal. Tom. V. p. 42. 43.

Permagnæ auctoritatis inter Mohammedanos est hoc carmen panegyricum in Prophetam. D'Herbelot, voce Borda, Cet ouvrage, *inquit*, est si fort estimé parmi les Mahométans, que plusieurs l'apprennent par cœur, et en citent les vers comme autant de sentences: plusieurs aussi l'ont paraphrasé et commenté, et on en trouve grand nombre de versions Persiennes et Turquesques, tant en prose, qu'en vers. Partem carminis, et nonnihil de scholiis retulit etiam Reiskius, pag. 5 Annotationum Histor. ad Abulfed. Annal. Tom. I. *Borda* orientalibus dicitur pannus striatus, et ex tali genere panni confecta vestis domestica quotidiani usus. Reiskii hæc verba sunt, loc. cit. pag. 35.

Abu Becri Mohammedis Ibn Hoseini Ibn Doreidi Azdiensis Poemation ad fidem codicis MS. Everardi Scheidii, S. S. Theod. Doct. et LL. OO. prof. ord. pro specimine expressum. accessit varietas lectionum ex ejusdem binis mss. in VI. priores Haririi consessus. Hardervici. 1768. 4.

Textus carminis arabicus, vocalium notis totus exsultus, absolvitur pagg. 16. Præmissa est præfatio, perquam memorabilis, quæ de consilio editionis exponit. Scheidius — ita ipse refert — accepto munere professoris publici, ut satisfaceret desiderio suo, juvandi litterarum orientalium studium,

dium, primo typorum orientalium amplam supellectilem suo ære redemit ab Elia Luzac, Leidensi, deinde etiam ex oriente nactus est complures præstantissimos codices arabicos, suis sumtibus comparatos. In his cum esset Ibn Doreidi poema, cum commentario, cujus auctor est Chaluwia; hoc ipsum mox curavit suis typis excudendum, ut specimen extaret ex sua typographia profectum. In adversa tituli pagina hæc posita: "Exemplum hoc poematii Doreidiensis, ad fidem ms. codicis mei, (exemtis tantummodo nonnullis scripturæ erroribus,) quam diligentissime expressum, et, quæ in eodem, typis jam descripto, deprehensæ fuerunt operarum aberrationes, eas a me ipso, ope calami, emendatas fuisse, subscripta manu testor E. Scheidius."

Nuntiavit autem Specimen hoc ventura alia, eaque ampliora opera. Recepit in se Scheidius, Lexicon arabicum parare, quod esset ex Golii et Giggeii lexicis conflatum, ac utroque non auctius tantum sed et emendatius ordinatiusque. Interea temporis putabat unum alterumque auctorem arabicum a se edi posse, eratque jam constitutum, ut intra unius mensis spatium Haririi omnium consessuum sermonem arabicum, punctis vocalibus instructum, typis suis ex duobus exemplis suis describere aggrederetur, versionem latinam, cum indice omnium vocum, et lectionis varietate undique conquisita separato volumine additurus. — At quam ultro excitavit optimus Scheidius exspectationem eventus haud omnem comprobavit. Erat sane in eo vis animi atque impetus singularis ad juvandas litteras, maxime arabicas: sed promtior ille erat in suscipiendo opere quam in persequendo constantior; unde factum est, ut plura quidem inchoaret, perficeret autem perpauca.

Poëmation Ibn Doreidi cum scholiis arab. excerptis Chaluwiæ et Lachumæi e codicibus manuscriptis, latine conversum, et observationibus miscellaneis illustratum. accedunt observata de vocibus hebræo-arabicis ac regulis syntaxeos arabicæ, nec non rerum explicatarum argumento, in suis indicibus posita. curavit et edidit Aggæus Haitsma. SS. Th. D. et Ecclesiastes, Middelumensis. Franequeræ, 1773. 4.

Textus carminis idem, quem describendum curavit Scheidius. Præsto quidem erat mstus codex, sed, quod nonnisi sparsim esset vocalibus instructus, satius visum est, editum textum referre, quam alium, qui ab eo subinde recederet, expromere ex codice. Mangeri erat hic codex, ipsiusque etiam manu exaratus: sed unde derivatus, ubinam, quo tempore, quove consilio factus, quænam complexus sit ille, non satis distincte exponit præfatio, nequaquam illa breviuscula, at sermone aspero impeditoque conscripta. Pag. 1 usque ad pag. 153 procedit textus, cum versione latina, et subjectis Scholiis. Et de Scholiis quidem hæc habet præfatio, pag. XI. "Sunt illa (Scholia) duo, quorum unius Author est „*Chaluwiah*, alterius *Lachumaeus*. Utriusque *Scholiastae* tantum „*Excerpta* præbuit *Mstum* (Mangeri) *Scholia*, ita comparata, „ut ex *Chaluwia* pauciora, sed ubi adsunt, latiora, et in paucis ut videtur completa, sint descripta; quando *Lachumaei* „*Scholia* sint breviores notæ, et observationes ad *Chaluwiae* „*Textum;* quemadmodum passim tales sunt ad *poëmation* ipsum, ubi *Chaluwiana* desiderantur *Scholia;* quare posteriora „uncinis inclusimus." Pag. 134—160 adsunt triplici serie positæ lectiones codicum Scheidiani, Schultensiani, Mangeriani; adduntur nonnullæ præfat. pag. XXIX. sq. sunt autem discrepantiæ numero magis spectabiles, quam pondere. Dimidiam voluminis partem explent pag. 163—333 Observationes editoris miscellaneæ, quibus haud multum inest vel in-

genii vel doctrinæ exquisitioris. Non desunt indices et vocum, et rerum, et emendandorum.

Abu Becri Mohammedis Ebn Hoseini Ebn Doreidi Azdiensis Katsijda 'l mektsoura sive idyllium arabicum latine redditum et brevissimis Scholiis illustratum. in usum prælectionum academicarum edidit Everardus Scheidius. Harderovici Gelrorum. 1786. 4.

Non est vere nova editio, sed est prior illa, anni 1768. accessionibus exornata et quasi instaurata. Etenim Scheidius cum videret, post instructiorem, quam Aggæus Haitsma parasset, editionem neglecta fere jacuisse sui speciminis arabici exempla, nec fuisse qui ea requirerent; ut, quæ superessent, citius in lucem ac usum hominum venirent, latinam versionem carminis cum scholiis nonnullis curavit typis novis et luculentis describendam, quæ non separatim emitteretur, sed conjuncta cum arabico specimine. Ab hujusmodi igitur exemplis abest nunc præfatio illa memorabilis, quæ locum suum commode non poterat diutius tueri, et quæ in textu sunt emendanda, peculiari pagina exhibentur. Quæ accesserunt, paginas efficiunt 72. Versio latina, interspersis scholiis latinis perquam appositis, haud parum mollior est elegantiorque ea, quam Haitsma exsculpsit.

Post præfationem cernitur locus satis amplus, at latine tantum, de vita Ibn Doreidi ex Ibn Chalekáni Historia inedita virorum illustrium. Teste Ibn Chalekan natus est Ibn Doreid Basræ ann. Heg. 223 (Chr. 838) obiitque Bagdadi ann. Heg. 321 (qui cœpit 31 Dec. ann. Chr. 932.) summam inter suos famam consecutus cum aliis scriptis permultis, tum maxime carmine, dicto Macksura, versuum plusquam ducentorum, quod ob copiam et puritatem sermonis arabici

non modo admiratores nactum est permultos, sed commentatores quoque haud paucos. Inter hos eminet Abu Abdalla Hosein Ibn Chaluwia, mortuus ann. Heg. 370. et Abu Abdalla Mohammel Ibn Ibrahim, Lachamæus, mortuus ann. Heg. 570. Conf. etiam de Ibn Doreid, strenuo vini potatore, at litterarum arabicarum principe, Abulfed. Annal. ad ann. Heg. 321. Tom. II. pag. 377.

Monumenta vetustiora Arabiæ sive specimina quædam illustria antiquæ memoriæ et linguæ. Ex manuscriptis codicibus Nuweirii, Mesoudii, Abulfedæ, Hamasa etc. etc. excerpsit et edidit Albertus Schultens. Lugduni Bat. 1740. 4. pagg. 71.

Carmina sunt, vel carminum fragmenta, a Schultensio ex variis auctoribus collecta, latine reddita et notis illustrata. "Ex iis, inquit in præfatione, *Arabicam Dialectum* ab ultima inde memoria et antiquitate intime cum *Hebræa* connexam fuisse, atque ejusdem *Stirpis* alterum constituere *Ramum* multo florentissimum, luce meridiana clarius patescet." Cujus duo prima sunt, Amru Ibn El Háreth, Salomonis æqualis fuisse statuitur. Posthæc comparet versus multo etiam antiquior, decimi Joctanidarum regis, Noamáni, cujus ætas Mose non inferior, vel et superior aliquanto perhibetur. Carminis illius primo loco positi particulæ cum sint memoratæ etiam ab Abulfeda, Annal. Tom. I. pag. 22. sq. Reiskius, Annotatt. Histor. pag. 9. not. 15 sententiam tulit his verbis: "Hoc carmen de excidio gentis Gorhamicæ Salomonis ætatem attingere putat cl. Schultensius in Monum. vetust. Arab. pag. 1. Sed, me judice, ipso Muhammede recentius est: et in genere de omnibus illis carminibus, quorum in ista collectione Schultensii tantopere celebratur auctoritas,

ut septingentis, et ultra, dicantur annis ætatem Muhammedis antevertere, nullum est, quod non confictum et suppositum sit. Nullum certe antiquitatis, nullum Homeriticæ dialecti vestigium in illis reperitur. Scripta sunt stilo pedestri, et ne poetico quidem. Atqui, si Homeritica erant, debebant glossis scatere, et verbis genti propriis, quæ Arabum pæne nullus alius intelligeret. Ubinam vero sunt illæ glossæ, illi Homeriticæ linguæ characteres?" — Verum est, in istis versibus haud quidpiam cerni, quod peculiare videri possit, et a trito sermone alienum. Quid tamen, si quis dixerit, formas vocum singulas vel obsoletas vel peregrinas sensim permutatas fuisse usitatioribus? quod quidem facile accidere potuisse intelligat, qui cogitet, memoriter atque ore tantum traditos fuisse illos versus, non litteris consignatos. Quod autem arte carent et colore poëtico, id tantum abest ut contra eorum antiquitatem quidquam valeat, ut potius eandem confirmare videri possit.

Schultensii hic liber adhæret Consessibus Haririi IV. V. et VI ab eodem Schultensio editis. Venit etiam cum Historia imperii vetustissimi Joctanidarum in Arabia felice — Harderovici 1786. 4. (Integram inscriptionem vid. in Michaelis Neuen oriental. und exeget. Biblioth. P. IV. pag. 1.) Magnam Monumentorum partem repetiit Eichhorn in commentatione sua Ueber die verschiedenen Mundarten der Arabischen Sprache, quæ præmissa est libro, Richardson's Abhandlung über Sprachen, Litteratur und Gebräuche morgenländischer Völker. Leipzig 1779. 8.

Proben der arabischen Dichtkunst in verliebten und traurigen Gedichten, aus dem Motanabbi, arabisch und deutsch, nebst Anmerkungen. Leipzig, 1765. 4. pagg. 94.

Motanabbi carmina universa ex codice Warneriano Bibliothecæ Leidensis, unacum excerptis Scholiis Abu'l Hosein Ali ben Ahmed Wahediensis, in suos usus descripta habebat Reiskius, editurus arabice et germanice cum annotationibus, si per temporis rationem fieri posset. vid. ejusd. Lebensbeschreibung, pag. 163. Cum redemtorem nancisci non posset; visum est, specimen tamen in lucem proferre suis sumtibus. Sunt carmina XVII. quorum nonnisi eam partem, quæ amatorii generis est, decerpsit Reiskius; sequuntur carmina II lugubria, et hæc quidem integra. Sermo arabicus cum vocalibus careat, cum adnotationes etiam sensum magis quam voces spectent; editio hæc lectores requirit, qui sint in cognoscendis arabicis exercitatiores.

Nomen poetæ, inter suos celeberrimi, erat Ahmed Ibn Hosain, Kendita; natus est Kufæ, in vico Kenda dicto, ann. Heg. 303. (Chr. 915 s. 916.) Quo vulgo venire solet, cognomen المتنبي traxit ex eo, quod aliquando in deserto Samávah prophetam sese jactaret, non alio eventu nisi hoc, ut disjecta, quæ eum sectaretur, plebe in carcerem ipse mitteretur, unde longo demum tempore postea dimissus est, ubi ad saniorem mentem eum rediisse constitisset. Obiit ann. Heg. 354. (Chr. 965.) Vid. de eo Reiske, in Lebensbeschreibung, loc. cit. D'Herbelot, voce Motanabbi, pag. 638. et maxime Abulfeda, Annal. Tom. II. pag. 482. sq. In Miscellis orientalibus, nomine The Oriental Collections edi cœptis anno 1797. Londini, 4. in ipso limine, p. 1—14 extat relatio de vitâ Motanabbii, auctore Jo. Haddon Hindley, cum duorum ejus carminum specimine, arab. et anglice.

Carmen arabicum sive verba doctoris Audeddini Al Nasaphi de religionis Sonniticæ principiis numero vincta. nec non Persicum. nimirum doctoris Saadi Shirazitæ operis po-

narium dicti initium, ubi de Deo T. O. M. Edidit ac latine vertit J. Uri. Oxonii, 1770. pag. 25.

Paucis absoluta hæc est editio; præter versionem latinam neque commentandi neque præfandi caussa verbulum accessit ad contextum. D'Herbelot tradit, voce Nassafi, pag. 662. auctorem, Abu Hafs Omar, natum esse in urbe Nassaf, ann. Heg. 461. Chr. 1067. mortuum ann. Heg. 537. Chr. 1142 Samarcandæ. "Le même Nassafi, inquit, est auteur d'un poëme, qui contient deux mille six cent soixante distiques, intitulé, Khelafiah almandhoumah, sur tous les articles de la Sunnah, qui est la pratique, et l'observance particuliére de tout ce qui regarde le Musulmanisme." Editio hæc disticha exhibet haud plura quam XXVI. Arabicus sermo caret quidem vocalibus, sed ad intelligendum eum non parum juvat latina versio, satis illa ad verba et orationis formam adstricta.

Specimens of arabian poetry, from the earliest time to the extinction of the Khaliphat, with some account of the authors, by J. D. Carlyle — professor of Arabic in the University of Cambridge. Cambridge, 1796. 4.

Sermo arabicus, typorum forma admodum quidem speciosus, at signorum ad cognoscendum adjumento haud instructus, absolvitur pagg. 71. Specimina sunt LX. Eaque in præfatione sua universe significat editor sumta esse nullo discrimine habito ex editis libris ineditisque. At sane perpauca sunt, quæ primus ipse in lucem evulgavit. Agmen ducit, cujus Lebîd auctor est, carminis initium, subsistens vers. 16. Quæ sequuntur II. III. IV. VI. VII. VIII. edita jam pridem erant ab Alb. Schultensio in Excerptis ex Hamása. Alia plurima sunt repetita cum ex Erpenii Elmacino, tum

maxime ex Abulfeda Reiskii. Num. LIII. (pag. 56.) spectandum exponitur, quo omnium minime nobis opus erat, Tograi carmen integrum, ex editione Pocockii, octava nunc vice illud typis descriptum.

Majorem libri partem, pag. 1—180. eadem carmina conficiunt anglico sermone, eoque rhytmico, expressa, habentque singula præfationis quidpiam præmissum. At arabica lecturis nequidquam prodesse potest istiusmodi versio. Tantum enim abest, ut auctoris cujuscunque verba formulasque reddere curet interpres, ut suum ipsius sensum secutus, suis magis formulis sententiisque libere utatur. Veluti num. II. ubi poeta Maânum, munificum virum, luget hoc modo:

Adite Maânum, et dicite ejus sepulchro: rigent te pluviæ matutinæ, aliæ post alias!
O enim sepulchrum Maâni, prima tu es fossa terræ, designata munificentiæ cubiculum.
h. e. munificus erat Maân, ut ante illum nemo.

Anglico sermone produntur hæc:

Friends of my heart, who share my sighs!
Go, seek the turf where Mano lies,
And woo the dewy clouds of spring,
To sweep it with prolific wing.
Within that cell, beneath that heap,
Friendship and truth and honour sleep —

In mentem venit, Gallica etiam apponere, quibus eundem illum locum arabicum reddere posse sibi visus est nonnemo in Nouveaux Contes Arabes, ou supplément aux mille et une nuits, — par M. l'Abbé ***. à Paris, 1788. 12. pag. 302. Sunt hæc: Venez tous, venez répandre des pleurs sur son urne. Puisse la rosée du matin s'épancher toujours sur son tombeau! Puisse-t-elle y faire germer les fleurs, y faire naitre des guirlandes pour couronner le plus généreux des hommes! — Igitur ad arabicas litteras haud magnam accessionem

ionem attulisse videri possit Carlyle, quem, quod ingenio on minus valeat quam doctrina, spes est posthac præclare e illis meriturum, ubi redierit Constantinopoli, quo illum in omitatu legati regii profectum esse, relatum legimus.

Anthologia sententiarum arabicarum. cum scholiis Zamachsjarii. edidit, vertit, et illustravit Henricus Albertus Schultens. Lugduni Bat. 1772. 4. pagg. 171.

Extat Leidæ in bibliotheca publica liber, inscriptus الكلم النوابغ, h. e. Dicta clara, qui nomen præ se fert Zamachcharii, magnam inter suos litterarum famam adsecuti. Nomen viri erat Abu'l Kasem Mahmud fil. Omar; cognomen traxit a pago, dicto Zamachschâr, in Chowarezmia, ubi natus est ann. Heg. 467. Obiit ann. Heg. 538. Chr. 1143. Videatur de illo Abulfeda, Annal. Tom. III. pag. 489. et D'Herbelot, pag. 922. ubi multa varii generis scripta commemorantur, ab ipsius ingenio profecta, libri tamen dicti Al Nawâbig mentio facta nulla. Veniunt autem hoc nomine sententiæ rhytmicæ, varii argumenti, nec omnes ejusdem acuminis vel ponderis, tales fere, quales sunt Salomonis sententiæ hebraicæ. Illas, numero 285 præter Prologum, vel ex suo ipsius ingenio duxit, vel, quod credibilius est, ex lectione, memoria, usuque hominum congessit Zamachschari, et commentario grammatico, seu scholiis perpetuis illustravit. Alb. Schultensius, cum Erpenii Rudimenta linguæ arabicæ iterum ederet (1733. 1770. 4.) dignum habuit illud opusculum, quod pluribus innotesceret. Edidit unacum prologo sententias hinc inde decerptas XX. hac ratione, ut non modo textum instrueret vocalibus, et latine redderet, sed et singulas voces tractaret copiosius. In præfatione sic ille statuit: "Dignum est totum illud opusculum, commentario *Za-*

machsjarii, Philologorum *Arabum* facile principis illustratum, quod diem lucemque adspiciat." Monitum exsecutus est Henricus Albertus Schultens, Johannis Jacobi filius, Alberti nepos. Edidit sententias ducentas, posthabitis singulis, quæ minus placerent. Arabico sermoni, vocalibus nudo, latinam interpretationem addidit; scholia Zamachscharii non omnia, sed selectiora, subjecit, arabice tantum; notas addidit (inde a pag. 112.) ad illustrandum sensum exquisitiores magis quam copiosiores. Judiciose in tractando opere versatus est Schultensius, etiamsi juvenis, haud major annis XXII. De vita ejus atque ingenio qui cognoscere cupiat, vid. Memorabilien, Part. VIII. 1796. Legendo huic libro si quis minus exercitatus operam dare velit, possit initium sumere a Florilegio, Rudimentis Erpenii adjuncto, atque hinc demum pedem proferre ad Anthologiam.

كتاب الامثال seu proverbiorum Arabicorum centuriæ duæ, ab anonymo quodam Arabe collectæ et explicatæ: cum interpretatione latina et scholiis Josephi Scaligeri I. Cæs. F. et Thomæ Erpenii. Leidæ, in officina Raphelengiana. 1614. 4. pagg. 126.

Arabica, ex Abu Vbeid (ابو عبيد) aliorumque scriptis collecta, Romæ nactus D. Florentius (de Florence), in patriam reversus communicavit cum Isaaco Casaubono, additâ, quam Romæ a Maronita quodam confici curaverat, latina versione, sed barbara illa atque in multis locis inepta. Casaubonus majorem libelli partem misit ad Scaligerum, rogans, velit difficiliores quasdam sententias latine explicare. Hic ubi omnium, quæ accepisset, versionem latinam, notis etiam illustratam, mox remisisset; Casaubonus posthac aliud exemplum, primo illo et plenius et emendatius, transmisit

caligero, ut quam inchoasset operam perficeret: quod quiem promisit Ipse, at non præstitit, vita defunctus mense nuar. ann. 1609. Igitur Erpenium, litterarum Arabicaum perquam studiosum, qui Lutetiam Paris. venisset ann. 609. incitavit Casaubonus, ad perficiendum opus, ut posset publicam lucem edi. Recepit in se Erpenius et strenue ersecutus est: sed quod typographus deesset, dilatum est egotium, donec, in patriam redux, Raphelengii nunc typis rum ederet, præfixa ad Casaubonum, qui in Anglia nunc degeret, epistola d. Cal. Mart. 1614. cujus exordium hoc: Ecce ndem typis Raphelengianis, non Lebeanis, ut futurum putaas, excusum libellum nostrum Proverbiorum — Quos Lebeaos dicit, nomine, ut videtur, ab exsculptore ducto, typi on possunt esse nisi illi, quos confici curavit Savary de Brees, omnium quotquot adhuc in Europa fuerunt elegantissini, a quorum venustate longissime aberant Raphelengiani. id. de Guignes in Notices et Extraits des Mscr. — Tom. I. ag. XIX. vel Eichhorn in Biblioth. Vol. II. P. 3. pag. 390.

Proverbiorum arabicorum centuriæ duæ, ab anonymo uodam Arabe collectæ et explicatæ: cum interpretatione atina et Scholiis Josephi Scaligeri I. Cæs. F. et Thomæ Erenii. Editio secunda priore emendatior. Lugduni Bat. ex ypographia Erpeniana, linguarum orientalium. 1623. 8. agg. 134.

Nova hæc editio inscripta est Merico Casaubono, Isaaci ilio. Præfationi subjectæ sunt binæ litteræ, ad Erpenium criptæ ab Isaaco Casaubono brevi ante obitum tempore, quibus maximam, quam ex libro sibi misso cepisset, voluptatem ignificarat, hæc inter alia scribens: "Toto morbi mei temore fuit mihi in manibus, dies noctesque, tuus liber."

Denuo edidit Adagia Erpeniana, servata inscriptione sententiarum, Alb. Schultensius, unacum Th. Erpenii Grammatica arabica, Lugd. Bat. 1748. 4. et ib. 1767. 4. Quæ in Nouveaux Contes Arabes, Paris, 1788. pag. 314—353 Gallico sermone expressa sunt Adagia CCXIII. hausta sunt ex Goliana editione, atque ex Florilegio Alb. Schultensii.

Selecta quædam ex sententiis proverbiisque arabicis, a viro summo Thoma Erpenio olim editis. cum versione latina hic illic castigata, et accessione centum proverbiorum, mere arabicorum. In usum collegii domestici recudi fecit, atque e codd. mss. emendavit Everardus Scheidius. Hardervici Gelr. typis arabicis editoris. 1775. 4.

Præfationis loco præmissa est dissertatiuncula de voce, مثل sive מָשָׁל, ex Meidanio. Sequuntur pag. 1—13 Excerpta ex Sententiis 50. lectione passim emendata ex codice aliquo msto, et pag. 14—41 Selecta ex centuriis (duabus) proverbiorum 75. Addita sunt, antehac non edita, selecta ex *Meidanii* collectione proverbia centum, pag. 41—64. vocalibus omnia instructa.

Al Meidani natus est in urbe Nisabûr, ejusque vico seu hippodromo, dicto Meidan. Hinc cognomen traxit. Nomen viri erat Abu'l Fadl Ahmed Ibn Mohammed —. Obiit anno Heg. 518. Chr. 1124. (Pocockii Specimen Hist. Arab. pag. 369.) Confecit amplum Syntagma Proverbiorum arabicorum 6000. ordine hoc, ut quæ eadem littera inciperent omnia consereret, addito commentario, quo non tantum voces obscuriores ex usu linguæ declararet, sed et formulæ origines, quantum fieri posset, ex historia repeteret, atque ex ingenio populi moribusque illustraret. Edendi operis consilium olim agitavit Edw. Pocock. Versionem latinam ab se confectam,

alterum iter orientale ingressurus ann. 1637 tradidit suo Collegio servandum ea conditione, ut, quamquam rudis et minus perfecta, ab alio, sibi si quid humani acciderit, perfici atque edi posset. Anno demum 1671 urgente inprimis Castello specimen typis descriptum ad excitandos emtores divulgatum fuisse traditur in vita Pocockii, præfixa ejus operibus theologicis, pag. 69. At eventu res caruit: versio autem illa servatur in Bibliotheca Bodlejana. (Catalog. pag. 90. num. CCCXIII.) Neque Reiskii animus alienus erat ab edendo Meidanio. Habebat ipse apographum sua manu ex codice Leidensi factum, cui accessere indices diligentia Jo. Christi. Krügeri (Reiske's Lebensbeschreibung, pag. 126.) qui suis etiam usibus Meidanii opus descripsit. Et Krügerianum quidem exemplum superest in Bibliotheca Lipsiensi academica: Reiskii autem quod erat, curante Scheidio, cessit Academiæ, quæ Harderovici est, in Belgio.

Quæ edita nunc habemus, sunt hæc:

Sammlung einiger arabischer Sprüchwörter die von Stecken oder Stäben hergenommen sind. von Jo. Jac. Reiske. (Leipz. 1758.) 4. pagg. 31.

Sunt formulæ VIII a baculo ductæ omnes, quibus illustrandis ex Meidanii commentario et aliunde collatum, quantum satis est. Reiskii verba extrema hæc: Profitéor me operis Meidanii amore captum; quam velim multos esse, qui arabicis litteris operam dent et Meidanii rationem habeant, ut brevi posset in lucem pervenire.

Specimen Proverbiorum Meidanii ex versione Pocockiana edidit Henr. Alb. Schultens. Londini 1773. 4. pagg. 55.

Pocockii volumen illud integrum in suos usus descripsit Schultensius Oxonii ann. 1772. ediditque hoc specimen, ut videntibus legentibusque desiderium injiceret habendi operis universi. Absolvitur illud sententiis CXX. promiscue hinc illinc decerptis, estque totum Pocockianum, præter unicam observationem, pag. 32. suppeditatam editori ab amico, quem Guilielmum Jones fuisse facili conjectura assequimur.

Meidanii Proverbiorum arabicorum pars, latine vertit et notis illustravit Henr. Alb. Schultens. Opus posthumum. Lugduni Batav. sumptibus auctoris, 1795. 4. pagg. 314.

Vulgavit Schultensius edito programmate latino a. d. 29 Mart. 1791 consilium suum de edendo Meidanii opere voluminibus tribus in 4 maj. pretio 10 aureorum Hollandicorum; nec defuere, qui redemtores sese profiterentur: at morbo ille correptus 24. Nov. 1792. postquam lente elanguisset, exspiravit 12 Aug. 1793 typis exscripta nonnisi parte ea, quæ subsisteret pag. 308. Proverb. CCCXXXIV. Hisce ut accederent, quæ calamo descripta atque elaborata deprehenderentur alia, curavit Nicol. Guil. Schrœder, qui et suas nonnullas adnotationes adjunxit pag. 309—314. et Præfationem scripsit prid. Calend. Novembr. 1795. nec ipse multos annos superstes; obiit enim optimus vir, qui in litteris orientalibus parem habebat neminem, a. d. XXI. Maj. 1798. annos natus propemodum LXXVII. Relatio de hoc opere perquam accurata extat in Gœtting. gel. Anzeigen 1796. 118 St. Retulit de eodem quoque Silvestre de Sacy in Magasin Encyclopédique, Num. 10. Ann. III. (1795.) pag. 222—234.

Selecta quædam Arabum Adagia, e Meidanensis Proverbiorum Syntagmate nunc primum arabice edita, latine versa et illustrata edidit Ern. Frid. Car. Rosenmüller. Lipsiæ 1796. 4. pagg. 28.

Ex apographo Krügeriano edita sunt proverbia XVII. eaque tam scienter tractata, ut non possint non esse qui alios ejusmodi fasciculos, quorum spem quoque fecit editor, ab ipso requirant vehementer.

Est quoque penes nos, ex liberalitate Ever. Scheidii, fasciculus trium plagularum, 4 maj. referens arabice tantum Proverbia Meidanii centum unacum ejusdem Scholiis, omnia ex primo ordine, litteræ Eliph, præter postremum, quod est ex ordine litteræ ص desumtum.

Scheidianis typis et impensis excusa hæc fuere ante annum 1790. et quæ extremo loco cernitur formula تمّ تمّ (Tantum!) innuit, non esse quod amplius exspectares. Etenim cœpto destitit Scheidius, ubi cognovisset, a Schultensio occupatam esse Meidanii edendi provinciam.

Arabum philosophia popularis, sive sylloge nova proverbiorum. A Jacobo Salomone Damasceno dictata excepit et interpretatus est perillustris vir Fridericus Rostgaard, piæ memoriæ. Edidit cum adnotationibus nonnullis Joannes Christianus Kallius. Hafniæ, 1764. 8. pagg. 192.

Sunt DXLV sententiæ breves, varii argumenti variique ponderis, nonnullæ etiam in aliis libris antea vulgatæ. Omnes eas Rostgaardius, cum juvenis arabicam linguam coleret

Parisiis, ex ore excepit magistri Salomonis, Damasceni hominis, qui latine singulas interpretaretur, et plurimarum quoque usum significaret. Erat autem Salomo ille haud dubie idem, qui Salomonis Negri nomine famam aliquam consecutus, obiit in Anglia anno circiter 1729. Vid. Memoria Negriana hoc est Salomonis Negri Damasceni vita olim ab ipsomet conscripta nunc autem accessionibus quibusdam illustrata. — — ex autographo auctoris edidit Gottlieb Anastasius Freylinghausen S. Theol. P. P. Halæ Salicæ 1764. 4. Kallius, professor Hafniensis, cum multo post tempore ipsum illud opusculum juvenile nactus esset, a Rostgaardio, viro nunc gravi et dignitate conspicuo, excitatus ut illud observationibus auctum in lucem ederet, morem gessit. Usus autem est ratione ea, ut materiam omnem complecteretur quatuor libris minoribus, publice defendendos more academico propositis. Specimen primum pag. 1—64 editum mense Februar. 1757. secundum pag. 65—96. mense Jul. ejusdem anni, tertium pag. 97—128 mense Jul. 1758. quartum pag. 129—192 mense Jul. 1760. Accessit tandem, ut quæ typis exscripta essent libri formam nanciscerentur, inscriptio nova, cum præfatione, qua multa emendantur, nonnulla ad illustrandum adduntur. Exornare quidem studuit Kallius materiam, quantum ipsa ferre posset: sed videtur illa vix digna, quæ magno studio et multa disciplina excoleretur.

Hariri, de quo vid. d'Herbelot, Biblioth. Orient. pag. 430 et potissimum Abulfeda, Annal. Tom. III. pag. 413 sq. natus est Basræ anno Heg. 446. mortuus anno 515 (Christ. 1121.) Nomen viri erat Abu Muhammed Al Kásem Ibn Ali — cognomen Hariri traxisse videtur a vitæ genere, quod versaretur in serico vel texendo vel divendendo. Confecit, præter alia, dissertationes quinquaginta, dictas Makámâth, qui-

us nonnemo, cui nomen Abu Zeid, verba facit ad oblectan-
am audientium multitudinem. "Macamat" verba sunt Reis-
i in Annotat. histor. ad Abulfedæ Annal. Tom. IV. pag.
28. "sunt dissertationes, in quibus enarrantur, quæ in publi-
is conventibus, concursibus plebis, dicta factave fuerunt.
roprie *consistentiae*, seu concursus populi, coronæ spectato-
m et auditorum. Mokimin sunt οἱ περιϛησάμενοι ὄχλον, pla-
i, impostores, præstigiatores, thavmaturgi, qui populi mul-
itudinem ad se alliciunt. Talis fuit ille Abu Zaïd, quem
Haririus in unaquaque dissertatione introducit alia atque alia
t semper diversa ratione imposturæ crumenas auditorum
mungentem. — Credidi me debuisse veram vocis significa-
ionem exponere, quæ ab interpretibus hactenus percepta non
uit." Tantam vero hoc opus consecutum est famam atque
auctoritatem, ut, teste Golio, in Asia et Africa studiosis
elegantiorum litterarum commodior vix alius habeatur, a quo
proprietatem linguæ simulque copiam et elegantiam addiscant.

Primus, qui operis partem publici usus fecit, est Jo.
Fabricius, Dantiscanus, qui Consessum primum arabice et
latine cum multis annotationibus edidit in Specimine arabico,
Rostochii 1638. 4. pag. 1—72. Postmodum Golius, a quo
tradita ille habebat, quæ suo nomine edere ipsi visum est,
ipse edidit in Accessionibus ad Erpenii Grammaticam arab.
Lugd. Bat. 1656. 4. pag. 211—225 eumdem primum Conses-
sum arabice et latine, cum succinctis suis Scholiis in margine
positis.

Longo temporis intervallo demum edita sunt alia.

Haririi eloquentiæ arabicæ principis tres priores conses-
sus. e codice msto Bibliothecæ Lugduno Batavæ pro speci-
mine emissi, ac notis illustrati ab Alberto Schultens. Frane-
queræ 1731. 4. pagg. 181.

☞ Primi Consessus versio latina Golii est. Editionis initium fecit Schultensius, cum esset professor linguæ hebraicæ Franequeræ, unde vocatus est anno 1729 Leidam, superstite quidem sed ad munus dudum languido Jo. Heimanno, litterarum orientalium professore.

Consessus Haririi quartus, quintus, et sextus. e codice msto latine conversi ac notis illustrati. accedunt monumenta vetustiora Arabiæ. curavit et edidit Alb. Schultens. Lugd. Bat. 1740. 4. pagg. 279.

Præfationem, qua omnium Consessuum versionem sibi dudum paratam esse significat Schultensius, excipiunt Excerpta de Haririo ex Ibn Chalekân opere de viris illustribus. Notæ utrinque uberes sunt et copiosæ. Accesserunt huic volumini Indices, qui in priori desiderantur.

Abi Mohammed El Kasim Bosrensis vulgo Haririi Consessus XXVI. Rakda seu variegatus dictus e codice msto unacum Scholiis arabice edidit ac vertit Jo. Jac. Reiske, Sorbigensis. Lipsiæ 1737. 4. pagg. 16.

Severius de primo hoc suo specimine statuit Reiske, in Vita sua pag. 14. pronuntians, non esse nisi tenue tironis exercitium, quod gratuletur sibi in paucis tantum exemplis substitisse, et ipsis pridem elapsis e conspectu et memoria hominum. Usus autem est Reiskius codice tunc Jo. Christoph. Wolfii, antea Hinckelmanni, quem commemorat Wolfius Biblioth. Hebr. Vol. IV. pag. 776.

Abi Mohammed Al Casim vulgo dicti Hariri, eloquentiæ arabicæ principis, quinquagesimus Consessus Basrensis, e codice msto Bibliothecæ Bodlejanæ latine conversus a Joh. Ury. accedunt dialogi Persico-Anglici. Oxonii 1774. 4. pagg. 36.

Sermoni arabico præter latinam versionem satis adstrictam accedunt quoque scholia succincta in margine collocata.

Haririi consessus quinquaginta omnes edere instituit Scheidius. Descriptæ sunt ipsius typis plagulæ quatuor, 4 maj. Referunt sermonem mere arabicum, vocalibus instructum, interspersis frequentibus numerorum signis, quæ innuunt Scholia quoque arabica haud fuisse defutura. At subsistit textus, pag. 32. in Consessu quinto, in verbis illis, quæ cernuntur in Schultensiana editione pag. 144.

Henricum Alb. Schultensium in eo fuisse anno 1781. ut universos Haririi Consessus arabice, cum versione latina ab avo elaborata, in lucem ederet, ex ipsius constat professione, Memorabilien. VIII St. pag. 36.

Hebraice conversi extant Consessus Haririi in Bibliotheca Bodlejana, vid. Catalog. pag. 97. num. 497. Personis, quæ præcipuas in illis partes agunt, dictis Háreth ben Hemmâm et Abu Zeid, substituuntur Geber Ithiel (Proverb. XXX. 1.) et Cheber Hakkeni (Jud. IV. 11.) Hinc ducta inscriptio libri מחברות איתיאל. Qui versionem hanc hebraicam adornavit, est R. Jehuda fil. Salomonis, dictus Charizi, חריזי, ortu Hispanus, qui floruit sec. XII. Idem vero, qui arabicos consessus vertit hebraice, et ipse ex suo ingenio, imitatus Haririum, confinxit hebraico sermone consessus quinquaginta, designatos loco cit. Catalogi pag. 96. num.

492. 493. In his, qui primas partes sustinent, dicuntur Ethan HaEzrachi (1 Reg. IV. 31.) et Cheber Hakkeni. Sermo primus est de linguæ Hebrææ præstantia; decimus inscribitur de agricola; vicesimus, de VII virginibus; tricesimus, de medico Turco; quadragesimus, de gladii cum calamo contentione; quinquagesimus carminibus constat, ad oblectandum animum compositis. Tituli et præfationis pars arabico sermone exprimuntur. Specimen operis edidit Joh. Ury, inscriptum: R. Jehudæ F. Salomonis vulgo dicti Charizi eloquentiæ hebraicæ principis primus et tricesimus consessus de latrone transfigurato nuper e codice msto latine conversus. accedunt versiculi ex quinquagesimo ejusdem consessu excerpti. Londini. 1773. 4. pagg. 24. Quæ dicta hic a nobis sunt, facient ad ea componenda, quæ impedite satis tradidit Wolfius, Biblioth. hebr. Vol. I. pag. 141. III. pag. 89. IV. pag. 776.

Six Assemblies; or, ingenious conversations of learned men among the Arabians, upon a great variety of useful and entertaining subjects; formerly published by the celebrated Schultens in Arabic and Latin, with large Notes and Observations explaining several peculiar customs, manners and idioms of speech amongst the eastern people; whereby much light is thrown upon many passages of Scripture, both of the old and new Testament: together with a collection of several proverbial sayings among the Arabians, with an explanation of their singular beauty and propriety. the whole now translated into English, with improvements. by Leonard Chappelow, B. D. Arabic professor in the University of Cambridge. Cambridge 1767. 8.

Singulos consessus excipiunt notæ. Quæ in inscriptione libri memoratur Proverbiorum collectio, non alia refert, nisi quæ sunt in hisce sex Consessibus subinde interspersa.

Gallice redditus Haririi Consessus XLV extat in Ma-sin Encyclopedique Tom. II. (1765.) pag. 279—285. Qui um vertit, Venture, interpres linguarum orientalium, mis-us cum copiis Gallicis in expeditionem Aegyptiacam, periit 799 ad oppidum Ptolemaidem, f. Saint Jean d'Acre.

Abi'l Walidi Ibn Zeiduni Risâlet seu Epistolium. arabice t latine cum notulis edidit Jo. Jac. Reiske. Lipsiæ 1755. 4. agg. XVI et 8.

Repetitum est totum opusculum in Hirtii Institutionibus abicæ linguæ, Jenæ 1770. 8. pag. 483—536 addito speci-ine a Reiskio subministrato commentarii ad illud episto-lum, confecti ab Ibn Nobatah. Quod in hoc epistolio cerni-ur dicendi genus, quam proxime nobis accedere videtur ad llud, quo usus est Hariri. Sed hoc prior erat Abu'l Walid, oruit enim Sec. XI in Hispania, mortuus anno Heg. 463. Chr. 1070 vel 71.)

Haec fere sunt, quae adhuc typis descripta novimus de ge-ere poetico rhetoricoque, nec permulta illa, nec, ut nobis videtur, xquisitissima et omnium, quorum copia esse poterat, praestantissima. Subjungimus, ne uberior ad disputandum materia desideretur, non-ulla ad Psalmum centesimum decimum.

I. Inscriptionem qui vertunt: de Davide psalmus, loquendi usum respuunt certum et constantem, quo ל præfixum significat auctorem carminis.

II. Ad Davidem si spectaret oraculum Jehovæ; dictum foret שֵׁב לְמָנַי, f. שֵׁב לְנֶגְדִּי. Formula שֵׁב לִימִינִי hic idem valet ac שֵׁב עַל כִּסְאִי לִימִינִי. Etenim si Jehovam cogites ex ipsa sede sua regali pronuntiantem; omnino non est opus ipsis vocibus עַל כִּסְאִי, at לִימִינִי abesse non poterat: nequaquam enim Jehova ipse imperio vult cedere, sed vult sibi adsidere eum, quem compellat.

III. Vers. 2 verba utique sunt auctoris nomine dicta, sed post מִצִּיּוֹן supplendum לֵאמֹר. Sensus: hostes tuos non quidem protinus delebit Jehova, sed tuæ potentiæ metu injecto continebit.

IV. Vers. 3 in lectione haud quidquam mutandum. עַמְּךָ נְדָבֹת dictum pro עַמְּךָ יִהְיֶה עִם נְדָבֹת. Verba - - - מֵרֶחֶם יַלְדֻתֶךָ resolvenda hoc modo,

טל ילדתך יִהְיֶה לְךָ מִטַּל רחם משחר:

V. Vers. 4 formula: *decretum Jehovae est, quod nunquam immutabit*, ita comparata, ut quod proximis verbis dicitur non possit non esse grande aliquid, eximium, singulare. Ferri nequit, ut ad ea, quæ præcedunt, trahatur illa formula.

VI. Vers. 5 *Adonai qui est ad dextram tuam* non potest esse nisi qui consedit ad dextram Jehovæ, vers. 1. etenim pronomen ךָ non habet quo respiciciat nisi nomen יְהוָה vers 4. Est transitus sermonis e tertia persona in secundam, et אדני על ימינך positum pro אדני על ימין יהוה. Igitur et לאדני vers. 1. enuntiandum לַאדֹנָי.

VII. Vers. 6. ידין בגוים יִהְיֶה כל גוי מלא גויות, animadvertet in gentes (hostiles,) unaquæque erit cadaveribus plena.

VIII. Vers. 7. Cum fatigatus fuerit cæde hostium, tamen haud remittet, sed potu aquæ ex rivo obvio refectus novas vires exseret in hostilibus copiis profligandis.

BIBLIOTHECÆ ARABICÆ
P. III.

DEO JUVANTE

PRÆSIDE

CHRISTIANO FRIDERICO SCHNURRER

LITT. GR. ET ORIENTAL. PROF. P. O.
ET DUCALIS STIPENDII THEOLOGICI EPHORO
ORD. PHILOSOPH. DECANO
PRO OBTINENDIS MAGISTERII PHILOSOPHICI HONORIBUS
DIEBUS AUGUSTI MDCCCII.

PUBLICE DEFENDENT

CAROLUS AUGUSTUS FABER *Zaisersweihensis*
CHRISTOPHORUS FRIDERICUS PREGIZER *Laureacensis*
CAR. AUG. SCHLOTTERBECK *UnterOewisheimensis*
CHRIST. LUDOV. GODOFR. MAIER *Maulbronnensis*
CAROLUS FERDINANDUS MITTLER *GrosIngersheimensis*
AUGUSTUS FRIDERICUS ERHARDT *Freudenstadiensis*

SERENISSIMI STIPENDIARII ET MAGISTERII PHLOSOPHICI CANDIDATI.

TUBINGAE LITTERIS HOPFFERIANIS.

1. *Olai Celsii* historia linguæ et eruditionis Arabum, disputatio proposita præside Gustavo Peringero Lilljeblad, OO. LL. professore, d. 7 Nov. 1694. Upsaliæ. 8.

Iterum edidit Nicol. Barkey in Bibliothecæ Bremensis novæ class. IV. fascic. 1. 2. 3. Bremæ 1764. Absolvitur capitibus sex: 1. de ortu linguæ arabicæ. 2. de fatis illius ante Muhammedem. 3. de fatis ejus sub Muhammede et imperatoribus Muslimicis. 4. de fatis ejus sub Turcis et Tartaris. 5. de fatis illius inter Europæos. 6. de usu linguæ arabicæ in variis disciplinis. Celsius natus est 19. Jul. 1670. mortuus 1756. Oratio funebris, quam in illius memoriam habuit Jo. Ihre, Upsaliæ, iterum edita est Biblioth. Bremensis novæ class. III. fasc. 3.

2. Dissertatio de historia linguæ arabicæ, quam præside Jo. Henr. Michaelis pro honoribus magistri philosoph. impetrandis habuit *Christianus Benedictus Michaelis.* 1706. Halæ. 4. pagg. 40.

Arctioris hæc, quam illa, argumenti tractatio in antiquiore historia subsistit, recentiorem haud persequitur.

Jo. Christiani Clodii diss. de caussis contemtus linguæ arabicæ. Lipsiæ 1724. 4.

Sic refert Saxius, Onomast. part. VII. in Analectis pag. 709. Est penes nos Schediasma, quo institutum suum de edendis Ephemer. orientalibus et aliis nonnullis philologicis (omissa est vox: exponit) simulque de contemtu linguarum orientalium et ejus causis disserit Joannes Christianus Clodius, Jur. et Lingg. cultor. Misenæ (abque anni indicio) 4. plag. $1\frac{1}{2}$.

* 3. *Henr. Alb. Schultens* oratio de studio Belgarum in literis arabicis excolendis habita Kal. Mart. 1779. quum ordinariam linguarum orient. et antiquitatum judaicarum professionem in academia Batava auspicaretur. Lugd. Bat. 1779. 4. pagg. 47.

Elegans oratio et grata ad legendum, sed argumentum nonnisi summatim exponit, oratoris more magis quam historici.

* 4. Dissertatio academica de fatis linguæ arabicæ. Pars prior, præside *Matthia Norberg* — in lyceo Carolino d. XVIII. Dec. 1790. Lundæ. 4. pagg. 16.

Pars posterior, præside *Matth. Norberg* — in lyceo Carolino d. V. Dec. 1792. Lundæ. 4. pagg. 17.

De indole magis atque ingenio arabicæ linguæ agit hæc dissertatio quam de ejusdem fatis.

---

* 5. *Thomæ Erpenii* oratio de lingua arabica. Leidæ, 1613. 4.

Habita est XIV Maji 1613. cum arabicæ et aliarum præter hebraicam, hanc enim Coddæus profitebatur, orientalium linguarum professionem auspicaretur Erpenius. Arabica commendatur ab antiquitate, amplitudine, elegantia, utilitate. vid. num. 7.

* 6. *Joan - Melchioris Maderi* oratio pro lingua arabica; dicta Augustæ Vindelicorum in collegI Annæi auditorio majori; mense Octobri, anno 1617. ex officina Davidis Franci. 4. plagg. 3.

Ad excitandos, qui ipso duce ad arabicas litteras accedant, orationem hanc instituit Maderus, copiosam illam quidem, sed paulo jactantiorem, nec semper satis gravem. — Gabrielem Sionitam et Joannem Hesronitam, Maronitas, dicit "præceptores suos fidelissimos", Petrum Kirstenium "amicum

singularem", et Erpenium "nunquam sine honoris mentione nominandum præceptorem." vid. num. 47.

7. *Thomæ Erpenii* orationes tres, de linguarum Ebrææ atque Arabicæ dignitate. Leidæ, ex typographia auctoris. 1621. 12. pagg. 132.

Prima est illa (num. 5.) habita 1613. Sequitur pag. 39. altera oratio de lingua arabica, habita ab Erpenio 5. Nov. 1620. cum e secundo suo itinere Gallicano reversus rediret ad prælectiones suas ordinarias. Tertia, pag. 97. de lingua Ebræa, habita 27. Sept. 1620. cum ejusdem nunc quoque professionem auspicaretur.

* 8. Nox Cygnea exhibens dissertationem in laudem linguæ arabicæ a *Vito Wolfrum* D. et Superintendente. Recitabatur 2. Decembr. anni Christi 1623. in schola Zwickaviensi. — — Addita est sub finem epistola auctoris ad amicum qua ratio redditur suscepti hujus studii arabici. Unacum appendice judiciorum aliorum præstantium virorum. Lipsiæ 1625. 4. pagg. 76.

Non, ut refert Lelong, Bibliothecæ sacræ (Paris 1723. fol. pag. 115.) Vox, sed Nox inscripta est hæc dissertatio, "quia inquit auctor, propter diurnas occupationes nocte maximam partem est exarata." Ex præmissa ad senatum urbicum epistola intelligitur, fuisse tum plures scholæ alumnos, qui arabicæ linguæ amore et desiderio imbuti, ejus lectionem publicam aperiri petierint, nec difficulter id sint consecuti. — Inter alia, quæ contra hoc litterarum genus dicantur, veluti: esse scripturam Arabum valde ineptam et monstrosam, horrendum esse dicendi genus, Lutherum non fuisse Arabicum etc. cum referatur quoque hoc: "ipsum Wilhelmum Holderum, virum et theologum optimum, in Mure exenterato pag. 2. in Pistorio damnare", placet faceti nostri theologi jo-

cosa verba recitare. Ita vero ille, sumta Fratris ex Ordine Minorum persona, in Prologo ad Jo. Pistorium: "Georgius noster de Tonstrina, Viennensis ille, (Georgium Scheerer pungit) est quidem etiam bonus linguista. — — Vos autem domine gloriose, estis in Germanicarum, Latinarum, Græcarum, Hebraicarum, Chaldaicarum, Syriacarum, et (ut audio) in nArrabicarum, sicut satis patet ex Thesibus vestris Catholicis, et aliis scriptis." — Commendatur autem arabica lingua primo ob frequentes variasque voces et in vitæ usu et in scientiis multis obvias, deinde ob subsidia theologiæ ab ea paranda, quod faciat ad ἐξηγησιν ſ. explicationem, ad κατασκευην ſ. confirmationem, ad ἀνασκευην ſ. refutationem, postremo de necessitate, facilitate, suavitate linguæ disseritur. — Ex litteris auctoris ad amicum, de occasione et consilio suscepti arabicæ linguæ studii, cognoscimus, ipsum in arabicis litteris magistro usum esse Jo. Zechendorffio, haud incelebri scholæ Cygneæ rectore, cujus etiam breve carmen arabicum, tabulæ incisum, subjunctum est.

* 9. Literæ exoticæ scriptæ arabice a *Jo. Elichmanno* Silesio Medicinæ doctore ad M. Jo. Zechendorff, ſcholæ Cygneæ rectorem, et linguarum orientalium cultorem observantiss. ab eodem in literas hebræas conversæ, punctatæ, et κατα ποδα ferme ad verbum in latinum versæ, commodo atque usui discentis juventutis, unde, quot quippe centeni omnigenûm autorum, et artium libri sibi, et rei literariæ bono adhuc cum Deo et die, brevi Doctorum undique subadjuvarum ope et opera, quia antea nondum visi, exspectandi, legendi, cognoscendi: perspiciat, publici juris factæ. Jenæ 1636. 4. 2 plagg.

Litteræ scriptæ sunt 2. Febr. 1631. Genus dicendi arabicum haud malum, sed latina versio impedita, et passim aliena. Elichmanni opera extat quoque Tabula Cebetis græce, arabi-

ce, latine — post illius obitum edita cum præfatione Cl. Salmasii. Lugd. Bat. 1640. 4.

* 10. *Thomæ Gravii* oratio de linguæ arabicæ utilitate et præstantia habita Oxonii 19. Jul. 1637. edita, teste Lelong, loc. cit. pag. 1194. Oxonii 1639. 4.

Thomas Greaves, Johannis, qui partem Geographiæ Abulfedæ edidit arabice et latine, frater, ad tradendas Oxonii arabicas litteras anno 1637 suffectus in locum Edw. Pocockii, dum hic per alterum iter orientale abesset ab academia, obiit 22. Maj. 1676. germano diu superstes. Ejusdem sunt Annotationes quædam in Persicam interpretationem Evangeliorum, editæ in Bibliorum Polyglott. Londinens. Tom. VI.

* 11. Oratio in Scholis theologicis habita ab *Edmundo Castello* S. T. D. et linguæ arabicæ in academia Cantabrigiensi professore, cum prælectiones suas in secundum Canonis Avicennæ librum auspicaretur, quibus via præstruitur ex sciptoribus orientalibus ad clarius ac dilucidius enarrandam Botanologicam S. S. Scripturæ partem, opus a nemine adhuc tentatum. Londini 1667. 4. pagg. 40.

Inscripta est Thomæ Adams, civitatis Londinensis senatori, cujus privatis sumtibus brevi antea institutum fuit in academia Cantabrigiensi munus publice tradendi litteras arabicas, quod tum legitime primus capessivit Castellus. Tota igitur tractatio versatur in commendanda lingua arabica, hac maxime ratione, ut omissis, quæ universe dici poterant, singulatim et arabica Avicennæ vocabula haud pauca expediantur, et hebraici loci ex arabicis illustrentur. Castellus, Lexici Heptaglotti opere celebris, natus 1606. demum anno 1663 doctrinæ suæ præmium aliquod tulit, sacrorum antistes factus in tenui et obscuro vico, Higham - Gobion, in Bedfordshire, ubi nunc latet sepulchrum viri de litteris orientalibus

talibus præclare meriti, defuncti anno ætatis sexagesimo octavo.

Cellarii usus Arabismi etymologicus. Cizæ 1678. 4.

Sic Marsden refert, at separatim editum librum esse vix crediderim. Cellarii Sciagraphia philologiæ sacræ, iterum edita 1678. 4. adjunctum habet Usum Arabismi etymologicum, sive Radices, quæ in ebræa lingua hodie desiderantur, ex arabica, aliisque orientalibus linguis restitutas, pag. 47--70.

* 12. Fructus linguæ arabicæ, dissertatione philologica in Alma Lipsiensi ostendit d. VII Decembr. 1692 M. *Joh. Dav. Schieferdecker*. 4. plagg. 3. Iterum edita est ab auctore hæc dissertatio unacum Nucleo institutionum arabicarum. 1695. 8.

Christ. Bened. Michaelis in Historia ling. arabicæ pag. 29. "Etiam Pocockius, inquit, de ubertate linguæ arabicæ peculiarem habuit orationem, ex qua decerpta quædam videri possint in Schiefferdeckeri diss. de Fructu ling arab. §. 5." De secunda editione dictum hoc putes. In prima non videtur Pocockii oratione, præfixa Carmini Tograi, Oxon. 1661. 8. usus esse Schieferdecker. Etenim ad probandam vocum copiam hoc utitur §. 5. quod in Golii Lexico unica vox: infortunium ab Arabibus fere sexagies exprimatur; Pocockii autem asserto non utitur, perhibentis, a grammatico quodam leonis quingentas, serpentis ducentas appellationes diversas fuisse collectas.

* 13. *Rod. Mart. Meelführeri* panegyricus de utilitate linguæ arabicæ. Giessæ 1697. 4.

Lelong refert loc. cit. pag. 1194. alibi ne titulus quidem unquam visus.

* 14. *Alberti Schultens* dissertatio theologico - philologica de utilitate linguæ arabicæ in interpretanda S. Scriptura, sub præsidio Jo. Braunii publice defensa Groningæ die 20 Januar. 1706 (non 1704. ut ipsius Schultensii vetus et regia via hebraizandi pag. 15 typis expressum habet.) 4.

Primus Schultensianæ doctrinæ fructus est hæc dissertatio academica; eandem exhibent quoque Alb. Schultens Opera minora. Lugd. Bat. 1764. 4. pag. 487 — 5 0. Auctor, nonnulla præfatus hæc scripsit: "Usus autem arabicæ linguæ tam late diffusus patet, quippe qui ad nullum non eruditionis genus se extendat, ut justum volumen digna ejus argumenti pertractatio requirat; unde ne dissertationis academicæ limites excederem, tantum ejusdem in vertenda ſ. ſcriptura utilitatem et necessitatem ostendendam mihi elegi, exemplis aliquot luculentis, subsidiis linguæ arabicæ explicando loca obscuriora et intricatiora, de quorum vero et genuino sensu apud interpretes nondum constat." Sequuntur itaque promiscua serie librorum vet. Test. loca complura, ex arabico sermone illustrata, quorum plurima, paucis exceptis, recurrunt in Animadversionibus in Jobum, Ultrajecti 1708. 8. editis, et in Animadversionibus ad varia loca vet. Test. Amstelod. 1709. 8. quæ bina opuscula et ipsa partem efficiunt voluminis, inscripti: Alb. Schultens Opera minora. —

* 15. *Jo. Abrahami Kromayeri* בת מילדת לאם filia matri obstetricans, h. e. de usu linguæ arabicæ in addiscenda ebræa, et explicanda ſcriptura ſ. libelli duo: quorum prior usum illum, præceptis perspicuis, et exemplis selectis, in genere tradit: posterior seorsim in libro Jobi, ac singulis ejus capitibus, hæc ita applicat, ut, præter restitutionem radicum, et significationum deperditarum, voces et phrases rariores explicentur, adeoque loca difficillima, frustra huc usque ab interpretibus tentata, maximam partem expediantur, ut supple-

mentum omnium commentariorum in Jobum hic libellus esse possit, et linguæ arabicæ ignaris quoque inserviat. Francof. et Lipsiæ. Sumtibus hæredum Joh. Grossii. 1707. 4. pagg. 230.

Eundem hunc librum, celato vero auctore et ademtis, quæ inscriptionem exhibent et præfationem, foliis primis, adjunctum sibi et quasi insertum habet Theoria et praxis linguæ arabicæ — opera Joh. Christiani Clodii. Lipsiæ 1729. 4.

* 16. De usu linguæ arabicæ in lectione Rabbinorum dissertationem præside M. *Joh. Hagero* publice exp. Joh. Georg. Kirschnerus. Vitembergæ 1717. 4. pagg. 16.

Inscriptioni haud respondet tractatio: absolvitur hæc commemorandis nonnullis Rabbinorum locis, quibus ad declarandum sermonem ebraicum adhibita est dialectus arabica.

* 17. *Jo. Chr. Clodii* schediasma gratulatorium ad Bern. Gualth. Marpergerum de usu linguæ arab. etymologico in exegesi sacra. Lipsiæ 1724. 4.

Saxius refert, Onomast. P. VI. in Analectis pag. 709. et in Actis Eruditor. Lips. ann. 1730. pag. 417. recensentur Jo. Chr. Clodii, P. P. ling. arab. Epistolæ duæ, quarum altera ad f. r. D. Marpergerum, de linguæ arabicæ etymologico usu in exegesi sacra, altera ad f. r. D. Lœscherum, de nominibus Jesu Christi et Mariæ arabicis, data fuit. Lips. literis Takkianis, 1729. 4. plagg. 4. Epistola ad Lœscherum prodierat ann. 1725. Accessit ann 1729 inscriptio nova, quæ utramque complecteretur, redderetque vendibilem.

18. *Alberti Schultens* oratio de linguæ arabicæ antiquissima origine, intima ac sororia cum lingua hebræa affinitate, nullisque seculis præflorata puritate, habita quum fasces academicos iterum deponeret Kal. Juniis 1729. Franequeræ 1729. 4. pagg. 40.

19. *Ejusdem* oratio altera de linguæ arabicæ antiquissima origine, intima — — habita a. d. 20. Jun. 1732. quum ordinariam LL. orientalium professionem in illustri Batavorum academia quæ Lugduni est solenni ritu auspicaretur. Lugd. Bat. 1732. 4. pagg. 28.

Utraque iterum edita est in Schultensii Originibus hebræis — Lugd. Bat. 1761. 4. pag. 615 — 648.

* 20. De antiquitate, elegantia, utilitate, linguæ arabicæ oratio habita Oxonii in ſchola linguarum, VII Kal. Augusti, 1738. a *Thoma Hunt*, A. M. ex aula cervina, linguæ arabicæ professore. Oxonii, 1739. 4. pagg. 56.

Gravis atque elegans bonæque frugis plena recitatio, copiosa cumprimis in utilitate arabicæ linguæ probanda ex multitudine operum varii argumenti, historici, geographici, mathematici, medici, arabice vel perscriptorum vel ex græco conversorum.

21. *Ant. Noach. Polier* dissertatio philologica de puritate dialecti arabicæ, comparatè cum puritate dialecti hebrææ, in relatione ad antediluvianam linguam, præside Alb. Schultens. Leidæ 1739. 4.

Quod auctor probare suscepit, est hoc: Dialectus arabica puriorem et antiquiorem formam linguæ antediluvianæ distinctius obtinet, quam hebraica. — Iterum edita est hæc dissertatio in Sylloge dissertationum philologico - exeget. a diversis auctoribus editarum sub præsidio A. Schultens, J. J. Schultens, et N. G. Schrœder defensarum, P. I. Leidæ et Leovardiæ, 1772. 4. pag. 237 — 261.

22. *Joh. Ratelband* dissertatio philologica de convenientia admirabili dialecti arabicæ cum hebræa in universo linguæ ambitu. Præside A. Schultens. Leidæ 1740. 4.

Etiam hæc repetita est loc. modo dicto, pag. 265 — 328. Capite quinto, extremo, proposita est Korani sura I arabice, eademque hebraice conversa et per singulas voces utriusque sermonis convenientia multis verbis declarata.

* 23. *Nic. Guil. Schroederi*, A. L. M. et Phil. D. programma academicum de antiqua linguæ arabicæ origine, et hinc fluente intima ejus cum hebræa consanguinitate, quo — commilitones φιλογλωττες ad audiendas lectiones in linguas orientales invitat. Marburgi Cattorum. 1743. 4 pagg. 8.

Paucarum quidem paginarum scriptio, at digna quæ memoretur ob permagnam, quam deinceps in his litteris consecutus est Schrœderus, auctoritatem.

* 24. *Caroli Aurivillii* disputatio de usu dialecti arabicæ, in indaganda vocum hebraicarum significatione propria. Upsaliæ 1747. 4.

Iterum edita et primo loco posita est, pag. 1 — 40 in libro inscripto: Caroli Aurivillii, professoris linguarum orientalium Upsaliensis, dissertationes ad sacras literas et philologiam orientalem pertinentes, cum præfatione Jo. Dav. Michaelis. Gœtting. 1790 8. De auctoris vita ex Floderi oratione parentali, Upsal. 1786 habita retulit Michaelis, Nov. Biblioth. P. V. pag. 72 — 88.

* 25. De usu dialectorum orientalium, ac præcipue arabicæ, in hebraico codice interpretando, oratio habita Oxonii, in ſchola linguarum, VII Kalend. Martii, 1748. a *Thoma Hunt*, S. T. P. Aedis Christi Canonico, linguæ hebraicæ profeſsore regio, linguæ arabicæ prælectore Laudiano, et R. S. S. Oxonii, 1748. 4. pagg. 34.

Esse exempla, quæ præ se ferant: Lugduni Batav. apud Joan. Luzac, 1749. docet Sammlung von alten und neuen

theologischen Sachen, auf das Jahr 1749 pag. 275. ubi per errorem dicitur Huntius Cantabrigia evocatus Oxonium. Versatur hæc oratio fere omnis in laudanda Ed. Pocockii doctrina, meritisque celebrandis.

* 26. *Car. Frid. Bahrdt* de usu linguæ arabicæ ex comparatione cum hebræa. Lips. 1758. 4. pagg. 24.

Leve opusculum, tirone vix dignum dicitur in Gœtting. Anzeigen von gelehrten Sachen, 1758. pag. 268. sq.

* 27. Invitatio ad lectiones philosophicas et philologicas facta a M. *Christiano Henr. Vogel*, simul suppeditantur momenta quædam theologiæ studiosum ad discendam linguam arabicam excitantia. Erfordiæ 1758. 4. pagg. 20.

Vid. loco proxime dicto, pag. 1191.

* 28. De utilitate linguæ arabicæ in defendendis nonnullis locis τȣ̃ כתיב specimen primum, auctore M. *Just. Frid. Froriep*, Lubecens. Lipsiæ 1767. 4. pagg. 27.

Sunt nonnisi quinque loca, quorum lectio in textu scripta contra Houbigantium, marginalis lectionis patronum, defenditur petenda ex arabica dialecto significatione, veluti Ezech. XXV. 7 lectio לְבַג redditur: *in occisionem*, quod arabicum בגג sit *confodere hasta*.

29. M. *Jos. Friedr. Schelling's* Abhandlung von dem Gebrauch der arabischen Sprache zu einer gründlicheren Einsicht in die Hebræische. Stutgart 1771. 8. pagg. 142.

Vid. Ernesti theolog. Bibliothek, 1 Vol. P. 6. pag. 564. Michaelis oriental. u. exeget. Bibliothek, P. I. pag. 123. Illis, qui ad tractandas hasce litteras accedant, maxime proficuum

esse hunc librum, recte statuit ven. Seiler, Bibl. Hermenevtik, Erlang. 1800. pag. 94.

* 30. De utilitate linguæ arabicæ, in studiis theologicis, oratio; habita Oxonii, in schola linguarum, VII. Id. April. 1775. auctore *Josepho White*, A. M. Collegii Wadhami socio, et linguæ arabicæ professore Laudiano. Oxonii 1776. 4. pagg. 27.

Summa orationis est hæc: in tractandis sacris vet. testamenti scriptis duplicem usum habere linguam arabicam, Criticum non minus quam Exegeticum. Et ille quidem declaratur quibusdam speciminibus sane haud ineptis: hic autem probatur maxime auctoritate atque exemplo cum Judæorum quorundam, qui quod arabicum sermonem haberent vernaculum, testes omnino graves dici haberique debent, tum aliorum, Pocockii, Bocharti, Celsii, Schultensii, Huntii, Schrœderi, virorum utriusque linguæ peritissimorum.

* 31. Commentatio de eo quod nimium est circa studium linguam hebraicam ex arabica illustrandi, auctore *Joh. Georg. Trendelenburg*, Gr. et OO. LL. P.P. O. Athenæi Gedanensis. Regiomonti 1780. 4. pagg. 43.

Tribus sectionibus absolvitur. I. Abutuntur lingua arabica, qui in vocibus hebræis cum arabicis conferendis ne quoad literas quidem et elementa recte versantur. II. Nimii sunt in studio linguam hebraicam ex arabica illustrandi, qui quamvis vocum collationem quoad elementa bene instituant, tamen vocibus hebraicis plus quam iis inest, ex arabica dialecto tribuunt. III. Nimii sunt, qui arabicam linguam solam conferunt, nihil fere ceteris vetus Test. interpretandi subsidiis tribuunt.

* 32. De usu linguæ arabicæ in rebus vitæ communis, disputatio, præside *Hasse*. Regiomonti 1791. 4. pagg. 16.

* 33. Dissertatio philologica de necessitate et utilitate linguæ arabicæ cum reliquis dialectis, auct. *Erico Hedendahl.* Upsaliæ 1791.

vid. de utraque Eichhorn Allgem. Bibliothek. Vol. VIII. P. 4. pag. 734.

---

34. Arte para ligeramente saber la lingua araviga. Vocabulista aravigo en letra castellana. Granada 1505. 4.

Sunt duo opera, separatim edita, nec semper conjuncta. Vocabularii bina exempla, quibus Grammatica haud juncta est, servat bibliotheca nationis Gallicæ Parisina. Quæ Simon Assemani, in Catalogo de' codici manoscritti orientali della biblioteca Naniana, — Part. I. in Padova 1787. 4. pag. 3. ex Grammatica recitat, extrema verba, non Grammaticæ sunt, sed Vocabularii. Significat illis auctor, *Petrus de Alcala*, ordinis S. Hieronymi monachus et Ferdinando de Talavera, Archiepiscopo Granatensi, a confessionibus, opus suum ab se confectum esse Granatæ 1501. excudendi autem finem factum in eadem urbe anno 1505. Februarii die 5 in officina Joh. Valera de Salamanca. Et Vocabularium quidem est 34 quaternionum, ex Occidentalium usu dispositorum, qui singuli sunt pagg. 16. præter ultimum, qui non est nisi 12 pagg. Arabica omnia sunt Castilianis litteris reddita; arabicis litteris ع خ ث respondent hæ: c⃛, ḧ, aٔ (impositâ figurâ, quæ Hamza dicitur,) veluti in his:

Diuino o adeuino. Dārib al corāa. daribīn al corāa. Grammaticæ juncta esse *prima rudimenta doctrinae christianae ad usum parochorum et catechistarum*, qui velint Mauris in regno Granatensi ad christiana sacra convertendis operam dare, refert Campománes in Discurso preliminar pag. XVI. ad Dictionario

Diccionario Español Latino - Arabigo compuesto por Franc. Cañes. Madrid. 1787. fol. Hoc ea propter tenendum, ne forte ex dicto aliquo in Catalogo centur. libror. rariss. MS. et partim impressorum Arab. Pers. Turc. Græc. Latinorum, qua 1705 bibliothecam publicam Acad. Upsaliensis auxit Jo. Gabr. Sparvenfeld. Upsal. 1706. 4. colligat aliquis, extare ejusmodi aliquem Catechismum in Hispania seorsim editum. Locum refert volumen IV. operis, Notices et Extraits des MSS — pag. 623. "L'auteur de ce Catalogue assure, que Sparvenfeld possédoit *un Catechisme* de la religion chretienne, une grammaire et un dictionnaire de la langue arabe, imprimès en Espagne en langue arabe, mais en caracteres gothiques". — In hisce quis non videat Petri de Alcala opus illud singulare, sui generis primum atque unicum? Clement, Bibliotheque curieuse historique et critique, T. I. Gœtting. 1750. pag. 137. quem testem abhibet Panzerus, Annal. typograph. Vol. VII. 1799, pag. 64. perpauca suppeditat, et fallitur in ipsa libri forma significanda. Audiendus quoque Th. Chr. Tychsen, Neu. Repertor. Part. III. pag. 262.

35. Grammatica Arabica. *Guilielmus Postellus* Lectori. Ne quid nostri consilii ignores candide lector, quum characterum difficultate in ſculptis tabulis, multos esse perterritos viderem, quod essent difficiles et male formati, volui loco illorum quaternionum hic inserere grammaticam typis excussam (sic), ut quos difficultate abegerat, facilitate et pulchritudine revocet. Vale. Venæunt (sic) Parisiis apud Petrum Gromorsum — 4. pagg. 44. absque anni indicio. (ann. 1538. ſ. 1539.)

Verba ad lectorem in fronte libri posita quo sensu accipienda sint, videas in Nouveaux eclaircissements sur la vie et les ouvrages de Guillaume Postel; par le Pere des Billons, de la compagnie de Jesus. à Liege, 1733. 8. pag. 112. ſq. Dicta sunt hoc consilio, ut qui alio Postelli libro, inscripto:

Linguarum duodecim characteribus differentium Alphabetum — — Paris. mense Martio 1538. 4. uterentur, intelligerent, Alphabeti partem efficere, ipsique medio inserendam esse hanc grammaticam arabicam. At separatim quoque illa subinde deprehenditur; nam et præfationem suam habet, et est infcripta Joanni Olivario, episcopo Andegavensi. Extremo libri loco posita est, arabice et latine, Dominica Oratio, nec non Korani Sura prima. De typis arabicis sic statuit de Guignes, Notices et Extraits — — T. I. pag. XV. "Quant aux Caractéres arabes, on y aperçoit la naissance et l'imperfection de l'art, et je ne sais si dans un text suivi, il seroit bien facile de les lire tant ils sont defigurés."

36. Alphabetum arabicum cum isagoge scribendi legendique arabice auctore M. *Jacobo Christmanno* Johannisbergensi. Neapoli Nemetum (Neustadt an der Hardt) impensis ac typis Matthæi Harnisch. 1582. 4. pagg. 32.

Jacobi Lelong, Biblioth. S. pag. 1195. sunt hæc: "Spey (Rutgherii) Alphabetum arabicum, in 4. Neostad. 1583. Compendium grammaticæ arabicæ, in 4. Heidelberg. 1583." Confudit quæ distinguenda erant. Et de Rutgero Spey dicendi alius locus erit. De Christmanni autem Alphabeto copiosam relationem exhibet D. Jo. Frid. Hirt's oriental. und exeget. Bibliothek, 3 T. pag. 1 — 13. Visum est, ex litteris ad Rectorem cæterosque professores Scholæ Neustadianæ, addere hæc, 1. quod typos, quibus in exprimendis arabicis uteretur, ex ligno fculpi curavit Christmannus opera amici sui hospitisque Conr. Mareschalli, Bruntrutani. 2. quod profitetur usum se esse in discendis arabicis doctrina Francisci Junii. Sedem vero suam in palatinatu Rhenano habebat Junius (du Jon) ab anno 1567 ad annum usque 1592. primum in vico Schœnau ministerio sacro fungens, deinde Heidelbergæ et Neostadii; hinc Otterburgum missus, ad instaurandam novam ecclesiam.

Ex Otterburgo gratulatus est Christmanno de Specimine arabico litteris Kal. Apr. 1582 fcriptis, et in ipso hoc libro, ut mos ferebat sæculi, vulgatis. Ipse jam Heidelbergæ dum versaretur ad adornandam unacum Imman. Tremellio novam versionem librorum vet. testam. doctrinam suam arabicam comprobaverat editis duobus opusculis, non eam, qua digna esse videntur, famam adsecutis, inscriptis illis: Sanctorum Apostolorum Acta, ex arabica translatione latine reddita: addita obscurorum aliquot difficiliumque locorum interpretatione: per Franciscum Junium Biturigem. ex bibliotheca illustriss. principis Palatini. MDLXXVIII apud Joh. Mareschallum, Lugdunensem. — S. Pauli Apostoli ad Corinthios Epistolæ duæ, ex arabica translatione recens latinæ factæ per Franc. Junium Biturigem. ex bibliotheca illustr. principis Electoris Palatini. ib. eod. Duplex autem utriusque libelli dos est, altera, locorum aliquot difficilium explicatio, altera eaque præstantior, continua lectionis diversæ notatio. Est penes nos exemplum libri, quod ipsius Jacobi Christmanni nomen in fronte adfcriptum refert, habetque in marginibus calamo adfcriptum sermonem arabicum integrum, haustum illum sine dubio ex eodem, quo Junius usus erat, codice Palatino, et scatet permultis cum versionis latinæ, tum fcholiorum criticorum emendationibus. De Jac. Christmanno refert Adamus in Vitis germanorum Philosophorum. Junii ipsius de vita sua narrationem habemus, lectu dignissimam, editam primum a Paulo Merula, et repetitam in Opp. Franc. Junii theologicis, Genevæ 1607. fol. nec non in Dan. Gerdesii Scrinio antiquario f. Miscellis Groninganis, Tom. I. P. II. 1749. pag. 201 — 269. Seorsim edita est Esslingæ 1749. 8.

* 37. Introductio in linguam arabicam conscripta a M. *Bartholomaeo Radtmanno* academiæ Francofurtanæ professore publico. Francofurti typis exscripsit Andreas Eichorn. Anno

ultimi temporis clɔ Iɔ IIxc. 4. pagg. 32 præter præfationem.

Lelong, loc. cit. librum commemoravit his verbis: "Radtmanni (Barth.) introductio in linguam arabicam. Witten." Poterat rectiora referre ex Catalogo librorum arabicorum, qui additus est Thom. Expenii Rudimentis — Leidæ 1620. 8. ubi hæc: "Francofurti. Introductio in linguam Arabicam M. Bartholomæi Radtmanni, anno 1588. cum exercitio lectionis è Psalmo 146. Sed hic usus est characteribus manu à se pictis, satis elegantibus." Anni in fronte numerus IIxc perperam positus pro xcII. nam præfatio ad Berthold. a Mandelslovv, de colendis arabicis litteris, fcripta est Calend. Novembr. Anno 1592. Refert in ea auctor, usum se esse, præter institutiones editas, opera hominis Turcici Adrianopolitani, quem ante annos 25 captum in Hungaria et deductum in aulam Brandenburg. Joachimus Fridericus in famulorum numerum receperit, et deinceps sacris christianis initiandum curaverit, novo nomine imposito Pauli Willich. Introductio ipsa non magis, quam Christmanni, ultra elementorum noscendorum et efferendorum tirocinium progreditur. Extremo loco Psalmi 146 versus septem extant arabice, e regione addita pronuntiatione litteris latinis. Arabicæ voces ac litteræ omnes calamo fcriptæ ductibus nequaquam ineptis vel inconditis; quod typorum copia tum esset per omnem Germaniam nulla. Sed hoc ipso tempore Italia, quæ jam 1514 Fani librum precationum, et Genuæ 1516 Psalterium hebr. gr. chald. et arabicum tulit, habebat Romæ typographiam Mediceam, quæ non pauca volumina ederet arabicis typis elegantissimis perfectissimisque.

38. Alphabetum Arabicum cum licentia Superiorum. Romæ. In typographia Medicea. M. D. XCII. 4. pagg. 64.

Pag. 2 — 31 commemorantur literæ singulæ, vocales,

signa lectionis. Sequitur pag. 31 — 60 syllabarium arabicum, addita pronuntiandi ratione. Pag. 60 — 64 subjungitur exercitatio lectionis arabicæ, et quidem oratio dominica; salutatio angelica; Ps. 112. et 116. Evang. Joh. I. 1 — 9. Præfationis quidem haud quidpiam adest: constat vero, librum editum esse cura Jo. Baptist. Raymundi, Cremonensis, qui, teste Erpenio (vid ejus Orationes tres — pag. 74.) in Asiam profectus, ibique diu moratus, incitante Gregorio XIII Pontifice et sumtus faciente Ferdinando Mediceo, Cardinale primum, deinde magno Etruriæ duce, typographiam orientalem instituit, eamque conditam primus est moderatus. Testis est Cæsar Malanima, in Lettera del Canonico Ang. Mar. Bandini sopra i principj e progressi della Biblioteca Laurenziana, Firenze 1773. pag. 78. characteris arabici grandioris fculpendi initium factum esse d. 20 Mart. 1592. Credibile igitur, Alphabetum hoc fuisse primum fructum ex nova typographia emissum.

39. Grammatica arabica, dicta *Caphiah*, auctore filio Alhagiabi. Romæ in typographia Medicea. 1592. 4. pagg. 96. Editio est mere arabica, facta potissimum ut Orientalibus in usum cederet Nec tamen exempla desunt, quibus latina inscriptio præfixa est, quam recitavimus. Auctor grammaticæ Gemaleddin Abu Amru — ben Al Hageb Al Takhtazani obiit ann. Hegiræ 672. ut refert D'Herbelot, voce Hageb. pag. 419.

40. Grammatica arabica in compendium redacta, quæ vocatur *Giarrumia*, auctore Mahmeto filio Dauidis Alsanhagii. Romæ, in typographia Medicea. 1592. 4. pagg. 12. Eadem libri ratio, quæ proximo loco dicti est. Auctor Abu Abdallah Mohammed ben Daud Al Sanhági natus est ann. Heg. 682. mortuus ann. 723. teste D'Herbelot, voce San-

hagi pag. 757. Annum, quo edita sit hæc grammatica, 1595 refert Lelong, loc. cit. eundem quoque dicit Steph. Evodius Assemanus, pag. 423 Catalog. Bibliothecæ Mediceæ. Florent. 1742. vid. num. 42. 49. 58.

41. Specimen characterum arabicorum officinæ Plantinianæ Franc. *Raphelengii.* Lugd. Batav. 1595. 4. pagg. 8.

Ignorat hoc specimen Lelong; quæ autem ab ipso referuntur, "Raphelengii, Franc. Tabulæ in Grammaticam arabicam," alium testem non habent, sed ad illius unius auctoritatem redeunt. Præfationis (pag. 2 et 3) sunt hæc: Quanto studio semper flagraverim Arabicis typis Chalcographiam nostram illustrandi, testes esse possunt, qui me familiariter norunt: nam cum abhinc multis annis hujus linguæ studium amplexus, nihil viderim extare, quod lectores ad id incitaret, ægre ferebam, neminem facultatibus pollentem hanc rem promovere. — Romæ quidem, ait Raphelengius, ortam esse typographiam elegantissimis typis refertam, et opera arabica excusa, insignia illa ac magni momenti, cum tanta elegantia, ut ad majorem ornatum nihil addi possit — sed ea sitim Europæis adhuc rudibus non explere, quod desiderentur institutiones grammaticæ, atque Lexicon — sibi igitur visum esse hoc specimen characterum edere, sed absque punctis, operosum enim esse Arabicis literis sua puncta applicare, atque opus esse multis rebus, quæ ad id pertineant. — Pag. 4 conspicitur alphabetum arabicum. Sequitur pag. 5 — 8 Psalmus 50 arabice, at sine punctis, addita versione latina inter lineas. Raphelengianæ formulæ imitari quidem student Mediceas, sed multum abest, ut earum elegantiam assequantur concinnitatemque. vid. num. 44.

42. Tria specimina characterum arabicorum *Petri Kirsteni* Vratisl. Phil. et Medic. Doctoris, oratio dominica, Ps. LI

et Corani Sura I. Cum Priyilegio. Breslæ, typis arabicis ac sumptibus authoris. 1608. fol. pagg. 12.

Petri Kirsteni Grammatices arabicæ liber I. sive Orthographia et Prosodia arabica. Cum Privilegio. Breslæ. Typis arabicis ac sumptibus authoris 1608. fol. pagg. 105.

Ejusd. liber secundus Grammatices arabicæ sive Etymologia arabica. ib. 1610. fol. pagg. 41.

Ejusd. liber tertius Grammatices arabicæ, sive Syntaxis arabica. ib. 1610. fol. pagg. 38.

Integras librorum inscriptiones recitat Hirt, Oriental. und exeget. Bibliothek, 3 T. pag. 18 sqq. qui copiose de illis refert, et de rebus quoque auctoris exponit. In Sueciam migravit Kirstenius ann 1636. obiitque Upsaliæ 1640. Arabici autem typi, quos suis impensis confici curaverat, admodum spectabiles, et Raphelengianis nonnihil præstantiores, quanam sorte usi sint, haud constat. Credibile autem, eos dudum periisse: nobis certe, præster Kirsteniana opera, aliud nunquam visum est, quod illorum quidpiam referret. Tertius Grammaticæ liber non est nisi *Al Giarumia*, ex Romana editione repetita, cum latina versione et copiosis adnotationibus grammaticis. vid. num. 40.

43. كتاب التصريف تأليف الشيخ الامام Liber Tasriphi compositio est Senis Alemami. Traditur in eo compendiosa notitia conjugationum verbi arabici. Nunc primum ad publicam utilitatem liberalitate S^mi^. D. N. Pauli V. P. M. Romæ impressus. Addita est duplex versio latina, ad verbum altera, et altera ad sensum cum nonnullis non minus brevibus quam necessariis declarationibus. Superiorum permissu. Ex Typographia Medicæa linguarum externarum. Anno 1610. 4. maj. pagg. 119.

Præfixa est Io. Bapt. Raymundi ad Paulum V epistola.

scripta Romæ XVI Kal. Octob. MDCX. Paulo inscribitur liber, quod ipsi visum esset, magnum illud opus edendorum librorum orientalium, mortuo Gregorio XIII et Ferdinando ad Hetruriæ imperium admoto, intermissam, christianæ fidei propagandæ studio, in pristinum statum revocare, constituto stipendio, quo labores ministrorum, et studia insignium virorum compensentur, quorum opera et industria necessaria sit, ut orientalium linguarum domicilium patens et cum utilitate publica conservetur. Et cum statutum fuerit, ab iis principiis inchoandum, quæ maxime necessaria sint, nempe a grammaticis institutionibus, et Dictionariis linguarum, "animum, inquit Raymundus, illico appuli ad Grammaticam hanc, cui titulus est Tasriphus, ex Arabico in Latinum sermonem transferendum, cum ab extremo usque oriente certior factus essem, hanc illic in fcholis prælegi, atque iis ediscendam proponi, qui Arabicæ linguæ elementa percipere student." — Arabicus sermo non est continenter descriptus, sed singulis particulis subjungitur versio duplex, primum quæ vocem voce reddat, deinde alia minus adstricta, quæ sit ad intelligendum facilior. Usus libri unice nunc in eo positus est, ut grammaticæ artis voces formulasque arabicis magistris solennes inde queas cognoscere. Auctoris nomen est Acmetis, filii Ali, filii Masudis, cognomento Al - Maududi, sæculo Hegiræ octavo clari, teste Steph. Evod. Assemano, Biblioth. Medic. Catalog. pag. 498. qui et hoc loco, et alio pag. 415 perhibet, editionem Romanam 1610 factam esse in folio. Similiter Jos. Simon. Assemanus, Biblioth. Orient. T. I. pag. 592 fcripserat: Liber Tasriph — Romæ typis Mediceis 1610 in Folio. At exemplum, quo nos utimur, est formæ quidem amplioris, sed singulæ chartæ sunt paginarum 8.

44. *Francisci Raphelengii* Lexicon Arabicum. Leidæ, ex officina Auctoris. 1613. 4 maj. pagg. 648 et LXVIII.

In

In Bernh. de Jenisch Commentatione de fatis linguarum orientalium, præmissa novæ editioni Lexici Meninskiani, Vienn. 1780. pag. CXI. nota (b) extant hæc: "Raphelingii (Franc.) Lexicon arabicum. Leidæ 1599. Idem cum observationibus *Erpenii* auctius ibidem prodiit anno 1610 (sic) in 4°." Videntur hæc sumta esse ex Bibliotheca Lelongii, qui tradit: "Raphelingii (Franc.) Lexicon Arabicum in 8°. 1599. Idem cum observationibus Th. Erpenii in 4. Leidæ 1613." Sed non dubitamus, cum Brunsio, Gœtting. Bibliothek — von Stæudlin, P. IV. 1799. pag. 14. commenticiam pronuntiare, quæ hic fertur, editionem anni 1599. Certe in Præfatione, scripta Lugduni Bat. Kal. Januar. ann. 1613 nomine Francisci et Justi Raphelengiorum, patre jam 1597 defuncto, haud quidquam est, quod anteriorem aliquam editionem significare possit. Contra vero vix dubitationi locum relinquunt præfationis verba hæc: "In eo dum erat (parens, ut de edendo Lexico cogitaret,) gravissima laborabat nervorum imbecillitate, aliisque languoribus ex assiduo studio, quo totam suam vitam fatigaverat, contractis: vixque opus hoc plene transscripserat; cum e vita excedens, nobis ut id in lucem emitteremus injungeret, quod hactenus impediti, nunc tandem præstamus." — Adami etiam, Vit. German. Philosoph. Francof. 1663. pag. 425 commemorans, Raphelengium obiisse 20 Jul. 1597. addit: Lexicon illud quindecim ab obitu ipsius annis publici juris factum est. Idem refert Bayle, in Dictionnaire; uterque ex auctoritate Meursii, Athen. Batav. pag. 140. — Quem præfatio in Elencho librorum, quibus in concinnando suo lexico usus sit auctor, commemorat Thesaurum linguæ arabicæ Josephi Scaligeri (nunquam editum), ex apographo, quod Gœttingæ est in bibliotheca publica, enarravit Th. Chr. Tychsen, Neu. Repertorium, T. III 1791. pag. 256 — 280.

Antonidis, Joann. methodica descriptio conjugationum arabicarum perfectarum. Leidæ 1613.

Hæc quidem tradidit Lelong. Aliud quodpiam libri vestigium nobis haud contigit deprehendere. Est vero penes nos D. Pauli Apostoli Epistola ad Titum arabice; cum Joannis Antonidæ Alcmariani interlineari versione latina ad verbum. In officina Plantiniana Raphelengii, 1612. 4. Præfatus est Antonides hisce verbis: Cum in usum eorum qui in Academia Lugduno - Batava Arabicæ linguæ studio delectantur, quorum numerus non infrequens est, quorumque conatibus promovendis operam meam addicere aveo, desideretur textus aliquis Arabica lingua conscriptus, in quo se primis initiis exercere possent. — —

45. Grammatica arabica, quinque libris methodice explicata a *Thoma Erpenio*, Arabicæ, Persicæ, et cæt. linguarum orientalium in Academia Leidensi professore. Leidæ, in officina Raphelengiana, 1613. 4. pagg. 192. vid. num. 63.

Grammatica hæc, quam vere primam in Europa ortam dixeris, non modo novis subinde editionibus est repetita, sed et principatum ita nunquam non tenuit, ut permulti, maxime in Germania, arabicarum litterarum magistri, qui suo nomine institutiones edere vellent, Erpenii vestigiis insisterent, atque ab hoc duce vix discederent. Differunt inter se exempla primæ hujus editionis, non re quidem, sed specie tamen. Primo composita fuere exempla, quæ perfecte responderent formæ lexici Raphelengiani, possentque eodem cum hoc involucro conjungi. Deinde typis in aliam formam translatis confecta sunt alia arctioris chartæ, quibus separatim qui vellent uti possent.

46. كتاب في صناعة النحوية يشتمل على
خمسة اجزاء لقس جبرايل الصهيوني الهذناني والشماس
يوحنا الحصروني المارونيين

Grammatica arabica Maronitarum, in libros quinque divisa. Authoribus *Gabriele Sionita* Chaldaicarum, et Arabicarum literarum in Academia Parisiensi professore regio, et *Joanne Hesronita*, Maronitis è Libano, philosophiæ, et sacræ Theologiæ D.D. Nunc primum in lucem edita, munificentia illustriss. D.D. Francisci Savary de Breves, regis christianissimi à consiliis, et serenissimi Ducis Andegavensis ejusdem regis christianiss. fratris unici, gubernatoris. Lutetiæ, ex typographia Savariana. Excudebat Hieron. Blageart etc. 1616. 4. pagg. 48.

Dedicationem libri et præfationem ad lectorem, quæ reliquas partes brevi prodituras pollicetur, excipit nova inſcriptio, primo arabica, deinde latina hæc: Grammaticæ Arabicæ Maronitarum. Liber primus; in quo traduntur omnia ad rectam legendi rationem pertinentia. — At substitit opus in hac prima parte, reliquæ nunquam editæ. Typi arabici sunt minuti illi, quos in Notices et Extraits — Tom. IV in margine adhibitos conspicias. Perturbata sunt, quæ Lelong tradit: "Hesronitæ (Joann.) Grammatica Arabica. Eadem studio Guill. Postelli, in 8°. Unacum Gabr. Sionita, in 4. Parisiis 1616."

47. Grammatica arabica, selecta à *Joanne Melchiore Madero*. Augustæ Vindelicorum ex officina Dav. Franci, 1617. 4. pagg. 24.

Grammatica absolvitur paginis 19. reliquas paginas occupant carmina amicorum. Inter hos Pet. Meyderlinus, Coll. Aug. Ephorus, sympatriotam et amicum integerrimum compellat auctorem; M. Jo. Conr. Gœbelius, Pastor et Senior ad

Annam Aug. eundem dicit discipulum olim suum Adelbergo-Monasticum. Certum vero est, Meyderlinum, nec non Gœbelium, Würtenbergenses fuisse, et hunc quidem scholæ Adelbergensis monasticæ præceptorem ann. 1608—1611. Tenemus igitur Joannem Melch. Maderum, Waiblingensem, stipendii nostri theologici alumnum, qui 1614. a. d. 3 Mart. Magistri honores hic capessivit. Augustæ Vindel. arabicas illum litteras tradidisse, cognoscas ex brevi ad amicos præfatione, fcripta Cal. Nov. 1617. ubi "Accipite, inquit -- Compendium: reliqua viva voce dabo. Nam ut sine ea fructum inde quis speret, Delphinum caudà ligabit Regula et norma est, ad quam quoties libuerit, aptabitis omnia; non tamen, nisi me præeunte; ne molestius dediscatis, quam addiscatis. Efficiam, ne frustra sitis." — Sed putem eum privatum hominem atque hospitem fuisse Augustæ, quapropter haud mirum, effugisse et ipsum et ipsius bina opuscula diligentiam Geo. Wilh. Zapfii, in Augsburg. Bibliothek, 1795. Arabica, si nos quidquam videmus, expressa sunt figuris in ligno sculptis, sed nequaquam horridis illis ineptisve. vid. num. 6.

48. Historia Josephi Patriarchæ, ex Alcorano, arabice. Cum triplici versione latina, et fcholiis *Thomae Erpenii*, cujus et Alphabetum Arabicum præmittitur. Leidæ, ex typographia Erpeniana linguarum orientalium. 1617. 4.

Paginis 17 absolvitur Alphabetum. Quo consilio editum sit, ex præfatione, a. d. 8 Febr. 1617 scripta, intelligitur. "Accipite typorum meorum arabicorum Alphabetum, cum nobilioribus omnibus literarum nexibus et accidentibus; quo felicius non in meæ tantum, et Romanæ editionis libris, sed et codicibus Arabum, manu exaratis (in quibus hærere vos subinde, ob ignotos literarum ductus et nexus querebamini) versari possitis, quidquid enim ad illorum lectionem potissimum requiritur, id paucis hisce pagellis, non infeliciter mihi

videor expressisse. Cætera huc pertinentia, quæ pauca non sunt, in Grammatica nostra copiose habetis, et multo copiosius habituri aliquando estis in Thesauro nostro Grammatico." De Historia Josephi, h. e. de Korani Sura XII. cui in fine addita quoque prima, disserendi hic non est locus.

49. Grammatica arabica dicta *Giarumîa*, et libellus centum Regentium cum versione latina et commentariis *Thomae Erpenii.* Leidæ, ex typographia Erpeniana linguarum orientalium. 1617. 4. pagg. 157.

In præfatione, ſcripta Cal. Apr. 1617. tertia hæc editio post primam Romanam (num. 40.) admodum mendosam, et secundam Kirstenii (num. 42.) in nonnullis locis ex conjectura emendatam, dicitur nunc emendatissime facta esse, ex quatuor correctissimis codicibus mstis, quorum unus solus haberet contextum accurate vocalium figuris insignitum, reliqui tres doctos etiam additos commentarios. Arabicus sermo non est continenter descriptus, sed membratim, singulisque membris addita versio, cum declarationibus grammaticis. In ipso autem limine offendit Erpenius, verba الشهير باجروم, nomini auctoris addita, vertens: celebris in Agjruma, arbitratus, Agjrum esse nomen loci in Mauritania; cum sint illa vertenda: notior nomine Agjrum, h. e. nomen à libro suo nactus Agjrum. — Liber de centum regentibus, inde à pag. 91. eâdem ratione tractatus. Auctoris nomen et ætas haud constat. — Cæterum notandus est error, ne cui fraudem faciat. Perhibet Assemanus, Biblioth. Medic. Catalog pag. 432. Kaphiam, Grammaticam, editam fuisse arabice et latine ex versione Thom. Erpenii in 4. Leidæ 1617. ac Parisiis 1638. 8. Secutus ille est Lelongium, qui eadem tradidit, voce: Al Hagiabi. At perperam Kaphia dicta est loco Giarumiæ; et Parisiis 1638 editus liber ipsum auctorem habet Erpenium. vid. num. 64.

50. *Thomae Erpenii* Canones de literarum ا و ي apud Arabes natura et permutatione. Leidæ, ex typographia auctoris. 1618. 4. pagg. 15.

Qui Grammaticæ lib. I. cap. 5 extant Canones separatim edidit auctor, recognitos, auctos, et in elegantem ordinem redactos.

51. *Thomae Erpenii* Rudimenta linguæ arabicæ. Accedunt ejusdem praxis grammatica; et consilium de studio arabico feliciter instituendo. Leidæ, ex typographia auctoris. 1620. 8. pagg. 184.

Parum inter se differunt Grammatica (num. 45.) et hæc Rudimenta; discrepantia omnis in eo posita, quod in his nonnulla membratim omissa; in reliquis mutatio nulla, librorum quoque et capitum ordo utrinque idem. Consilium de studio arabico feciliter instituendo, in itinere, quod subito in Galliam suscipiendum esset, scriptum, paucisque paginis absolutum, præfationis locum occupat, traditque modum, quo in his Rudimentis versandum, ac inde ad alia legenda progrediendum sit. Post pag. 184 succedit caput Corani LXIV cum versione latina inter lineas subjunctisque declarationibus grammaticis. Ad calcem additus est "Catalogus librorum arabicorum, quibus in absentia subita auctoris publico Academiæ nomine in Galliam proficiscentis, pauculos quosdam adjecit, alio characteris genere hîc insignitos, G. Coddæus." Index est eorum, quæ tum typis edita exstarent, nec tamen talis, in quo haud quidquam desideretur. Guil. Coddæus erat hoc tempore professor linguæ hebrææ chaldaicæque in academia Lugduno - Batava, cui modo Canones suos inscripserat Erpenius. vid. num. 56.

Barbati, Josephi, compendium grammaticæ arabicæ. 1620. fol.

Lelongii unius auctoritate librum ponimus. — In eorum numero, quos Maderus (in oratione, num. 6.) arabicas litteras quovis modo juvare perhibet, conspicitur "Barbatus, Maurus, Lovaniensis professor arabs." Hic est, opinor, auctor libri, vulgati primum Oxonii ann. 1675. cujus nova editio inſcripta est: Historia Jacobitarum, seu Coptorum, in Aegypto, Libya, Nubia, Aethiopia tota, et Cypri insulæ parte habitantium, opera Josephi Abudacni, seu Barbati, nati Memphis Aegypti metropoli, cum annotationibus Joannis Nicolai, Antiq. quondam in Academia Tubingensi professoris celeberrimi. Vulgavit nunc primum ex bibliotheca sua Siegebertus Havercampus. Lugd. B. 1740. 8. In Albo civium academicorum Altdorf. deprehenditur "1618. d. 18. Sept. Josephus Abuzacno, Arabs, natus Memphi, seu Al Cayri Aegypti" vid. Will's Geschichte und Beschreibung der Nürnberg. Universität Altdorf. 1795. 8. pag. 141.

52. Institutiones linguæ arabicæ tribus libris distributæ, in quibus uberrime quæcunque ad litteras, dictiones, et orationem attinent, explicantur. Auctore P. *Franc. Martelotto* Martinensi, Sacerdote, theologo Clericorum regularium minorum, jussu et liberalitate S. D. N. Pauli V. Pont. Max. nunc primum in lucem editæ. Romæ excudebat Stephanus Paulinus 1620. 4. pagg. 483.

Inscriptum est opus Paulo V. Pont. O. M. cujus singularem excitandi fovendique linguarum exterarum, cumprimis arabicæ, studii voluntatem ubi prædicavit auctor, "quamobrem, inquit, omni diligentia, omnique impensa Clericorum regularium minorum Religio apostolicæ sedi summopere addicta, tanta alacritate externarum omnium linguarum studia, et præcipue arabicarum institutionum elucubrationes amplexa est, ut eas quas adhuc nemo completè, et exacte tradiderat, manuducere non dubitarit; ipseque tantum insudarim, ut per-

actis philosophiæ ac theologiæ studiis, omnem conatum, omnemque operam contulerim, ut Tuæ Beatitudinis mandatis, meæ religionis hortatu obtemperarem." — Præfatio indicat rationem Arabum, grammaticam universam describendi in duas partes, نحو et تصريف. Opus ipsum est trium librorum. Primus agit de litteris et elementis seu partibus dictionum; alter, de dictionibus simplicibus seu partibus orationis; et tertius, isque præcipuus, quæ in construendo sermone spectanda sint, tradit capp. 30. Libri usus in eo potissimum positus est, ut, qui elementa percepta habeat, possit inde cum artem et rationem, quam arabici magistri ipsi sequuntur in constituendis linguæ suæ præceptis, tum peculiares, quibus uti solent, loquendi formulas cognoscere, quæ qui cognita non habet, fieri non potest, ut in iis, quæ vel ad Korani decreta declaranda vel ad poëtarum carmina illustranda extant, voluminibus versetur expedite et cum successu.

53. Introductio ad grammaticam arabicam autore Abbate *Victorio Scialach* Accurensi Maronita, sacræ philosophiæ ac theologiæ doctore, in Romano Sapientiæ gymnasio Chaldæarum et Arabicarum litterarum lectore. Romæ, apud Stephanum Paulinum. 1622. 8. pagg. 8. et 36.

Inscriptum est opusculum ill. ac rever. DD. sacræ Congregationis de propaganda fide Cardinalibus, a. d. 12 Nov. 1622. nec nisi Alphabetum et quæ ad illud spectant exhibet, una cum canticis Mariæ et Simeonis.

54. Alphabetum arabicum ad unam tabellam reductum ab Abbate Victorio Scialach Accorensi Maronita. Romæ 1624.

Refert Catalogus librorum Jo. Jac. Schultensii. Lugd. Bat. 1780. pag. 589. vid. num. 57.

55. Institutiones linguæ arabicæ, ex diversis arabum monumentis collectæ, et ad quam maximam fieri potuit brevitatem, atque ordinem revocatæ, quibus addita est exercitatio grammatica in psalmum 34. Jussu S. D. N. Urbani VIII. Pontif. O. M. et sacræ Congregat. de propag. fide impressæ. auctore *Petro Metoscita* sacerdote Soc. Jesu. Romæ apud Steph. Paulinum 1624. 8. pag. 16 et 250.

Paulinus, qui typographiam curabat, librum inscripsit Ill. Principi Francisco Card. Barberino. Facta mentione honorifica institutæ ad libros in exteris linguis edendos officinæ, hæc ille: "Quamobrem ipse operam meam lubentissime hujusmodi libris imprimendis contuli semper, et hoc maxime tempore conferam, quo magni patrui Tui Urbani VIII eximium et singulare studium religionis longissime proferendæ non ingratos fore labores meos pollicetur. Cum igitur in libellum inciderim institutionum arabicæ linguæ, occasionem arripui tanto alacrius, quanto clarius intelligebam, non mediocrem utilitatem, sacris præsertim religiosorum familiis, quibus id onus incumbit, esse allaturam ejus linguæ notitiam, quæ nationum sane plurimarum usurpatione latissime patet. Autor libelli est Petrus Metoscita Societatis Jesu sacerdos; qui licet in Cypro natus, oriundus tamen è Syria, non prius græce didicit, quam arabice loqui. Atque hunc ille sermonem deinde Romæ in collegio Maronitarum (qua ex gente originem ducit) ita constanter excoluit, addita chaldaicæ atque hebraicæ dictionis peritia, ut ipsos alumnos per annos complures institueret, et in Romano Societatis ejusdem collegio arabicas publice literas professus sit." Quatuor partibus distributum est opus, 1. de nomine et figura arabicarum litterarum, 2. de partibus orationis, 3. de verbo in genere, 4. de reliquis orationis partibus. Conformata est hæc grammatica ad modum, quem arabici magistri sequuntur, sed nec satis completa, nec in omnibus exacta.

Abraham (Echellensis) brevis institutio linguæ arabicæ. 8. Romæ 1628.

Lelong refert, loc. cit. pag. 1194. nobis, quod dicamus, non suppetit; viderint alii.

56. *Thomae Erpenii* rudimenta linguæ arabicæ. — Editio altera, priore emendatior. Lugd. Bat. 1628. 8. pagg. 172.

Abest ab hac secunda editione Catalogus librorum arabicorum — — num. 51. Reliqua sunt plane eadem. vid. num. 64.

57. Alphabetum arabicum. Romæ ex typographia Congregat. de Propag. Fide. 1631.

Marsden refert. Putem in folio aperto, seu ut dici solet formæ patentis. vid. num. 54. 61.

58. Grammatica arabica *Agrumia* appellata. Cum versione latina ac dilucida expositione, adm. R. P. F. *Thomae Obicini* Noniensis, dioec. Novariæ, ord. Minorum, Theologi, ac linguarum orientalium in collegio S. Petri Montis Aurei, de mandato f. Congreg. fidei propagandæ, magistri. Romæ, typis f. Congr. de prop. fide. 1631. 8. pag. 286.

Quarta hæc est ejusdem opusculi editio, vid. num. 40. 42. 49. Præfationis exordium hoc: "Grammaticam hanc — non latinitate tantum donare, sed brevi quoque commentario illustrare volui: tum quia usitatissima ac familiarissima cunctis Arabum fcholis est, tum quia ut brevissima ac elegantissima, ipsis etiam philomusis Arabicis grata semper extitit. Quam quidem, dum vasta me tenerent Orientis spatia, viva ut ajunt voce a peritissimis hujus idiomatis præceptoribus, juxta verum ipsius sensum, multoties audivi, ac assiduo studio hausi. Eamque nunc summa diligentia puram, nitidamque a quamplurimis mstis codicibus extrahere, ac genuinam ipsius interpretationem a multis quoque doctissimis ejus ex-

positoribus exceptam, in lucem edere, ac publicæ utilitati tradere curavi." — Contextus arabicus membratim descriptus, addita singulis membris primo versione latina, deinde expositione editoris, multo quam Erpenii copiosiore. Est autem Thomas Obicinus haud alius, quam qui diverso nonnihil nomine dicitur Thomas a Novaria. Præsto est liber, inscriptus: Thesaurus arabico-syro-latinus R. P. F. Thomæ a Novaria ord. Minorum, Theologi, ac linguarum orient. in collegio S. Petri Montis aurei, de mandato f. Congr. fidei prop. Magistri. Romæ 1636. 8. Neque vero thesaurus est, sed verius nomenclator, non quidem ordine alphabetico, sed per materias dispositus. Verus auctor est Elias Barsinæus, Metropolita Sobæ seu Nesibis, undecimo sæculo clarus. vid. Biblioth. Mediceæ Catalog. pag. 420 ubi hæc: "Addita latina interpretatione edidit, suppresso licet Eliæ nomine, F. Thomas a Novaria in 8. anno Christi 1636." Quæ iisdem verbis repetita legas Bibliothecæ Vaticanæ codd. mst. Catalog. Tomo III. Romæ 1759. fol. pag. 412. At non erat cur *edidisse* librum diceretur Thomas. Etenim epistolam ad Ant. Barbarinum, Card. et Congreg. de prop. fide præfectum præfixit Achilles Venerius, ejusdem f. Congregationis Agens, qua hæc fcripsit: "Cum Thesaurus Arabico-Syro-Latinus, opus quondam R. P. Thomæ a Novaria, viri utique hac nostra tempestate linguarum orientalium, ac præcipue arabicæ, longe peritissimi, inter sacræ fidei propagandæ Congregationis codices, quorum mihi cura demandata est, obscurus, nudus, et ignotus delitesceret: indignum sane judicavi, ut tanti viri memoria simul cum vita fungeretur, qui dum in ejus compositionem incumberet, summum diem obiit, antequam expoliretur et perficeretur. Unde occasionem nactus, cuidam discipulorum prælibati Patris defuncti, qui et ipse ex orientis finibus, ejusdemque linguæ palæstra nuper rediit, expoliendum perficiendumque tradidi, ac dein, ex mandato f. Congregationis publicæ

utilitati prelo excudi curavi." Sed negligentissime facta est editio; tam illa deformata est, mendisque typographicis obruta, ut non possit non indignationem excitare usurpantis.

59. Thesaurus linguæ arabicæ quem *Antonius Giggeius* Mediolanensis, S. Theol., et Collegii Ambrosiani Doctor ex monumentis Arabum manuscriptis, et impressis bibliothecæ Ambrosianæ eruit, concinnavit, latini juris fecit, ac in IV Volumina distribuit. Auspiciis, et liberalitate æternæ memoriæ Federici Borromæi Cardinalis, et Archiepisc. Mediol. ejusdem bibliothecæ, et Collegii Ambrosiani institutoris. Mediolani ex Ambrosiani Collegii typographia. 1632. fol. Binæ in quavis pagina columnæ numeris distinctæ. Vol. I. est col. 1428. II. 1518. III. 1676. IV. 1470. Præfationem excipiunt Addita et Correcta, foll. 10.

Cum brevi et ea permodesta præfatione defunctus sit auctor; haud multa nobis de hoc opere dicenda in promtu sunt. Qui de eo paucis retulit, in Baumgarten's Nachrichten von merkwürdigen Büchern, T. VI. pag. 16. Arabum lexica, unde hoc derivatum sit, magno numero commemorata esse affirmat. At neque multi fontes dicti sunt, neque omnes satis diserte, ut agnosci queant. Recitabimus præfationis verba: "quicquid Gieuhari, Hosein, Auctores libri Camus, et Tacrib Helmilgharaib, et Ectari variis voluminibus dispersum continent, hoc uno libro congestum habeas. His præterea accesserunt Bizauites, Gelalì, et alii multi quorum commentariis usus sum, ne aliquid labori deesset." Proxime sequuntur hæc: "Prolegomena vero et prolixam historiam auctorum Arabum quibus usus sum hoc loco prætermisi, peculiari namque Opusculo reservata sunt." Opusculum hoc deinceps in lucem editum fuisse haud constat. Utimur libro, inscripto: Petri Pauli Boschæ bibliothecarii, ex sodalitio sacerdotum oblatorum, de origine, et statu Bibliothecæ Ambro-

sianæ Hemidecas (id vero est: libri quinque) Mediolani, 1672. 4. quem iterum edidit van der Aa in Græviano Thesauro Antiquitatum et Historiarum Italiæ, T. IX. P. VI. Giggeii passim, ut ferebat res ipsa, mentio facta, sed ne annum quidem, quo ille obiit, definite tradidit Boscha. Pag. 141 (ad ann. 1632. in quem incidit Thésauri arabici editio), ubi dictum, superesse ejusdem Giggeii volumen Gazæ Persicæ titulo, et Chaldaici quoque sermonis institutiones paratas fuisse, proxime legenda hæc: "His lucubrationibus typographi imminebant, cum mors fefellit consilium hominis, frustrata etiam spem Pontificis Maximi; etenim Urbanus Octavus earum linguarum scientiam in Collegium propagandæ Fidei optans inducere, invitaverat mercede maxima Gigæum jam comparantem se ad iter, ac obsequentem Pontificis imperio. Hic fuit exitus viri doctissimi, qui ætatem suam omnem addixerat sermonis peregrini studio, ac summo labore consecutus, tradiderat ratione facili ad discendum."

60. Dictionarium latino arabicum Davidis regis quo singulæ ab eo usurpatæ dictiones ita enunciantur, ut concordantiam psalmorum constituant, et grammaticam ac dictionaria latino-arabica suppleant: labore et diligentia *J. B. Duval*, regii linguarum orientalium interpretis. Parisiis. Excudebat Ant. Vitray ling. or. typographus regius, sumptibus auctoris. 1632. 4. pagg. 208.

Dictionarium est latino-arabicum, a quo absunt arabicæ voces dicendique formulæ omnes. Scilicet artificium omne in eo positum, ut ex Psalmorum editione arabico-latina, Romæ 1614 et 1619. 4. latinæ voces dictionesque omnes excerptæ, alphabetico ordine constituerentur, addito singulis psalmi et versus, quo extant, numero. Itaque primum locum occupat De utilitate hujus Dictionarii prooemium, pagg. 7. Excipit hoc Consilium arabicæ linguæ studiosis pro faciliori

modo utendi Dictionario hoc Davidis regis, pagg. 2. "Qui recte itaque, inquit auctor, nostro hoc labore ac industria uti noverit, facilius reperiet quæcunque elegerit vocabula pro componenda epistola, vel etiam oratione integra .... Qua autem methodo id fieri possit (ut nos qui tam mirabile commentum ostentamus, etiam comiter ostendamus) finximus epistolam Davidis regis manu propria Bersabeæ ſcriptam, qua ei suos amores modeste detegit, dignitatem regiam tuetur, ac ut ſcripto respondeat, suadet. Ne itaque, eâ qua debuit reverentia, regias epistolas non accepisse aut videatur, aut argui possit Bersabea, fictam quoque ipsius nomine manuque exaratam, ac Davidi regi inſcriptam damus, qua se timide excusat, et alias pulchriores se, et regis gratia magis dignas insinuat, tandemque se ab optimo principe nihil, quod non factu honestum sit expectare debere confidenter ostendit." — Sequuntur ipsæ epistolæ. Regiæ initium hoc:

Pulchritudo[49,12] tua placuit[24,13] mihi præ[5,3] pulchritudine[44,3] omnium[19,3] mulierum[127,3]. Arabica versio prodit hæc: حُسْنُكِ أَرْضَانِي عَلَى حُسْنِ جَمِيعِ ٱلنِّسَاءِ. Dictionarium ipsum, pag. 1 — 179 excipit supplementum dictionarii regis e laudationibus quæ Davidicis psalmis annexæ, pag 181 — 203. Accedunt Notæ compendiariæ observatæ in Dictionario pag. 205 — 208. Ultimo loco veniunt Indices. Iidem illi sunt, quos in exemplo Psalterii arabico latini Romæ 1614. Viennensi deprehendit Alterus, teste Rosenmüllero, Handbuch für die Literatur der biblischen Kritik und Exegese, T. III. pag. 51. Obiit Jo. Bapt. du Val anno 1634. vid Colomesii Gallia Orientalis — Hagæ Comitis 1665. 4. pag. 161. Videtur singularis ingenii homo fuisse, qui rebus singularibus infrequentibusque maxime delectaretur.

61. Alphabetum arabicum. Romæ 1633. 12.

Sic Marsden refert, pag. 77 inter anonyma opera. At Celsius, Biblioth. Bremensis Novæ, Class. IV. pag. 426. "Ex typographeo S. Congregat. de Propag. Fide apud Zachariam Dominicum Acsamitek a Kronenfeld Alphabetum arabicum 1633 in folio aperto." Catalogus librorum qui ex typographio ſ. Congr. de P. F. variis linguis prodierunt, Romæ 1773. à editus Jo. Christ. Amadutio, tum præside typographiæ S. Congr. de P. F. in præfatione ab Amadutio ſcripta pag. 4. hæc offert: Conduxit Leo Allatius anno 1655. pro re typographica exsequenda Zachariam Domin. Acsamitekium a Kronenfeld Boëmum Pragensem, tunc temporis Impressorum omnium, qui Romæ erant, celeberrimum, atque ab eo habemus anno 1667 Elenchum librorum sive typis, sive impensis S. Congr. de P. F. impressorum, quem recusum offendes in Tractatu de nervis rerum gerendarum Romanæ ecclesiæ, qui præfigitur libro altero (sic) sane calumnioso, et invidiæ pleno Dorothei Asciani, sive Matthiæ Zimmermannii, cui titulus: Montes Pietatis Romanenses &c. Lipsiæ 1670. pag. 527 ad 533.

62. Fabrica overo Dittionario della lingua volgare arabica, et italiana, copioso de voci, et locutioni, con osservare la frase dell' vna et dell' altra lingua. Raccolto dal P. Fra *Domenico Germano de Silesia*, dell' Ordine de Min. Osseru. Riformati sacerdote della provintia Romana. Romæ ex typograph. S. Congr. de P. F. 1636. 4. pagg. 102.

Inscriptio fallax; Dictionarii haud quidpiam exhibet liber; Grammatica est, et quasi prolusio et præcursio Dictionarii, brevi post editi, ann. 1639. fol. Præfationis, latine scriptæ, hoc exordium: "*Fabricam linguae Arabicae hactenus incognitam nullibi, producturus in sennam, quae quidem, quemadmodum in praesentiarum est in vulgari stilo, ita quidem grammaticali opi-*

ficio luculenter dextre quibat expoliri: Existimabam perpetrare operae pretium, si saltem, veluti per transennam, hunc exiguum tractatum, qui (Introduttorio manuale della lingua Arabica volgare,) *intitulatur: praemitterem, quo structuram vastiorem, quae adhuc vagit in cunis propugnarem.* Et primâ quoque pagina hæc inscriptio cernitur: Introduttorio manuale della lingua Arabica volgare, diviso in tre parti, ò trattati. — Igitur non erat, cur Marsden, post traditum titulum: Fabrica overo Dittionario .... Rom. 1636. 4. poneret (quamquam præfixo signo † quod significat librum sibi haud visum) etiam hunc titulum: † Ej. Introductorio della lingua arabica volgare. P. F. Romæ 1636. 4. Etiam Lelong lapsus, qui titulo recte tradito addit: *in folio.* vid. num. 66.

63. *Thomae Erpenii* Grammatica arabica. ab auctore emendata et aucta. Cui accedunt Locmanni fabulæ et adagia quædam Arabum. ab eodem auctore cum Latina versione pridem edita; at nunc vocalibus et notis orthographicis illustrata. Lugd. Bat. apud Joann. Maire. 1636. 4. pagg. 171. Sunt exempla, quæ habent: Amstelodami, typis Joannis Jansonii. 1636. et in extremo folio: Lugduni Batavorum, excudebat Wilhelmus Christiani, typis Joannis Jansonii. 1636.

De altera hac editione conf. Bibliothecæ arab. P. II. pag. 29. ubi ab ipso Golio curata esse justo confidentius dicitur. Celsius, in Historia etc. (Biblioth. Brem. Nov. Class. IV. pag. 409.) ab Antonio Deusing, Med. et Mathemat. professore academiæ Groning curatam esse refert ex Effig. et Vitis Professorum Groningens. pag. 214.

64. *Thomae Erpenii* rudimenta linguæ arabicæ. Accedunt ejusdem praxis grammatica; et consilium de studio Arabico feliciter instituendo. Lutetiæ Parisiorum. sumptibus societatis typographicæ librorum officii ecclesiastici, jussu Regis constitutæ.

constitutæ. 1638. 8. In fine: Parisiis excudebat Antonius Vitray. pagg. 184.

Est repetita editio secunda (num. 56.) adhibitis Savarianis typis præstantissimis. Credibile est, typographicas operas moderatum esse Gabr. Sionitam; etenim in Consilio ..., nomen Val. Schindleri editum est: Scindleri.

65. Specimen arabicum quo exhibentur aliquot ſcripta arabica partim in prosa, partim ligata oratione composita, jam primum in Germania edita, versione latina donata, analysi grammatica expedita, notisque necessariis illustrata. — omnia è cura M. *Johannis FabricI* Dantiscani. RostochI. 1638. 4. pag. 235.

Extant in hoc libro 1. Dissertatio El-Herir (h. e. Haririi Consessus primus) pag. 1—72. 2. Carmen Abi El-Ula pag. 73—150. 3. Carmen Iben Phered pag. 151—159. 4. Judicium de soluto dicendi genere Arabum proprio. 5. Coronis de poësi Arabum. Hisce accessit index vocum latinus. Haud pauca passim perperam tradita, veluti pag. 1 Hariri dicitur vixisse circa annum Christi 450. pag. 73 in inſcriptione carminis Abi'l Olæ editum: dixit — في مذهب المريح *in Secta Saturni*, pro المديح, modo laudationis. At duo præcipua capita, primum et secundum, ab ipso Golio postmodum edita sunt. (vid. Biblioth. arab. P. II. pag. 35.)

66. Fabrica linguæ arabicæ cum interpretatione latina, et Italica, accommodata ad usum linguæ vulgaris, et ſcripturalis. authore P. F. *Dominico Germano, de Silesia*, Ord. Min. de Obseru. Reform. Prou. Romanæ, et in Conuentu S. Petri, Montis Aurei, linguarum orientalium lectore. Romæ, typis S. Congr. de P. F. 1639. (In numero MDCCXXXIX, in

Baumgarten's Nachrichten, T. VII. pag. 404 erratum est, repetitum in Hirt's Bibliotlick, T. III. pag. 51.)

Dictionarium pag. 1 — 1082 sequitur ordinem Italicarum vocum; italica, quibus latina adjuncta sunt, partem paginæ dextram occupant, sinistram arabica. Adest tamen index primo arabicus, deinde etiam, qui in Baumgartenii exemplo defuisse videtur, latinus. Præfatio eadem non modo italice et latine, sed arabice etiam fcripta. Eam excipiunt Regulæ seu Observationes generales pro recto usu libri, italice primum, deinde latine. Sequitur introductio brevis ad lectionem sermonis arabici, fcripta iterum italice, latine, immo etiam arabice. In calce positum immane agmen mendorum typographicorum. In conficiendo opere auctor, Thoma a Novaria magistro usus, et quatuor annorum spatio ipse in Oriente versatus, id potissimum spectasse se profitetur, ut Missionarios orientales juvaret in comparanda linguæ arabicæ copia ad sermones cum indigenis habendos: cui consilio num bene illud respondeat, judicent alii. Celsii, in Histor. ling. et erudit. Arab. pag. 426 loc. cit. hæc sunt verba: (Ex typographeo S. Congr. de P. F. habemus) "Fabricam L. Ar. cum interp. Itala, Aut. Fr. Dominico Germano de Silesia 1639. fol. Fabrica piccola della lingua Arabica Volgare e Italiana del Menedemo (putem: Medesimo) autore. 1636. 4." At Fabrica piccola certe non est nisi illa, de qua dictum num. 62.

67. Breves arabicæ linguæ institutiones R. P. *Philippi Guadagnoli* Clerici regul. minorum Procuratoris generalis. Romæ. e typogr. S. Congr. de P. F. excudebat Joseph David Luna, Maronita. 1642. fol. pagg. 349.

Ex præfatione lubet hæc recitare: "Complures prodiere in lucem arabicæ linguæ institutiones, sed non universa congruæ locutionis singulæ suscepere docenda, sed per partes; ut Tasrif (num. 43.) conjugationes verborum duntaxat, Ca-

phia (num. 39.) compendiosam brevitatem obscuritati conjunctam: super omnes autem copiosius noster P. Franciscus Martelottus (num. 52.) omnia est complexus, sed methodus philosophica quandam induxit prolixitatem. At nemo adhuc de metro doctrinam tradiderat: nec usum quemdam non spernendum Orientalium, grammaticæ regulis adversantem, annotaverat. Propterea has nostras institutiones, quanta licuit brevitate, collegimus, ut ab aliis prætermissa recenseremus: præcipue rationem et usum fcribendi, cum sine vocalibus totæ offeruntur obtutui consonantes, quod est frequentissimum. Et satis necessarium erat advertere, cum Sacra Biblia jam nunc arabico idiomate hic cudantur, sub felicibus S. D. N. Urbani papæ VIII imperiis et auspiciis." — In opere ipso agitur 1) de iis, quæ sunt ad legendum et fcribendum necessaria, 2) de partibus orationis, 3) de syntaxi, 4) de prosodia. Accedunt varia, ex genere poëtico: Carmen, cujus auctor fertur Ali; specimina Corani, ex 5 capitibus; alia, quorum auctor dicitur Ali (vid. Biblioth. Arab. P. II. pag. 9); versus cujusdem Gabrielis Maronitæ, in laudem S. Trinitatis; versus Sibyllini, quorum initiales litteræ hanc sententiam efficiunt: Jesus Christus Dei Filius Servator Crucs, arabice conversi hac ratione, ut ex primis litteris prodeat eadem sententia. (Latinos exhibet Guadagnoli Apologia pro christiana religione. Rom. 1631. 4. pag. 513. arabicos ejusd. pro christiana religione Responsio arabica, Rom. 1637. 4. pag. 1041.) De Guadagnolo vid. Niceron's Nachrichten — von S. J. Baumgarten. VII. T. 1753. pag. 333 sq.

* 68. *Ravii*, *Christ.* de fcribendo lexico arabico dissertatio. Ultrajecti 1643. 4.

Refert Lelong, et Catalogus librorum Jo. Jac. Schultensii, Lugd. Bat. 1780. pag. 529. num. 3520. et pag. 530. num. 3530.

* 69. Fides et leges Mohammædis exhibitæ ex Alkorani manuscripto duplici, præmissis institutionibus arabicis auctore *Theodorico Hackspan*, ling. sanct. professore. Altdorfl. 1646. 4. plagg. 13.

Quod in hac inscriptione primum habet locum, non est nisi accessio: in libro ipso primarium locum obtinent institutiones grammaticæ, et eæ quidem haud contemnendæ. Ut ne deesset materia exercitationis, addita sunt selecta ex Korano loca, cum versione latina inter lineas. "Visum est, lector benevole, inquit auctor, subjungere talia exempla, quæ faciunt ad analysin, ut nec dubio sit locus de punctis accuratissime adjectis; et præter hunc usum tibi constet liquido, quæ tandem sit illa fides, qui mores, quibus maxima fere orbis habitati pars misere decepta, Christianos despicit, atque ex omni occasione fatum Imperatori, Regibus, Principibus; servitutem Rebus publicis minatur." — Typi arabici, ab omnibus aliis quos novimus diversi, sunt quidem satis distincti, sed facti ex designatione haud admodum concinna.

* 70. Electa arabica h. e. characterum arabicorum typographiæ Fincelianæ specimen in gratiam linguæ cultorum editum. Wittebergæ 1649. 4. plag, 1.

Editionem curavit *Jo. Ern. Gerhardus.* Singulæ paginæ duas tresve lineas arabicas exhibent, cum versione latina, et quidem sententias paucis vocibus absolutas, veluti: Initium sapientiæ Timor Domini.

71. Linguæ arabicæ *σκιαγραφία*, in gratiam *φιλανατολικογλώττων* edita Wittebergæ e typographia LL. orientalium Jobi Wilhelmi Fincelii. 1650. 4. plagg. 3.

Edidit idem M. *Jo. Ern. Gerhardus*, Coll. Phil. Adj. cujus nomen præfationi (Wittenberg. d. XVIII Febr. ann. 1650) subscriptum. Præfationem excipit specimen Lexici Harmoni-

ci. Grammatica finem habet pag na 15. ubi hæc: "Syntaxis cum Hebræorum Syntaxi fere coincidit." Lelong idem opusculum bis, mutato nomine, refert: Fincelii, Jo. Guill. Compendium linguæ arabicæ. 4. 1650. Gerhardi, Jo. Ern. Sciagraphia linguæ arabicæ. 4. Erfurti 1650.

* 72. Introductio brevis ad linguæ arabicæ rectam lectionem, qua insimul exhibetur specimen characterum arabicorum e chalcographeo Jobi Wilhelmi Fincelii Wittebergensium, in gratiam linguæ hujus tyronum adornata ab *Andrea Sennerto*, P. P. 1650. 4. plag. 1.

Sunt exempla, quæ adjunctum habent Compendium linguæ arabicæ. Verum hoc Gerhardi est, quod modo descripsimus, non Sennerti.

73. Arabicæ linguæ novæ, et methodicæ institutiones, non ad vulgaris duntaxat idiomatis, sed etiam ad grammaticæ doctrinalis intelligentiam, per annotationes in capitum appendicibus suffixas, accomodatæ. Authore F. *Antonio ab Aquila* ord. Min. S. Francisci strict. Obser. Theologo, atque in Collegio S. Petri montis aurei à S. Congreg. de Prop. Fide arabicæ linguæ deputato Lectore. Opus tum omnibus arabicæ linguæ studiosis, tum potissimum apostolicis viris, per Asiam et Africam fidem propagaturis, utile et necessarium. Romæ, typis S. Congr. de P. F. 1650. 8. pagg. 678.

Præfatio ad lectorem hæc habet: "Arabici idiomatis grammaticæ, huc usque in lucem editæ, adeo prolixæ et difficiles sunt, ut absque magno labore, temporisque diuturnitate addisci vix possint; atque adeo multi meliorem huc usque in tradendis hujusmodi institutionibus methodum desiderarint. Quare hæc omnia mature perpendens, cum utriusque idiomatis studio viginti annorum spatio operam dedissem (quorum decem cum S. Congreg. propag. fidei jussu in orientalibus re-

gionibus in animarum salutem curandam consumpsissem) has breves institutiones componere decrevi" — Methodicas illas dicit auctor, at nobis nec distincte satis nec bene distribute ſcriptæ esse videntur.

74. *Jacobi Golii* Lexicon arabico-latinum, contextum ex probatioribus orientis lexicographis. accedit index copiosissimus, qui lexici latino-arabici vicem explere possit. Lugduni Bat. typis Elseviriorum. prostant Amstelodami apud Johannem Janssonium. (in aliis: prostant Roterodami apud Arnoldum Laers.) 1653. fol.

Quemadmodum Giggejus (num. 59.) Phiruzabadium, ita Gieuharium Golius maxime secutus est, nec tamen inconsultis aliis fontibus compluribus. Et ad expeditum usum omnino convenientius est Golianum opus Giggeiano; unde factum esse videtur, ut hoc pauciores emtores haberet: exempla enim venalia etiam nunc præsto esse putem in Collegio Ambrosiano Mediolani. Honorifice quidem Golius in præfatione sua commemorat Thesaurum Giggeii, nec vero ipse videtur aliquam illius rationem habuisse. Editum enim opus respicienti accidere non poterat, quod Golio accidit, ut permultas, non modo singulas voces, sed radices etiam cum omni propagine, non videret, et justo loco referre negligeret. Multa igitur in serie ipsa desunt, et comparent demum in Appendice, col. 2775 — 2922. Quæ res nonnunquam intelligentiori etiam fraudi fuit: veluti Jo. Dav. Michaelis (Versuch über die siebenzig Wochen Daniels. 1771. 8. pag. 43.) negavit, verbo חתך uti linguam arabicam; quod Golium consulenti verbum suo loco, quo ipse illud requireret, se non offerret: at in Appendice deprehenditur, et fuit a Giggeo justa serie collocatum. Accedit illud quoque incommodum, quod per universum opus haud pauca sint minus emendate edita. "David

Clodius, celeberrimus Gisensium professor, curam gessit Lexici arabici a clariss. Golio confcripti et in fol. editi" verba sunt Jo. Conr. Zeltneri, pag. 45 libri, cujus exempla alia inscripta sunt: Correctorum in typographiis eruditorum centuria, speciminis loco collecta. Norinberg. 1716. alia sic: Theatrum virorum eruditorum qui speciatim typographiis laudabilem operam præstiterunt. Norimberg. 1720. 8. Illud unde sumtum sit, nobis haud constat, a Golio ipso nulla Clodii mentione facta. In præfatione autem hæc extant: "Cæterum de opera mea ac labore æquanimiter sentias rogo, benigne Lector, quamquam lente is processisse videatur, multas per caussas, tum privatas, tum publicas, sæpe interruptus; ceu tumultuario tamen modo quodam plerumque deproperatum fuisse" — De nova eaque auctiore operis sui editione consilium se agitare, jam mense Octobr. ann. 1654. significavit Golius Ed. Pocockio in litteris, quarum summam refert Twells in Pocockii vita, pag. 63. præmissa ejusdem Operibus Theologicis. Lond. 1740. fol.

Constat ex Commercio epistolico Uffenbachiano, quod Jo. Ge. Schelhorn edidit 1753 sq. 8. partibus quinque, Uffenbachium nactum fuisse exemplum libri, ab ipso Golio sua manu emendatum, auctumque accessionibus, (vid. illius litteræ ad Jo. Andr. Danzium, pag. 295. Part. II.) et inde, illo haud invito, Joh. Henr. Majum, filium, Giessensem, (P. I. pag. 172. 176. 179.) in suum exemplum derivasse, quæ essent a Golio mutata atque addita. (ib. pag. 339. 371.) Maji liber quanam sorte usus sit, incertum: vidimus librorum indicem, inscriptum: "Bibliotheca Münsteriana seu catalogus librorum -- — welche für baar Geld in dem Heilbronnischen Buchladen durch Straub verkauft werden. Heibronnæ 1747." in quo pag. 3. hæc: "Golii Lexicon arabicum. notas msptas ex Bibl. Uffenbachiana J. H. May adjecit. Lugd. Bat. 1653. 15 fl." Illud Golianum vero exemplum a Carolo Wirtembergiæ Duce

multo ære redemtum Francofurti ad Mœnum, honorificam nunc sedem habet in bibliotheca principali Stutgardiæ. Folio in fronte addito infcripta sunt hæc: "Hocce Golii Lexicon emi Lugduni Batavorum à Joh. Vivie Bibliopolà Sene, qui ipsius Golii manu correctum, illisque annotationibus, quæ in margine leguntur, auctum, et à se in Librorum Golii venditione (seu ut vulgo dicunt Auctione) olim coemptum et huc usque asservatum fuisse asserebat. Lugduni Batav. d. 16 Jan. 1711. Z. C. ab Uffenbach mpria. Ejus copiam feci Viro Celeb. atque Doctiss. Jo. Henr. Maio Fil. qui passim in fcriptis suis elegantiss. mentionem facit. vid. Observat. Sacr. Tom. III. pag. 13 sq. 136." Golii ipsius manu fcripta esse, quæ calamo exarata cernuntur in hoc libro, nobis quidem, eam ex autographis ejusdem epistolis, quæ penes nos sunt, cognitam habentibus perspectum est atque exploratum. Liceat igitur nostram de libro sententiam exponere.

Anteriores libri chartæ, usque ad col. 52. calami vestigia nulla habent, iterum intacta omnia col. 172—207. col. 1428—1459. et col. 2771 usque ad finem. In reliquis lituræ, emendationes, accessiones haud paucæ. Scriptio tantum abest ut sit satis elegans, quod affirmavit Uffenbach in litteris ad Danzium, loc. cit. pag. 296. ut potius obscura et perplexa dicenda sit, quæ difficulter intelligatur. Emendationes potissimum versantur in notandis lapsibus vel scribentis vel typos componentis. Accessiones magni æstimandæ, sed sunt illæ, perpaucis exceptis, editæ in Appendice. Et Majo quidem hoc non videtur in mentem venisse. Etenim Observatt. sacr. libr. III. pag. 13 editionis secundæ, 1727. 8. hæc tradit: "Monile ex gemmis consertum ea voce (חרוז) denotari, lingua docet Arabica. Namque *charzon* Veneris non modo concham, ut Golius notat, sed omnes res, quæ inter se conjunctæ ordine atque connexæ sunt, designat, ut margaritas, sphærulas vitreas, globulos rosarum, quemadmodum

ex

ex Gieuharidis diversis locis ad Lexici sui proprium exemplum Golius ipse observavit. Frui illo licuit mihi beneficio Generosissimi UFFENNBACHII, cui iste thesaurus contigit." Quæ Golius col. 696 voc. خرز *Coll.* calamo adſcripsit, hæc sunt: "quæcunque res inter se ordine conjungi solent; ut margaritæ, sphærulæ vitreæ, etc. et *ita dicuntur* res ejus formæ sive σφαγίδες (sic) aut similia, quibus viros capiunt et ad amores alliciunt fœminæ, ut philtra sunt. *Vide Gi. in* هشم. potius quibus conchis suspensis avertitur oculus malignus. amuletum, quod inprimis pueris et puellis, etiam equis et camelis de collo suspenditur contra oculi maligni noxam. *vid. Ca.* in ودع *et Ca. in* أخذ." Summam rei dedit, Append. col. 2809. his verbis: خَرَزٌ sphærula vitrea *et* res omnis similis: *pec.* quæ appenditur corpori ad avertendam maligni oculi noxam. *Gi.* — Quod autem attinet ad Maji "globulos rosarum", Golius vere ſcripsit hæc: "خرزات التسبيح, globuli rosarii. *Gi.* in سبح." Hoc neglexit in Appendicem referre; adest enim suo loco تسبيح, rosario ad precandum usus fuit. Altero loco, pag. 146. Maji verba sunt: "De altero Arabum themate *gada* notandum, non modo significare illud liberalem esse et beneficum, sed etiam largiter terram rigare pluvia, ut *Golius* ipse in notis MSS. ad Lexicon suum ex Camuso notavit." Golius col. 552 verbis Effusus in lachrymas fuit *oculus Ca.* adſcripsit hæc: "Trans. et largiter *terram* rigavit *pluvia cca. Ca. in* هبغ." Has ipsas voces vide editas in Append. col. 2795.

Nobis igitur de hoc libro Goliano sic videtur. Certum est, non esse ejusmodi exemplum, quod inde ab absoluta editione auctor quotidiano usu tereret atque, ut res et occasio ferret, expoliret. Inter edendum statim accessere, calamo quæ sunt expressa. Golii enim lexicon, qui probe cogni-

tum habuerit, persuaderi sibi haud patietur, universum opus ante elaboratum fuisse, quam typis illud describendi initium fieret. Sed ut procederent operæ typographicæ, auctor quoque in confcribendo progrediebatur. Itaque, quotiescunque se offerret in fontibus, unde omnia hauriebantur, aliquid antea non observatum, in charta jam excusa suo illud loco adscripsit auctor, ut in Appendicem, si quid in excuso minus rectum conspiceretur, notavit ut in Corrigendorum indicem posset referri: quamquam et in Appendice et in Indice plura sunt, calamo non adscripta. Ex hujusmodi chartis recognitis contextum est, de quo agimus, volumen, receptis etiam, ubi recognitæ se subduxissent, chartis aliis iisque intactis. Folium signatum Z2 (col. 340 – 344) excusum, at lituris et mutationibus totum opertum, rejectum igitur est et aliter excusum. Folium quoque, signatum Cc, excusum quidem, sed in multis ab illo, quod in vulgatis exemplis cernitur, diversum. Folio, signato Tt, superne adfcriptum: "hoc folium mutandum", sed mutatum non fuisse, comprobat vulgatum exemplum, quod in omnibus mendis typographicis cum illo conspirat.

Sane igitur non est, ut permultum adjumenti ex hoc volumine Goliano petere possit, qui novam lexici editionem parare voluerit; quod ut tandem aliquando eveniat, non possunt non, quicunque litteris arabicis bene cupiunt, in votis habere. Optabile vero et hoc, ut qui ad istam operam accesserit, in promtu habeat arabicos fontes ipsos, saltim Gieuharii et Firuzabadii opera, ex quibus Golianum lexicon subinde sit emendandum. Rem uno loco declarabimus. Golii, col. 400. hæc sunt: "تَهَا *Fut.* O. *i. q.* عَقَلَ, intelligens fuit. *Ca.*" At decipi se passus est Golius negligentiore sui codicis scriptione عقل pro غفل. In nostro libro distincte cernitur تها عنها غفل. Igitur تها est, Inconsiderate aliquid fecit.

Theses ad Zachariae prophetae
Visionem quartam
cap. III.

I.

Vers. 1 Josua pontifex videtur displicuisse populo, qui suspicaretur, in eo culpam esse, quod minus succresceret instaurata respublica.

II.

Vers. 2 ויאמר יהוה dictum pro ויאמר מַלְאַךְ יהוה, quod, quæ diceret legatus Jehovæ, ipsius Jehovæ jussu et nomine pronuntiaret.

III.

Vers. 4 qui dicuntur העמדים לפניו sunt ſacerdotes Josuæ pontificis gregales.

IV.

Vers. 5 loco וָאֹמַר efferendum וְאָמַר, *et dixit idem legatus etiam haec.*

V.

Vers. 7 omnino statuendum, apodosin incipere verbis וגם אתה, hoc enim requirit atque imperat pronomen אתה.

V.

Vers. 7 מַהְלְכִים dictum pro מְהַלְּכִים, *ducentes.* Sensus: faciam, ut tibi sint nati, qui et ipsi sint duces atque antistites inter illos, qui præsto sunt, sacerdotes.

VI.

Vers. 8 אַנְשֵׁי מוֹפֵת, *homines prodigii* f. *prodigiorum*, etenim nomen מוֹפֵת sine articulo est collectivum, sunt illi, quorum erat, prodigium, si quod editum esset, judicare atque exponere. Sic אַנְשֵׁי סֵפֶר sunt qui versantur in libris, אַנְשֵׁי מִלְחָמָה, in bello qui versantur. Dicit autem facerdotes Jehova אַנְשֵׁי מוֹפֵת ea propter, quod in eo esset, ut proponeret illis מוֹפֵת, saxum in quo cernerentur שִׁבְעָה עֵינַיִם.

VII.

צֶמַח est proventus, reditus, prosperitas terræ, ut Gen. 19, 25. Ezech. 16, 7. Dicitur poëtice עֶבֶד יהוה, quod sit quasi minister Jehovæ, qui non nisi missus a domino possit comparere, et præsentem se comprobare.

VIII.

Vers. 9 עֵינַיִם non fontes, in saxo enim his locus non est, sed *oculi* sunt saxo insculpti. Saxum imago *templi*, mox perficiendi. Septem, h. e. plures, oculi significant *Jehovæ oculos*, vigilantiam et in promovendo opere providam curam.

IX.

Vers. 9 pro וּמַשְׁתִּי acceptius וּמַשֹּׁתִי, a מָשַׁשׁ, arab. مشّ, abstersit. Sensus idem, qui est verborum Haggai, 2, 19. abhinc benedicam.

X.

Vers. 10 non potest nisi de ubertate terræ, rerumque affluentia, locis undique tutis, brevi nunc locum habitura intelligi, coll. 1 Reg. 5, 5. Esai. 36, 16. Mich. 4, 4.

IBLIOTHECÆ ARABICÆ
P. IV.

DEO JUVANTE

P R Æ S I D E

CHRISTIANO FRIDERICO SCHNURRER

LITT. GR. ET ORIENTAL. PROF. P. O.
ET ELECTORALIS STIPENDII THEOLOGICI EPHORO
O- OBTINENDIS MAGISTERII PHILOSOPHICI HONORIBUS
DIEBUS AUGUSTI MDCCCIII

PUBLICE DEFENDENT

CHRISTIAN. GUILIELMUS SEIZ *Kirchhem. Teccensis*
-ODORUS CHRISTIANUS ZELLER *Nussbaumensis*
-ISTIANUS FRIDER. HOCHSTETTER *Stuttgardtianus*
SIGISMUND. FRIDERICUS WEISS *Würtingensis*
-IDERICUS GUILIELMUS DANIEL *Winnendensis*

SERENISSIMI ELECTORIS STIPENDIARII
ET
MAGISTERII PHILOSOPHICI CANDIDATI.

TUBINGAE LITTERIS HOPFFERIANIS.

75. *Matthiæ Wasmuth* Holsati grammatica arabica, singulari facilitate, tamque succincte et perspicue præcepta linguæ complexa, ut menstruo spatio, pauculas in dies horas impendens, proprio Marte in ea penetrare, et feliciter memoria comprehendere queat. Præmissa est parænesis de linguæ arabicæ utilitate, ac præsentis operis instituto. Omnia in gratiam φιλαραβων, proque excitando frequentiore nobilissimæ linguæ cultu et amore. Eruditi possunt judicare, rudes discere, scioli neutrum. Amstelodami, 1654. 4. pagg. 20 et 78.

Exposita linguæ arabicæ utilitate more vulgato, quo theologiæ maxime, at jurisprudentiæ etiam, medicinæ, philosophiæ inservire probatur, auctor repugnat opinioni de linguæ permagna difficultate, negans eam usu experturum esse, qui grammatica utatur recte disposita. Sed nec ab Erpenio putat "ea ubique felicitate, tamque brevi ac perspicuo tenore, quam tradi commode queant," tradita esse arabici sermonis præcepta. Igitur, ait, "hæc instituti nostri præsentis ratio est, ut eâ præceptorum facilitate frequentius excitare annitamur Arabismi studium, qua non tantum minimo temporis impendio, sed nec tam necessario requisita viva præceptoris operâ, (quorum sat raram, dextre et fideliter in his literis versantium, copiam esse, quotidie experitur orbis literatus,) libere pateat utilissimæ linguæ aditus." Sennertum esse, quo primo ad has litteras auspice et ductore ipse usus sit, profitetur Wasmuth.

76. Arabicæ linguæ tyrocinium, id est *Thomæ Erpenii* grammatica arabica; cum varia praxios materia, cujus elenchum versa dabit pagella. Lugduni Batavorum. 1656. 4. pagg. 172 & 282.

Editio anni 1636 (num. 63) repetita; commendabilis maxime ab accessionibus, quæ curanti eam Jacobo Golio debentur. Sunt: Adagiorum arab. centuriæ III. — Poëtarum sententiæ LIX. — Korani capita duo, XXXI & LXI. — Consessus primus Haririi. — Carmen Abul-Olæ. — Patriarchæ Antiocheni, Eliæ III. qui floruit circa annum Chr. 1180. homilia de nativitate Christi. Et hæc quidem cum interpretatione latina et scholiis; arabice tantum addita sunt: Arabum sententiæ 232, aliæ solutis, aliæ ligatis verbis — Korani caput XXXII — Abul-Olæ carmen aliud.

Refert Jo. Henr. Hottinger, in Promtuario f. bibliotheca orientali, Heidelberg. 1658. 4. pag. 62. "*Explicatio festi nativitatis, facta a patre sancto, Catholico, Patriarcha Elia III cognomento Ibn Hadithio*, prodiit antehac et latine et arabice separatim; nunc textum cum versione dedit celeb. D. Golius, mantissam Grammat. Erpen. recens editæ, pag. 249."

77. Arabismus, h. e. præcepta arabicæ linguæ, in harmoniâ ad Ebræa, eademque universalia, nec non Chaldæo-Syra, (seorsum antehac edita illa ab autore) conscripta, exemplis sufficientibusque confirmata illustrataque. Accessit in fine Compendium lexici arabici, radicum et vocum notabiliorum præ cæterisque maxime usitatarum, in gratiam tyronum. Autore *Andrea Sennerto*, p. p. in acad. VVitteberg. Wittebergæ, 1658. 4. pagg. 90. et 91—166.

"Diu bene est, inquit in præfatione auctor, decennium integrum ferme, hæc quando promisi arabicæ præcepta linguæ: iterum iterumque eadem interim in Collegiis privatis descripta varie sunt ab auditoribus meis. Cæterum promissis quo

minus stare potuerim hactenus, typorum heic loci arabicorum fecit defectus: aliud præterea certe nihil. Nunc cum meliores præsentibus (displicere enim in multis adhuc eccur diffitear?) fata non concesserint, diutius premere illa plurimis de causis consultum minus duxi."

Compendium Lexici Arabico-latini verba potissimum refert, nec nisi in prima conjugatione: nomina comparent pauciora, particulæ nullæ. Saxius, Onomast. Vol. V pag. 23 inter Sennerti libros refert Compendium Lexici arabici, Witteberg. 16[illegible]. 4. Et Bohnius, in Progr. de studii linguarum orientalium inter Europæos. Jenæ 1769. 4. pag. 37. commemorat etiam Grammaticæ editionem alteram, factam Witteb. 1666. 4. Prodiit omnino Witteb. 1666. Grammatica orientalis eademque harmonica auct. Andr. Sennerto, atque hæc et Arabismum refert et Compendium Lexici arabici. Sed neutrum denuo excusum, nec alterutrum separatim editum. Nonnisi præfatio recusa, addito anno 1666.

* 78. Isagoge in linguam arabicam ad ductum Thomæ Erpenii et Maronitarum e monte Libano, Gabrielis Sionitæ et Joannis Hesronitæ, &c. facta 1678. 4. pagg. 22.

Nulla vel typographi vel auctoris mentio facta, forte quod fere speciminis loco esset et paucis exemplaribus absolveretur hæc editio. At brevi alia secuta. Conspiciuntur hîc arabici typi, antehac non visi, iidem quibus abhinc uti solebant typographiæ in Germania.

79. Isagoge in linguam arabicam ad ductum præstantissimorum Grammaticorum recognita et aucta a *Christophoro Cellario.* Cizæ sumtibus Io. Bielckii exscripsit Fr. Hetstedius. 1686. 4. pagg. 70.

Haud multum a priori differt hæc nova editio, et ipsa præfatione destituta, est tamen illâ luculentior atque etiam

nonnihil uberior. Cellarius tum fungebatur munere rectoris scholæ Cizensis, ab anno 1676 usque ad annum 1688. Vid. Christ. Cellarii dissertatt. academ. varii argumenti in summam redactæ cura et studio Jo. Ge. Walchii, qui et dissertationem de auctoris vita et scriptis adjecit. Lipsiæ. 1712. 8. In Commentatione de fatis linguarum orientalium (auctore Bernh. de Jenisch) pag. CXXVIII secunda hæc editio prodiisse dicitur anno 1786. mendose, ex lapsu operarum.

80. Flores grammaticales arabici idiomatis, collecti ex optimis quibuscunque grammaticis, nec non plurimis Arabum monumentis, et ad quam maximam fieri potuit brevitatem, atque ordinem revocati: studio et labore Fr. *Agapiti à Valle Flemmarum* ordinis Minorum S. Francisci reformatorum, provinciæ Tridentinæ, in seminario Patavino lectoris. Opus omnibus arabicæ linguæ studiosis perutile, et necessarium: cui accedit in fine praxis grammaticalis, et exercitium pro lectione vulgari Patavii, 1687. ex typographia Seminarii opera Augustini Candiani. 4. pagg. 344 & 32.

Copiose de hoc libro refert Hirt, orient und exeget. Bibliothek, VII. pag. 26 – 38. Unum est quod addimus. Dedicavit auctor librum Gregorio Barbadico, Cardinali et episcopo Patavino, usus præter alia his verbis: "Ne quid hac in re literaria undequaque perficienda deesset, in eum finem, ingentibus impensis, elegantem quidem typographiam ex quibu vis nedum Latinorum atque Græcorum, verum et Orientalium fere omnium characteribus ornatam, excitasti, ut egregia linguarum quoque orientalium gymnasia et studia, hactenus apud multos neglecta, erigeres, quemadmodum maximo omnium applausu nunc florescunt." Editus est proximo anno, 1688, Paduæ liber arabicus, suo loco commemorandus, qui complurium Asiæ linguarum specimina typographica refert. Barbadicus igitur est, cujus munificentiæ ea debentur.

81. Nucleus institutionum arabicarum enucleatus, variis linguæ ornamentis atque præceptis dialecti Turcicæ illustratus. Accedunt necessarii indices rerum ac verborum, ut Lexici instar haberi possit. Adcurante M. *J. Dav. Schieferdeckero*, Weissenfelsensi. Lipsiæ apud auctorem. Cizæ excudit Mel. Hucho. 1695. 8. pagg. 188.

Auctoris verba sunt in præfatione: "Quare haud ingratum tibi facere credimus, si præcepta, multis abhinc annis a Th. Erpenio conscripta et Jac. Golio recognita denuo in lucem prodire curemus, ea tamen ratione, ut omnia, quantum fieri potuit, in gyrum quasi sint contracta, absque ulla obfuscatione, quod præ se ferunt luminis, immutatis plurimis in locis prædictorum autorum verbis, adjectisque variis subinde scitu dignissimis."

Adjunctum est nonnisi Cap. I Korani, quod typorum inopia vetaret ampliorem sermonem arabicum exhibere. — Pertinet quoque ad hanc grammaticam ejusdem auctoris dissertatio inscripta: Fructus linguæ arabicæ, auctior nunc edita 1695. (num. 12.)

* 82. Brevis institutio linguæ arabicæ; D. Joh. Henr. Maji hebraicæ, chaldaicæ, syriacæ, samaritanæ ac æthiopicæ harmonica. Accedit glossarium arabicum cum reliquis Orientis linguis harmonicum, in IV Geneseos capita priora et tres præcipuas Alcorani suratas; opera *Justi Helffrichi Happelii*. Francof. ad Mœnum, 1707. 4. pagg. 75.

Lelong hæc habet: "Happelii, J. H. grammatica arabica cum glossario arabico harmonico. Francof. 1707. 4. Maii, Jo. Henr. brevis institutio linguæ arabicæ. Francof. 1707. 4." Unum eundemque librum duplici ille nomine commemorat. Alcorani Suratæ tres, quarum fit mentio, sunt I, XII. & LXIV. editæ antea ab Erpenio. (vid. num. 48 et 51.)

83. Alphabetum arabicum. Romæ, typis Congr. de Propag. Fid. 1715. 8.

Marsden memorat, nec non Catalogus uterque, Romæ editus, ann. 1773 & 1782. (num. 54 57. 61.)

84. Elementa linguæ arabicæ in quibus omnia ad solidam hujus linguæ cognitionem necessaria paradigmata exhibentur. Accedunt textus aliquot arabici et justæ analyseos exemplum. cum præfatione Hermanni von der Hardt, academiæ Juliæ Senioris et Præpositi Mariaberg. Auctore *Ioh. Godofredo Lackemacher.* Helmstadii 1718. 4. pagg. 88.

Discentem juvare potest hæc grammatica, si hæreat in forma quadam minus obvia verbi imperfecti: quamcunque enim requisiverit, expressam deprehendet. Grammaticæ additum, arabice et latine, 1) Genes. cap. I. 2) Matth. cap. II. 3) Korani cap. XV.

* 85. M. *Henrici Gottlieb Reime*, facult. philosoph. Jenens. Adjuncti مفتاح العربية h. e. clavis linguæ arabicæ; institutionem ejus methodo maximam partem Danziana ita in compendio tradens, ut cuncta innotescere possint scientifice, anomaliis analogiæ restitutis; exemplis probata autoris observationibus, ut et schematibus maxime necessariis. nec non verborum tam perfectorum quam imperfectorum paradigmatibus illustrata. Jenæ 1718. 8. pagg 118.

Mirum quam imperite in rebus maxime obviis versatus sit Grammaticus. Veluti pag. ,1 de voce Giesma hæc habet: "Haud invenio aliam, a qua commodius derivari posset hæc vox, radicem, quam جعس unde nomen جُعْسُوس, *brevis statura, despectus.* — Et pag. 36 vocis Wesla origo dicitur posita in radice وَسَّل, *accessit*, it. *furtim cepit abegitue.* — Arabici typi male compositi, facies libri universa decoris atque ornatus

natus omnis expers. Sunt exempla, quæ præ se ferunt: Editio II. Jenæ 1751. Sed hæc ad fucum faciendum.

* 86. الراي في تمام اللغة العربية واللتينية لغولي
Consilium de supplemento lexici arabico-latini Goliani, cum specimine Spicilegii propositum a *Joanne Hagero*, Phil. et AA. LL. Magistro. Vitemberg. 1719. 4. pagg. 16.

In præfatione de Golii Lexico sic statuit auctor: — "sed multa supersunt, quæ sese ipsius studio subtraxerunt. Inserendæ enim veniunt voces vel plane novæ, vel novæ adductarum significationes, vel novæ etiam constructiones." Exhibentur pag. 5. sq. additis etiam, unde petita sint, fontibus, triplicis illius generis specimina. Extremo loco, pag. 16 hæc: "Tandem necessarium duco, ut idiotismi, adagia etc. sedulo annotentur, et e contrario copia ista synonymorum latinorum, qua Golius usus est, omittatur. De singulis brevi fusius agam. Interim L. B. vale, mihique fave." — De consilii successu haud quidpiam constat.

87. مدارس العربي Gymnasium arabicum in quo tres priores Davidis odæ cum versione latina, et notis critico-analyticis, in usum *Φιλολογέντων*, exhibentur a *Io. Christ. Wichmannshausen* linguarum orientalium Prof. publ. Wittenbergæ 1724. 4. pagg. 128.

Librum sibi haud visum Marsden refert inter subsidia grammatica, neque id male. Materia ipsa quidem ex sacro codice sumta, at tractatio omnis ita instituta, ut tirones habeant, quo se exerceant in præceptis grammaticis.

88. Lexicon arabico-turcicum. Constantinopoli. 1728. fol. 2 Voll.

Marsden hæc tradit
primo in catalogo chronologico:

† Dictionarium arabico - turcicum Ovankuli. Constantinop. 1728. 2 Voll. fol.

Dictionarium, f. Lexicon arab. *al Sahal* (sic) dictum, in compendium redactum, et turcice explicatum, a Mohammede filio Mustaphæ Vanense. *Jauharius.* Constant. 1728. fol.

deinde in catalogo auctorum, pag. 30.

Jauharius. Dictionarium, seu Lexicon arab. *al Sahal* (sic) dictum, in compendium redactum, et Turcice explicatum, a Mohammede filio Mustaphæ Vanense. Constant. 1728. fol.

atque iterum, pag. 46.

Moustafa (Mohammed) El Vany. Lougat ul Van Kouli, id est, Dictionarium Van-Kouli, ex Arabico, Turcice factum. Constantin. 1729 (sic) fol. 2 voll.

Unum est idemque opus, quod quadruplici modo memoratur, et est quidem Gjeuharii Lexicon arabicum, inscriptum صحاح اللغة, Sahah f. Sehah Al-logath, integritas linguæ, addita singulis vocibus significatione turcica. Turcice qui vertit, et quidem hanc rationem secutus, ut loca grammaticörum poëtarumque, quorum auctoritate usus est Gjeuharius, non verteret, nec tamen ipsa omitteret, est Muhammed fil. Mustapha Al-Wâni, h. e. oriundus ex urbe Wân in Armenia. Constantinopoli cum publica auctoritate instituta esset typographia, (conf Letteratura turchesca de'll Abate Giambatista Toderini in Venezia. 1787. 8. Part. III. et Tableau general de l'empire Othoman — par Muradgea d'Ohsson Paris 1787. fol. Tom. I vel Litteratur der Türken, aus dem Italiänischen des Herrn Abbé Toderini. Mit Zusätzen und Anmerkungen von Ph. W G Hausleutner. Königsberg 1790. 8. Part II pag 163 et pag. 309 qui strenuus erat in administrando negotio, Ibra-

him Efendi, ortu Hungarus at Muhammedis doctrinam amplexus, haud imprudenter initium fecit ab illo Dictionario. Absolutum est opus anno Heg. 1141. Chr. 1728. duobus tomis fol. Prior est pagg. 666 et subsistit in littera ظ, posterior absolvitur pagg. 755. Inscriptus est liber: كتاب ترجمه الصحاح الجوهري et communiter adpellatur لغة وان قولي, Logath Wân Kûli; est vero Wân Kûli servus Wanensis. Integrum nequit dici exemplum, nisi Tom. I præmissa habeat folia 12. numeris paginarum haud notata, quibus exhibetur præfatio editoris, Ibrahimi; edictum Sultani de instituenda typographia turcica; Fetwa Muftii, i. e. responsum seu sentententia summi antistitis; approbationes Doctorum; laus Gjeuharii auctoris, et Wanensis interpretis; tabula librorum capitumque: Tom. II accedunt folia 5. quibus Errata significantur et Prætermissa. Exempla typis descripta fuere 1000. Pretium singulis constitutum est numorum 35 qui Piaster dicuntur: quod sane haud immodicum dicendum, si librorum calamo exaratorum pretia reputaveris. Novimus ex commercio litterario Io. David. Michaelis (Briefwechsel von Joh. Dav. Michaelis, 2 Th. pag. 38.) exemplum Lexici arabici, dicti Kamûs, pro bibliotheca regia Hafniensi emtum esse anno 1761 Constantinopoli pretio 100 piastrorum. Et Jac. Dallaway, in libro: Constantinople ancient and modern — edito Londini 1797. 4. (version. German. Chemnitii 1800. 8. pag. 83) negat, volumen in folio calamo scriptum, etiamsi ornamentis careat omnibus, minori pretio comparari posse quam 15—20 libr. Sterling.

* 89. مختصر النحو العربي sive Compendium grammaticæ arabicæ unacum appendice de vulgari hodierna dialecto arabica et duobus capitibus versionis arabicæ Geneseos

editum a *Joh. Christiano Clodio* Professore linguæ arabicæ. Lipsiæ typis Takkii. 4. pagg. 32 et 12.

Compendium absolvitur capp. VII. Appendix de dialecto vulgari subjectos habet Dialogos III. Postremo loco additus quoque Psalmus XI. arabice, sine punctis. Præfationis pag. 5 ext. jubet auctor litterarum studiosos Programma invitatorium ad prælectiones arabicas, ante annum, et quod excurrit, a se editum, attente perlegere. Professor arabicarum litterarum Lipsiensis constitutus est ann. 1723 ut extat in Actis Erudit. Lipsiens. 1730. pag. 419. vel rectius 1724 ut refert Jo. Dan. Schulze, Abriss einer Geschichte der Leipziger Universität im Lauf des achtzehnten Jahrhunderts. Leipz. 1802. 8. pag. 82. Programma, de Germanorum in LL. OO. meritis, quo orationem publicam capessendi muneris causa habendam indixit, habendasque prælectiones significavit, prodiit anno 1727 exeunte. Eratque Clodius ad o intentus suæ provinciæ, ut litteris supplicibus ad Electorem 26 Apr. 1728. scriptis peteret, Georgium Christ. Kehr, lectorem LL. OO. arceri a tradendis litteris orientalibus, his fere usus verbis: ne auditoribus, qui non sint perquam frequentes, ab se avocatis, sibi penitus fame sit pereundum, et neuter habeat quo vitam sustentet ("dergestalt ich gänzlich crepiren undt einer neben dem andern verderben würde.") vid. Schulzii loc. cit. pag. 82.

90. Theoria et Praxis linguæ arabicæ h. e grammatica arabica, continens I. Fundamenta ejus linguæ, succincta methodo tradita, adjectis arabum grammaticorum terminis technicis. II. Dialogos tres, in vulgari hodierna dialecto arabica, quibus differentia illius ab erudita ostenditur. III. Duo capita Geneseos, a celebri Judæorum magistro R. Saadia arabice versa. IV. Præfationem, qua de linguæ arab. usu in exegesi sacra, in theologiæ Muhammedicæ cognitione, in historia et geographia, aliisque disciplinis, disseritur. V. accessit ana-

lysis libri Hiobi, qua usus linguæ arabicæ, per singula capita, uberius monstratur. opera et studio *Jo. Christ. Clodii*, P. P. linguæ arabicæ in academia Lipsiensi. Lipsiæ, apud heredes Grossii, 1729. 4. pagg. 46 et 230.

Quæ num. I — IV significantur, sunt eadem prorsus, quæ Compendium exhibet, denuo tamen excusa; addita passim in margine nova notatione. At quæ num. V. accessit, Analysis libri Jobi, pag. 5 — 230. non est Clodii opus, sed Kromayeri, (num 15.) bibliopolæ, ut videtur, astutia alieno nomini subditum, ne quæ vendita non essent exempla obsolescerent. Dissimulat rem præfatio Clodii, eadem quæ in Compendio extat, hic repetita: sed prodit fraudem singulis plagulis in primæ faciei imo margine repetita formula: Krom. de Lingv Arab.

Inscriptionem libri non eandem referunt Acta Eruditor. Lips. ann. 1730 pag. 376. hanc: Theoria et praxis linguæ arabicæ, seu Compendium Grammaticum, VII Capitibus absolutum, in quo simul Præfatio, usum illius monstrans, et tria colloquia, appendici de vulgari Arabum dialecto adjecta, cum duobus Capitibus (Geneseos) arabice versis continentur. Cui usus linguæ arabicæ in Iobo explicando, et Caput vigesimum secundum Alcorani de Peregrinatione sacra, notis illustratum accessit, opera et studio *Jo. Christ. Clodii*, P. P. lingu. arab. Lipsiæ, apud her. Grossii, 1729. 4. Qui de libro retulit, hæc significavit: "Usus linguæ arabicæ, ab alio quodam viro docto editus, accessit, quem, bibliopolæ precibus commotus, ei adjungi passus est Clodius, quamquam singulas illius opiniones suas minime faciat" Separatim exstat Excerptum Alcoranicum de peregrinatione sacra h. e. Caput vigesimum secundum Alcorani variantibus lectionibus ex MSC. commentatore Beidavio et notis selectis illustratum à *J. C. Clodio* P. P. L. Arab. in usum auditorum ceu supplementum Grammaticæ arabicæ. Lipsiæ 1730. 4. litteris Takkianis. pagg. 16.

Obiit Clodius 23 Jan. 1745. De moroso hominis ingenio vid. Jo. Christ. Wolf, in litteris ad LaCroze, Thesauri Epistolici Lacroziani Tom. II. 1743. pag. 205 et pag. 216. et maxime Reiske, Lebensbeschreibung, pag. 116.

91. Prima rudimenta linguæ arabicæ publicavit in usum scholæ suæ *Io. Henr. Callenberg* phil. prof. publ. Halæ 1729. 8.
Est nonnisi octo pagellarum.

* 92. Colloquia arabica idiomatis vulgaris sub ductu b. Sal. Negri Damasceni olim composuit jamque in usum scholæ suæ vulgavit *Io. Henr. Callenberg* phil. prof. publ. Halæ 1729. 8. pagg. 8. — Colloquia arabica idiomatis vulgaris, Particula II. Halæ in typographia Instituti judaici 1740. pagg. 24. — Particula III. ib. eod. pagg. 24.
Sunt colloquia XIV. prima quatuor mere arabica; reliqua, quæ sunt particulæ II et III. junctam habent versionem germanicam: arabicus sermo omnis vocalibus notisque ad pronuntiandum instructus.

93. Elementa linguæ arabicæ ex Erpenii Rudimentis ut plurimum desumpta. cujus praxi grammaticæ novam legendi praxin addidit *Leonardus Chappelow*, linguæ arabicæ apud Cantabrigienses professor. Londini. 1730. 8. pagg. 103.
Est fere nova Rudimentorum Erpenii (num. 51. 56.) editio, repetens quoque Korani cap. LXIV. nec novi quidpiam addens, nisi hoc, quod textus arabicus latinis quoque litteris pag. 82 sqq. expressus est. Initium præfationis lubet transcribere: Cum Arabicæ Linguæ Compendium in lucem proferre statuissem, institutum opus licet labore plenum, eo tamen gratum atque jucundum evasit, quod tam idoneam porrexerit occasionem debitas agendi gratias Reverendissimo Archiepiscopo Eboracensi, Cujus singulari erga me beneficentiæ par-

vula hæc Grammatica, qualis qualis sit, originem refert acceptam. Hic enim amplissimus Præsul ex Eleemosynis Regiis, quibus distribuendis diu meriteque præfuit, liberale stipendium ea conditione mihi sponte conferre dignatus est, ut filios Almæ Matris in omni genere et varietate Artium jam instructos, in ulteriores scientiæ campos educerem; atque ad Arabicam Linguam penitus ediscendam, hortatu, auxilio, et amicis monitionibus allicerem.

94. Rudimenta linguæ arabicæ cum catechesi christiana. Romæ 1732. 4. typis S Congreg. de Prop. Fide. pagg. 28.

Ea e t opusculi brevitas, ut Alphabeti nomine venire possit. Auctorem habet Jos. Simonium Assemanum, teste Catalogo Romæ 1773.

95. Rudimenta linguæ arabicæ auctore Thoma Erpenio. Florilegium sententiarum arabicarum ut et Clavim dialectorum, ac præsertim Arabicæ, adjecit *Alb. Schultens.* Lugd. Bat. 1733. 4. pagg. 374 (num. 03.)

Rudimentorum editio hæc quarta est. De Florilegio dictum Part. II. pag 25. Clavis seorsim edendæ spem fecit Alb. Jac Arnoldi, nunc Theol. prof. primar. Marburg. (zur Exegetik und Kritik des Alten Test. Erster Beytrag. 178 8. pag. 61) Dignum sane Alb. Schultensii ex filia nepote haud degenere consilium. Hebraicarum litterarum studio qui velit arabicas jungere, nequit absque gravi incommodo carere hac clavi dialectorum.

96. *Emonis Lucii Vriemoet* ling. or. p. p. Arabismus; exhibens Grammaticam arabicam novam, et monumenta quædam arabica, cum notis miscellaneis et glossario arabico-latino. In usum studiosæ juventutis, omniumque qui vel proprio Mar-

te in hisce studiis se exercere cupiunt. Franequeræ, 1733. 4. pagg. 196 et 56.

Grammatica hæc ad methodum Altingianæ hebrææ delineata est, et cum brevitate conjunctas habet passim novas observationes, ex Korano ductas. Est autem in pretio maxime ob adjuncta sermonis arabici specimina, quæ sunt hæc: Alcorani cap. 86 et 110 ad exercitium legendi, arabice tantum; cap. 32. 67. et. 75. arabice et latine. Vita, res gestæ et instituta Mohammedis, ex Abul Pharagii Hist. Dynast. edita a Pocockio, pag. 108 — 127. Confessio fidei Mohammedica, ex MSto. Assertio religionis Mohammedicæ, prout eam ipsi ejus asseclæ instituunt ex locis V. et N. Test. ex MSto bibliothecæ Ultrajectinæ, pag. 130 — 149. Loca quædam Vet. et Nov. Testamenti, pag. 150 — 160. Eloquentiæ specimen ex Haririi Consess. II et Carmen ex Consess. I. Carmen Ibn Phered, a Fabricio antea editum. Annotationes miscellaneæ pag. 169 — 196 ad Corani loca illa pertinent. Glosasrium minus quam par erat copiosum.

97. Tomæ Erpenii Grammatica arabica cum fabulis Locmanni, etc. accedunt Excerpta Anthologiæ veterum Arabiæ poetarum quæ inscribitur Hamasa Abi Temmam ex MSS. bibliothecæ Academ. Batavæ edita; conversa, et notis illustrsta ab *Alb. Schultens.* Præfatio imaginariam linguam, scripturam, et lineam sanctam Judæorum confutat. Lugduni Bat. apud Sam. Luchtmans, et filium, academiæ typographos. 1748. 4. pagg. CLXXII. et 603. præter indices. (num. 101.)

Primaria voluminis pars, pag. 1 — 301. complectens grammaticam, fabulas, et sententias centum, repetita est, ne verbo quidem addito vel mutato, ex editione Golii ann. 1656. (num. 76.) Quæ nova accessere, Præfatio et Excerpta ex Hamasa, sunt quidem bonæ frugis, ut Schultensiana omnia: sed separatim hæc edi debebant; haud enim multum conjun-

ctionis est arabicæ grammaticæ cum Judæorum de suæ linguæ sanctitate commento, et a lectis Lokmani fabulis ad tractanda Hamasæ carmina transitus est sane perquam difficilis. Hæc atque alia, veluti nimium in Schultensio captandæ Originis seu primæ significationis verbi studium, notavit haud irreverenter, qui de opere referret in Actis Eruditor. mense Decembr. ann. 1748. pag. 689 — 704. Io. Iac. Reiske. Acerbissime tulit hanc censuram Schultensius, ediditque

Epistolam primam ad F. O. Menckenium, in qua nupera recensio Grammaticæ Erpen. cum præfat. et accessionibus ex Hamasa, sub examen devocatur. Lugd. Bat. 1749. 4. pagg. 140.

Scripta est supra modum vehementer atque imperiose. Verum cum in defendendis locis singulis carminum Hamasæ editorum multa exhibeat perite et scienter dicta; cognitam eam habeat par est, qui poemata illa velit exacte intelligere, vel enarrare aliis.

* 98 Epistolæ quædam et particula prima Agrumiæ ejusque commentariorum arabice et latine editæ notisque illustratæ a *Christiano Schnabel*, R. S. R. (hoc est; Rectore Scholæ Rœschildensis) Amstelodami (in fine: Lugduni Bat. ex typographia Eliæ Luzac, junioris.) 1755. 4. maj. plagg. 6.

Epistolæ sunt decem. Veræne sint an fictæ, et, si veræ, quod vix dubitamus, unde sumtæ, editori visum haud est significare lectoribus. Ne Grammaticæ quidem additique Commentarii fontem voluit alios resciscere, nonnisi hæc prodens: Parisiis se msta quædam arabica perlustrantem incidisse forte in Agrumiam, et quia videret commentariis arabicis illustratam, omni qua posset celeritate exaravisse, ea ductum opinione, Arabem arabicæ linguæ meliorem esse interpretem, quam peregrinum; non ignorasse se, Agrumiam antea lucem vidisse (immo quatuor editiones prægressæ, num. 39. 42. 49.

58.) sed sibi eam videre haud contigisse; auctorem nominari Seid Abbâs Azheri. — Ex codice Paris. biblioth. regiæ Num. 1042 et Num. 1085. suam editionem fecisse Schnabelium, affirmavit B. N. Krohn in Catalogo bibliothecæ suæ, Hamburg. 1796. 8. pag. 170. sed alia auctoritate videtur non usus esse nisi ea, quod in Bibliotheque orientale par D'Herbelot, voce Giaroumiah, tradita sunt hæc: Ce livre est dans la bibliotheque du Roy no. 1042. mst. Et ibidem: Il y a dans la bibliotheque du Roy no. 1085 un commentaire du Seid Abbas Azheri sur la même Grammaire. — Cæterum editio perquam inconcinne facta, sermonem arabicum exhibet promiscue et continenter descriptum, nullo modo distinctis, quæ Giarumiæ ipsius sunt, verbis a verbis commentarii, ut ea uti non possit nisi qui sit in lingua exercitatus.

Secuta est continuatio Agrumiæ ejusque commentariorum arabice et latine editæ notisque illustratæ a *Christ. Schnabel* R. S. R. Amstelædami 1756. à pag. 14 usque ad pag. 85.

* 99. Lexicon arabico - turcicum. Constantinopoli 1758. fol. Tomi II.

Editionem primam anni 1728 (num. 88.) repetitam esse, testis est, post Toderinum (Litteratur der Türken, P. II. pag. 181 coll. pag. 291) etiam Muradgea d'Ohsson (ib pag. 317.) et Bern. de Jenisch in litteris ad amicum de Murr a. d. 21 Januar. 1785. scriptis affirmavit, a se subinde posteriorem editionem cum priore collatam fuisse, sed illam minus esse emendatam. Vid. von Murr Journal zur KunstGeschichte und zur allgem. Litteratur, P. 14. 1787. Mirum est, eundem Bern. de Jenisch in sua de fatis linguarum orientalium commentatione, edita Viennæ 1780. pag LXXXI scripsisse hæc: "Typographia turcica tristem post fata Ibrahimi Efendi nacta est vicissitudinem, ut characteribus adhucdum superstitibus quidem, (z) at fatali temporum iniquitate in recondito aliquo turbis angulo delitescentibus, nullus ipsius jam hodie usus exi-

stat." additis notâ (z) verbis: In specialem hujus rei notitiam anno 1774 devenimus, dum Constantinopoli moraremur. — Ignoravit igitur, quod Toderinum haud effugit, defuncto Ibrahimo Efendi alium Ibrahimum successisse, qui coeptum opus, ut temporis ratio ferret, persequeretur.

In Intelligenzblatt der Allgem. Litteratur-Zeitung num. 39 anni 1803 extat

"Typograph. Uebersicht der türkischen Litteratur," ubi hæc: "Eben jezt wird das arabisch-türkische Wörterbuch des *Wanculi*, das durch seine Seltenheit sehr vertheuert worden war, wieder neu aufgelegt."

100. Fundamenta linguæ arabicæ in usum auditorii Hafniensis, Auctore *Jo. Christiano Kallio*, L. L. O. O. P. P. O. Hafniæ 1760. 4. maj. pagg. 36.

Ex præfatione placet hæc referre: "Nostris quidem civibus non displicituram esse grammaticam hanc, sperare possim; præsertim si verum est, quod a viris nonnullis rei litterariæ nostræ peritioribus accepi, primam eam esse, quæ in Dania lucem vidit. Qua tamen occasione non reticendum mihi est, aliquot abhinc annis Christ. Schnabelium, qui plurima cum laude scholam Rœskildensem regit, e Mstis Parisiensibus Agrumiam cum Arabum commentariis et latina versione publicasse, opusculum profecto non contemnendum, quodque editoris sui, auditoris olim nostri, peritiam linguæ arabicæ insigniter probat. At nec in Dania nostra doctus labor iste, sed apud Batauos prodiit, et prælectionibus academicis, ad tradenda linguæ fundamenta, non valde commodus est, ac præterea exemplaria ejus et rariora et cariora sunt, quam ut iis uti in scholis meis possim. — Erpenium, at mutato nonnihil tractationis ordine, sequutus sum tantum non ubique. Nam princeps in arte hac merito suo etiamnum vir iste, atque auctor quasi classicus, censetur. Documento est quod magnus

in hisce litteris vir et qui profecto præ multis aliis potuisset grammaticam arabicam ipse artifex peritissimus condere, Alb. Schultens, Erpenianam illam plus vice simplice curaverit recudi."

101. Thomæ Erpenii Grammatica arabica cum fabulis Lokmani etc. accedunt Excerpta — — edita, conversa et notis illustrata ab *Alberto Schultens.* Editio secunda cum Indice locupletiore. Lugduni Bat. apud Samuelem et Joannem Luchtmans, Academiæ typographos. 1767. 4. pagg. CXXXII. et 603. præter Indices. (vid. num. 97.)

Etsi ea est inter utramque editionem similitudo, ut non pagina modo paginæ, sed linea etiam lineæ respondeat; vere tamen novam esse hanc editionem compertum habemus ex facta utriusque comparatione. Sed qui eam curavit nescio quis ne quidem emendavit, quæ emendanda esse agnoverat ipse Schultensius. Repetit nova editio مِنْ بَنِي pag. 354. lin. 6. quod monente censore Lipsiense pag. 698. et Schultensio concedente pag. 94. debebat esse مِن بَاقِي. — Repetit pag. 440. — حَلَّلْتُهَا إِلَيَّ, Censor dedit pag. 701. حَلَّلْتَهَا لِي, licitum fecerunt illud mihi gladii; Schultensii verba, Epistolæ pag. 108. sunt: "concedere nullus dubitem." — Servat pag. 516. lin. 1. فيوزتها, quod Censori pag. 702. "grande vitium typographicum" dictum, pro فيونها, agnoscente Schultensio pag. 122. — Servat quoque pag. 548. lin. 6 ارجل, quod censente illo pag. 703. mendosum, pro ارحل, Schultensio haud diffitente pag. 134.

102. *Jacobi Scheidii* Glossarium arabico-latinum manuale maximam partem e Lexico Goliano excerptum. Lugduni Bat. 1769. 4. maj. pagg. 223. (vid. num. 120.)

Tirocinium et dicitur in præfatione, et vere est hoc glossarium, a Jacobo Scheidio juvene, auctore et duce Eberhardo fratre, collectum, dum in editis quibusdam arabicis scriptis perlegendis se exerceret, quorum indicem præfixit. In his igitur solis, veluti Lokmani fabulis, Excerptis Hamasæ al. versatur et se continet Glossarium, modice profuturum illi, qui vel Korani, vel Abulpharagii, vel Haririi cognoscendi periculum fecerit. Neque id magnopere culpandum, quod sit certi et circumscripti argumenti. Sed haud inique illud reprehenderis, quod ne ei quidem, quod erat propositum, faciat satis. Etenim in notis, Excerptis Hamasæ subjectis, permulta sunt eaque parum obvia, maxime grammatici usus vocabula, quibus quod respondeat non offert Glossarium. Nec utentem juvare potest voci addita mentio loci ubi extat, veluti "أَبِيٌّ Magnanimus. *Excerpt. Ham.*" aut "أَتَى venit *cum eo i. e.* adduxit. *Ali.*" Immo qui Hamasæ Excerpta legit, vel Carmina Ali, in indice, utrobique addito, paginam quoque loci distincte expressam potest cognoscere. Neque vero emtores libro deerant, quod arabicarum litterarum studiosis alius non suppeteret. Jo. Dav. Michaelis in eo erat 1786. ut novam libri editionem Gœttingæ suscipiendam foveret ipse et commendaret: sed omissum est consilium, quod aliam eamque legitimam editionem haud defuturam esse brevi intelligeretur. vid. Neue Oriental. und Exeget. Bibliotheck P. I. pag. 224. et P. IV. pag. 52.

103. Rudimenta linguæ arabicæ auctore Thoma Erpenio. Florilegium Sententiarum arabicarum ut et Clavim Dialecto-

rum ac præsertim Arabicæ adjecit *Alb. Schultens*. Edit. altera, aucta indicibus. Lugduni Bat. 1770. 4. pagg. 374. præter Indices. (num. 95.)

Vere nova est hæc editio, etiamsi priorem sic refert, ut pagina paginæ respondeat. Indices, qui accesserunt, sunt perquam copiosi.

104. *Joan. Frider. Hirtii* — institutiones arabicæ linguæ. adjecta est Chrestomathia arabica. Jenæ 1770. 8. pagg. 562.

Grammatica ad methodum Danzianam conformata. Chrestomathia non exhibet, quod non antehac fuisset editum, præter (pag. 516 — 536) specimen Commentarii Ebn Nobatah ad Epistolium Ibn Walidi, cum versione et notis communicatum humanissime a Reiskio. (vid. P. II. pag. 39.)

105. Erpenii Arabische Grammatik, abgekürzt, vollständiger und leichter gemacht, von *Johann David Michaelis* nebst den Anfang einer Arabischen Chrestomathie, aus Schultens Anhang zur Erpenischen Grammatik. Göttingen, 1771. 8. pagg. CXII. 148. 136.

Mirum est, cum constitutum haberet Michaelis, eadem edere, quæ essent unacum Erpenii Grammatica a Schultensio edita, fieri potuisse, ut vel non videret vel repudiaret Sententias centum arabicas, in Schultensii editione medio loco inter Lokmani fabulas et Excerpta Hamásæ collocatas, quæ aditum ad Hamásam, nunc etiam, demta versione latina, multo difficiliorem, non quidem complanare possint, at tamen nonnihil adjuvare. Sunt vero repetita etiam verba, mendose antea exscripta, veluti pag. 60. lin. 5 فتجحذف pro فتخذف, pag. 84. lin. 8 هذه pro هنا, pag. 121. Nota 2 غليبط pro غلبط, pag. 127. Nota 1 pro ابنراك responendum erat ابنراك, imperante

versione latina, editum autem est انزاك; et quæ sunt hujus generis alia. Servata sunt في ارجل ;حَلَّلْتها الي ;ممن بني (vid. num. 101.) — Qui multis de libro retulit in Allgem. Deutsch. Biblioth. Vol. 16. P. I. 1772 pag. 158 — 173 inhæsit maxime Præfationi, quæ separatim quoque vendita est, inscripta: Vom arabischen Geschmack, sonderlich in der poëtischen und historischen Schreibart.

* 106. Anno 1772 *Antonius Baptista*, Congregationis de tertio ordine Pœnitentiæ in Lusitania, Lusitano sermone edidit Grammaticam arabicam, in ipsa Lusitania nunc factam infrequentiorem, de qua plura quæ dicamus nobis nunc haud suppetunt.

* 107. *D. Joan. Frid. Hirtii* Anthologia arabica complexum variorum textuum arabicorum selectorum, partim ineditorum, sistens. Adjectæ sunt versio latina et adnotationes. Jenæ 1774. 8. pag. 308.

Abstinendum tironibus, nisi magistro utantur, ab hoc libro: provectioribus eo facere potest, ut se exerceant in judicando emendandoque. Scatet enim mendis, non quidem typographi culpa, sed editoris, non oscitantia, sed imperitia ortis, qui, quod satis haud esset, ab aliis edita denuo typis describenda curare, sed sumeret sibi vel illustrando vel meliora tradendo auctoritatem et famam in hoc genere litterarum captare, rem gessit admodum infeliciter. Primum classis primæ specimen, inscriptum: Compendiolum vitæ Muhammedis, ex Abul-pharagii historia dynastiarum, edita ab Ed. Pocockio, descriptum est, additis a novo editore vocalibus. Habes pag. 2. lin. 9 أَوْصَي أَبْنَهُ أَبي طَالِبْ pro أَبي طَالِب, pag. 7. lin. ult.

يُونُونَهُ pro يُؤْنُونَهُ a rad. أَنَي, pag. 10. lin antep. بَعَثَ بِهَا pro بَعَثَ بِهَا, pag. 11. lin 3 تُوُفِّيَتْ pro تُوُفِّيَتْ pass. pag. 11. lin. 5 وَقَدْ أَنْعِي pro وَقَدْ أُنْعِي, ib. lin. 7 المَنْزِلَةُ pro المَنْزِلَةَ. — Textum quoque Pocockii emendare gestiens, lectionem ولم يتحتج pag. 8. mutavit in يَتَحَتَّجْ, non videns, vocem لم requirere apocopatum futurum يَتَحَتَّجْ — Unicum addimus. Pocockius edidit

وفي هذه السنة وعك عليه السلام ومرض . . .

et latine reddidit: Porro hoc anno febricula correptus Mohammedes ægrotavit . . . . At noster pag. 17. aliter: "in isto etiam anno febri extenuata est apud illum valetudo, ut ægrotaret" -- Scilicet السلام *valetudo* est, et عليه *apud illum!* Haud cognitam habuit tritissimam formulam illam, عليه السلام quæ indicto etiam Mohammedis prophetæ nomine locum obtinet. Talia non vidit, qui de libro multis retulit in Anhang zu 13 — 24 Bande der Allgem. Deutschen Bibliothek, zweyte Abtheilung, pag. 725 — 730. — Quæ liber exhibet primum edita, pag. 174 — 231. Reiskio debentur. "Et ista, inquit Hirtius in præfatione, plane immutata, sicut ab amico charissimo ad me olim sunt transmissa, manserunt." Sunt, præter Gjeriri carmen unicum, XIV Excerpta ex Hamása.

108. Gramatica arabigo-española, vulgar, y literal. Con on diccionario arabigo-español, en que se ponen las voces mas usuales para una conversacion familiar, con el Texto de la

la Doctrina Christiana en el idioma arabigo. por Fray *Francisco Cañes*, Religioso Francisco descalzo de la provincia de San Juan Baptista, Missionero apostolico en el Asia, Lector de lengua arabe, Guardian, y Cura que ha sido del convento de San Juan Baptista en Judéa, y del colegio de Padres Misioneros Españoles de tierra sancta, en la ciudad de Damasco. Con licencia del Consejo. Madrid. 1775. 4. maj. (vid. num. 121.)

Missionariis ut inserviat, Grammaticam hanc edidit auctor, ipse missionarii opera multorum annorum spatio defunctus. Absolvitur pag. 144. Sequitur pag. 145—272 Dictionarium manuale, non litterarum ordine, sed juxta materias, digestum, articulis sive capitibus LX. et quidem 1. de Deo rebusque divinis. 2. de sanctissima Maria. 9. de vestitu et ornatu mulierum. 24. de rebus ad scribendum pertinentibus. 55. de arboribus et fruticibus. 56. de leguminibus. 57. de floribus. 58. de avibus. 59. de feris. 60. de vocibus bestiarum aviumque. — Doctrina christiana, mere arabica, est pagg. XVII.

109. Abu Nasri Ismaelis Ebn Hammad Al-Gievharii Farabiensis purioris sermonis arabici Thesaurus vulgo dictus Liber Sehah sive lexicon arabicum. Particula I. e codicibus manuscriptis svmma fide edidit ac versione latina instruxit *Everhardus Scheidius*. Hardervici Gelrorum, typis arabicis editoris. 4. maj.

Præfatio, qua initium se facere, et quidem suis sumtibus, typis describendi contextus arabici Gieuhariani cum versione latina significavit Scheidius, scripta est Id. Majis 1774. Et coeptum est negotium haud cunctanter; chartarum aliquot specimen passim cum aliis communicatum, laudatum consilium in Götting. Anzeigen 1774. pag. 1036. At quâ alia Scheidii opera, etiam hoc forte usum est. Ne primum quidem caput perfectum, sed substitit pag. 179. et pagina proxima hæc

editoris verba posita: "Consilium nobis fuerat, benevole Lector, Particulam hanc Gievharii nostri primam, ante biennium, et quod excurrit, inchoatam, eo usque extendere, ut omnes Stirpes, in Elif mobili terminatæ, eadem comprehenderentur; deinde etiam epimetri instar, alia quædam excerpta, cum varietate lectionis Mss. Codicum, ad calcem subjungere. Sed cum typographus Academiæ nostræ, compluribus aliis negotiis curisque districtus, per integros jam sex menses opus hoc tantum non prorsus deserere coactus fuisset, nosque facile intelligeremus, longas adhuc moras fore, imo ad ea, quæ de una litera Elif superessent, cum apparatu suo, typis describenda, ea ratione vix triennium ipsi suffecturum: longe sa i s duximus, impressas has viginti quinque plagulas, speciminis loco quanto ocius edere, et qua par est modestia, benigno Literati orbis judicio, Philarabumque usui submittere. Ceterum, qu m Lexicographo huic principi Arabico semel obstrinximus, fidem sanctissime præstare conabimur: dummodo editionis fortius vrguendæ occasio nobis non desit, Clementissimoque Numini vitam viresque præbere placuerit, ad laborem huncce totum (qui, ferventibus operis, bina ad minimum, triave, lustra sibi deposcat,) strenue profligandum atque absolvendum: quod ut facere mihi liceat, votorum meorum summa est. Scripsi prid. Kal. Decembr. CIƆCCLXXVI."

Nihil autem præterea accessisse, certum est. De conditione atque usu libri qui plura cognoscere velit, vid. Gόtting. Anzeig. 178². pag. 102 sq. Ipsius autem Gieuhariani operis quæ sit forma et structura, dudum poterat cognitum esse ex compluribus Alb. Schultensii libris, haud pauca ejus loca, eaque integrà, passim exhibentibus.

Marsden refert, præmisso nomine Eb. Scheidii: Al-Gieuharii Farabiensis purioris sermonis arabici Thesaurus, vulgo dictus liber Sehah, f. Lexicon arab. cum vers. lat. et Chresto-

mathia arabica, primis lineis institutionum grammaticarum, Appendicis loco subjuncta. Harderovici Gelr. 1774. 4. Hæc inscriptio, nobis alibi non reperta, si sit a Scheidio profecta, innuit, voluisse eum aliquanto latius patere coeptum opus, ut præter Lexicon complecteretur quoque et Grammaticam et Chrestomathiam.

110. A Grammar of the arabick language, in which the rules are illustrated by authorities from the best Writers; principally adapted for the service of the honourable East India Company. by *John Richardson*, Esq. F. S. A. of the middle temple, and of Wadham College, Oxford. London, 1776. 4. pagg. XII & 211.

In quinque libros distributum est opus, 1. de orthographia f. lectione, 2. de nomine, 3. de verbo, 4. de particulis, 5. de syntaxi. Guilielmi Jones Grammaticam Persicæ linguæ sibi propositam habuisse professus est in præfatione sua auctor, cujus et perspicuitatem imitaretur, et methodum, præceptis grammaticis addendi, ad probandum vel illustrandum, loca ex probatis auctoribus petita, quod illa mitiget molestiam cum linguæ tirocinio conjunctam, quod exercitationem cum præceptis conjungat, et quod discentem ducat paullatim ad optimorum scriptorum ingenium cognoscendum. Nobis hoc speciem magis utilitatis habere videtur, quam utilitatem veram. Linguæ, quæ cognita sit, grammatica opportune utatur ista methodo. At Arabicæ rudis, si libr. 2. cap. 1. de Nomine, in ipso limite, ubi de Articulo agitur, conspiciat dicta poëtarum, reddita quidem anglice, sed ne vocalibus quidem instructa, possitne existimare, sibi talia dicta esse, quæ nequidquam valet cognoscere, si vel magistro utatur haud imperito? Enimvero in Syntaxi demum suo loco collocata sunt ejusmodi dicta classica; et sunt sane cum cura et judicio selecta, ut argumento etiam suo comprobare se debeant lectori.

Extremo loco, pag. 200 — 209. editum est, arabice et anglice, Specimen sumtum ex Narrationibus, quæ sunt inscriptæ Noctes. Est Nox CLXII et CLXIII. inscripta: Al Naschar, tonsoris frater quinto loco natus. Gallica versio, at minus illa legitima, extat in Les Mille et Une nuits, contes Arabes, traduits en François, par M. Galland. Nouvelle edition corrigée. a Paris 1745. Tom. III. pag. 48. sq.

111. M. *Wilh. Frid. Hezel's* erleichterte arabische Grammatik nebst einer kurzen arab. Chrestomathie, zur Uebung im Lesen und Uebersezen. Jena, bey Felix Fickelscherr. 1776. 8. plagg. 11.

Relatum est de libro in Allgem. Deutsch. Biblioth. T. 31. P. 2. p. 558 -- 562. Chrestomathia exhibet Proverbia quædam, loca ex Abul-pharagio et Elmacino, fabulas VIII Lokmani, Koranica nonnulla, et excerpta ex Kazvino et Damirio, quæ suppeditavit Hierozoicon Bocharti. Est penes nos Chrestomathiæ arabicæ, quam *Jo. Ernestus Faber*, professor Jenensis, mortuus 1774 apud Fickelscherrium typis describi curaverat, initium, pag. 1 — 88. vid. Hirt's Bibliothek, P. VIII. pag. 362. sq. Inter hanc et Hezelianam singularis intercedit similitudo. Quotquot in illa ex Bocharti Hierozoico selecta sunt loca, eadem in hac, ordine etiam servato, proposita.

W. F. Hezel's nöthige Verbesserungen und Zusäze zu seiner erleichterten arabischen Grammatik. Jena 1780. 8.

112. *Khalphiny Sagit.* Alphabet & Syllabarium in the Arabic and Russian characters, for the use of the Usbeck Tartars. Moscow, 1778. 4.

Refert Marsden in suo Catalogo.

113. *Everh. Scheidii* primæ lineæ institutionum ad fundamenta dialecti arabicæ sive specimen Grammaticæ arabicæ ad

intimam antiquissimæ hujus dialecti cum hebræa lingua demonstrandam harmoniam secundum paragraphos elegantissimæ grammaticæ hebrææ Schrœderianæ descriptum. Lugd. Bat. 1779. 4. maj.

114. Ueber die verschiedenen Mundarten der arabischen Sprache, von *Joh. Gottfr. Eichhorn.* Leipzig, 1771. 8. pagg. 72.

Tractatio hæc præfixa est libro, inscripto: Herrn John Richardson's Abhandlung über Sprachen, Litteratur und Gebräuche morgenländischer Völker, nach der neuen Ausgabe aus dem Englischen übersezt von Friedr. Federau. Leipzig 1779. sed non desunt exempla separatim edita. Summam rei, non indicto auctore, in suam Grammaticam recepit Michaelis, capite ultimo.

115. *Johann David Michaelis* Arabische Grammatik, nebst einer arabischen Chrestomathie, und Abhandlung vom arabischen Geschmack, sonderlich in der poetischen und historischen Schreibart. Zweite, umgearbeitete und vermehrte Ausgabe. Göttingen, 1781. 8. pagg. 8. CXII. 256 & 136. (num. 105.)

Quam antehac Erpenii grammaticam dixerat, suam nunc fecit suoque nomini vindicavit Michaelis, quod nunc multo auctior esset et tantum non alia. Accesserunt sane multa: at in his plurima, quæ a præceptis linguæ tradendis haud inique abesse possint. Contra desiderantur etiam in nova editione, quæ vere ad grammaticam pertinebant. Veluti de usu et significatione Conjugationum haud pauca, eaque perutilia tradi poterant, repetenda ex Allgem. Deutsch. Bibliothek, Vol. XXXI P. 2. pag. 559. sq. ubi quæ extant sunt procul dubio Jo. Bernh. Köhleri, mortui Basileæ 3 Apr. 1802. vel Reiskii potius, a quo ille ea acceperat. Chrestomathia penitus eadem: menda, quæ notavimus, etiam hic repetita:

præterea supersunt errata alia, quæ omnino erant tollenda. Præfatio nova spem fecit secundæ partis chrestomathiæ, proximo tempore secuturæ, at non respondit eventus. Digna est quæ conferatur de hoc libro relatio in Anhang zu dem 37 bis 52 Bande der allgem. deutschen Biblioth. zweyte Abtheilung. pag. 805 — 813.

* 116. Dissertatio academica de pronuntiatione linguæ arabicæ ejusque usu, quam præside Matth. Norberg obtulit auctor et respondens *Nicolaus Sinius*, Scanus, in academia Carolina Londini Gothorum. 18 Decembr. 1783. Havniæ. 4. pagg. 33.

Pronuntiatio, quæ traditur, ea est, qua Meccæ incolæ utuntur, quæ præstantissima habeatur et antiquissima. Vocalium certis signis scriptarum ratio prorsus nulla habita. "Singulæ, inquit auctor, pag. 8. litteræ viginti et octo suum sonum in se habent, pro natura earum et consuetudine loquentium variæ mutationi obnoxium, ita ut alphabetum arabicum instar syllabici (seu syllabarii) sit habendum. Vocales igitur certis figuris expressæ apud Arabes non dantur. In libris quidem separatim scriptæ comparent. Hoc vero, ex sententia ipsorum Arabum, ingenio Grammaticorum est tribuendum." — Ut ne specimen deesset, Korani caput I. arabicis primo, deinde latinis litteris descriptum accessit.

117. *Wilhelm Friedrich Hezel's* — Anweisung zur Arabischen Sprache bey Ermangelung alles mündlichen Unterrichts nach des Verfassers erleicht. arabischer Grammatik und Chrestomathie. I. Th. Leipzig, 1784. pagg. 268. — II Th. welcher ein Glossarium über die oben erklärten auserlesenen arabischen Texte enthält. 1785. pagg. 142. 8.

Parum commendavit librum, qui de eo retulit in Allgem. deutsch. Biblioth. 69 B. 2 St. pag. 557. Nonnulla emendata

videas in relatione, quæ exstat in Allgem Literat. Zeitung, 1785. Num. 25.

118. Lexicon linguæ arabicæ in Coranum, Haririum et vitam Timuri, auctore *Johanne Willmet* (inde ab anno 1794 litterarum orientalium prof. ord. Hardervici.) Roterodami. 1784. 4. pagg. XVI. et 824.

Relationes de hoc libro exstant in Allgem. Litterat. Zeitung, 1785. Num. 65. in Götting. Anzeigen, 1785. 61. St. et in J. D. Michaelis Neuen oriental. und exeget. Biblioth. I. Th. 1786. Sed hæc parum studiosa: multo studiosior illa, quæ est ab alio Gœttingense profecta. — In Marsdenii Catalogo exstat: "Willmet, Jo. Lexicon ling. arab. in Coranum, Haririum et vitam Timuri. London 1777. 4. Rotterodami 1784. 4." in quibus, quid sit illud: "London. 1777" nos non assequimur. Forte Roterodamensi librario socius accessit quidam Londinensis, qui primas operis chartas typis descriptas tanquam specimen ad excitandos emtores distribueret.

* 119. Caphiah, arabice. Constantinopoli, 1786. 4. (vid. num. 39.)

Testis rei est Toderini, Letteratura Turchesca, T. III. pag. 232. 235. f. Litteratur der Türken, T. II. pag. 307. 308. ubi pro 1784. reponendum est 1787.

* 120. Dissertatio academica de gente et lingua Maroccana, præside *Matth. Norberg*, auctore et resp. *Mich. B. Nolleroth.* Lundæ, 1787 4. pagg. 20.

De lingua quæ hîc traditæ sunt, paucis absolvuntur, et sunt repetita ex Hoest Efterretninger om Marokos og Fes. 1779. Nachrichten von Marókos und Fes. 1781. 4.

121. *Jacobi Scheidii* Glossarium arabico-latinum manuale maximam partem e Lexico Goliano excerptum. Editio altera. Lugduni Bat. 1787. 4 maj. pagg. 286. (vid. num. 102.)

Præfatio nova his paucis verbis absolvitur: "Alteri huic editioni inserta sunt ea, quæ repetita lectio Scriptorum supra laudatorum novaque totius libelli cum Lexico Goliano collatio nobis suppeditarunt." Auctior itaque est hæc nova editio, sed quæ in prima jure poterant desiderari, ab hac quoque absunt.

* 122. Diccionario Español Latino-Arabigo en que siguiendo el diccionario abreviado de la Academia se ponen las correspondencias latinas y arabes, para facilitar el estudio de la lengua aràbiga á los misioneros, y à los que viajaren ó contratan en Africa y Levante. compuesto por el P. Fr. *Francisco Cañes* religioso Franzisco-descalzo de la provincia de S. Juan Bautista, su Ex-definidor, misionero y lector que fue de Arabe en el colegio de Damasco, individuo de la academia de la Historia. dedicado al Rey nuestro Señor. Tomo primero A—D. Madrid 1787. en la imprenta de Don Antonio Sancha. fol. min. pagg. 593. Tom. II. E—O pagg. 554. T. III. P—Z pagg. 632. (vid. num. 107.)

Relatio de hoc opere exstat in Eichhornii Allgem. Biblioth. Vol. 5 P. 299—307. Unum est, quod notamus. Prologum auctoris qui excipit, Discursus præliminaris de utilitate linguæ Arabicæ pag. VII—XXXV, auctor est *Campománes*, haud incelebris; idem dicitur universi operis edendi supremam gessisse curam.

* 123. Ensayos sobre la Gramática y Poética de los Arabes que ofrecen al público exâmen, el Padre Fr. Patricio de la Torre, monge professo del esclarecido órden de S. Gerónimo en el real monasterio del Escurial, y Don Miguel García

Asen-

Asensio, Abogado del ilustre colegio de esta corte, los dias y del mes de Julio a las de la mañana, en los reales estudios de San Isidro, asistidos de su maestro el Doctor Don Mariano Pizzi, Catedratico de lengua arabigo-erudita en ellos. Precede un discurso sobre la necessidad y utilidad de este idioma. Dedicanse al Rey nuestro Señor. Madrid 1787. en la imprenta de Don Antonio de Sancha. 4. maj. pagg. 88.

Qui de libro retulit in Allgem. LiteraturZeitung, Num. 200. 1789. mirifice erravit, tradens, non esse nisi prolusionem præmissam ampliori operi edendo ab auctoribus, opitulante ipsorum magistro; proponi delineationem arabicæ grammaticæ, quam prælectionibus suis declaraturus sit Ascensio, Advocatus. — Est vero liber ad disputandi exercitium propositus a præside et auctore, D. Mariano Pizzi, linguæ arabicæ professore regio, respondentibus duobus auditoribus, quorum alter de la Torre, monachus Hieronymianus, alter Asensio, causidicus. Et sunt duo specimina; primum pag. 81 — 85. grammaticam omnem, secundum pag. 86 — 88. orationem et poëticam complectitur, alterum Monacho defendendum, alterum Advocato. Ille paratus erat, interrogantibus non modo respondere ad quæstiones grammaticas, sed et Korani caput II interpretari. Hic sustinebat, Tograi carmen et Arabschiadæ Historiam Timuri ipsum tentantibus expedire. Præsidis verba sunt pag. 86. — "ut conspicuum fiat omnibus, in tradenda arabica lingua in hoc Collegio Regio rationem haberi voluntatis supremi Domini, nec putari satis esse, si unum illud, minus perfectum et male traditum, compendium grammaticæ Erpenianæ exponatur, vel trivialis fabularum Lokmani versio absolvatur; modo professori non desint discipuli ingenio et constantia præditi, (quales raro obtingant, ob præmiorum absentiam et penuriam librorum); illos autem exerceri in vertendis et intelligendis auctoribus omnibus, quorum copia fieri possit." —

Quæ præmissa est Commentatio de necessitate et utilitate linguæ arabicæ, tradit nonnisi quæ vulgata sunt atque ab aliis dicta; arabica etiam loca, quibus utitur auctor, omnia sunt ex editis libris repetita. Pag. 69. §. X. hæc legas: "Absque studio linguæ arabicæ haud queas progressus facere in Theologia: necessitatem illius jam demonstrarunt Bochart, Pocock, Inkelman, Schultens, Hunt, White, Golio, Wasmuth, Hottinger, aliique viri insignes." — "El sapientissimo Krombel" pag. 73. est Jo. Abr. Kromayer, recitantur ejus verba, quæ extant pag. 10 in libro inscripto: Filia matri obstetricans (vid. num. 15.)

"Los reales Estudios de San Isidro" nosse qui velit, videat Gemälde von Madrid von Christian August Fischer. Berlin, 1802. pag. 234. Dicitur illo nomine Schola Regia, profligatis Jesuitis in ipsorum Collegio, conservatis reditibus, instituta atque aperta 1770. Professores habet XIV. in eorum numero est qui hebraicas litteras doceat, alius, qui arabicas.

"Fray Patricio de la Torre" 1790 erat arabicarum litterarum professor in monasterio Escurialensi, cum bibliothecam ibi adiret Franc. von Dombay. Vid. Geschichte der Mauritanischen Könige — P. I. Agram, 1794. Præfat. pag. XXXI. Asensio nunc est prof. litterarum. arab. in collegio dicto Estudios reales.

124. Vestigios da lingua Arabica em Portugal, ou Lexicon etymologico das palavras, e nomes Portuguezes, que tem origem Arabica, composto por ordem da Academia real das Sciencias de Lisboa, por Fr. *João de Sousa*, Correspondente de Numero da mesma Sociedade, e interprete de S. Magestade para a lingua Arabica. Lisboa na officina da Academia real das Sciencias. 1789. 4 min. pagg. 160. (Num. 129.)

Vid. Eichhorn's Allgem. Biblioth. 5 B. 2 St. pag. 307. Placet speciminis nonnihil transcribere. "Aduana الديوان

Addiuan. Casa, ou lugar, onde se ajuntaõ os Ministros, e Administradores de Fazendo Real para cobrar os Direitos, e tratar das causas Civís. Tambem significa Conselho, ou ajuntamento dos Ministros do Estado; donde os Francezes, e Italianos deduzem o nome Aduane, e Laduana por Alfandega. Deriva-se do verbo دانا *dána* escrever cousas publicas; fazer assento do que se passa; ajuntar, ou collegir escriptos; julgar, diffinir qualquer negocio." Arabica expressa sunt typis elegantibus.

125. Brevis, clara, facilis ac jucunda, non solum arabicam linguam sed etiam hodiernam persicam addiscendi methodus. Auctore *Antonio Vieyra*, LL. Hisp. ac Ital. prof. regio. etc. Londini 1789. 4. pagg. 615.

Nulla in hoc libro præcepta grammatica; absolvitur Glossariis etymologicis quinque, latino, italico, hispanico, anglico, gallico. Lubet ex Latino nonnulla referre: "*Aequus* ab ar. *irak* recte justeque fecit. *Aetas* ab ar. *edd* certus numerus. *Aetna* ab ar. *aton* fornax. *Alchymia* ab ar. *Kimia* et hoc a *Kami* texit, celavit. *Ars* ab *arz* terra, quia ejus cultio omnium prima fuit. *Capio* a celt. *cap*, quod extat in arab. *caf* manus, quia manibus capimus. *Cogito* ab ar. *hog* intellectus. *Clotho* ab ar. *calat* collegit. *Cuprum* forte ab ar. *safr*." Vid. Gotha. gelehrte Zeit. ann. 1791. ausländ. Litterat. pag. 361. Anton. Vieyra, natus in Portugallia ann. 1712 post varios casus et rerum discrimina multa tandem Dublinii consedit, ibique missis sacris Romano-Catholicis in Collegio reg. professor ling. Hispan. et Italicæ factus obiit 1797. Conf. IntelligenzBl. der Allgem. LiteraturZeitung 1800. Num. 78.

126. Compendium grammaticæ arabicæ ad indolem linguarum orientalium et ad usus rudimentorum conformatum

cum progymnasmatibus lectionis arabicæ ex historia ortus ac progressus literarum inter arabes decerptis Chrestomathiæ arabicæ a se editæ jungendum elaboravit *Henr. Eberh. Gottlob Paulus*, lingg. orient. prof. publ. ordin. Jenæ 1790. 8. pagg. 114.

Commendare operam suam studuit auctor dilucida brevitate, ordine in melius mutato, formas primo cuique obtutui in tabulis conspicue exhibendo, multa, quæ Lexicis relinquenda sint, rescindendo, alia vero v. c. Syntaxeos leges, supplendo. — Progymnasmata quidem haud quidquam referunt, quod non esset antehac editum, sed sunt illa judiciose selecta et cognitu perquam digna. De Chrestomathia, cujus in inscriptione mentio facta, alio loco dicendum. Vid. Götting. Anzeigen, 1790. pag. 707. Allgem. Literat.Zeitung 1790. Num. 266. Allgem. deutsche Biblioth. 116 B. 1794. pag. 582.

127. Neue arabische Anthologie oder auserlesene Sammlung seltener und grofsentheils erst neu aus Handschriften ausgehobener Stükke aus verschiedenen Fächern der arabischen Litteratur. Eine Fortsezung des Elementarbuchs für die arabische Sprache und Litteratur, die Sprache in doppeltem Gesichtspunkt, als Sprache der Schrift und als Sprache des Lebens betrachtet. Benebst einer Voreinleitung, einem Anhang für die Kenner der persischen Litteratur, und einem (arab.) Glossarium. Von *S. F. G. Wahl*, Doktor der Philosophie — Leipzig 1791. 8. pagg. XVI. 224. 328.

Qui legendis arabicis exercitati sint, deprehendunt in hoc volumine nonnulla, quæ arrideant, complura, antehac vulgata, quibus ipsi commode careant: imperitioribus abstinendum a libro, nisi accedat institutio magistri, qui promiscuæ ac confusæ copiæ delectum faciat. Conf. quæ relata sunt Allgem. Literat.Zeitung, 1791. No. 332. ubi col. 541 loco zum erstenmal legendum, zum drittenmal, et 542 pro der Grübler leg. der Geübtere. Vid. quoque Götting. Anzeig. 1791. pag. 2073.

et Eichhorn's Allgem. Biblioth. VIII B. 4 St. (1798.) pag. 723 — 720.

Hoc loco substitit Marsden Catalog. pag. 98. sed sunt haud pauca, quae proximis annis accesserunt.

128. *Olai Gerhardi Tychsen* Elementale arabicum sistens linguæ arab. elementa, catalecta maximam partem anecdota, et glossarium. Rostochii 1792. 8. pagg. XVI. et 184.

Modico volumine multa comprehensa sunt æstimatione digna et singularia. Conf. Allgem. LiteraturZeitung 1792. Num. 233. ubi qui de libro retulit haud pauca emendavit expediitque. Posthac Tychsenius ipse, cum Elementale Syriacum 1793 ederet, adjunxit foliis quinque quæ corrigenda sint et addenda in arabico Elementali, quæ caveat ne sibi desint qui libro velit cum fructu uti.

130. Arabische Sprachlehre etwas vollständiger ausgearbeitet von *Johann Jahn*, Dr. der Philosophie und Theologie, k. k. Prof. der oriental. Sprachen auf der Universität zu Wien. Wien, 1796. 8 pagg. 284.

Copiosa sane est hæc grammatica, nec desiderari quidpiam patitur, tradit quoque passim haud pauca minus vulgata et parum obvia, quæ infrequentioris usus sunt: verum provectioribus magis commendanda illa esse videtur, quam principium disciplinæ capessentibus. Mentio libri facta est in Eichhorn's Biblioth. VIII B. 4 St. pag. 719. et Allgem. Literat. Zeitung 1797. Num. 123.

129. Compendio da grammatica arabiga, abbreviado, claro, e mais facil para a intelligencia, e ensino da mesma lingua, collegido dos melhores grammaticos pelo P. Fr. *Joaõ de Sousa*, religioso da Congregaçaõ da Terceira ordem da Peni-

tencia de Portugal, Professor, Secretario e Interprete da dita lingua, e Socio da Academia Real das Sciencias de Lisboa. Lisboa, na offic. da Acad. real das Scienc. anno 1795. con licença de su Magestade. 8. pagg. 155.

In Præfatione refert auctor, Reginæ decreto cum fuerit Ordini suo novum munus, publice docendi arabicas litteras, traditum, sibique, ut primus illo fungeretur, demandatum, non potuisse se non discentibus prospicere edenda Grammatica, quod Erpenianæ inter Lusitanos copia nulla, et alia domestica, non minus probanda, edita 1772 a P. Antonio Baptista, suæ Congregationis Socio, et ipsa infrequentior esset. Erpenianæ haud dissimilis hæc Grammatica, et ipsa in quinque libros distributa, modo ordine non nihil mutato de nomine prius agit cap. 2. quam de verbo, cap. 3. Libro quinto, qui de Syntaxi agit capp. 10. haud parum est Erpeniana uberior.

130. Kurze Anleitung zu Auffindung der Stammbuchstaben in der arabischen Sprache verfasset *von Johann Sigismund Wittich*, Medic. Cand. and Pract. in Wittenberg. Wittenberg, absque anni indicio. 8. pagg. 28.

Tironum usui aptata hæc institutio, nec vero novi quidpiam artificii tradit, quod non sit aliis grammaticæ institutionis libris commune.

131. Arabisches Elementar- und Lese-Buch mit einem vollständigen Wortregister von Ernst Friedrich Karl Rosenmüller, Prof. der arab. Sprache auf der Universität zu Leipzig. 8 pagg. XXII 74. & 397.

Grammaticam pagg. 74 commendat brevitas accommodata consilio. Specimina ad legendum proposita, utriusque et soluti et ligati sermonis, omnia quidem excepto uno pag. 12—14. ex editis libris sumta, sed curate et prudenter selecta: quod vero omnia, perpaucis locis exceptis, instructa sint vo-

calibus, minus probandum videtur. Index vocabulorum, pag. 137 — 397. utentibus satisfacit, sed poterat paucioribus chartis comprehendi.

132. Grammatica linguæ Mauro-Arabicæ juxta vernaculi idiomatis usum. accessit vocabularium Latino-Mauro-Arabicum. opera et studio *Francisci de Dombay* Cæs. reg. linguarum orientalium interpretis. Vindobonæ 1800. 4. pagg. 136.

Arabicus sermo in Mauritania, quo vulgus uti solet, quantopere differat a legitimo, constare poterat ex libro: Nachrichten von Marókos und Fes — von Georg Hoest. Copenhag. 1781. 4. Qui hujus libri nullam vel rationem vel cognitionem habuisse videtur auctor grammaticæ, uberius illud discrimen exponit capitibus X. in quorum numero duo sunt, Nonum: de Methodo, secundum quam magistri in Mauritania Tingitana prima lectionis et scripturæ arabicæ elementa, itemque Alcoranum pueris tradunt, et Decimum: de reliquis scientiarum apud Mauros generibus, quæ aliena ab hoc loco dici possint. Vocabularium, pag. 51 — 136 impediti est usus, alphabetico ordine nuspiam servato, nisi loco extremo, qui inscriptus est: Verba in vulgari idiomate maxime usitata. At quæ hîc enumerantur verba, non sunt vulgari idiomati propria, sed omnia bene arabica, ubicunque et ore et scriptis usitata. Relatum est de libro in Eichhorn's Allgem. Biblioth. X. B. 2 St. pag. 256 — 68. et Num. 48 der Revision der Literatur in den drey lezten Quinquennien des 18ten Jahrhunderts.

Rudem ac incultum sermonem arabicum videas quoque in Traités de Commerce faits par M Durand, Directeur de la Compagnie du Senegal, avec les Princes Maures de la rive droite du Senegal. Pacta hæc gallice et arabice elegantissimis typographiæ, quæ reip est, Parisinæ typis descripta pertinent ad librum: Voyage au Senegal — avec figures et Atlas. par Jean-Baptiste-Leonard Durand. Ann. Reip. X. Et sunt

pauciora exempla sic facta, ut esse possint loco libri singularis, pagg. 67. 4 maj.

133. Exercices de lecture d'Arabe littéral, à l'usage de ceux qui commencent l'etude de cétte langue. à Alexandrie, de l'imprimerie orientale et française. An VI. 4 min. pagg. 12.
Sunt loca Korani sic typis desripta, ut singulis arabicis vocibus subsint eædem latinis litteris redditæ. Extrema pagina extat formula, qua Moslemi excitantur ad preces faciendas. Hæc his vocibus expressa: allaho akbaro la elaho ella 'llaho oua mohammedoun resoulo 'llahi. Quæ infimo loco cernuntur litteræ J. J. M. significant editorem *Jo. Jos. Marcel.* Ejusdem opera eodem tempore ibidem prodiit
Alphabet Arabe, Turk et Persan, à l'usage de l'imprimerie orientale et française. An. VI. 4 min. pag. 16.

134. Vocabulaire français-arabe, contenant les mots principaux et d'un usage plus journalier. au Kaire, de l'imprimerie nationale. An VII de la république française. 8 min. pag. 80.
Advenis ut usui esset Vocabularium, erat sane abstinendum à typis arabicis, nihilque non gallicis, ut fieri poterat, reddendum. Placet nonnihil speciminis transcribere, ut intelligatur, in Aegypto arabica quomodo sonent usu vulgari. *Un* Ouahhèd. *Deux* Tenin. Etenin. *Trois* Telat. Telatèh. *Quatre* Arbuâ. *Cinq.* Qrams. Qramsi. *Eau* moyè. *Vent.* Rihh. *Homme* Reguel. *Mâle* Dekr. *Vieillard.* Chaib. Cheiqr. *Donnez-moi du pain* Aâti-ni grobz. *Parlez-vous arabe?* Betetkellem b-il-aârabi? *Je parle un peu* Beatkellem choyé choyé.

135. Fables de Loqman, surnommé le Sage. Edition Arabe, accompagnée d'une Traduction française, et précedée d'une Notice sur ce célébre Fabuliste. au Kaire, de l'imprimerie nationale. An VIII. (1799.) 4 min.

Retu-

Retulit de hoc libro in Allgem. Literat. Zeitung, Ann. 1801. Num. 18. qui tum in nave bellica adversum Alexandriam, nomine Tigris et præfecto Sidney Smith insigne, versabatur, clariss. de Hammer; et copiosius retulit, qui nunc principatum tenet in litteris cum arabicis, tum aliis, Silvestre de Sacy, in Magasin Encycloped. Num. 23. Ann. X. pag. 353—364. Et hic quidem, quamquam nonnisi unum librum manuscr. qui Lokmani fabulas, et quidem præter XXXVII editas, alias quatuor, refert, reperiit, in Bibliotheca nationali, tamen ex hoc uno codice, eoque non optimo, haud unius loci lectionem meliorem commemoravit. Editionem curavit *Jo. Jos. Marcel.* Exstat in postremæ fabulæ, tricesimæ septimæ, pagina altera, arabice hoc: Cairi excusum in typographia Francica arabica علي بن يوحنّا يوسف مرسل, Præfect. typograph. anno 1214 Heg. h. e. anno VIII ab ortu Reipubl. Francicæ.

Fables de Loqman, surnommé le Sage; traduites de l'Arabe, et précedées d'une Notice sur ce célébre Fabuliste: par *J. J. Marcel.* Seconde edition, augmentée de quatre Fables inédites. à Paris, de l'imprimerie de la Republique. An XI = 1803. 12. pag. 154.

Quæ nondum editæ sunt quatuor fabulæ, exstant et in codice Bibliothecæ nationalis et in alio, quem ex Aegypto tulit Marcel. Nova editio passim in Versione et Notis castigatior est prima. Cæterum ex nova præfatione intelligimus, editionem Kahirensem non Gallis modo, sed Arabibus etiam in Aegypto, Gallicam linguam cognoscere cupientibus, probatam fuisse et cum fructu adhibitam.

135.b Idem *Io. Ios. Marcel* initium fecit Kahiræ excudendi typis Reipubl. Grammaticam arabicam, quantum novimus ab ipso conscriptam, sed absolvere eam per temporis rationes haud potuit. Descriptæ vero typis exstant

plagulæ XX in 4 min. at ne tractationis quidem de Nomine et Pronomine finis factus. Interspersi sunt loci ex Giarumia; Arabica omnia descripta typis splendidis Parisinis. Arabicæ voces omnes, haud una excepta, sunt quoque gallicis litteris expressæ, quod facere poterat ad imitandum, in Aegypto qui moris est, enuntiandi modum. Veluti pag. 16 hæc extant: Fy yôm 16 min chahar wentouz, senét 7 min iqâmet êl-gemhour êl-fransâouy, yâny, fy yôm 29 min chahar ramaddân, senét 1213 hegiryét. *Le 16.e jour du mois de ventôse, an 7 de la fondation de la république française, c'est-à-dire, le 29.e jour du mois de ramadan, an* 1213 *de l'hégire.* Hoc fere die videtur hæc charta typographicis operis ad exprimendum tradita fuisse.

136. Dictionnaire abrégé François-Arabe, à l'usage de ceux qui se destinent au Commerce du Levant; par *J. F. Ruphy.* à Paris, de l'imprimerie de la république. An X (1802 V. St.) 4 maj. pagg. 227.

Hoc quoque opus, de quo vid. Allg. Literat. Zeitung 1802. Num. 333. dici potest fructus expeditionis Aegyptiacæ; excudi enim coeptum est, cum Gallicæ copiæ tenerent Aegyptum, nec eandem sibi eripi passuræ viderentur. Sed non putaverimus, illis quibus scriptum esse perhibetur satisfacturum esse hoc Dictionarium. Cæterum splendide illud excusum, curante P. D. Duboy-Laverne, Typographiæ Reip. præfecto. Obiit haud ita pridem funestissimo casu, memoriamque viri probi et de litteris etiam haud immeriti commendavit benevolentissimus Silvestre de Sacy, Magasin encyclop. année VIII. tome 4. pag. 183. sqq.

137. Arabische Chrestomathie, herausgegeben von *Johann Jahn*, Dr. der Philos. und Theologie, k. k. Professor der oriental. Sprachen, der Einleit. ins A. T. der bibl. Archäol. und

der Dogm. auf der Universitæt zu Wien. Viennæ, 1802. 8. pagg. 280.

Lexicon arabico-latinum Chrestomathiæ Arabicæ accommodatum a *Johanne Jahn.* — ib. eod. 8. pagg. 490

Quod de hoc opere dictum exstat in Allg. Liter. Zeitung 1802. Num. 333 nostrum facimus, hoc unum addentes, locum pag. 230 Chrestomathiæ citatum ex libro Io. Dav. Michaelis علي الالسن pag. 139. vere cerni dicta pagina 139 libri inscripti: De l'influence des opinions sur le langage et du langage sur les opinions. à Breme, 1762. 8. De utroque Jahniano opere retulit etiam, officiose et humaniter magis quam severe, vir summus, Silvestre de Sacy, Mag. Encyclop. année VIII. tome 4. pag. 305—328.

138. Öfningar i Arabiskan utgifna af *Anders Svanborg*, ord. Adjunkt i Grekiska och Österländska Språken vid K. Akademien i Upsala. (h. e. Exercitia arabica —) Upsala, 1802. 4. pagg. 56.

Apparent hæc: I. pag. 1 — 37 Lokmani fabulæ XXXVII. II. pag. 34—39 sententiæ morales 35. III. pag. 40—44 Korani cap. LV. IV. pag. 45 — 46 Carmen Tograi (septies antehac typis descriptum), omnia vocalibus instructa et Suecice conversa. Primum hoc est ex hoc genere in Suecia scriptum: Celsios habuit Suecia, Aurivillios, aliosque arabicarum litterarum cultores, sed quo tirones uterentur librum antehac non tulit. Editor se Vocabularium quoque et brevem Grammaticam additurum esse significavit in præfatione scripta Upsaliæ 1 Jun. 1802.

139. Développemens des principes de la langue Arabe Moderne, suivis d'un recueil de phrases, de traductions interlinéaires, de proverbes arabes, et d'un Essai de Calligraphie

orientale, avec onze Planches, par *Auguste F. J. Herbin.* Paris. Baudouin, imprimeur de l'Institut national. Floréal an XI. (Mai 1803.) pagg. 254. in 4 maj. Nec desunt exempla in Folio.

Grammatica tribus partibus absolvitur; præmissa introductione pars I. agit de orthographia pag. 5 — 20. II. de elocutione pag. 21 — 126. III. de syntaxi, pag. 127 — 134. Sequuntur p. 135 — 150 formulæ loquendi promiscuæ, nulli ordini adstrictæ, pag. 151 — 189 fabulæ Lokmani I — XIX ita dispositæ, ut alternis paginis exhibeatur primo arabicus textus cum versione gallica, deinde textus gallicis litteris redditus cum versione verbis adstricta inter lineas posita, subjectis notis grammaticis, pag. 190 — 197 quædam loca ex Abulfedæ Aegypto, eadem ratione tractata, pag. 199 — 220 proverbia, arabice et gallice. Pretium libri auget specimen Calligraphiæ orientalis pag. 221 — 250. cui accessere tabulæ X exhibentes varia genera scripturæ, persicæ etiam et turcicæ, nec non ea quibus in scribendo uti solent orientales; adest quoque inscriptio libri mere arabica, æri affabre incisa. Adhibiti sunt typi arabici, quales parat Haasius Basileæ.

Volumen hoc dicitur prima pars Institutionis Arabismi recentioris; proxime secutura venditantur Selecta ex Narrationibus, quæ Noctes dicuntur, aliisque ejusdem generis nondum editis, unacum variis carminibus et colloquiis, nec non Dictionarium arabico-francicum et francico-arabicum, novis omnia typis arabicis excudenda. Et de Calligraphia orientali paratum auctor habet opus, quod ducentarum circiter erit tabularum, specimina omnis generis exhibentium.

140. Finem facimus commemorando libro brevi vulgando, quem vel nomen auctoris non potest non maxime commendare. Celeberr. *Silvestre de Sacy* paravit Chrestomathiam arabicam 2 Voll. 8. Alterum, pagg. 378. mere arabicum, arabice quoque inscriptum, verbis ingenio arabum accommodatis:

كتاب الانيس المفيد للطالب المستفيد وجامع الشذور من منظوم ومنثور في باريس بدار الطباعة الجمهورية سنة ثمان لتاريخ الجمهور وهي سنة 1214 لتاريخ الهجرة

(h. e. Sodalis utilis studioso proficiendi cupido, et qui colligit ramenta tam ligati quam soluti sermonis. Paris. in typographia Reipubl. anno VIII Reipubl. = anno Hegiræ 1214.)

Insunt hæc: I. ex Historia Dynastiarum auctore Fachr-ed Din Rasi, Chaliphah Harûn ar-Raschid; Chaliphah Mostasem-Billah; de juribus imperantium et subditorum. II. ex Makrizii descriptione Aegypti et Kahiræ, Chaliphah Hakembiamr-allah; aliæ sectiones duæ. III. Pars libri, auctore Abd-al Kader Mohammed Ansári, licitum esse usum Kâhwe (Caffée) IV. ex Makrizii introductione in Notitiam dynastiarum Regum, epistola Tamerlani ad Aegypti Sultanum, cum hujus responsione. V. ex libro, qui agit de provinciis et viis ac itineribus, auctore Chalil ben Schahin Daheri, descriptio Aegypti; epistola Sultani Barsebai. VI. ex Drusorum libris varia. VII. Carmen dictum Lamiath al-Arab, cujus auctor est Schanphari. VIII. Carmen, cujus auctor Nábega Dhobjáni. IX. Motenabbii carmina quædam. X. Carmen, cujus auctor Tantarania. XI. ex collectione carminum, cujus auctor Omar ben-Fáred. XII. Hariri Consessus 7 et 9. XIII. Varia diplomatica ex Abessinia, Marocco, Mascat, Mecca, Kahira. XIV. ex historia naturali Kazwinii. — Omnia hæc prima nunc vice edita, præter unum Haririi consessum VII. quem casu factum est, ut Jahnii Chrestomathia prior luci exponeret.

Alterum volumen eadem exhibet gallico sermone reddita. Sed his adjectæ sunt adnotationes et multæ et copiosæ varii argumenti, critici, grammatici, historici, quæ et sermoni declarando et rebus ipsis illustrandis satisfaciant.

Superest, ut idem litterarum orientalium antistes Grammaticæ etiam arabicæ, quam perfectam habet absolutamque, copiam possit facere, quæ ubi publici juris facta fuerit, dubium non est, quin et facile habeat et diutius etiam, quam Erpeniana, teneat in hisce litteris principatum.

Præterita suo loco supplenda:

42.b *Petri KirstenI* — Decas sacra canticorum et carminum arabicorum ex aliquot mstis, cum latina ad verbum interpretatione. Breslæ. 1609. 8. pagg. 91.

Vid. Hirt's orient. und exeget. Bibliothek, 3 T. pag. 42. In hoc opusculo edendo illud maxime cum spectarit Kirstenius, ut typorum suorum, nunc perfectiorum, exstaret specimen; est illud omnino ad hanc classem referendum.

56.b Orationis dominicæ in lingua arabica analysis grammatica, juxta Th. Erpenii grammaticam arab. linguæ 1613 — et juxta ejusdem rudimenta 1620 — et 1628 — conformata per *Ioannem Zechendorff*, oriental. L. L. cultorem. absque loco et anno. 4. plagg. 2.

Vid. Hirt, Biblioth. 8 T. pag. 284. Arabici typi sunt rudes, ex ligno scalpti, difficiles intellectu.

Theses

Respondentium.

I. Hebraicæ linguæ studium summo jure commendatur theogiæ studiosis.

II. Cognitio illius legitima locum non habet, nisi accedat dialectorum cognatarum notitia.

III. Historiæ documenta in scriptis veteris Testamenti haud sunt contemnenda.

IV. Salomonis sapientia vulgo nimium laudatur.

V. Poëseos Hebræorum cum Græcorum aut Romanorum poësi comparatio omnis claudicat.

VI. A notionibus philosophicis plane alieni erant Hebræi.

VII. Rei litterariæ haud bene consuluit Moses.

VIII. Davides si sui similem habuisset successorem, regnum judaicum permagnam nacturum erat potentiam.

IX. Absque Christianismo locus non fuisset Muhammedanismo: sine hoc autem Arabes non perfecissent quod ipsi perfecerunt.

X. Cum Aegypto haud bene actum est, quod excidit ex potestate Gallorum.

XI. Aegypto Turcis reddita atrocem injuriam accepit caussa humanitatis et litterarum.

XII. Spes tamen superest conversionis rerum in Oriente universo generi salutaris.

BIBLIOTHECÆ ARABICÆ
P. V.

DEO JUVANTE
P R Æ S I D E
CHRISTIANO FRIDERICO SCHNURRER

LITT. GR. ET ORIENTAL. PROF. P. O.
ET ELECTORALIS STIPENDII THEOLOGICI EPHORO

PRO OBTINENDIS MAGISTERII PHILOSOPHICI HONORIBUS
DIEBUS SEPTEMBRIS MDCCCIII

PUBLICE DEFENDENT

FRANCISC. GUILIELMUS FRIDERICUS LUZ *Blabyrensis*
GEORG. THEOPH. ADAMUS MELCHINGER *Plüderhusanus*
CAROLUS FRIDERICUS GRUNSKY *Stuttgardtianus*
CAROL. CHRISTIANUS FRIDER. SCHEID *Hohenakerensis*

SERENISSIMI ELECTORIS STIPENDIARII
ET
MAGISTERII PHILOSOPHICI CANDIDATI.

TUBINGAE LITTERIS HOPFFERIANIS.

Visum est nunc commemorare arabicos libros a Christianis profectos, editosque ad juvandam religionem atque disciplinam christianam; sejunctis Biblicis libris, deinceps suo ordine enumerandis. In illo autem genere tantum abest ut spondeamus quod perfectum sit omnibusque numeris absolutum, ut vereamur potius, ne sint omnino aliqua, quæ nos etiamnunc penitus lateant, cum sint ejusmodi libri minus quam alii inter nos cogniti. Haud paucos tulit typographia S. Congregationis Romanæ de propaganda fide, quam novimus initium sumsisse anno MDCXXVI. Subinde quoque editus est Catalogus librorum, qui ex ista instructissima officina variis linguis prodiere. Novissimus, qui ad nos pervenit, est anni MDCCLXXXII. pagg. 30. Qui proxime præcessit MDCCLXXIII. pagg. 55. est Jo. Christoph. Amadutii, typographiæ tum præsidis, qui in præfatione significavit, quo antehac anno catalogus seu elenchus librorum prodiit. *Primus* editus est MDCXXXIX a Jo. Dominico Verusio, Beneventano, Superintendente, *secundus* MDCLXVII a Zacharia Dominico Acsamitek a Kronenfeld, Boëmo, typographiæ ministro, quem omnium

tunc temporis Impressorum, qui Romæ erant, celeberrimum dicit Amaduzzi. *Tertius* prodiit in fol. absque indicio anni. *Quartus* curante Antonellio, qui typographiæ præfuit ab anno MDCCXXX usque ad MDCCLVIII. *Quintus* MDCCLXI. quem perhibet Amadutius libros nonnullos referre, qui sub prelo esse dicuntur, qui tamen nunquam prodierunt. *Sextus*, "tum "nonnullis libris additis, qui desiderabantur, tum expunctis "pluribus, qui vel defecerant, vel nunquam extiterant," ann. MDCCLXV editus est a Biccio. Hoc defuncto typographiæ curam in se suscepit Amadutius, qui "visum est mihi, ait, non eos tantum libros recensere, qui in typographiæ nostræ apothecis adservantur, sed insuper addere, quotquot pro diligentiæ meæ modulo occurrerunt eorum, qui olim typis nostris expressi, nunc, exemplaribus omnibus dono potissimum ex Congregationis instituto absumptis, desiderantur." *) — Utimur nos non modo utroque novissimo, sed et primo et secundo, et hoc quidem, qualis exstat in libro, inscripto: Dorothei Asciani (quo nomine latet Matth. Zimmermann) Montes Pietatis Romanenses historice, canonice, theologice detecti. — Lipsiæ 1670. 4. Qui si librum neglexerint; sane in nobis turpe videri haud poterit eundem ignorasse.

*) Vid. Die Bibelgeschichte in einigen Beyträgen erläutert von Josias Lorck. 1 Th. 1779. 8. pag. 421. sq.

1. "Septem Horæ Canonicæ, *à Laicis hominibus recitandæ, juxta Ritum Alexandrinorum,* seu Jacobitarum, Alexandrino Patriarchæ subditorum, *Arabice, editæ a Gregorio Georgio Veneto, sub auspiciis Leonis X. Pontificis Maximi in urbe Fani, Feria tertia, die XII. mensis Ailul* (Septembris) *anno Christi millesimo quingentesimo decimo quarto,* uti pag. 110. adnotatur."

"Typographia Arabica, quam sumtibus Julii II. Pontificis Maximi laudatus Gregorius, sæculo Christi decimo sexto ineunte, in urbe Fani erexit, omnium tam in Italia, quam in ceteris Europæ partibus prima fuit; ex ea tamen nonnisi memoratus septem Horarum Canonicarum Liber prodiit; cujus quidem editionis exemplaria, nusquam, quod sciam, hodie reperiuntur; ideoque eundem, utpote rarissimum, huic Catalogo operæ pretium duxi adtexendum."

"Codex in 8. chartac. constat paginis 111. Arabicis characteribus, et sermone, *Fani*, ut supra dictum est, *editus a Gregorio Georgio Veneto, anno Domini millesimo quingentesimo decimo quarto.*"

Assemâni hæc sunt, Catalog. Biblioth. Mediceæ. Florentiæ, 1742. pag. 83. qui libri inscriptionem etiam et epigraphen arabicam refert pag. XLV. At ill. Tychsenius, cum (Repertorium von Eichhorn, XI T. pag. 105.) negaverit, recte traditam esse ab Assemano et inscriptionem et formulam extremo loco positam, rogantibus nobis humanissime per litteras tribuit, quæ a nobis referri queant.

De Tychseniano igitur exemplo hæc accipe. Inscriptio non est nisi trium vocum, كتاب صلاة السواعي *Liber precum singulis horis recitandarum.* Et sunt precationes *novem;* secundæ subjecta sunt hæc: *absoluta est precatio nocte dimidia Sabbathi peragenda juxta τάξιν Romanam;* eademque formula على طقس الرومي subjecta quoque est quintæ et octavæ.

Extrema opusculi formula est: *Finis factus est* (excudendi) *hujus Horarii benedicti Feria III* (die) 12. *mensis Septembris*, شتنبر يو, *anno millesimo et quingentesimo et decimo quarto Domini nostri Jesu Christi, cujus memoriæ sit laus, amen! Et illud excudit*, خنم, *peritus Gregorius Gregorio ex urbe Venetia. Excusum est in urbe Fani*, فان, *sub ditione sanctiss. Papæ Leonis*, لهون, *tenentis sedem sanct. D. Petri Apostoli in urbe Roma. Qui deprehenderit in eo* (libro) *erratum, emendet, emendabit Deus sortem ejus, intercedente Domino. Amen.* Exemplum est paginarum 237. non computato folio primo, seu foliorum 120 in 8. vel 4 min. Eadem omnino ratio est quoque exempli, quod est in bibliotheca nationis Gallicæ Parisiis.

Hæc quæ certa habemus et explorata quomodo congruant cum dictis Assemani, alii viderint, quibus Florentini illius exempli spectandi copia fuerit. Tychsenius, loc. cit. pag. 105. "De Rossi, ait, Florentini exempli notitiam dedit, mihi non visam, in Diss. prælimin. ad Epithalamia exotica. Parmæ 1776." (1775. fol. max.) De-Rossi ipse, Annal. hebræo-typograph. ab ann. 1501 ad 1540. Parmæ 1799. 4. pag. 11. extr. mentione facta libri editi 1514 Fani, addit: "Vid. Epithalamia nostra exotic. Diss. præl. pag. XVIII." Locus igitur est hic: "Cl. Saxius non hebraicos solum sed et arabicos typos mediolanensi ducatui deberi contendit, quos primum efformasse atque adhibuisse putat Petrum Paullum Porrum mediolanensem civem qui Taurini degebat" (in excudendo Psalterio. Genuæ 1516. de quo vid. Handbuch für die Literatur — von Rosenmüller. III. T. pag. 369 sq.) "Verum ignorabat Saxius biennio ante quam Porri typi lucem adspicerent, septem Horas Canonicas Fani arabice editas fuisse a Gregorio Georgio Veneto, ex ea quidem arabica typographia quam sumptibus Julii II idem Gregorius illic erexerat, quamque arabicarum omnium pri-

nam "rectissime appellat harum rerum consultissimus Assemannus." Ignorarunt hanc quoque recentissimi scriptores, veluti D. Gottl. Wilh. Meyer, Geschichte der Schrifterklärung, II. T. Götting. 1803. p. 123. Teste Franc. Xaver. Laire, Specim. typographiæ Romanæ XV. Seculi. Romæ 1778. 8. pag. 13 "de typographia *Fani Fortunæ* disseritur in opere, cui titulus: Giornale de' Letterati di Firenze Tom. II. Part. 3. Art. 2." Aldum Manutium primum arabicos typos ligno incidi curasse, perhibet Henr. Scholz, specim. I. Bibliothecæ arabicæ, de typographiis arabicis. Hamburg. 1741. 4. (vid. Arabische Bibliothek von Froriep. 1 Th. 1769. p. 315.) Primum in hoc genere conatum, et quidem Alphabethum arabicum, deprehendi in utraque Itineris sacri Bernhard. de Breydenbach, et germanica et latina editione, *Moguntiæ*, 1486. fol. refert nonnemo in Allgem. Deutschen Bibliothek, 23. T. 1 St. 1774. pag. 118.

2. Liber mere arabicus, inscriptus

هذا مصاحبة روحانية بين العالمين واسم واحد منهما
شيخ سينان واسم الاخر احمد العالم التي كانت في
رجوعهما من الكعبة نافعة لكل مسلم ومسلمة

h. e. Colloquium spirituale inter duos Doctos; quorum alter Scheich Sinân, alter Ahmed Doctor, habitum in reditu de Càbah, proficuum omni Moslemo et Moslemæ. pagg. 116. Octav. min. Absque loci et anni indicio.

Exstat Anglica versio libri: *Mohammedis imposturæ*: that is, a discovery of the manifold forgeries, falshoods, and horrible impieties of the blasphemous seducer Mohammed: with a demonstration of the insufficiencie of his law, contained in the cursed Alkoran; deliuered in a conference had betweene

two Mohametans, in their returne from Mecha. Written long since in Arabicke, and now done into English by *William Bedwell*. Whereunto is annexed the Arabian Trvdgman, interpreting certaine Arabicke terms vsed by Historians: together with an Index of the chapters of the Alkoran, for the vnderstanding of the confutations of that booke. London, 1615. 4. plagg. 15. /

Et Bedwellus quidem haud dubitabat, opus hoc trium dialogorum vere esse Mohammedani nonneminis, suas dubitationes cum alio, qui illis satisfaceret, communicantis. At nobis plane persuasum, christiani hominis illud esse, Mohammedis auctoritatem occulte et cuniculis quasi oppugnantis et christianam doctrinam commendantis. Et suadet hoc, præter argumentum libri, cum genus dicendi arabicum, minus illud purum et legitimum, sed ad vulgi sermonem subinde accedens, tum quo editus est locus, quem ignorabat Bedwellus. *Romæ* typis descriptum esse, testem habemus Erpenium in catalogo librorum arabicorum, addito Rudimentis 1620 Leidæ editis, ubi hæc: "Excusa quoque Romæ sunt inelegantibus typis tria colloquia de religione Mahomedica, in 8°." Et in libro inscripto: De vita et morte Mosis, libri tres. Gilbertus Gaulmyn Molinensis ex Ms. exemplaribus primus Hebraice edidit, Latina interpretatione et Notis illustravit. Parisiis, 1629. 8. passim in Notis locus affertur ex isto Colloquio, veluti pag. 282. 302. 355. 378. 398. et tertio quidem loco, pag. 355. dictum exstat: "Colloquium Achmad et Sinan *Romæ* editum" -- Typi arabici, diversi ab illis, qui Fani 1514 adhibiti sunt, haud quidem prorsus inepti, sed quæ aliæ aliis alligatæ esse debebant litteræ, ut uno quasi calami ductu plures exaratæ videantur, fere omnes solutæ sunt atque intactæ; quod abhorret a consuetudine Arabum.

Qui iisdem editus sit, præter hunc unicum librum, alius nuspiam commemoratur. At celeb. Silvestre de Sacy deprehen-

iendit nuper aliquem, ex hominum memoria pæne elapsum, de quo ex ipsius litteris privatis referendı veniam pro ea, quæ in ipso est, humanitate nobis sponte dedit.

3. Libri inscriptio arabico latina est hæc:
اعتقاد الامانة الارثدكسية كنيسة رومية . . . .
Fidei orthodoxæ brevis et explicata confessio, quam sacrosancta Romana ecclesia docet, et iis maxime proponendam edit, quicunque ab orientalium errore, ad catholicæ veritatis communionem accedere, et Romano pontifici præstare obedientiam statuunt. Romæ, jussu Sanctissi. D. N. Pii V. in collegio Societatis Jesu. anno M. D. LXVI. 8. pagg. 33.

Est procul dubio idem liber, qui ab Jo. Henr Hottingero, in Promtuario f. Bibliotheca Orientali, Heidelberg. 1658. 4. pag. 19 Appendicis, refertur hoc nomine: "Professio fidei Christianæ, quam profitentur Orientales, qui Ecclesiæ Romanæ se subjiciunt, Arabice; libellus duarum chartarum, excusus typis, sed parum elegantibus." — Igitur sane credibile est, etiam Dialogos illos in eodem Jesuitarum collegio editos esse circa eundem annum. Confessio subinde nova editione repetita est, sed nonnullis, ut ex re esse videbatur, mutatis.

4. Liber arabicus, sed syriacis litteris descriptus, in cujus fronte hæc: ܟܬܐܒ ܐܠܫܚܝܡܗ̈ ܠܨܠܘܐܬ . . . ܟܠ ܝܘܡ . .
h. e. Liber septem precationum nocturnarum et diurnarum pro quovis die juxta ritum Maronitarum Syrorum, excusus impensis Patris sanctissimi Papæ Gregorii XIII. Anno 1584. Romæ. In ultima pagina hæc: "Sanctissimi D. N. Gregorii XIII. P. M. impensa. Romæ, Anno Domini 1584. Pontificatus XIII. Ex typographia Dominici Basæ." 8. plagg. 21.

Sectiones voluminis sunt XVIII. 1. precatio ante abitum in templum, 2. precatio, quum accesseris ad templi portam,

et quando illud intres, 3. precatio vespertina, rel. Decimum quintum locum tenent Psalmi VII pœnitentiales, Syriace. Hos excipit supplicatio ad Sanctos, præmissa admonitione, qua dicitur hæc supplicatio ducta esse ex Francico in Syriacum. Richardus Simon in libro: Voyage du Mont Liban, traduit de l'Italien, du R. P. Jerome Dandini Nonce en ce pais-la. (suivant la copie imprimée) à Paris. 1685. et quidem in Annotationibus, pag. 168. sq. hujus libri mentione facta hæc habet: l'on a ajouté à toutes ces prieres les Pseaumes Penitentiaux en Syriaque, avec les Litanies des Saints; mais je croy, que ces Litanies qui sont à nostre usage, n'ont point ésté receües par les Maronites du Mont Liban, si ce n'est depuis fort peu de temps; parceque Gabriel Sionita les avoit ostées de son exemplaire que j'ay entre les mains; et aparemment cette façon de prier les Sains en s'adressant directement à eux n'est pas ordinaire dans l'Eglise Orientale. — Pag. 14 Speciminis historici typographiæ Romanæ XV seculi operâ et studio P. Francisci Xaver. Lairc. Romæ, 1778. 8. leguntur hæc: "Eumdem eruditum virum (auctorem Catalogi Bibliothecæ Casanatensis) latebat linguarum externarum officina sub Gregorio XIII erecta; ex qua prodiit *Officium Arabicum*, in hac nostra Bibliotheca SS. Trinitatis de Montibus in Colle Hortulorum asservatum, charactere rubro et nigro exaratum per Dominicum Basam 1584. 8." Videtur igitur Romæ etiam infrequentior esse liber, cujus exempla plurima in Orientem migrasse credibile est.

5. Professio, arab et lat. — اعتقاد الامانة الارتودوكسية
Brevis orthodoxæ fidei professio, quæ ex præscripto sanctæ sedis apostolicæ ab orientalibus ad sacrosanctæ romanæ ecclesiæ unitatem venientibus facienda proponitur. Jussu sanctiss. Domini nostri D. Clementis papæ VIII. Excusum Romæ in typographia Medicea anno a nativ. Dom. MDXCV. 4. (iisdem, quibus Edrisii Geographia edita est, typis)

Eadem editio, arabice tantum. ib. eod.

Steph. Evodius Assemanus, Biblioth. Mediceæ Catalog. pag. 77. commemorat Professionis hujus exemplum calamo scriptum, additque: "Hanc Fidei Professionem, quæ non semel typis sacræ Congregationis de Propaganda Fide edita est, Christiani Orientales omnes, Maronitis exceptis, juxta Decretum Urbani VIII. Pontificis Maximi, statimac Romam adeunt, coram P. Commissario Sacræ Inquisitionis, debent emittere: aliter a celebratione Missæ, et a Sacramento Confessionis, et Eucharistiæ, etiamsi Catholici sint, rejiciuntur."

"Codex in 4. chartac. constat paginis 16. Arabicis literis, et sermone exaratus a Dominico Sirleto Giarbensi, seu de Giarbe, insula prope urbem Tunesim, qui, Mahumetica ejurata superstitione, Christianam Fidem Romæ amplexus est, anno Domini millesimo quingentesimo octogesimo quarto, uti in clausula codicis ejusdem Sirleti manu adnotatur."

6. Doctrina Christiana illustriss. et Reverendiss. D. D. Roberti S. R. E. Card. Bellarmini, nunc primum ex Italico idiomate in Arabicum, jussu S. D. N. Pauli V. Pont. Max. translata per Victorium Scialac Accurensem, et Gabrielem Sionitam Edeniensem, Maronitas è monte Libano, Philosophiæ, ac sacræ Theologiæ professores. Munificentia illustriss. et excellentiss. D. D. Francisci Sauary de Breues, Regis Christianiss. à Consiliis, ejusque apud eundem Summum Pont. Oratoris, et Sereniss. Ducis Andegauensis Regis fratris unici Gubernatoris, ad Fidei propagationem, et Orientalium Christianorum commodum. Romæ, ex typographia Sauariana excudebat Stephanus Paulinus MDCXIII. 8. pagg. 171.

Arabicam typographiam Franc. Savary de Breves Romæ instituit eo consilio, ut orientalibus Christianis prospiceret de libris ad fovendam religionem accommodatis. Primus, quem illa tulit, fructus est hic liber. Et quidem, verba sunt præfantium, "Catechismum hunc ex illustriss. D. Card. Bellar-

mini Italico arabice verti ille curavit, ut Alexandrinis potissimum, quorum in urbe totius Aegypti longe pulcherrima dignitatem Consulatus nationis Gallicanæ curat exerceri, extreme laborantibus succurreret." Latinam interpretationem adjunxerunt Maronitæ, et arabicum sermonem vocalium notis instruxerunt propterea, ut quoque arabicarum litterarum studiosis prodesset hic libellus.

7. Dichiaratione più copiosa della Dottrina Christiana del Card. Bellarmino, tradotta di lingua Italiana in lingua Arabica da Giov Hesronita Arcipresbytero. Romæ, typis excudebat Stephanus Paulinus. 1627. 8.

Referunt catalogi ann. 1639. et 1667. Alia editio num. 60.

8. Dilucidatio Speculi verum monstrantis, in qua instruitur in fide Christiana Hamed filius Zin Elabedin in regno Persarum princeps, et refellitur liber a doctoribus persis editus sub titulo, Politor speculi verum monstrantis, per Bonaventuram Malvasiam, Bononiensem, Franciscanum Conventualem. Romæ. typis Congregationis. 1628. 4.

Refert Catalog. ann. 1639. et refert quoque Hottinger in Promtuario, pag. 93. ubi mendose exstat Mulvasiam.

9. Brevis orthodoxæ fidei professio, quæ ex præscripto S. sedis Apostolicæ ab Orientalibus ad sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ unitatem venientibus facienda proponitur. Arabico-latine. Romæ, apud Franc. Zanettum. 1630. 4.

Commemoratur in Catalog. ann. 1639 nec non in Hottingeri Promtuario f. Biblioth. orient. pag. 92.

10. Doctrina christiana. اَلتَّعَالِيمُ اَلْمَسِيحِيَّةُ. Parisiis, impensis societatis typographicæ, librorum Officii Ecclesiastici,

jussu Regis constitutæ. cum Privilegio Regis. 1635. In fine: Parisiis, excudebat Antonius Vitray. M.DC.XXXV. 8. pagg. 143.

Iisdem, quibus Romana editio 1613. hæc quoque Parisina facta est typis Savarianis, nunc Parisios delatis. Inscripsit librum Armando Johanni, Cardinali Duci de Richelieu societas typographica Regis voluntate ac præfatæ ejusdem Eminentiæ diligentia pie instituta. Præfatio nulla. Præfixum est privilegium Regis scriptum 9 Dec. 1631. Arabica et latina eadem quæ in Romana editione. vid. Nachrichten von einer Hallischen Bibliothek, V. B. pag. 481.

11. R. P. *Philippi Guadagnoli* Clericorum Reg. Minorum pro christiana religione responsio ad objectiones Ahmed filii Zin Alabedin, Persæ Asphahanensis. — Eadem verba arabice. Romæ, typ. S Congreg. de Prop. Fide. 1637 superiorum permissu. In infima pagina exstant arabice hæc: Excudit hunc librum Joseph de monte Libani ex vico Baslukîth Romæ anno 1637. 4. pagg. 1101. accedunt folia 89. quibus exhibentur summaria libri, indices, corrigenda.

Conscripserat nonnemo de Societate Jesuitarum pro religione christiana librum, dictum a se Speculum ostendens quod verum est, مراة مرية الحقّ. Opposuit huic Ahmed (احمد بن زين العابدين) responsionem, haud male dictam, Politor Speculi, صاقل المراة, qua et Mohammedis doctrinam tueretur, et christianæ fidei dogmata, cumprimis de trinitate et de Christi divinitate, impugnaret everteretque. Hoc igitur opus refellit coarguitque Guadagnoli, tractatibus quatuor; primo omnes et singuli libri veteris novique testamenti divini esse probantur auctoritate pontificum, conciliorum, patrum, testimonio etiam Korani aliorumque scriptorum

Mohammedanis probatorum, secundo ostenditur, Koranum neutiquam esse Dei legem, quod scateat fraudibus, dolis, ineptiis, tertio doctrina de tribus personis divinis traditur et probatur ex sacra scriptura, ex consiliis et patribus, quarto Christi divinitas confirmatur auctoritate Scripturæ, conciliorum, patrum, Sibyllarum etiam atque aliorum. — Totum opus, præter dedicationem et approbantium formulas, mere arabicum, sed latine prius illud editum, hoc titulo:

Apologia pro christiana religione qua a R. P. *Philippo Guadagnolo* Malleanensi, Clericorum Regul. Minorum S. Theologiæ et Arabicæ linguæ professore, respondetur ad objectiones Ahmed filii Zin Alabedin, Persæ Asphahensis, contentas in libro inscripto *Politor Speculi.* Romæ, typ. S. Congreg. de P. F. 1631. 4. pagg. 607.

Auctorem libri, dicti *Speculum*, Jesuitam dicit Guadagnoli, presso quod latere illum certe haud poterat viri nomine. Fuisse autem Patrem Hieronymum Xavier, Goâ ad imperatorem Mogolensium missum, qui et Historiam Christi et Historiam Petri *persice* scripsit, docet Ludov. de Dieu in præfatione sua ad illam Historiam, a se persice et latine cum suis animadversionibus editam Lugduni Bat. 1639. 4. referens locum ex præfatione auctoris ad Historiam Christi, dicentis, alium sibi in manibus librum esse et ad umbilicum fere perductum, qui *Speculum veritatem monstrans* nominetur.

Niceronium si audias, Memoires, T. VII. pag. 275. Nachrichten, VIII T. pag. 334. libro Ahmedis 1625. Romam perlato, ab ipso pontifice Urbano VIII jussus est Guadagnoli defensionem elaborare. Quæ cum pervenisset ad Ahmedem, tantam vim habuit in homine Muhammedano, ut sacris christianis lubenter se præberet initiandum. Quapropter voluit Pontifex, tam salutare opus suis sumtibus et latine et arabice edi in lucem. At auctor ipse, neque in sua ad Urbanum epistola, neque in præfatione ad lectorem, hujus rei quidpiam com-

memorat. Nec de opere Malvasiæ (num. 8.) mentionis aliquid uspiam factum est.

Epitome de la Bibliotheca oriental, y occidental — de Don Antonio de Leon Pinelo, Madrid, 1737. fol. Tom. I. col. 284 refert hæc: "P. Felipe Guadagnolo, Clerigo Regular: Apologia por la Religion Christiana, contra Alabedin, que se imprimio en Roma, de orden de la Congregacion de Propaganda Fide, 1631. 1634. 4. 1637. 1752. 4. en Arabe." At præter eas, quas commemoravimus, editiones alias factas esse, parum credibile.

12. Dominici Germani de Silesia Antitheses fidei, arabice et latine. Romæ, typis Congr. de P. F. 1638. 4.

Refert Catalogus ann. 1773.

13. Catechismus Cardinalis de Richelieu, arabice. Parisiis 1640. 4 maj. pagg. 415.

Inscriptio libri, sermone arabico, est hæc: Liber doctrinæ christianæ quem composuit Pater excellens honoratus Dn. *Armandus Joannes du Plessis de Richelieu*, Archiepiscopus urbis Lauzun, nunc Cardinalis Ecclesiæ Catholicæ Universalis Apostolicæ Romanæ; convertit illum ex lingua francica in arabicam *Juste de Beauvais*, præfectus Capucinorum degentium in urbe Bagdad. Jussu Dn. Cardinalis Ducis de Richelieu dantur hi libri absque mercede. Sequuntur hæc verba latina: "De mandato Eminentissimi Domini Cardinalis Ducis de Richelieu, gratis dispensantur." Lutetiæ Parisiorum, sumptibus societatis typographicæ librorum Officii Ecclesiastici, jussu Regis constitutæ. 1640. Epistolam ad Cardinalem, Gallice scriptam ab interprete, "d'Alep, ce 25 Novembre, 1636." excipit Typographi præfatio latina, e Lutetia Parisiorum, Cal. Dec. 1640. ex qua videntur nobis hæc transcribenda esse: "Ut typis evulgaretur opus, adjutore opus erat sedulo et perspicaci, qui men-

das præli vitió subinde irrepentes elueret. Obvius fuit *Gabriel Sionita*, e Monte Libano, a Rege nostro Christianissimo jam olim amplissimum stipendium consecutus; favente potissimum Eminent. Cardinale Richelio. Quo nomine totum se debebat nostris conatibus homo devinctissimus. At certe vota nostra per complures annos elusit, ne plane dicam illusisse. Enimvero Sergius quidam Gamerius, dum se Gabrielis consanguineum prædicat, eandem Emin. Cardinalis liberalitatem expertus est. Inde in cognati, beneficiorum immemoris, et tam exiguum laborem aperte detrectantis, provinciam suffectus, iisdem cuniculis patientiam nostram aggrediebatur. Dum enim modici lucelli spe avidus detenetur, quod à nobis Typographis, sub emendationis prætextu, in animum corradere induxerat suum, (homo cujus omnia ab Optimi Principis humanitate pendent;) nonnisi potentiorum authoritate potuit flecti, imo nec nisi minis adhibitis in ordinem cogi, nec sine maximo nostro labore in officio contineri. Ad calcem operis perventum erat. Desiderabantur in Epigraphâ septem sive octo ad summum voces, quibus significaretur Eminentissimi Viri pia liberalitas, quâ Orientales omnes tam fœlici et gratuito munere donat. Istius, inquam, sententiæ oratio Arabice exprimenda fuit, quo sibi constet totius tituli ornatus et series. Ea res visa est Sergio, tum ipsius consanguineo Gabrieli, magni alicujus pretii. Ibi labores ut parturientis. Bonus Sergius sudare, gloriari, se ipsum verbis magnificis deprædicare. Ipse Gabriel per totam urbem cursitare, potentiorum limina importunus salutator adire, egregium tantorum studiorum fœtum eruditorum oculis et judiciis obtrudere; paucula videlicet verba ex Latino sermone conversa in maternam linguam. Habetis verba ipsissima. *De mandato Eminent. Cardin. Ducis de Richelieu, gratis dispensantur.* Hoc siquidem in negotio toti dies quindecim periere: donec per graves viros gratitudinis et officii erga Patronum, bonus alumnus, non sine sale et aceto, quo

uo dignus erat, admoneretur. Ea remora injecta est bene urrentibus." — Edita hæc sunt superstite Gabr. Sionita, qui biit Paris. 1648. teste Assemano, Biblioth. Medic. pag. 56.

Præmisso argumento pagg. 4 Catechismus ipse occupat ag. 1—411. habetque formulam arabice additam, qua Anton. itray excudisse librum dicitur. Ultimum locum occupat rivilegium Regis idem, quod refert Doctrina christiana, Paris. 1635.

14. Dottrina christiana, arab. italiana. Romæ, typis rop. 1642. 8. Sette Salmi penitentiali arabici. ib. eód. Vid. num. 20.

15. Dottrina christiana. ܐܠܬܥܠܝܡ ܐܠܡܣܝܚܝ in Roma, ella Stamperia della sacra Congregatione de' Propaganda Fie. 1642. In infima pagina hæc: Excudit librum Josephus lBaslukitensis de familia Beth Helâl ex Libano, Romæ. pagg. 140. Arabice, litteris syriacis, et Italice, alternis aginis.

Nec præfationis quidquam conspicitur nec adprobantis forula. Pag. 137 accedit precatio, quæ non est in prioribus ditionibus. Catalogi nostri ignorant hanc editionem.

16. Professio orthodoxæ fidei, ab orientalibus facienda, ussu SS. D. N. Urbani PP. VIII edita, arabice et latine. Romæ. 1648. 8. pagg. 43.

Tridentini Concilii in hac editione magnæ sunt partes, ec pauca omissa, quæ erant in prioribus editionibus.

17. Annalium ecclesiasticorum Cæsaris Baronii S. R. E. Card. Arabica epitome. Pars prima. Labore F. Britii Rhe-

donensis Capucini in partibus Orientis Missionarii Apostolici Typis et sumptibus S. Cong. propagandæ fidei. Romæ 1653. 4.
Pars secunda. ib. eod.

Annalium sacrorum a creatione mundi ad Christi D. N. incarnationem, Epitome Latino-Arabica Auctore F. Britio Rhedonensi — Romæ, apud Jos. Lunam, Marouitam. 1655. 4.

Continuationis Annalium Ecclesiasticorum eminentiss. Card. Baronii ab anno 1198. usque ad annum 1646. per Henricum Spondanum Appamiarum in Gallia Narbonensi Episcopum factæ et protractæ Arabica Epitome. Pars tertia. Opera et labore P. F. Britii Capucini, in partibus Orientis Prædicatoris Apostolici, nec non Missionis Capucinorum Provinciæ Armoricæ Custodis etc. Romæ typis S. Congr. de P. F. 1671. 4.

Referunt quidem Catalogi ann. 1773 et 1782. sed minus curate. Quæ nos posuimus, transcripta sunt ex Merkwürdigkeiten der königl. Bibliothek in Dresden, 3 B. 4 Sammlung, pag. 296.

18. Hugo Grotius de veritate religionis christianæ. Editio nova cum annotationibus, cui accessit versio arabica. Oxonii 1660. 8.

Arabica versio seorsim excusa pagg. 372 cum arabica inscriptione

كتاب في صحة الشريعة المسيحية نقل من
اللاطيني الي العربي

ut possent exempla inter orientales distrahi. Quidquid operis typographicis impendendum erat, sibi imputari voluit Rob. Boyle; huic igitur librum inscripsit E. P. hoc est, *Edwardus Pocock*, addita ad lectorem monitione hac: "Monendus est lector, si pauca quædam libro sexto in versione arabica omissa vel mutata repererit, ideo hoc factum ne quid de Mohammedanorum rebus et sententia affirmaretur, quod non Authorum apud ipsos omni exceptione majorum, fide et testimonio con-

staret; idque Authorem ipsum, dum in vivis esset, ea de re consultum, faciendum censuisse: e._g. quod de columba ad aurem Monammedis advolante à nostris asseritur, etc." Præfatio etiam Grotii ad Hieron. Bignonium omissa, et nova ab arabico interprete addita, prudenter et circumspecte scripta. Pocokius enim Constantinopoli redux 1640 Parisiis adierat Grotium, conveneratque inter utrumque de negotio peragendo. Sed mora postmodum facienda erat ob sumtus, donec Boylius ultro sua liberalitate succurreret. Missa sunt subinde exempla in Orientem, cumprimis Halebum, sed videtur res omnis fructum tulisse exiguum. Vid. Life of Ed. Pocock by Twells, pag. 18 et pag 56 sqq.

19. Thomæ a Kempis de imitatione Christi libri quatuor, de Latino in Arabicum versi a P. F. Cœlestino a S. Liduina Carmelita discalceato. Romæ, typis S. Congreg. de P. F. 1663. 8. (num. 53.)

In Præfatione ad Philarabas, facta commendatione linguæ arabicæ, cujus unius potissimum usu orientalium populorum conversio, spiritualis profectus et salus æterna possit procurari, hæc addit, qui librum vertit: "In hunc præcipue finem, jam ab annis XXV. dum in missionibus Syriæ commemorarer, librum hunc in linguam arabicam interpretatus sum, ut scil. communi Orientalium saluti promovendæ suaviter viam sternerem, et cunctis aliquid impertirer emolumenti spiritualiter. — Tibi pariter, benigne Lector, cunctisque ad Missiones Orientis aspirantibus hoc modico labore prodesse volui, et calcar addere ad strenue currendum in stadio et studio hujus linguæ — Pauca quoque breviter ut attexam superest, de quibus Te monitum volui B. L. primo, quantum ad *Prooemium Arabicum*, quod hic proxime subsequitur: illud a me de industria adjunctum, ut orientalibus potissimum libri hujus notitiam manifestarem, et qua de causa in linguam ipsorum versum

sit, insinuarem. Ne mireris autem, illud ab ipsa interpretatione nonnihil discrepare, quantum ad phrasin Arabicam et styli ornatum: cum enim hîc nulli verborum contextui, sicut in interpretatione evenire solet, alligatus eram, stylo paulullum elegantiori, quantum potui, utendum fuit, ne a solita Orientalium consuetudine recederem, qui in Præfatione libri cujuscunque omnem elegantiam et ornatum adhibere solent" etc. Vid. Theoph. Sinceri Bibliotheca Historico-Critica, Noriberg. 1736, pag. 105. sq. et vid. quoque Hottingeri Promtuarium, Heidelberg 1658. pag. 89. sqq. ubi libri nondum editi inscriptio arabica traditur, et specimen aliquod versionis, hac dicta sententia: "Tersa est translatio et nitidior, quam quæ ab homine Europæo expectari possit."

Erat ille P. Cœlestinus Jacobi Golii frater germanus, Petrus, ab avunculo, Jo. Hemelario, Antwerp. Canonico, viro probo et docto, revocatus ad religionem avitam, et postea adscriptus Carmelitarum Ordini novo nomine Cœlestini à Sancta Lidwina. Anno 1675 Huntingtonus Halebo significavit per litteras Ed. Pocockio, venisse ad se P. Cœlestinum, Golii fratrem, ut quomodo valeat, quid agat amicus Pocockius, cognosceret; missum eundem esse cum tribus aliis ad oras Malabaricas, confirmandis Christianis S. Thomæ, quod linguæ Syriacæ, qua in sacris illi utantur, sit perquam gnarus; affirmasse ipsum, redire sibi juventutem; hominem septuagenario duobus annis majorem valere viribus, atque in incedendo non minus quam olim esse agilem. Vid. The Life of Dr. Ed. Pocock, by Twells. pag. 71.

Stephanus Evod. Assemanus, pag. 133 inter Codd. Mss. orient. Bibliothecæ Palatinæ Mediceæ, commemoravit hunc, chartaceum, pagg. 250. 4. arabicis litteris exaratum: Thomæ a Kempis de imitatione Christi libri quatuor, e Latino in Arabicum sermonem translati a Patre Fr. Ignatio Aurelianensi, sacerdote Capuccino Ordinis S. Francisci, anno Chr. 1638. in ur-

be Alepi. subjecitque sententiam severam hanc: "Cum editione Romæ 1663 facta concordat ad verbum prænotata patris Capucini interpretatio, quæ quum annos quinque supra viginti Cœlestini Carmelitæ editionem præcedat: idem Cœlestinus Arabicorum Thomæ a Kempis librorum, ab antedicto Ignatio Capucino editorum, plagiarius potius, quam interpres dicendus est."

20. Dottrina Christiana ad uso de' Fedeli Orientali, già per ordine della S. Mem. di Paolo V. Summo Pontifice tradotta d'Italiano in Latino, et Arabico, da Vittorio Scialac Accurense, e Gabriele Sionita Edeniense, Maroniti del Monte Libano. Et hora d'ordine della sacra Cong. de Prop. Fide nouamente ristampata, e per più commodità, et utilità di quelle nationi tradotta in Italiano dal R. P. F. Alessio da Todi Predicatore, e Lettore Generale di lingua Arabica in S. Pietro Montorio di Roma. Aggiuntoui nel fine i setti Salmi Penitentiali, con le litanie de' Santi, e Preci, et le Litanie della beatissima Vergine. In Roma. 1668. 8.

Quæ in hac editione adsunt Adprobantium formulæ, Dedicatio, Præfatio, anni sunt 1642. referuntque, novam editionem nunc paratam fuisse, quod utriusque, et Romanæ (1613) et Parisinæ (1635) exempla prorsus deficerent; in Latinæ versionis locum Italicam successisse eapropter, quod latina lingua minus grata et minus cognita esset orientalibus christianis, quam italica; in arabicis nihil mutatum esse præter pauciores voces singulas, at in vertendis presse arabicis fieri haud potuisse, quin permultum recedendum esset a sermone italico Bellarmini, ob insignem utriusque linguæ discrepantiam.

Pars libri, quæ psalmos pœnitentiales et precationum formulas refert, separatim nonnunquam deprehenditur, habetque suam inscriptionem, ut ejusmodi exemplum speciem habeat libri singularis. Et Catalogi etiam ann. 1773 et 1782 referunt: Psalmi pœnitent. arab. 1642. 8.

21. Doctrina christiana arabice facta a Johanne Hesronita Archipresbytero. Romæ 1671. 8.
Refert Catalog. ann. 1773.

22. Catechismus Ecclesiæ Anglicanæ, arabice. 1671.
Eduardum Pocockium versionem a se factam Oxonii typis edi curasse, et exempla Huntingtono Halebum misisse, refert Twells, in Pocock's Life, pag. 68. Hottingeri. in Promtuario, pag. 93 verba sunt: "Et ego jam antehac Confessionem Helveticam Arabice verti; quam forte commode alibi, et quidem proxime, totam exhibere dabitur." Sed non putem, eam typis descriptam exstare.

23. Liturgia Ecclesiæ Anglicanæ, arabice vertit Ed. Pocock. Oxonii 1674. 8.
Catalogi Aurivillii P. II. pag. 19. num. 334.

24. Birgitta s. Preces, quas vertebat Josephus Banesius. Romæ, typis Propag. 1677. 12.
Ex Catalog. ann. 1773 et 1782.

25. Michael Febure præcipuæ solutiones objectionum, quæ fieri solent a Turcis, Judæis, et Hæreticis orientalibus. Romæ, typis Prop. 1681. 12.
Ibid.

26 Breve Compendio della perfection christiana, divisa in due parti. Dove si vede una prattica mirabile per unire l'anima con Dio. Trasportato in Idioma arabico da Monsign. *Timotheo Agnelini* Arcivescopo di Mardin nella Mesopotamia. In Padova, nella stamperia del Seminario. 1688. 8. pagg. 232.
Tractationem ipsam antecedunt pagg. 24. hæc: 1. Dedicatio libri ad Mariam Virginem. 2. Præfatio ad Lectorem. Com-

memorata arabicæ linguæ præstantia, hoc tamen in ea desi-
deratur, quod non utatur interpungendi signis. Igitur ex
Francorum lingua ea adhibita hîc esse, quæ audiant ويرکولا,
hoc est *virgula*, et sic porro. Vocales autem appositas esse
juxta usum sermonis vulgaris, sic enim, ait præfationis au-
ctor, "jussit nos Dn. Cardinalis Barbarigo (sic), ut usus fiat
libri, ut adhibeatur in docendis pueris scholæ nostræ, hique
discant, quantum ille faciat in spiritualibus atque in unione
hominis cum Deo summo, ipsius Domino. 3. Exempla vario-
rum typorum orientalium, etiam Pers. Turcic. Armen. quibus
unaquaque lingua exprimitur præceptum aliquod paucorum
versuum, additis arabice his: Apposuimus hasce linguas, ut
exhibeamus tibi specimen litterarum, quas fieri curavimus in
hac regione in usum Studiosorum, nec non ut intelligas, in
omnibus quidem linguis populisque dicta exstare de vera ra-
tione hujus perfectionis, sed non tradita esse præcepta firma,
quomodo ad eam perveniendum sit, qualia tradit hic liber.
4. Index corrigendorum, præmissa excusatione, quod qui li-
rum excuderint, nondum sint exercitati in legendis orienta-
libus linguis, et quod editor ipse in emendando non omnia
animadverterit.

Libri nulla uspiam mentio nobis occurrit nisi in Theoph.
Sigefr. Bayeri Historia Congregationis Cardinalium de Propa-
ganda fide. Regiomonti 1721. 4. ubi pag. 20. hæc: "orien-
talium librorum elegans typographia quoque Paduæ in Semi-
nario fuit. Est mihi arabica versio libri, *Breue compendio della
perfection christiana*, interprete Theophilo Agnelio Archiepisco-
po Mardeno, in quo multa specimina ejus typographiæ præ-
mittuntur Syriacis, Hebraicis . . . . litteris, sane eleganti-
bus." In margine exstat: "A. 1617." in quo erratum est.

27. Zaphi Diarbechirensis Theatrum. Patavii. 1690. 8.

Pag. 1. præcedunt tria loca biblica arabico latina. pag 2 incipit opus arabice, præfixo titulo:

ديوان مناجات الحبيب ونصايح القريب لصعفي الديار بكري

cui pag. 3 latina respondent: Zaphi Diarbechirensis Theatrum Arabico-Latinum Soliloquii ad Dilectum et Admonitiones ad Proximum divina et morali poësi compactæ. In calce: Patavii, ex typographia Seminarii, opera Joh. Cagnolini. Ann. M.IↃↃ.XC. Volumen hoc pagg. 335 exhibet poëmata moralia de virtutibus et vitiis. Qui edidit Zaphi, non est nostra sententia alius, quam idem Timotheus Agnellini.

Ejusdem quoque est liber, inscriptus: Proverbii utili, e virtuosi in lingua Araba, Persiana, e Turca, gran parte in versi, con la loro ispiegatione in lingua latina, et Italiana: et alcuni vocabuli di dette lingue. Raccolti da Timotheo Agnellini il minimo frà i Vescovi della Mesopotamia. Sequitur inscriptio arabica, qua dicitur liber editus esse: ad instituendos pueros scholarum nostrarum Patavii in lingua arabica, persica, turcica

بقلم احقر الاساقفة طيماطاوس ضعفي الضعيف الحميلي

in Padova nella Stamperia del Seminario. 1688. 8. pagg. 55 et 24.

28. Preces diurnæ et nocturnæ, arabice. Romæ 1692. 12.

Postrema pagina exstat adprobantium formula, d. 16 Febr. 1692 hæc: Nos infrascripti libellum cui titulus est Præces diurnæ et nocturnæ arabico sermone digestæ ad usum nationum orientalium vidimus . . . Paginis duabus proxime antecedentibus commemorantur nomina eorum, quorum sumtibus editiones libri factæ. Primam largitus est Innocentius XII. P. M. secundam Aeneas, cognomento Churi, Bagdadensis; tertiam Crucifer Petri, حامل صليب مار بطرس, quartam

Con-

Conte de Palatino, quintam Sacerdos aliquis Hispanicus, et sextam, anni 1692. Obeidallah Andreas Halebensis. Catalogi nullam referunt.

29. Liturgia græce et arabice edita in Walachia. 1701. 4. pagg. 96 et 253 præter præfationes.

Inscriptio libri mere arabica hæc

كتاب القدسات الثلاثه الالهيه . . . .

h. e. Liber trium Sacrorum divinorum unacum aliis pertinentibus ad precationes orthodoxas, impressus nunc primum græce et arabice rogante et impetrante Domino Athanasio Patriarcha Antiocheno, sumtibus Principis Ungaro-Walachiæ Domini Joannis Constantini Besarába Woiwóda, primatum universalem tenente Theodosio, in cœnobio Mariæ dicto Synagóbu, anno Christi 1701. opera Anthimi Hieromonachi. Altera primi folii facies exhibet insignia Principis. Sequitur arabice et græce alternis paginis Athanasii Patriarchæ epistola ad Joannem Constantinum Basarába Brancowân Woiwóda totius Ungaro-Walachiæ. Scribit Athanasius:

Audivisse se de rebus præclaris Principis, et fama rerum permotum venisse Antiochiâ, ut præsens videret cognosceretque, fama quæ accepisset. Præsentem se factum plura etiam et majora oculis usurpasse, exstructa templa et Monasteria, inprimis scholas scientiarum utilium, nempe Græcarum et Slavonicarum, et linguæ indigenarum, præterea institutas typographias in dictis linguis, qualia commoda a nullo priorum Principum essent parata. Visis hisce apud animum se constituisse, ut rogaret Principem, velit sua beneficentia complecti quoque Antiochiam, ubi et credentes primo Christianorum nomen nacti essent, et constituta fuisset prima sedes Petri apostolorum principis; quod sacerdotes illius regionis maximam partem pauperes sint ac egeni, vix pares vitæ sustentandæ,

libri autem arabici, utpote calamo exarati, magno pretio veniant quapropter pluribus, ob inopiam, invitis illis, vacandum sit ab officio, cum tamen Liturgiæ liber sit pernecessarius sacerdotibus omnibus, et proficuus Orthodoxis. At clementiam Principis, Dei nutu, occupasse suam istam petitionem, quæsivisse ex se Principem, sitne arabibus orthodoxis copia librorum? Igitur se declarasse animo conceptam rogationem, hancque a Principe tanta benignitate receptam esse, ut statim jussa dederit de Liturgia hac arabico sermone excudenda suis sumtibus. Cognita autem ratione, quæ locum haberet in istius regionis coetibus orthodoxis, ut ἀι 'Ευχαὶ (الأفشين, orationes sacerdotis) legantur secreto (سرًا, μυϛικῶς) arabico sermone, ἀι 'Εκφωνήσεις autem, quæ alta voce pronuntientur, maximam partem proferantur græce, statuisse Principem, non τας Εκφωνησεις tantum sed et τας Ευχας omnes excudendas esse utrâque lingua, ut liber usui esset non tantum arabice loquentibus, nec tantum utramque linguam intelligentibus, sed Romanis quoque sacerdotibus, et usus libri in quam plurimos redundaret. Atque absoluta impressione jussisse Principem, distribui sacerdotibus gente arabibus exempla gratis, in sui memoriam, ut queant divino officio fungi. — Scripta est hæc epistola anno Chr. 1701 mense Kanun secundo, Januario; loci ubi scripta mentione haud facta.

Excipit hanc Athanasii Patriarchæ epistolam alia, absque temporis notatione, ad universum ταγμα (طغمة) sacerdotum arabicæ originis orthodoxorum, in qua hæc: Nostis, o mei, quæ sit librorum infrequentia inter nostræ gentis homines orthodoxos, etiam sacerdotes, et non posse illos nisi magno pretio redimi. Factum est, ut ipse iter facerem Constantinopolin, atque hinc in Walachiam, permotus fama Principis, Jo. Constantini Woiwod Bascharaba Brancowáni. Exceptus ab eo

clementer exposui, interrogatus, de paucitate librorum ecclesiasticorum inter nos, facta nominatim mentione liturgiæ divinæ (كتاب القنداق الالهي). Et ausus sum rogare, velit Ipse prospicere Ecclesiis sedis Antiochenæ arabicis orthodoxis, et decernere ut Liturgiæ liber excudatur utroque sermone. Ille lubenter locum dans precationi decrevit, ut qui præsto esset artis typographicæ peritus sacerdos, *Ἄνθιμος*, pararet arabicos typos, et excuderet *ταξιν* (طقس) Officii Sancti divini utrâque lingua, græco-arabica. Absoluta editione voluit Celsitudo ipsius, gratis distribui exempla sacerdotibus partium arabicarum orthodoxis, ad salutem animæ suæ et quietem animarum suorum parentum. Vestrum igitur est quibus hic liber obtingit, memorare nomen ejus in quovis officio, et vota ad Deum pro illo facere.

Subjicitur excusatio typographi, verbis arabicis, rogantis veniam erratorum typographicorum, quod arabici sermonis fuerit antea ignarus. Postrema voluminis pagina hæc extant: *Ἐτυπώθη ἡ ψυχωφελεςάτη ἅυτη ἱερὰ Λειτȣργία, νῦν πρῶτον ἐις ἑλληνοαραβικὴν διάλεκτον ἐπὶ τάγματι μὲν καὶ δαπάνῃ τȣ̃ — ἡγεμόνος πάσης Ὀυγγροβλαχίας, κυρ. κυρίȣ Ἰωάννȣ Κωνςαντίνȣ Μπασαράμπα Βοεβόνδα· παρὰ Ἀνθίμȣ Ἱερομονάχȣ τȣ̃ ἐξ Ἰβηρίας. διορθώσει δὲ κατὰ θατέραν μόνην τὴν τῶν Ἑλλήνων διάλεκτον, Ἰγνατίȣ Ἱερομονάχȣ Φιτυάνȣ τȣ̃ ἐκ χαλδίας. ἐν τῇ ἱερᾷ τῶν ἐισοδίων τῆς Θεοτόκȣ μονῇ τȣ̃* ΣΥΝΑΓΩΒΟΥ *ἐν ἔτει σωτηρίῳ ᾳψα. κατὰ μῆνα Ἰαννȣάριον.*

Tria illa Sacra, f. tres formulæ, sunt 1. Chrysostomi, 2. Basilii Magni, 3. *τῶν προηγιασμένων.* Sed alia multa, in sacris peragenda, et præcedunt et sequuntur. Græca et arabica sunt divisis singulis paginis e regione posita, Arabica vocalium signis aliisque grammaticis notis prorsus destituta. Typi arabici luculenti. Nobis non constat, qui mentionem unquam fecerit libri, haud dubie inter Europæos perquam infrequentis. Quod

penus nos est exemplum, Lipsia ex Breitkopfianæ bibliothecæ venditione publica ad nos migravit.

Jos. Simonius Assemâni Biblioth. Orient. Tom. I. pag. 631 commemorat libros sex, Halébi sumtibus Athanasii Græcorum Antiocheni Patriarchæ arabice editos, inter codices arabicos ex itinere orientali secum allatos. Nobis quamquam haud contigit eorum aliquem oculis usurpare, certum tamen videtur, Halebenses hos libros iisdem, quibus Liturgia græco-arabica, typis descriptos esse. Ita cur statuamus, ratio est hæc. Est e numero Halebensium editionum liber Psalmorum, editus ann. 1706. Relationem de hoc libro qualemcunque, a doct. Altéro Vienna secum communicatam, exhibet celeb. Rosenmüller, Handbuch für die Literatur der biblischen Kritik und Exegese. III Tom. 1799. pag. 52. haud memor, aliam eamque præstantiorem in promtu esse in (Jo. Christ. Gœze) Merkwürdigkeiten der königl. Bibliothek zu Dresden, 1 T. pag. 203. Primi folii paginæ alteri impressa sunt insignia Principis Walachiæ, positis superne vocibus ΕΛΕΩ ΘΕΟΥ, et ex uno latere litteris initialibus ex altero

I.	K.
B.	B.
A.	N. (immo vero H)
Π.	Ȣ.

teste Altero, vim earum et sensum haud prodente. Goezius autem tradit, præfatione arabica librum dedicatum esse Walachiæ tum temporis Principi, litterasque græcas initiales, insigni additas, latine sic esse accipiendas: Johannes Constantinus Bassaraba Bracovanus Princeps et Dux totius Walachiæ. Græce sunt: Ιωαννης Κωνςαντῖνος Βασαράβας Βοεβόνδας 'Αυθέντης Ηγεμὼν Πάσης Ουγκροβλαχίας, quæ in Liturgia videas sub ipso insigni expressa. Præfationis autem legendæ occasionem qui habuerit, spondere ausim ex ea intellecturum fore, typographiam arabicam, Constantini impensis paratam ad Li-

turgiam edendam, dono à Principe datam fuisse Athanasio Patriarchæ, atque ex Walachia Halébum translatam, ut vulgandis libris ecclesiasticis ibi magis prodesse posset.

Ex his, quæ a nobis dicta sunt, quid de Bibliorum editione arabica ann. 1700 in Walachia, ut fertur, et quidem Bukuresti facta statuendum sit, facile unusquisque poterit intelligere, et nobis quid videatur suo loco declarabitur. Hîc autem de Halebensibus editionibus, præter Psalmos, Evangelia IV et Lectiones evangelicas, commemorandæ sunt hæ:

fol. 30. Johannis Chrysostomi Homiliæ XXXIV. Halebi. 1707.

Formulam "sine anno et loco" adscripsit Assemanus loc. cit. Biblioth. Orient T. I. pag. 631. sed alio loco, Biblioth. Orient. Tom. III pag. 25. hæc extant: "Arabico sermone in urbe Alepo anno Christi 1707 sumptibus Athanasii Græcorum Antiocheni Patriarchæ typis prodiit liber insriptus الدر المنتخب ليوحنا فم الذهب, Margarita electa *Joannis Chrysostomi*, in quo triginta quatuor selectæ sancti Doctoris homiliæ continentur, videlicet: 1. Ad parentes adhortatio de educatione liberorum" etc.

31. Paracleticum Arabicum. Halebi 1711. fol.

In Bibliothecæ Apostolicæ Vaticanæ codicum mstorum Catalog. Tom. II. pag. 432 agitur de codice arabico, sed Syrorum litteris rotundis scripto, in quo est Paracleticum juxta ritum Syrorum Melchitarum, inscriptum البركلستيكون الذي تفسيره المعزي AlBaraclesticûn, h. e. Consolatorium. Syriace Bujaje, ܒܥܘܬܐ, dicuntur ejusmodi Orationes, quæ recitari solent in officio defunctorum, Assemani Biblioth. Orient. Tom. III. pag. 66 not. 1. et pag. 72. not. 7.

32. Athanasii Patriarchæ Jerosolymitani Homiliæ LXVI. Joannis Chysostomi Homilia de Paschate resurrectionis. Chrysanthi Patriarchæ Jerosolymitani Epistola ad suos Diœcesanos de impressione hujus libri, græc. arab. Halebi. 1711. fol.

Typographia arabica in monte Libano edidit complures libros. Erat vero, docente Assemano, Biblioth. Mediceæ Catalog pag. 64 "Abdalla Ben Zacher, Clericus Melchita, qui arabicam typographiam omnium præstantissimam decem abhinc annis (circa ann. 1730.) in urbe Aleppi suo Marte excogitavit, et apud Monasterium S. Joannis Baptistæ de Soairo, in meridionali Kesroani parte positum, deinde erexit." Nonnulla de eâdem retulit Steph. Schulz, Leitungen des Höchsten — 5 T. Halle, 1775. 8. pag. 449. sq. at, quamquam ipse locum adiit, minus accurate, lapsus etiam in eo, quod typos in Gallia fusos, et auctorem Solimanum assereret. Rectiora et uberiora tradidit, qui longiorem ibi moram fecit, Volney, Reise nach Syrien und Aegypten in den Jahren 1783. 84. 85. aus dem Französischen, Jena, 1788. 8. II T. pag. 141. sq. Ad unum Abdallam Halebensem omnia is refert, quem ingeniosum hominem ac solertem, etiam in scalpendo exercitatum, dicit et typos eosque omnium elegantissimos efformasse ac fudisse, et cætera omnia in monasterio, quod fratrem haberet præfectum, perfecisse. Enumerat Volney libros XIII ex hac typographia profectos, sed brevissimis, singulorum nomen nonnisi gallicis litteris exhibens. Juvat eos, prætermissis tribus Biblicis, huc referre, addito nomine litteris arabicis.

33. Mizân el Zaman, ميزان الزمان, Libra temporis, seu differentia temporis atque æternitatis, auctore P. Nieremberg, Societ. Jesu.

34. Abâtil el Aálam, اباطيل العالم, Vanitates mundi, auct. Didaco Stella, Societ. Jesu.

35. Morched el Kâti, مرشد الخاطي, Rector peccatoris, auct. Ludov. de Granada, Societ. Jesu.

36. Morched el Kâhen, مرشد الكاهن, Rector sacerdotis.

37. Morched el Masihi, مرشد المسيحي, Rector Christiani.

38. Qoût el Nafs, قوت النفس, Alimentum animæ.

39. Taammol el Asbouè, تأمّل الاسبوع, Meditatio Hebdomadis sacræ.

40. Taâlim el Masihi, تعليم المسيحي, Doctrina Christiana.

41. Tafsir el Subât, تفسير السبعات, Expositio septem Psalmorum pœnitentialium.

42. El Soueiât, السعوات, Horæ Christianæ; ad quem librum pertinet quoque Perfectio Christiani auct. Rodriguez, et Regula Monachorum; qui ambo libri editi sunt Romæ.

Monasterium, hac typographia nobilitatum, arabico sermone dicitur

دير القديس ماري يوحنا الصابغ الملقب بالشوير

i. e. monasterium S. Mâr Johannis Baptistæ, quod cognomen habet à Scho-weir; est enim ex adverso vici Schoweir, in monte Kesrowân. Monachi sunt Melkitæ et Pontificis Romani partibus addicti, sed servant formulam Basilii M. a romana curia probatam. Volney dum ibi moram faceret, Mo-

nachorum quatuor erant, qui curarent res typographiæ, aliorum quatuor erat libros compingere. At quum Monasterium adiret Browne, Anglus, 1797. cessabant operæ, quod charta peregre petenda magni constaret, et libris deessent emtores. W. G. Browne's Reisen in Afrika, Aegypten und Syrien, in den Jahren 1792 bis 1798. aus dem Englischen. Leipzig. 1800. pag. 568. vel versionis M. C. Sprengelii, Weimar. 1800. pag. 492.

43. Liber mere arabicus, absque loci mentione, sed Londini editus 1728. 8. pagg. 46.

Insunt hæc: — مختصر تواريخ المقدسة Epitome historiæ sacræ ſ. biblicæ; symbolum apostolorum; oratio Dominica; expositio dogmatum christianæ religionis præcipuorum. Exempla, paucis exceptis, in orientem missa.

44. Catechismus Lutheri minor arabice, quem olim sub ductu b. Sal. Negri Damasceni in hanc linguam transtulit jamque in usum certæ gentis Muhammedanæ vulgavit Jo. Henr. Callenberg phil. prof. publ. Halæ 1729. 12.

Præfationis d. XXVI. Mart. sunt hæc: Jam typis exscribi libellum curavi, postquam vir pius me hortatus est, ut in gratiam certæ gentis Muhammedanæ aliquid arabice scriberem, et evergetæ quidam sua me juverunt liberalitate, ut typos arabicos, et reliqua, quæ ad editionem necessaria erant, potuerim comparare. Maxima exemplarium pars genti illi Muhammedanæ destinata est; pauca hic venalia exponentur.

45. Prima doctrinæ christianæ elementa rudioribus scripta a b. Aug. Herm. Franckio, in usum gentium quarundam Muhammedanarum arabice reddidit Io. Henr. Callenberg phil. prof. publ. Halæ 1730. 12.

Præ-

Præfatiuncula, d. IX. Febr. hæc: "Quum superiore anno Lutheri catechismum arabice ederem, præfatus sum de typographeo arabico, eum in finem bonorum sumtibus instituto, ut in eo libelli sanctioris argumenti pro Muhammedanis parentur. Commovit Deus ab illo tempore nonnullorum animos, ut plures in hanc rem contulerint symbolas, quibus adjutus jam alterum hunc de religione Christiana libellum publico, postquam prioris exempla fere omnia in Moslemorum regiones sunt deportata." Sed ab exemplis Moslemorum usui destinatis abest et inscriptio latina et præfatio.

46. Thomæ a Kempis de imitatione Christi libri IV. Romæ ex typographia Congr. de P. F. 1730. Sumtibus Joh. Chiath, presbyteri Coptitæ.

Teste Steph. Evod. Assemano, Biblioth. Medic. Catal. pag. 133. Catal. ann. 1773 et 1782 non referunt hanc editionem.

47. Via salutis descripta a ven. Joan. Anastasio Freylinghausenio – jam in usum quorundam Moslemorum arabice exposita a Jo. Henr. Callenberg. Halæ 1731. 12.

Præfatio scripta d. VII. Sept. (num. 51.)

48. Hugonis Grotii adversus Muhammedanos liber ab Eduardo Pocockio in linguam arabicam translatus, in usum Moslemorum seorsum recudendum curavit Io. Henr. Callenberg. Halæ 1731. 12.

Est liber VI Grotiani operis de veritate religionis Christianæ (num. 18.) Ex præfatione, d. X. Octbr. sunt hæc: Hoc libro duce si Muhammedani quidam religionis suæ falsitatem perspiciant, cupiantque Christi doctrinam amplecti, propius illos veritatem docebunt antea a me vulgati Arabici libelli, scilicet, Servatoris nostri concio montana, narratio

de ejus in vitam reditu, Pauli Apostoli doctrina de justitia fidei, Lutheri Catechismus minor, Aug. Herm. Franckii principia doctrinæ Christianæ, Jo. Anast. Freylinghausenii via salutis. —

49. Hugonis Grotii de Novi Testamenti auctoritate liber ab Eduardo Pocockio in linguam arabicam translatus, in usum Judæorum orientalium seorsum recudendum curavit I. H. Callenberg. Halæ 1733. 12.

Est Grotiani operis liber III. Ex præfatione Cal. Dec. scripta: In gratiam illorum, qui in turcico regno, atque in barbaria Africana habitant, Judæorum, lingua arabica separatim evulgo, quæ Grotius in suis de veritate Christiana libris de N. T. veritate atque autoritate disseruit.

50. Hugonis Grotii adversus Judæos liber ab Eduardo Pocockio in linguam arabicam translatus, in usum Judæorum orientalium seorsum recudendum curavit I. H. Callenberg. Halæ 1735. 12.

Est liber V. Grotii. Præfatio scripta X. Mart.

51. Via salutis — Editio secunda.. Halæ 1737. 12. (num. 47.)

Huic editioni præfixa est Jesu Christi supplicatio pontificalis, paginarum 4.

52. Ex libro Londinensi (num. 43.) Compendium historiæ sacræ seorsum recudi curavit I. H. Callenberg. Halæ 1737.

53. Thomæ Kempisii de Christo imitando liber primus ex latino in arabicum sermonem versus a P. F. Cœlestino a S. Liduina Carmelita discalceato. Recudi curavit I. H. Callenberg,

phil. prof. publ. ord. Halæ 1738. Liber II. ib. eod. Lib. III. ib. eod. Lib. IV. 1739. 8. (num. 19.)

Ex præfatione XXI Nov. 1737. "Menda typographica, ab interprete notata, aliaque a me reperta, correxi. Cæterum nihil mutavi, nisi quod pauca verba, spectantia ad Sanctorum cultum, ignem purgatorem, aliosque hujus generis errores, sustulerim, lacuna punctis signata. Sed locos istos, cum latinis Cœlestini præfationibus, æque prætermissis, alibi conjunctim nostratibus reddam." Quod num præstitum unquam fuerit, nos ignoramus.

54. Th. a Kempis de imitatione Christi — Romæ, typis Petri Ferri, litteris Syriacis, curante P. D. Josaphat Dapsi Maronita, Monachorum sanctorum Petri et Marcellini de Vrbe Abbate, ann. 1738.

Teste Assemano, Biblioth. Medic. Catalog. pag. 133.

55. Thomæ a Kempis editio, typis Abdallæ Zacheri Diaconi Melchitæ, elegantiori Arabismo donata, in monte Libano. 1739.

Teste eodem Assemano, loc. cit. Hancce editionem haud commemoravit Volney. Sed hoc tamen observavit, Missionarios Gazæ, Tripoli, Beiruthi id modo agere, ut orationes sacras ad coetum suum habeant, et pueros Catechismo, Th. a Kempis libro de imitando Christo, et Psalmis imbuant.

56. Ejusdem libri alia editio, impensis P. Fr. Antonii Hierosolymitani Maronitæ, Orientalium in sacrosancta Basilica Principis Apostolorum de Urbe Confessarii. Romæ; typis Congr. de P. F. 1742. P. I et II. 12.

Iterum teste Assemano, loc. cit. nec non Catal. ann. 1772.

57. Basilii Magni, Cæsareensis Archiepiscopi. Regula ad Monachos. Romæ, typis Congr. de P. F. 1745. fol.
Catalog. ann. 1773 et 1782.

58. Paulli Segneri Devotus Mariæ. ib. 1765. 12.
Jesuitarum Societatis erat Paulus Segneri.

59. Doctrina christiana, plurium orationum Appendice aucta per Raphaelem Tuki, Episcopum Arsenovensem. Romæ, typ. C. de P. F. 1770. 8.
Catalog. ann. 1773 et 1782.

60. Dichiarazione più copiosa della dottrina christiana composta dall' eminentissimo, e reverend. Signor Cardinal Bellarmino tradotta dalla lingua Italiana nell' Araba, ed ora di bel nuovo stampata. In Roma MDCCLXX. 8. pagg 411.

Liber, præter inscriptionem, mere arabicus. Præfationis loco hæc pag. 3. posita: "In nomine Patris et Filii et Spiritus S. Dei Unius. Declaratio doctrinæ Christianæ per interrogationes et responsiones alternas discipuli et doctoris translata ex Latino in Arabicum, ad docendos parvulos, et homines simplices, ac rudes mysteriorum div et religionis christianæ catholicæ, auctorem habet Cardinalem dictum Rob. Bellarminum, et (olim) excusa est jussu S. D. Papæ Urbani VIII Pontificis summi. (vid. num. 7.)

Exemplo, quo nos utimur, junctus est alius liber, iisdem typis Congr. d P. F. editus, mere arabicus, et arabice quoque inscriptus: Directio ad confessionem et sumendam Evcharistiam, sequitur de virtutibus divinis (Fide, Spe, Charitate), nec non exercitia quædam christiano homini facienda. pagg. 109. 8.

61. — — رسالة مجمع انتشار الايمان المقدس — —
Epistola sacræ Congregationis de Propaganda Fide ad Mar Ignatium, qui et Gregorius III. Patriarcham Antiochenum nationis Syrorum, scripta Romæ 1775. 4. pagg. 35. syriace, et arabice litteris syriacis, alternis paginis.

Scripta est hæc epistola jussu et nomine Pii VI. Pontificis ad Patriarcham Syrorum Monophysitarum, alienum a romana ecclesia. Scribit Congregatio jussisse Pontificem, ut quæ sit via vera, certa, ducens ad salutem æternam, ipsa declaret illi rationibusque demonstret necessitatem, quæ cogat credentes omnes, ut uni tantum capiti subsint, eandemque omnes fidem teneant. Et hæc summa est, ad quam redeunt omnia, Pontificem romanum esse Petri apostolorum principis vicarium, ecclesiam veram esse unam, catholicam, et quæ sunt talia. Commemoratur pag. 9. Eutychen ipsum agnovisse principatum sedis romanæ, quod damnatus in concilio Constantinopolitano rem ad Leonem detulerit, hunc cognita caussa firmasse concilii decretum, et celebratissima sua ad Flavianum epistola effecisse ut publice illa prælecta in concilio Chalcedonensi patres omnes profiterentur: hæc est fides patrum et apostolorum, sic omnes nos credimus, ad hanc normam credunt Catholici omnes, damnatus igitur quicunque hæc non credit etc. hinc Dioscurum quoque in concilio damnatum esse. — Exposito igitur errore Eutychis Dioscurique, traditaque sana doctrina, de persona una duabusque naturis distinctis in Verbo incarnato, profecta a Leone pontifice romano, sequuntur pag. 23 hæc: Nihil plane penes Congregationem sanctam est dubii suspicionisve, quin prorsus explorata sibique persuasa habeat hæc dogmata omnia Tua Dominatio, igitur requiritur a Vobis, velitis in illis tenendis firmiter persistere, atque omnem præterea operam dare, ut Clerum ac coetum Vobis commissum dirigatis in istis præceptis, tum certi esse poteritis, Pontificem maximum ex animo gratam habiturum vestram cum sede apo-

stolica conjunctionem perpetuam. Neque vero id agitur in hac re, ut velit imperium habere in coetum vestrum vel Clerum vel personam vestram. Aegerrime vero ipse fert, recedi a decretis Episcoporum, fratrum suorum, et in ordine Sacerdotali divino sociorum. Itaque vult statuitque, servanda illa esse integra atque perfecta, ut Ipse satisfaciat muneri suo, cujus est firmare fratres in fide, ut omnes idem credamus, omnesque simus gregis Domini nostri, qui non potest esse nisi unus, quemadmodum fides nostra vera est una, et baptismus noster unus. — Nomen subscripserunt Jos. Maria Castelli, Præfectus Congregationis, et Stephanus Borgia, Secretarius.

62. Acta Consistorii Secreti habiti die XXV Jun. MDCCLXXXI. Romæ, ex typographia S. Congr. Prop. Fide. 4. pagg. XXVI. arabice et latine.

Defuncto Michaele, Armenorum Ciliciæ Patriarcha, cum Archiepiscopi catholici Armeni ritus Basilium Amasiæ Antistitem in patriarcham elegissent; missus est Romam curator cum litteris supplicibus ad Pium VI. pontificem, quibus rogarent, velit novum patriarcham Ipse ratum habere, et pallio, etiam Romam haud profectum, ornare. In hac re quæ acta sint, refert liber. Præmisso, quod diximus, argumento, exhibetur 1. decretum Congreg. de P. F. quo pontifici commendatur petitio, 2. Pontificis oratio solemnis, qua confirmatur novus patriarcha, 3. pro accepto beneficio gratiarum actio. Ex pontificis oratione intelligas, Armenorum cum ecclesia Romana unionem, per tria pene sæcula interruptam, restitutam esse anno 1742. quo primus patriarcha ipse, quamquam senio confectus, Romam venit, et a Benedicto XIV confirmari se pallioque donari petiit.

63. Catechismus Romanus ex decreto Concilii Tridentini jussu Sanctiss. Pii VI. editus. Romæ, typis S. Congreg. de P. F. 1786. 8. Voll. 2 mere arabica.

64. Manuductio firma ad veram fidem. Viennæ, apud Kurzbœck. 1792. fol. pagg. 431.

De libro hoc arabico relatum est breviter a celeb. Altero, Prof. Viennensi, in Memorabilien — von H. E. G. Paulus, V St. 1793. pag. 197. deinde copiosius in Gœtting. Anzeigen, 1793. 164 St. pag. 1644. ubi, ad quem editio refertur, Patriarcha Græcorum Hierosolymitanus, Constantinopoli sedem habens, أنثيموس, dictus est Onesimus, vero nomine dicendus: *Anthimus*. vid. Memorabilien VI St. pag. 189. Qui editionem curavit, est *Parthenius*, Presbyter græcus ad rem perficiendam Constantinopoli missus Viennam jussu et sumtibus Patriarchæ. Exploratum habemus, absoluta editione exemplorum copiam omnem Constantinopolin missam esse, ne uno quidem venali facto.

65. Epistola orthodoxa ad Orientales de Incarnatione adversus Jacobitas, Coptos, Armenos, Syros, et Aethiopes. Arabice. typis Congr. de P. F. 8. sine anni mentione.

"Cusa est curante Ludovico Belluga S. R. E. Cardinale, et multæ fuit utilitatis orientalibus christianis." Verba sunt Amadutii, in nota, pag. 11 Catalogi ann. 1773.

66. Sales s. Franciscus. Introductio ad devotam vitam. 8.

His iisdem verbis librum refert uterque catalogus ann. 1773 et 1782. Putem, Francisci Salesii, f. de Sales, Episcopi Genevensis, 1665 ab Alexandro Pontifice inter sanctos et deprecatores recepti, librum esse, in usum Orientalium in arabicum sermonem translatum.

Theses Respondentium.

1. Ebraica lingua non magis sancta dici meretur, quam græca.
2. Ebraicæ linguæ accurata cognitio difficilior est quam græcæ vel romanæ.
3. Post ebraicam linguam græca sola nobis vetustissima servavit pristini temporis monumenta.
4. Ex hodierna Palæstinæ sterilitate haud quidquam efficitur contra fidem veterum, fertilitatem ejus prædicantium.
5. Mosaica quamvis et ipsa severa mitior tamen Lycurgi legislatione.
6. Interdicti a Mose inter consanguineos connubii causa in conservanda hominum varietate quoad ingenium atque indolem posita.
7. Ebræorum Judices Græcorum Heroibus similes sunt.
8. Regnum inter duos reges divisum plurimorum Ebræis malorum causa et origo fuit.
9. In subsidiis ad interpretationem scriptorum novi testamenti grammaticam primarium locum obtinent græcæ hebraicorum veteris testamenti librorum versiones.
10. Igitur bonus illorum interpres nequit cogitari absque legitima hebraicæ linguæ peritia.

BIBLIOTHECÆ ARABICÆ
P. VII.

DEO JUVANTE
PRÆSIDE
D. CHRISTIANO FRIDERICO SCHNURRER
INSTITUTI
TERTIAE CLASSI ADSCRIPTO
NUNC
REGIAE UNIVERSITATIS CANCELLARIO,
THEOLOGIAE PROF. PRIMARIO, REGIS CONSILIARIO,
PRAELATO, ET ECCLESIAE PRAEPOSITO
PRO OBTINENDIS MAGISTERII PHILOSOPHICI HONORIBUS
Septembr. *MDCCCVI*

PUBLICE PROPONUNT
CHRISTOPH. FRID. GEROCK *Weilheimensis*
CAROL. GEORG. HUTTEN *Spirensis*
FRID. LUDOV. SIGWART *Dagersheimensis*
CAR. HARTMANN. WEIGLE *Ludovicopolitanus*
THEOPH. FRID. KOEHLER *Stuttgardianus*
JO. CHRISTIAN. FABER *Jesingensis*
HENRICUS KORNBECK *Baiersbronnensis*
REGIS STIPENDIARII ET MAGISTERII PHILOSOPHICI CANDIDATI.

TUBINGAE LITTERIS HOPFFERIANIS.

In *Korano* edendo, transferendo, refellendo multorum studia et conatus enumerare qui susciperent, haud omni tempore defuerunt. Nobis quidem ejusmodi argumenti hæc sunt cognita:

1. Spicilegium historico-philologicum historiam literariam Alcorani sistens, præside Zacharia Grapio, auctore Joachimo *Mantzel.* Rostochii 1701. 4. plagg. 3 et quod excedit.

Iterum edita est hæc dissertatio a Grapio unacum Ahmed ben-Abdalla Muhamm. Epistola theologica de libero arbitrio ad Dn. de Aquila scripta — Rostochii et Lipsiæ (anno 1706.) 4.

2. Dissertatio historico-philologico-theologica de speciminibus, conatibus variis, atque novissimis successibus doctorum quorundam virorum in edendo Alcorano arabico, præside Jo. Mich. *Langio* d. XVI. April. 1704 proposita Altdorfi. 4. pagg. 38.

3. Dissertatio hist. philol. theol. de Alcorani versionibus variis, tam orientalibus, quam occidentalibus, impressis et hactenus ἀνεκδότοις, præside Jo. Mich. *Langio* die XIIX Jun. 1704 proposita Altdorfi. 4. pagg. 36.

4. Jo. *Buxtorfii*, s. linguæ in academia Basileensi professoris, de Alcorani editione arabica variisque ejusdem versionibus dissertatiuncula, edita in Bibliothecæ historico-philologico-theologicæ Class. VI. fasciculo secundo, Bremæ, an. 1722. pag. 271 — 281.

Hisce nos adhibitis quæ ex hoc genere edita sunt, annorum ordine, non sola aliorum fide, sed ipsis, quantum fieri potuit, editis usi nunc enumerabimus.

1. Editio arabica, Venetiis facta, anno incerto.

Venetiis sæculo XVI. eoque nondum adulto Koranum arabicum typis editum fuisse, perpaucis nititur indiciis testimoniisque. Erpenii alterum est, qui in Catalogo librorum arabicorum, Rudimentis linguæ arabicæ, Leidæ 1620. 8. addito, hæc tradidit. " Venetiis excusi. Alcoranus Arabice circa annum 1530. literis Arabicis: sed exemplaria omnia cremata sunt. Libelli duo Astronomici, charactere inelegante, in 8.° sed hi quoque rarissimi sunt, et haberi non possunt." Alterum cernitur in libro parum obvio, qui inscriptus est: Introductio in Chaldaicam lingvam, Syriacam atque Armenicam et decem alias linguas. Characterum differentium Alphabeta circiter quadraginta et eorundem invicem conformatio. Mystica et Cabalistica quam plurima scitu digna. Et descriptio ac simulacrum Phagoti Afranii: Theseo Ambrosio ex Comitibus Albonesii J. V. Doct. Papien. Canonico Regulari Lateranensi ac Sancti Petri in Cœlo aureo Papiæ Præposito, auctore. Anno MDXXXIX. 4. foll. 215. Subjunctæ sunt huic libro complures editoris et Guil. Postelli epistolæ mutuæ, in quibus fol. 200. b. exstat locus ille, quo Ambrosium rogat Postellus Parisiis, Italico sermone usus, velit omnem porro operam dare, ut resciscat ab eo, qui Alcoranum arabicum isthic impresserit, velitne typos suos venumdare, se pretio cognito mox numos missurum, sibi enim admodum illis opus esse ad edendam suam Grammaticam arabicam librosque alios. Quibus sua subjunxit Ambrosius, hæc: "Omni interea studio, cura et diligentia non cessavi *Alexandrum Paganini Brixiensis* filium, et qua potui etiam sollicitudine amicorum interventu rogare non destiti, ut typos formasque punicarum literarum, quibus olim pater ejus Alcoranum impresserat, justo vellet Postello vendere pretio, quod cum facere jam jam paratus esset, et dum amicum ejus rei certiorem facere præparo, Libellum duodecim linguarum differentiumque literarum Gui-

lielmi Postelli publicatum conspicio." (Prodiit Postelli liber Parisiis 1538. 4.) Copiosius hæc exposita sunt a *Langio* in diss. de Alcorani prima inter Europæos editione arabica, ante sesquiseculum et quod excurrit, in Italia per Paganinum Brixiensem facta, sed jussu Pontificis Romani penitus abolita. Altdorf. 1703. 4.

Nuper prodiit De Corano arabico Venetiis Paganini typis impresso sub in. sec. XVI Disseratio *Joh. Bernardi de-Rossi* prof. linguarum or. Parmæ ex Imperiali typographeo 1805. 8. pagg. 16. Celeberr. auctor pag. 12 "Binis hisce, ait, testimoniis tertium jam addimus hucusque doctis ignotum et a nobis — detectum, quod utroque luculentius rem definit. Extat illud folio 83 verso et 84 ejusdem Thesei *Introductionis.*" Positum vero est in eo, quod Theseus Ambrosius, recitans locum ex Korano, et quidem, ut ipse profitetur, ejusdem *libro secundo*, subjungit hæc verba: "et cetera, quæ in quinto quinternione Alcorani typis impressi folio antepenultimo sequuntur" — Negamus quidem ignotum fuisse hoc testimonium. Videatur modo *Bosii* Introductio generalis in notitiam rerum publ. orbis universi. accedunt ejusdem dissertationes de statu Europæ. Jenæ 1676. 4. ubi dissert. III. de religionis et rei litterariæ statu in Europa. §. XL. pag. 338. hæc exstant: "Ante CXX minimum annos a Paganino quodam Brixiensi litteris Punicis, hoc est, Arabicis expressum esse (Koranum) scribit Theseus Ambrosius in appendice Introductionis in varias linguas Orientales Papiæ 1539 excusæ fol. 200. *qui et ejusdem Introductionis fol.* 84. *quædam ex quarto* (sic) *ejus operis quinternione adducit.*" Et repetiit hæc verba primo *Tenzelius*, Monatl. Unterredungen, Novemb. 1692. pag. 918. deinde ex Tenzelio etiam *Langius*, dissert. cit. pag. 8. Sed largimur, Ambrosii illud testimonium, neque ipsum tamen immune a multis difficultatibus, efficere, ut dubitare nunc nequeas, Koranum arabice fuisse editum, vel edi coeptum. Neque vero id factum circa

annum 1530. quod Erpenius accepit, neque circa annum 1518. quæ est sententia celeb. De-Rossi. Etenim Paganinus de Paganinis Brixiensis, Alexandri pater, coepit libros excudere Venetiis anno 1485. teste Panzero, in Annalibus, et quidem Vol. quod inscriptum: Conspectus Monumentorum — — 1797. pag. 492. col. 1. et excudit etiam tres libros anno 1509. teste eodem, Annal. Vol. VIII. pag. 395. 396. sed quod ab ipso post ann. 1509. curatum sit opus cognitum est nullum. Quod ad illum refert Panzerus, Itinerario di Lod. Bartema. Venezia. pel Paganini 1518. 8. Annal. Vol. VIII. pag. 444. putamus Alexandro filio deberi, qui Venetiis libros excudere coepitanno 1513. conf. Allgem. Literatur Zeitung, 1806. Num. 124.

2. Historia Josephi patriarchæ, ex Alcorano, arabicè. cum triplici versione latina, et scholiis *Thomæ Erpenii*, cujus et alphabetum arabicum præmittitur. Leidæ, ex typographia Erpeniana linguarum orientalium. 1617. 4. plagg. 18.

Primum specimen arabici textus vocalibus signisque omnibus distincti ex typographia Erpenii nunc instructiore editum ineunte anno 1617. Est vero Historia Josephi Sura Korani XII. versuum 111. Copiose de libro refert Hirt, Biblioth. VIII. pag. 297. (vid. num. 13.)

3. Suratæ unius atque alterius textum ejusque explicationem ex commentario quodam Arabe dogmata Alcorani, et verba maxima, minimaque, explicante literatæ genti ad felicius refutandum atque solidius dijudicandum de Versione tam Alcorani, quam Commentatoris Muhammedanæ religionis; speciminis ergò ponebat *Johannes Zechendorff*, Scholæ Cygneæ rector. Cygneæ. sine anno. 4. plagg. $3\frac{1}{2}$.

4. Specimen Suratarum, id est, capitum aliquot ex Alcorani systemate *Johann. Zechendorffi*, ejusdemque tum ver-

sionis, tum refutationis quà Latinæ, quà Arabicæ, ante aliquam multos annos institutæ: in Dei honorem, verbique ejus propagationem: nec non proximi, ut sunt pagani, Turcæ, Persæ, Mauritani, atque alii conversionis ansam: æquiss.° doctiss.° atque expertiss.° eruditorum judicio ac censuræ humillimè ab ipso interprete subjectum. Cygneæ. sine anno. 4. plagg. 5.

De utroque opusculo retulit Hirt, Biblioth. VIII. pag. 290. ante ipsum Baumgarten, Nachrichten von einer Hallischen Bibliothek, 4 B. pag. 293 sq. Illud refert Sur. 101 et 103. hoc Sur. 61 et 78. Typi arabici ex ligno sculpti, deformes et horridi. Mirum profecto, in edendis arabicis tempus operamque voluisse perdere virum bonum ne typorum quidem quidpiam habentem, quem sane non poterat latere, ferre sua nequaquam posse, qui Leidæ excusa arabica oculis usurpasset. Exstant ejusdem auctoris opuscula duo alia,

Fabulæ Mvhammedicæ sive nugæ Alcorani, quæ in ejusdem Systemate integro (quod 114 capitibus constat) reperiundæ commemorantur. 1628. 4.

Eclogæ Mohammedicæ sive alcoranico-mohammedica arabica — Cygneæ. 1646. 4.

Sed illud certe nihil habet arabici sermonis: hoc autem nobis nunquam visum.

5. Prima tredecim partium Alcorani Arabico-Latini. Ubi textus Arabicus absque punctis sumtus, literis Latinis exacte expressus, et versio Latina parallela ita apposita, ut similis sit interlineari Bibliorum Ebraicorum B. A. Montani, ita positis vocibus textus et versione, ut unà Masoram Alquorani Arabici exhibeant. Eum in finem etc. — Opera et studio *Christiani Ravii* Berlinatis. Cum duplici præfatiuncula, I. ad nobilissimos Amstelodamensis Gymnasii Curatores: de vastissimo Orientalis literaturæ campo, et usu. II. ad lectorem: de ratione versionis suæ parallelæ, et usu Arabici textus li-

teris Latinis ita expressi, ut Arabica absque punctis repræsententur. Quibus subjungitur Catalogus CCLXI voluminum Arabicorum Bibliothecæ D. Laurenti regis Hispaniæ. (Amstelod. 1646.) 4. plagg. 8.

Perrarum quum dicitur hoc opusculum, visum est de eo referre distinctius. Præcipua ejus pars cernitur in plagulis quatuor posterioribus, quarum singulis paginis superne inscriptum: Ch. R. Berl. Specimen Alquorani Arab. Lat. Incipit hoc specimen Sura I et subsistit versu medio Sur. III. Arabica latinis græcisque litteris expressa, ratione tunc nova et singulari, haud prorsus absimili ab ea, quam haud ita pridem commendavit celeb. C. F. Volney, in Simplification des langues orientales, ou méthode nouvelle et facile d'apprendre les langues Arabe, Persane et Turque, avec des caractères Européens. Paris an III. 8. Ravio Elif = æ, Be = b, Te = t, Tse = T, Djim = c, Ha = H, Cha = χ, Dal = d, Dsal = δ, Re = r, Ze = ζ, Sin = s, Schin = x etc. Vocalium nulla prorsus ratio habita. Veluti formula, bismi llahi, scripta est sic: bsm ællh. Alterum Ravii inventum, Masorethicum, positum est in hoc artificio, ut Korani voces redderet numerabiles. Igitur singulæ voces arabicæ, latine simul redditæ, positæ sunt abruptæ et separatæ, quaternis in unaquaque pagina columnis a summo deorsum legendis, quarum quælibet est vocum quinquaginta, ut ducentas pariter exhibere debeat unaquæque pagina; singulis quoque paginis in imo margine computatæ sunt voces eâdem littera incipientes, veluti æ 71. b 8. t 2. χ 2. δ 1. r 4. etc. ut summâ omnium facta prodeat numerus 200. Plagularum itaque quatuor cum sint columnæ 128. vocum omnium summam habes 6400. Quæ his præmissæ sunt plagulæ 4 aliæ, multa promiscue exhibent. Epistolam ad gymnasii Amstelodam. Curatores datam Amstel. 16 Jan. 1646. uberem illam et copiosam pagg. 14 et quod excurrit, excipiunt litteræ ad Ravium ab Hottingero scriptæ Tiguri

27 Jul.

27 Jul. 1645. lectu non indignæ, at ab hoc loco alienæ. Sequitur dissertatio altera, ad lectorem, tripartita, 1. de ratione versionum latinarum. Videas hic interpositas litteras Jo. Fabricii, Gedano die 23. Dec. 1645. haud dissimulanter negantis, arridere sibi Specimen Alquorani secum communicatum. 2. de usu arabici textus literis latinis et partim Ebraicis, ita expressi, ut arabica absque punctis repræsententur: quo responsio ad præcedentis epistolæ objectionem continetur. additus est textus Koranicus, Sur. I. 1 — II. 80. litteris expressus Rabbinicis. 3. de Masora mea hujus Alquorani. adhæret epistola *Buxtorfii*, Basil. postridie Kal. Sept. 1645. qua sibi a Ravio commendatum negotium, conficiendi novas Concordantias, deprecatur. Atque hæc sunt trium plagg. priorum. Quarta, signata A, refert præter Catalogum codicum Bibliothecæ Laurentinæ, (quem exhibet etiam Hottingeri Promtuarium seu Bibliotheca Orientalis, Heidelberg. 1658. 4. in Mantissa.) versionem Sur. I et II latinam, continuam illam et expeditam.

Quid fere fuerit quod sectaretur Ravius, intelligitur ex dictis, quibus præfationis ad lectorem parti primæ finem facit. Sunt hæc: "Jacta sit alea. Si duodeni amici octonas schedas, »totidem, quot ego hic præsto, suis sumptibus in publicum »promovere velint, totum Alquoranum versum hoc modo, et »cum perfectissimo Lexico dare volumus. Ego frangere gla»ciem coepi. Et spero duodecim superesse ad minimum ama»tores." — Sed consilio eventus defuit, nec gravi admodum jactura. De *Christiano Ravio* vid. Molleri Cimbria literata, Tom. II. pag. 680 — 688.

6. Historia de Abrahamo, et de Gomorro-Sodomitica eversione ex Alcorano, ejusque Surata XIV[ta] et XV[ta] Arabicè e probatiss. Cod. Mss. fidelissimè deprompta, cum quam plurimis exemplaribus accurate ac diligentissimè collata, nec non commodioris interpretationis ergo Triplici Versione Latina ve-

stita opera et studio *Johannis Georgii Nisselii*, Lugduni Batavorum, ex officina Jo. Elsevier, sumptibus authoris. 4. foll. 22.

Arabico sermoni apposita versio latina non in omnibus probanda. Accedunt post pag. 11 duæ aliæ versiones, quarum prima vetusta est Roberti Retinensis, atque Hermanni Dalmatæ, altera nova è Gallica Andr. du Ryer confecta. Sunt exempla, quæ referunt annum 1658. vid. Vierter Band der Nachrichten von einer hallischen Bibliothek, pag. 478. sed est editio eadem.

7. Exercitatio philologica complexa præliminarem Alcorani Suratam, sex versuum, quæ quotidianam Muhammedanorum precationem, summæ apud illos authoritatis et dignitatis continet. γλωττικȣ̃· ἀσκήματος ἕνεκα elaborata, et Gram. Anal. notisque passim vestita ab authore præside *Balthasare Raithio* — resp. M. Wilh. Chr. Stein. Tubingæ, typis Theodor. Werlini. 1657. 4. pagg. 18.

Typi arabici iidem, quibus, sua ipsius arte paratis, usus est Wilh. Schickardus, primo in disp. inscripta: Paradisus Saraceno-judaica, Tubing. 1625. 4. deinde in Tarich, h. e. Series regum Persiæ. ib. 1628. 4.

8. *Matthiæ Friderici Beckii* Specimen arabicum, hoc est bina capitula Alcorani XXX. de Roma et XLIIX. de Victoria, è IV codicibus mss. arabicè descripta, latinè versa, et notis animadversionibusque locupletata. his nostris temporibus, quibus Imperium Romano-Germanicum victorias contra Muhammedanos prosequitur, accommodatum argumentum. Augustæ Vindelicorum. 1688. 4. pagg. 66. et 41.

De Beckio ejusque meritis egit AmEnde, ecclesiastes Kaufbeurensis, primo, Vermischte Beytræge zu der alten und neuen allgemeinen besonders aber Schwæbischen Kirchen-und

Gelehrten-Geschichte, 1765. 8. pag. 113 sq. deinde, Literar. Museum, 2 B. Altdorf. 1780. 8. pag. 376. sq. Ipse Beckius profitetur, in præfatione, anno demum muneris ecclesiastici decimo coepisse se arabicas litteras tractare, legendo Grammaticam ejusque præcepta memoriæ commendando. Textus ad fidem quatuor exemplorum conformatus, latina versio verbis adstricta, adnotationum aliæ grammaticæ, aliæ historicæ. Arabica omnia hebraicis litteris expressa, quod arabicorum typorum deesset facultas.

9. *Jo. Andr. Danzius* Jenæ 1692 initium fecit edendi Korani arabice et latine, in 4. sed destitit a coeptis, et rem omnem abjecit. Langium si audias in diss. de speciminibus, conatibus variis, etc. pag. 27. cujus verba repetiit Hirt, Institutt. Arab. linguæ pag. 259. factum id est ea propter, quod suam editionem tum publice venditaret Hinckelmannus. Sed aliter Acoluthus, de quo suo loco dicendum. Typis descriptæ sunt paginæ 12. plagulis tribus dimidiatis, usque ad Sur. II vers. 66. Arabica non male descripta, sed latina versio textui subjecta litteris edita nimis exilibus.

10. Al-Coranus s. lex Islamitica Muhammedis, filii Abdallæ pseudoprophetæ, ad optimorum codicum fidem edita ex museo *Abrahami Hinckelmanni*, *D.* Hamburgi, ex officina Schultzio-Schilleriana, anno 1694. 4. pagg. 560.

De editione hac retulit Hirt, Or. und Exeget. Biblioth. 5 P. 1774. pag. 1 sq. de editoris rebus scriptisque, post J. Mollerum, Cimbriæ litter. Tom. II. pag. 329. Fr. Wilh. Strieder, Grundlage zu einer Hessischen Gelehrten und Schriftsteller Geschichte, VI B. Cassel, 1786. pag. 27 — 42. nam in Misnia quidem natus Hinckelmannus anno 1652. sed Giessa evocatus anno 1689. Hamburgum ad munus antistitis ad ædem Catharinæ, in quo obiit ægritudine confectus XI Febr. 1695.

Præter arabicum contextum non adest nisi præfatio, eaque copiosa, qua id se agere profitetur editor, ut repellat criminationes tres, 1. exiguum admodum esse et Corani et totius Arabismi usum, 2. si quid operæ in hoc libro ponendum fuisset, ab alio potius quam homine Theologo expectandum fuisse, certe in pastore Hamburgensi tale institutum merito improbari, 3. longe splendidius et limatius, si justa curatura non defuisset, prodire hoc opus potuisse: versione, commentario, refutatione, et ornamentis aliis fuisse locupletandum. — Igitur permultis, levioribus etiam, argumentis adhibitis cum Corani, tum arabicæ linguæ usum prædicat; in reliquis multo brevior; et versionem quidem consulte omissam esse perhibet maxime hanc ob rationem, quod eam "toti arabicæ litteraturæ fraudi et damno potius, quam usui fore putaret," ut in græcis litteris factum sit, quæ minus nunc colantur, quod ex versionibus sapiant omnes. At constitutum tamen brevi ante tempore fuerat Hinckelmanno, versionem haud omnem repudiare. Certe catalogus librorum Lipsiæ ad mercatum autumnalem 1692. evulgatus inter libros futuris nundinis prodituros retulit hunc:

Alcoranus, sive doctrina Pseudo Prophetæ Muhammedis CXIV Suratis seu Capitibus proposita, ex emendatissimis exemplaribus, et præcipue ad fidem Codicis cujusdam præstantissimi ac Masoreticis Arabum observationibus instructi, collato simul Gielalodini Commentario nervoso, accurato studio et cura Arabice edita ab Abrahamo Hinckelmanno D. Accessit versio Latina præcipuorum et difficilium capitum ab Erpenio, Golio, Ravio, Nisselio, Warnero, Beckio et Hinckelmanno confecta, in 4. Hamburgi, ex officina libraria Schulziana.

Vid. Monatliche Unterredungen, Novemb. 1692. pag. 921. Et superest locus aliquis, qui rei rationem reddit perquam credibilem. Erat tum Parisiis nonnemo, natus Constantino-

poli, ex Judæo factus Muhammedanus, et Constantinopoli a legato Francico, qui in re gravi ipsius opera usus esset, Lutetiam missus, et inter Patres Oratorii receptus, ex quo nomen gerebat Byzantini (Louis de Byzance, Père de l'oratoire.) Hunc igitur hominem voluit Hinckelmannus adjutorem habere in versione conficienda. Ille cum detrectaret officium, omissa est versio. Hæc tradidit Richardus Simon, ipse Presbyter Oratorii Parisiensis, Nouvelle Bibliotheque choisie. Amsterd. 1714. Tom 2. pag. 188. "Le Turc Oratorien n'ayant point satisfait à la demande du Ministre de Hambourg, celuici n'a point joint de version Latine à son édition Arabe de l'Alcoran."

Arabici typi in hac editione usurpati videntur iidem esse, quibus Pocockiana antehac edita fuere Oxonii, nec illi recentes, sed usu triti atque hebetes. Iisdem quod abhinc in Germania editum fuerit, nobis haud visum.

11. Alcorani textus universus ex correctioribus Arabum exemplaribus summa fide, atque pulcherrimis characteribus descriptus, eademque fide, ac pari diligentia ex arabico idiomate in latinum translatus; appositis unicuique capiti notis, atque refutatione: His omnibus præmissus est Prodromus totum priorem tomum implens, in quo contenta indicantur pagina sequenti, auctore *Ludovico Marraccio* e congregatione Clericorum regularium matris Dei, Innocentii XI. gloriosissimæ memoriæ olim confessario. Patavii, 1698. ex typographia Seminarii. fol.

Antequam Koranus ipse in lucem prodiret, præpostere quidem, sed non sine consilio, editus est anno 1691. Romæ, typis Congregationis de propag. fide, Prodromus ad refutationem Alcorani, in quatuor partes divisus, auct. *Lud. Marraccio.* Voll. IV. 8. Deinceps idem Prodromus iterum descriptus est typis Patavinis et cum Corani textu ipso con-

junctus. Duarum igitur partium est opus: altera Textum arabice et latine cum refutatione interspersa exhibet, altera Prodromum. De universi operis ratione et usu relatum est in Nouvelle Bibliotheque choisie (par Rich. Simon.) Amsterd. 1714. Tom. 2. pag. 187 – 223. in Nachrichten von einer Hallischen Bibliothek, 5 B. pag. 230 – 236. et in Jo. Fr. Hirts orient. und exeget. Bibliothek, 5 Th. pag. 13 – 25. ita copiose, ut jam nobis non suppetat quod addamus, nisi hoc, quod Nagelius (vid. num. 16.) observavit, in binis a se usurpatis exemplis textum passim discrepare. Adhibiti sunt typi arabici, quos pro Seminario Patavino haud multo ante suis sumtibus fieri curaverat Barbadigo, Cardinalis, non luculenti quidem, sed satis probabiles. In præfatione, pag. 10. hæc commemorat Marraccius: " Cum hanc meam elucubrationem (quia id commodius, et sine ullis meis impensis, immo cum aliquo emolumento fieri poterat) in Hollandia, si hîc Romæ permitterent, typis vulgare tentassem, deque hoc Typographis illis scripsissem: illi humanissime operam suam, et quidem grâtuitam, cum multorum etiam exemplarium dono, obtulerunt: sed cum conditione, ut a confutationibus abstinerem, cum posset quilibet Christianus per se ipsum Alcorani errores confutare. Adeo conditio mihi displicuit, ut maluerim hos meos labores in tenebris latere, quam lucem cum illa videre." –

Latina versio seorsim edita, Mohammedis filii Abdallæ pseudo-prophetæ Fides Islamitica, i. e. Al-Coranus ex idiomate arabico, quo primum a Mohammede conscriptus est, latine versus per Lud. Marraccium – et ex ejusdem animadversionibus aliorumque observationibus illustratus et expositus, præmissa brevi introductione et totius religionis Mohammedicæ synopsi, ex ipso Alcorano, ubique Suris et Surarum versiculis adnotatis, congesta. cura et opera M. Christiani Reineccii SS. Theol. Bacc. Lipsiæ 1721. 8.

12. Τετραπλα Alcoranica, sive specimen Alcorani quadrilinguis, Arabici, Persici, Turcici, Latini: cujus Textus authenticus arabicus, ex collatione XXX. codicum recensendus, hujus autem difficillimi sensus, tanquam obserata Satanæ abyssus, gemina Clave, eaque felicissima, nimirum versione Persica, in ipso Oriente rarissima, et Turcica, adhuc rariore, Christianis autem huc usque prorsus ignorata, recludendi, ac triplici Latina versione exponendi, Annotationibus etiam etc. illustrandi sunt, autore *Andrea Acolutho*, Theologo, et linguar. orient. professore Vratislaviensi. Berlini, 1701. fol. pagg. 57.

Specimen ipsum uno capite primo absolvitur, quod arabice, persice, turcice exhibetur, posita e regione triplici latina versione, subjectisque annotationibus. In his quæ primo loco posita est, in Jo. Andr. Danzium dictam esse novimus, estque hæc: سُورَة *Caput.* Prima hæc Alcorani vox primus offensionis lapis fuit Clariss. viro, qui Alcoranum cum versione latina in lucem edere voluit, sed magno suæ famæ, quam ex hebraismi notitia digne consecutus est, bono, per meam intimationem à proposito, licet cum aliqua indignatione in me innocentem effusa, abstractus fuit. etc. — Quæ addita est "Προσφώνησις ad Aequos rerum Aestimatores," verbosa admodum et multa referens effusa magis quam selecta, tandem redit in hanc sententiam, pag. 47. "Quandoquidem propositum meum, Alcoranum Arabicum, Persica, Turcica, et triplici Latina (seorsim etiam Germanica) Interpretatione et Commentario illustratum edendi, sonticarum rationum basi innititur, — nihil insuper momentosi de statione sua idem amovere valet. Eâ tamen lege laborem suscipiam, si mihi otium ab aliis negotiis Ecclesiasticis fuerit paratum. Quodsi sub onere laborum Ecclesiasticorum succubuero — — excusatum me habebunt Eruditi, quod promissa non exsolverim." At hæsit Aco-

luthus in munere suo ecclesiastico, haud multo post vita defunctus, a. d. 4 Nov. 1704. natus annos 50. De rebus scriptisque viri ingenio promti et linguas XXII experti retulit I. H. Tromler, Neue Beytræge von Alten und Neuen theolog. Sachen — auf das Jahr 1761. IV St. pag. 414 — 471. et Adelung, Fortsetzung und Ergæntzung. zu Joechers allg. Gel. Lexikon. — Acoluthus est quem putabat A. Galand, scribens in præfat. ad Bibliotheque Orient. par M. d'Herbelot. 1697. pag. penult. "M. Reduthus qui travaille en Silesie depuis vingt ans à une version du même Alcoran, avec des Notes, fait esperer, qu'il donnera cet Ouvrage au Public."

13. Alcoranus Mohammedis Abdallæ filii universus cujus textum arabicum ex optimis codicibus, Msc. juxta ac impressis recensuit, accurata versione latina adornavit, et adnotationibus brevibus ac luculentis illustravit *Joh. Gottfr. Lakemacher.* accedit Lexicon arabicum omnium, quæ in Alcorano continentur, vocum.

Plagulam dimidiatam emisit Lakemacher, quæ præmissa inscriptione brevique præfatione, scripta Helmstad. 28 Aug. 1721. exhibet pag. 2 textum arabicum Suræ II. 1 — 14. pag. 3 versionem latinam cum notis subjectis, et pag. 4 Specimen Lexici Coranici. Præfatio desinit in hæc verba: "Talis igitur erit opera nostra, quam in curanda Alcorani editione ponemus. Eam publicare constituimus, ubi præsertim facilis, qui sumtus suppeditet, obtigerit bibliopola." Joh. Laur. Mosheim ad La-Croze scripsit Helmstad. 24 Sept. 1724. "Apud nos in locum Oldermanni suffectus est Joh. Lakemacher, vir eruditus et linguarum græcæ et orientalium peritissimus, qui in *versione* nova *Corani cum notis brevibus* edenda diu elaboravit." Thesauri epistolici LaCroziani T. I. pag. 308.

14. Excerptum Alcoranicum de Peregrinatione sacra hoc est

est caput XXII Alcorani variantibus lectionibus ex msc. commentatore Beidavio et notis selectis illustratum a *J. C. Clodio* P. P. L. Ar. in usum auditorum ceu Supplementum Grammaticæ arabicæ. Lipsiæ 1730. litteris Takkianis. 4. pagg. 16.

Separatim editum est opusculum, sunt vero etiam exempla Grammaticæ, inscriptæ: Theoria et praxis linguæ arab. 1730. quæ additum illud exhibent.

15. Specimen arabicum in Suratam Corani duodecimam, in qua historia Josephi patriarchæ traditur. Quod præside Dn. Joh. Jac. Salchlino, V. D. M. ss. Theologiæ in Acad. Lausan. profess. ord. publice defendet *Johannes Salchlinus*, fil. philos. studiosus. Author. Lausanæ ad diem anno 1742. Bernæ ex officin. typogr. ill. Reip. Bernensis, 1742. 8. pagg. 281.

Opusculum tironibus scriptum a tirone; ipse enim auctor in præfatione illud a se compositum et ad finem perductum esse perhibet, cum nondum decimum quartum ætatis annum explevisset: Arabica omnia hebraicis litteris expressa. Textus, olim ab Erpenio vulgatus (num. 2.), hîc ita editus, ut singulis versibus submittantur notæ, quibus declarantur voces singulæ. Expositio est mere grammatica, in minimis etiam expediendis tam strenua, ut non sit quod a tirone possit desiderari. Sunt quoque exempla, inscripta: Joh. Salchlini Specimen Arabicum seu analysis grammatica et notæ in Suratam Corani duodecimam, in qua Josephi Patriarchæ traditur historia. At tamen paucissimi forte, quos non effugerit opusculi notitia, licet tradita ab Erschio, Das Gelehrte Frankreich, Nachtrag, Hamburg. 1802. pag. 419. suppeditante forsan auctore, superstite, hebr. ling. professore Lausannensi.

16. Dissertatio inauguralis de prima Alcorani Sura, quam præside *Jo. Andr. Mich. Nagelio* d. VIII Maii 1743 publico

examini subjicit Jac. Christoph. Guil. Holste Norimbergensis. Altorfii. 4. pagg. 56.

Quæ ad declarandum perbrevem textum dicta sunt, critici atque historici magis generis sunt quam grammatici. Usum se auctor affirmat binis Marracciani Corani exemplis, hisque inter se comparatis deprehendisse nonnunquam discrepantiam in edito textu arabico, veluti Sur. I. 7. ubi alterum exemplum referat غَيْرُ, alterum non minus perspicue غَيْرِ. Arabica reddita sunt litteris hebraicis.

17. Corani caput primum et secundi versus priores, arabice et latine cum animadversionibus historicis et philologicis, nec non notarum Coranicarum specimine edidit M. *Justus Frid. Froriep.* Lipsiæ 1768. 8. pagg. XVI et 64.

Relationem et judicium de opusculo exhibet Jo. Aug. Ernesti Neue theolog. Bibliothek, 9 B. 5 St. pag. 471—76.

18. Al-Koran, arabice. fol. min. pagg. 477. (Petropoli, 1787.)

Volumen universum ita penitus arabicum, ut ne minimum quidem alieni admixtum habeat. Neque loci temporisve, quo editio facta sit, mentio ulla deprehenditur: ejusmodi omnia omissa, certo ut videtur consilio, ne abstinerent ab usu libri Mohammedani, si Christianorum opera illum compositum esse cognoscerent. Constat vero, editionem primam hanc factam esse Petropoli 1787. auspiciis et impensis Catharinæ Imperatricis, ut libro uti possent qui ipsius imperio subessent Mohammedani; qui eandem curavit, dicitur Molla (مولا, Judex, Præfectus) Vsman Ismael. Editio perelegans; litteræ haud multum absimiles a Mediceis illis, quæ sunt in edenda geographia Edrisii usurpatæ. Singulæ paginæ sunt ad amussim linearum XVII. Versiculi signo quidem distincti, sed nullis adhibitis numerorum notis. Appositæ etiam sunt siglæ

لا, ج, ط, quæ quid significent, declarabit Grammatica arabica, quam nunc edit vir illustris, Silvestre de Sacy, pag. 72. num. 147. Margo exterior consitus Scholiis, minutiore typo descriptis. Duplicis ea generis sunt, alia critica, quæ et varietatem lectionis scriptionisve, sed fere in minutis rebus versantem, referunt, et vocabulorum non modo sed et litterarum, quibus Sura constet, numerum tradunt, alia philologica, quibus vocis significatio et usus declaratur. Paginam 477 postremam excipit formula supplicationis ad Deum, recitanda post peractam Korani lectionem, ex qua vel maxime intelligitur, quam religiose versentur in libro suo divino tractando Moslemi. Accesserunt indices 1. Sectionum, الاجزاء, XXX. 2. Suratarum CXIV. Tabula emendandorum refert errata nonnisi 32. eaque textum spectantia. Sed in Scholiis plura videntur superesse. Lubet Specimen adscribere Scholiorum grammatici generis. Sur. IV. (vers. 169 Marrac.) pag. 80. in margine hæc:

قوله نعه المسيح فيه ستة اقوال قيل سمي غيسي (sic) عليه
السلم (sic) مسيحا لسياحته في الارض واصله مسيح مثل
مفعل فاسكنت الياء وحولت كسرتها الي السين وقيل مسيح
فعيل من مسح الارض لانه كان يمسحها اي يقطعها وقيل
سمي مسيحا لانه خرج من بطن امه ممسوحا بالدهن
وقيل سمي مسيحا لانه كان امسح الرجل ليس لرجله
اخمص والاخمص ما تتجافي عن الارض عن باطن الرجل
وقيل سمي مسيحا لانه كان لا يمسح ذا عاهة الا بري وقيل
المسح (sic) الصديق ماخوذ من غريب القران العزيزي

h. e. Al-Masîh (Messias.) de hoc nomine sex feruntur opiniones. 1. Jesum, super quo sit pax! dictum esse sic, quod peregrinaretur in terra, vocem مسيح esse formæ مفعل, quiescere literam Je, ejusque vocalem redire ad literam Sin. 2. vocem مسيح esse formæ فعيل, verbi significationem esse peragrare, quod terram ipse soleret peragrare. 3. dictum esse Messiam eapropter, quod ex utero matris prodierit unctus oleo. 4. dictum esse sic, quod haberet æquabilem pedis plantam, in quo non esset quod arabice dicitur أخمص, est autem interioris plantæ illa pars, quæ non tangit humum. (forte pro عن باطن sumendum من باطن.) 5. dictum esse sic, quod eum qui noxa laboraret non ungeret nisi sputo. 6. Al-Masîh idem esse quod Al-Sadîk, verum, justum; et esse hoc de peculiaribus Korani augusti.

Fertur hæc editio Petropoli repetita fuisse et anno 1790 et anno 1793. nulla prorsus mutatione admissa.

19. Al-Korani editio mere arabica, eaque duplex prodiit anno 1803 in urbe Kazan, altera in 4 maj. altera plurium voluminum in 8.

Utraque extremo loco notationem refert, turcice, qua dicitur impressio absoluta esse in urbe Kazan anno 1803 Christiano. Typi utrinque iidem, quibus Petropolitanæ antea editiones factæ, sed nunc repetitis usibus magis triti et hebetes: unde credibile est, Petropoli quæ primo locum habebat typographiam arabicam migrasse in Asiam. Destituta est hæc utraque nova editio scholiis omnibus. Plura suppeditant Gœtting. gel. Anzeigen, 54 St. 5 Apr. 1806. quibus cum prætermissa sit, quam editio formæ minoris in postrema pagina additam habet, professio turcico sermone facta, non abs re erit, eam hoc loco commemorare. Est hæc:

Nos, minimus servorum Dei, Abd-al Aziz Tokthamisch Abu-Ali, qui causam dedimus decreto imperiali, profecto

a nostro Domino potente, gratioso, benefico, salutis subditorum suorum studiosissimo, Imperatore nostro maximo, de hoc Verbo Dei typis excudendo accurate et exacte in usum natorum nostrorum, nos speramus a lecturis et libro usuris, memores nostri illos futuros esse in suis precationibus.

20. Opusculum Koranicum est penes nos arabico-latinum plagularum 6 dimid. paginas 48 efficientium, sed destitutum inscriptione et præfatione. Arabici textus voces, singulæ, passim duæ tresve junctæ, in uno latere paginæ, in altero latinæ, quæ respondeant, collocatæ. Pag. 1 et 2 initium facit "Sura prima, sive caput Alcorani primum." Sequitur pag. 3—16 "Aliud Alcorani caput de judicio extremo." (quod est 64.) Hoc excipit pag. 17. "Aliud Alcorani caput. Historia Josephi." (cap. 12.) quod pag. 48 desinit versus 42 vocibus ٱلَّذِى فِيهِ تَسْتَفْتِيَانِ. Latina versio studiose ac scite confecta, non petita a Marraccio vel Erpenio. Singula quoque arabica litteris latinis expressa, veluti illa, "allasi fih testaftejan." Tironibus hæc parata fuisse, docet universa ratio. At quis sit qui curaverit, quonam typographo, eoque ut videtur minus parato a typis arabicis, usus sit, nos nunc non assequimur. Plura his, quæ diximus, typis descripta fuisse haud credibile, ob idem signum, quod pag. 16 ima conspicitur, positum quoque pag. 48 necdum absoluta Sura XII.

Versiones Korani ex ipso sermone arabico factæ.

I. Latinæ.

1. Vetus, facta anno Chr. 1143 auspiciis et sumtibus Petri Abbatis Cluniacensis a Roberto Retinense, seu Ketenense Anglo, hujusque socio, Hermanno Dalmata, edita una-

cum pluribus ab hoc argumento non alienis opusculis a Theod. Bibliandro, et inscripta:

Machumetis, Saracenorum principis, ejusque successorum. vitæ, ac doctrina, ipseque Alcoran, ... quæ ante annos CCCC, vir ... clarissimus, D. Petrus abbas Cluniacensis .... ex Arabica lingua in Latinam transferri curavit. — — Hæc omnia in unum volumen redacta sunt, opera et studio Theodori Bibliandri, Ecclesiæ Tigurinæ ministri, qui collatis etiam exemplaribus Latinis et Arab. Alcorani textum emendavit, rel. fol. (Basileæ, 1543.)

Inscriptio integra, omniumque, quæ in volumine exhibentur, enumeratio vid. in Nachrichten von einer Hallischen Bibliothek. 5. B. pag. 236 sq.

Secunda editio prodiit Basileæ 1550. fol. non prorsus eadem; habet enim hæc nonnulla addita, quæ speciatim refert Lang, disp. de Alcorani versionibus etc. pag. 15.

Versionis hujus, obscuræ et parum certæ, Specimina dedit Erpenius (num. 2.) et Nisselius (num. 6.)

Hujus loci est liber, inscriptus:

Mahometis Abdallæ filii Theologia dialogo explicata, Hermanno Nellingavnense interprete. Alcorani epitome; Roberto Ketenense Anglo interprete. Johannis Alberti Vuidmestadii Jurisconsulti Notationes falsarum impiarumque opinionum Mahumetis, quæ in hisce libris occurrunt. Johannis Alberti Vuidmestadii Jurisc. ad Ludovicum Alberti F. Palatii Rhenani Comitem, Bavariæ utriusque Principem Illustriss. optimumque Dicatio. (Norimbergæ.) 1543. 4 min.

Dicationem excipiunt, quæ Præfationis loco sunt, litteræ breves, Landishutæ XVIII Kal. Febr. 1543 ad Jo. Ottonem, bibliopolam et civem Norimbergensem, scri-

ptæ ab editore, transmittente quæ vellet typis describi. Incipiunt his verbis: "Mahometis Theologia Arabice scripta fuit, ut cæteri libri omnes, quibus authoritas tribuitur ab Agarenis, quam Hermannus quidem Nellingaunensis, ut in Fausti Sabæi docti et diligentis viri codice animadverti, Latine est interpretatus. Meus enim liber Byzantio ad me missus, interpretis nullum nomen adscriptum habet." Haud discrepat vero, nisi in levissimis, hæc "Mahometis Theologia" ab illa, quæ in Bibliandri libro Koranum latinum excipit pag. 186—200 editionis primæ, "Doctrina Machumetis summatim comprehensa, quæ aqud Saracenos magnæ authoritatis est, ab eodem Hermanno (Dalmata) ex Arabico translata." Alcorani Epitome nonnisi argumenta sententiasque concisas, nullo ordine servato, exhibet, non sermonem aliquem continuum; numeris in ora positis spectantibus ad Notationes subjectas. Hanc editor, in Litteris suis, designat his: "Alcoranus ex libris quatuor bene longis, quos Latinos a me factos edendos tibi propediem dabo, in hanc Epitomen à studioso aliquo Mahometanarum deformitatum contractus est, quam Robertus Ketenensis ex Anglosaxonibus Britannus, Petri Abbatis Cluniacensis hortatione, ex Arabico transtulit in sermonem Latinum. . . . Hujus translationis mentionem facit N. Cusanus ipso statim initio suæ Cribrationis. Vnde facile adducor, ut credam hanc Epitomen Alcorani integri existimationem apud plærosque hactenus obtinuisse." Ita qui statuit, certe Roberti Versionem cognitam habuisse haud existimandus. Credibile potius, Epitomen Latinam a nonnemine conflatam esse ex opere Roberti. De Alcorano latino a se propediem mittendo ad edendum quod scripsit Widmanstadius, eventum non habuit. Quæ Widmanstadiana omnia servat bibliotheca Bavarica Monachiensis, versio-

nis illius nihil habet quod possit exhibere. (vid. Sammlung für die Geschichte ... von Jo. Georg Schelhorn. 1. B. Nœrdlingen, 1779. 8. pag. 7.) Quod ille dixit de Alcorano ex libris quatuor bene longis in Epitomen redacto, mirum sane non potest non videri omnibus, qui distributionem eam alienam esse a Korano haud ignorant.

2. Nova, facta a Lud. Marraccio, et separatim edita à Reineccio. Ex hac ducta est Germanica: David Nerreters neu erœffnete Mahometanische Moschea, worinn erstlich der Mahometanischen Religion Anfang u. s. w. fürs andre, der vœllige Alkoran nach der besten Edition Ludov. Marraccii, verteutscht, und kürzlich widerlegt wird. Nürnberg 1703. 8.

Commemoranda hoc loco sunt etiam hæc:

Specimen Versionis Coranicæ, adornatum in Caput XIX. quod inscribitur Caput Mariæ, editumque nunc à S. G. S. Coloniæ Brandenburgicæ, 1698. 4. plagg. 4 et quod excurrit.

Sebast. God. Starckius, Hamburgensis, est qui edidit, cujus auxilio Hinckelmannus, in præf. ad Koranum, ita se usum esse gratus prædicat, ut sine ipso fuisset, succumbere se oneri potuisse fateatur. In Annotationibus editio Hinckelmann. passim emendata. Præfatio eleganter scripta agit de difficultatibus declarandi Korani.

Nova Versio partis Suræ II. Corani, cum illustrationibus subjectis, Specimen novæ versionis totius Corani. Præside Jo. Dav. Michaelis. — pro obtinendis honoribus Magistri Philosophiæ die XI. Maji 1754 defend. Olaus Domey, Angermannia Suecus. Gœttingæ. 4. plagg. 4½.

Qui de opusculo retulit, haud dubie editor ipse, Michae-

chaelis, in Gœtting. Anzeigen, 59 St. 18. May 1754. professus est, se in eo esse, ut non modo versionem novam, eamque præstantiorem, sed et conjunctum cum ea textum integrum Korani, et quidem typis ab Elia Luzac, Leidense, bibliopola suppeditandis, in lucem edat. Firmumne fuerit consilium? quid causæ intercesserit, cur haud quidquam consecutum sit? nos non habemus edisserere.

II. Italica.

L'Alcorano di Macometto, nel qual si contiene la dottrina, la vita, i costumi et le leggi sue. Tradotto nuovamente dall' Arabo in lingua Italiana. Con gratie et privilegii. MDXLVII. 4. foll. 150.

Dedicationi, inscriptæ: Allo illustriss. Signor Gabriel De Luoes S. D'aramon, Consigliere della Maesta Christianiss. et Ambasciatore appresso il Sig. Turco, nomen subscripsit suum Andr. Arrivabene. Erat vero hic, cujus nomine ferri solet editio, nonnisi bibliopola, cujus sumtibus Venetiis edita etiam alia nonnulla prostant. Editorem autem, cujus opera usus Arrivabene, versionem ex Arabico factam venditando fucum et fraudem fecisse, vix dubium. Conflatum esse opus universe ex Volumine, quod edidit Theod. Bibliander, quamquam haud levis inter utrumque intercedit discrepantia, multis declaravit Langius in diss. de Alcorani versionibus etc. pag. 21 sqq. Aliter quidem statuit celeb. De-Rossi, cujus hæc sunt loc. cit. pag. 14. "Asserens Theseus se hæc (locum Suræ V.) deprompsisse ex *secundo* libro (Korani arabici), innuit, Paganini editionem (arabicam) secutam fuisse divisionem illam Corani in tres libros, quam sequitur italica versio Arrivabenii. Primus liber duodecim capita complectebatur, nec pars Corani erat, sed tanquam prologus aliunde

consarcinatus, secundus ac tertius suras ipsas continebat; quo fit ut V[ta] Sura ad II librum pertineret. Ex singulari autem hac librorum divisione, quæ videtur in utraque editione retenta, quis statim non conjiciat ex arabico Paganini textus Arrivabenium versionem suam derivasse?" Enim vero quæ primi libri seu Prologi sunt in italico opere, ita sunt comparata, ut ad arabicam editionem neutiquam potuerint illa pertinere. Quod autem Theseus Ambrosius scripsit ex *secundo* libro recitare se locum, qui est Suræ quintæ, lucis ac fidei nonnihil recipit ex Widmanstadii, discipuli in Syriacis litteris Thesei et eodem fere tempore scribentis, verbis illis, quibus (supra pag. 24) Alcoranum ex *libris quatuor* bene longis in epitomen redactum commemorat. Sane quatuor libros si statuas non omnes prorsus æquales; possit locus Sur. 5 vers. 119 cadere sub initium secundi libri. Sur. 5 vers. 85 ed. Hinckelm. (vers. 91 ed. Marr.) desinit Sectio VI. et Sectiones omnes constat esse XXX. De partitionibus Korani vid. Golius in Erpenii Grammat. Arab. ab ipso Lugduni Bat. 1656. edita, pag. 177. 78.

Ex Italica hac versione facta est Germanica Sal. Schweiggeri. Alcoranus Mahometicus, das ist: Der Türcken Alcoran, Religion und Aberglauben .... erstlich aus der Arabischen in die Italianische, jezt aber in die Teutsche Sprach gebracht durch Herrn Salomon Schweiggern, Predigern zu unser Frauen Kirchen in Nürnberg etc. Nürnberg 1616. 4. Secunda mox libri editio prodiit Nürnb. 1623. 4. vid. Fünfter Band der Nachrichten von einer Hallischen Bibliothek, pag. 244.

Germanicam secuta est Hollandica,
De Arabische Alkoran. — — Uyt de Arabische Spraeke, nu nieuwelijks in Hooghduytsch getranslateert — door Salomon Swigger — Ende wederom uyt het Hoogh-

duytsch in Nederlandsche Spraeke ghestelt. Gedruckt voor Barent Adriaensz. Berentsma, Boek-verkooper tot Hamburgh. 1641. 4. pagg. 164. Quæ inscriptio duo habet falso dicta, 1) ex Arabico transtulisse Schweiggerum, 2) Hamburgi editum esse librum. Vid. Bibliotheque curieuse, par David Clement. T. I. pag. 148. Baumgartens Nachrichten von merkwürdigen Büchern. III. B. S. 123.

III. Gallicæ,

1. antiquior, L'Alcoran de Mahomet. Translaté d'Arabe en François, par le Sieur Du Ryer, Sieur de la Garde Malezair. à Paris chez Antoine de Sommaville. 1647. 4. pagg. 648.

Versionis auctor, Andreas du Ryer, in Aegypto consulis Galliæ officio functus, bene quidem versatus erat in litteris arabicis turcicisque, at interpretandi genere usus esse dicitur vago ac inconstanti, nec locum dedit annotationibus, quibus ambigue et obscure dicta illustrarentur. Successu tamen prospero usa hæc versio, non modo mox anno 1649 repetita in Hollandia, et deinceps sæpius, usque ad nostram fere ætatem, edita, sed et in alias linguas translata.

Anglice exstat; The Alcoran of Mahomet, translated out of Arabick into French .... and newly Englished, for the satisfaction of all that desire to look into the Turkish vanities — London. 1688. 8.

Belgice, Mahomets Alcoran door du Ryer uit d'Arabische in de Fransche en door J. H. Glazemaker in de Nederlantsche Taal vertaalt. Rotterdam, 1698. 8.

Ex Belgica versione iterum facta est Germanica, Vollstændiges Türkisches Gesezbuch .... Aus der Arabischen in die Franzœsische Sprach übergesezt durch Herrn Du Ryer, aus dieser aber in die Niederlændische durch

H. J. Glasemacker: Und jetzo zum allererstenmahl in die Hochteutsche Sprache versetzet durch Johann Lange, Medicinæ Candidatum. Edita hæc est in Happelii Thesauro Exoticorum. Hamburg. fol.

2. recentior, Le Coran, traduit de l'Arabe, accompagné de notes, et précédé d'un abregé de la vie de Mahomet, tiré des écrivains Orientaux les plus estimés. par M. Savary. T. I et II. à Paris 1783. 8.

Tomo I. præfationem, pag. I—XIII. excipit pag. XIV—XVI comparatio versionis illius antiquioris et hujus recentioris; sequitur Vita Mohammedis, pag. 1—248. Versio Corani procedit pag. 1—270 ad finem usque capitis 14. Tomus alter complectitur reliqua capita, pag. 1—464. Notæ breves nec admodum frequentes putantur non ex fontibus ipsis haustæ, sed ex Marraccii Saliique operibus sumtæ. Nec alia opinio est de Vita Mohammedis. Famam consecutus est Savary libro inscripto, Lettres sur l'Egypte — Paris, 1785. 8. de quo vid. Michaelis Neue Or. und Exeget. Bibliothek, 2 Th. pag. 198 sq. et ejusdem quoque Grammatica arabica haud paucis abhinc annis coepta typis describi, sed nondum perfecta.

IV. Anglica.

The Koran commonly called the Alcoran of Mohammed: translated into English immediately from the original Arabic, with explanatory notes, taken from the most approved commentators, to which is prefixed a preliminary discourse: by George Sale Gent. London. 1734. 4. pagg. 187 et 508. vid. Fünfter Band der Nachrichten von einer Hallischen Bibliothek. pag. 246.

Exstat alia editio, paucioribus cognita, Voll. 2. in 8. London. 1764. Inscriptio plane eadem, nequidem ad-

dita mentione, secundam esse hanc editionem. Traditum est in Diario de litteratura universa, et quidem in Intellig. Bl. Num. 90. 6. Maj. 1801. prodiisse nuper novam editionem Londini 2 Voll. 8.

Interpretatio hæc cæteris multo præstantior semper reputata est, habetque magnam commendationem ex præmissa tractatione, quæ permultum juvat ad recte et intelligenter de Korano ejusque doctrina statuendum. Erat Georgius Sale causidicus (Anglis Attorney dicitur) Londini, sed ad litteras, maxime arabicas, colendas multo quam ad tractandas causas forenses propensior. In parando grandi illo opere Historiæ Universæ partem et ipse habuit, sed non nisi in Vol. I. cujus partem eam, qua de Cosmogenia agitur, elaboravit; defunctus ætate nondum provectiore, multis suspectus de animo a sacris Christianorum libris alieniore.

Germanice exstat, Der Koran . . . unmittelbahr aus dem Arabischen Original in das Englische übersezt . . . von George Sale, Gent. Aufs treulichste wieder ins Teutsche verdollmetschet von Theodor Arnold. Lemgo, 1746. 4. pagg. XXVIII. 232. 693.

Gallice, Observations historiques et critiques sur le Mahometisme. ou Traduction du discours préliminaire mis à la tête de la Version Angloise de l'Alcoran, publiée par George Sale. à Geneve, 1751. 8. pagg. 510.

V. Germanicæ.

Die Türkische Bibel oder des Korans allererste teutsche Uebersetzung aus der arabischen Urschrift, selbst verfertiget: welcher Nothwendigkeit und Nutzbarkeit in einer besondern Ankündigung hier erwiesen von M. David Friederich Megerlin, Professor. Franckfurt am Mayn. 1772. 8. pagg. 876.

Megerlinus, Würtembergensis, privatam vitam agens Francofurti, memoria multum videtur valuisse, ad arripiendas linguas; parum sensu atque judicio. Languidior est, quam edidit, versio, nec dignitate et elegantia commendabilis. Sed cum fructu usurpari potest ab illis, qui arabico textui cognoscendo velint operam dare. Nimis aspere de ea statuit, qui ad pessimas versiones eam referendam esse pronuntiavit, in Allgem. deutschen Bibliothek, XVII. B. pag. 426 sqq. Multis de libro sermocinatus est Hirt, Oriental. und exeget. Biblioth. I T. pag. 433 — 459.

Der Koran, oder das Gesetz für die Muselmænner, durch Muhammed den Sohn Abdall, nebst einigen feyerlichen koranischen Gebeten, unmittelbar aus dem Arabischen übersetzt, mit Anmerkungen und einem Register versehen, und auf Verlangen herausgegeben von Friedrich Eberhard Boysen. Halle, 1773. 8. pagg. 680.

Editio secunda, emendata. ib. 1775. 8.

Prolixe de libro et de Korano ipso disseruit Michaelis, Bibliothek. VIII. pag. 30 — 98. Accommodatius ad causam, qui de Megerlini versione statuit, etiam de hac retulit in Anhang zu dem 12 — 23. B. der allgem. deutschen Bibliothek, 2ten Abtheilung; pag. 830 — 47. Boyseniana versio ad illos magis pertinet, qui velint Koranum ejusque præcepta perlustrando cognoscere, ratione non habita sermonis arabici, ad quem minus commode referri possit hæc interpretatio, quæ non habet versus numerorum signis distinctos.

Der kleine Koran oder Uebersetzung der wichtigsten und lehrreichsten Stücke des Korân's mit kurzen Anmerkungen. Zur richtigern Kenntniss und Beurtheilung der

von Muhamed gestifteten Religion, von Jo. Christian Wilh. Augusti. 1798. 8. pagg. 339.

Nova hæc selectorum Korani locorum versio, maximam partem metrica, et 3 capitum, III. XII. XV prosaica, cæteris est multo excultior, et lectu facilior jucundiorque. Vid. de ea Allg. Litter. Zeitung 1799. Num. 26.

Korano adnumeramus hæc:

Muhammedanus precans, id est, Liber precationum Muhammedicarum Arabicus manuscriptus, in illustri bibliotheca Gottorpiana inventus: Latinitate nunc donatus, et notis illustratus, typisque mandatus et in lucem editus — — authore *Henningio Henningl*, Husano Holsato. Sleswigæ, 1666. 8. pagg. 635.

Sunt præter primam Korani Suram, primo loco positam, precationes XII. ex msto libro, quem Olearius ex Persica legatione reportavit et in bibliotheca Gottorpiana deposuit, editæ arabice, addita versione latina, et densissima silva annotationum. In dedicatione auctor "si quæratis, inquit, cur non Precationes addiderim plures? plures equidem, fateor, fuerunt ad manus, ... sed typi non erant tam multi, ut pluribus excudendis sive imprimendis sufficerent: et Amstelodamum aut Leidam ejus rei causâ proficisci, et editionem curare, plures requirebat sumtus, quam hoc quidem tempore a sorte mea proficisci atque expectari poterant."

Precationes has XII suæ versioni Korani subjunxit Boysenius.

Adriani Relandi de religione Mohammedica libri duo. Quorum prior exhibet compendium theologiæ Mohammedicæ, ex codice manuscripto Arabice editum, Latine versum, et Notis illustratum. Posterior examinat nonnulla, quæ falso Mohammedanis tribuuntur. Ultrajecti. 1705. 8. pagg. 188.

Opusculum arabicum quo tempore, quonam auctore editum sit, non videmus enarratum ab editore; præfatio non tradit nisi hæc: "Ego, quum nactus essem varia Systemata Theologiæ Mohammedicæ, eaque magnæ auctoritatis, et a Celeberrimis Viris confecta, inter quæ hoc brevissimum est, et ordine satis concinno conscriptum, quod tibi heic exhibeo, a me impetrare non potui, ut orbi illud negarem." Subjunctus est ab editore Index codicum orientalium mstorum, quos citaverit et quibus usus sit; inter hos refertur num. XVIII. Compendium Juris Sacri et civilis auctore Abu Schosjain etc. additis verbis his: Hoc in plerisque convenit cum *Compendio nostro Theologiae Mohammedicae*, quod hic Arabice et Latine dedimus."

Hadriani Relandi de religione Mohammedica libri duo. Editio altera auctior. Trajecti ad Rhenum. 1717. 8. pagg. 272.

Non modo auctior est hæc editio, maxime in annotationibus ad libr. 1. sed et multo ornatior, typis arabicis usa bellis ac bene compositis, et figuris etiam æri incisis conspicua. Præfatio quidem iterum signata, Kalendis Juniis 1705. sed passim discrepat a præfatione primæ editioni præmissa. Obiit Relandus 11. Febr. 1719.

Versiones libri:

Hrn Adrian Relands, Welt-berühmten Professoris der Orientalischen Sprachen in Utrecht, zwey Bücher von der Türckischen oder Mohammedischen Religion, davon das erste ist ein kurtzer Begriff der Mohammedischen Theologie, von ihm aus dem Arabischen übersetzet, und mit seinen Anmerkungen erlæutert; im zweyten aber viele Dinge untersucht werden, die man bisher den Mohammedanern fælschlich beygemessen hat. Nebst dessen curieusen Tractat von dem Mohammedischen Krieges-Recht, Unsern Teutschen zu Liebe

getreu-

getreulich übersetzet, und zum andern mahl in dieser Sprache herausgegeben. Hanover, 1717. 8. pagg. 231.

Primæ editionis versio est. In Hadriani Relandi Dissertationum miscellanearum Parte Tertia et ultima. Traj. ad Rhenum. 1708. 8. edita est Dissertatio de jure militari Mohammedanorum contra Christianos bellum gerentium.

La Religion des Mahometans, exposée par leurs propres Docteurs, avec des Eclaircissemens sur les opinions qu'on leur a faussement attribuées. Tirè du Latin de Mr. Reland et augmenté d'une Confession de Foi Mahometane, qui n'avoit point encore paru. à la Haye. 1721. 12. pagg. CCVII et 317.

Versionem hanc a se factam edidit David Durand, ecclesiæ Gallicæ Reformatæ concionator Londini, cujus vitam enarratam exhibet Magasin Enclycopédique, Num. 16. Nivôse, an XI. (VIII Ann. Tom. IV. pag. 487.) De Confessione Fidei Mohammedicæ, quam sibi peculiarem habet hæc Versio, nonnihil dicendum. Index ille codicum orientalium, vulgatus a Relando, refert "Manuscriptum Hispanicum de religione Mohammedica, sed charactere Arabico consignatum, quod totam religionem Mohammedicam uberrime exponit." Hoc scriptum, sed Latine conversum, Durando transmissum est ex bibliotheca publica Amstelodamensi (pag. XXXIV et CLXXVII.) et ab ipso Gallice redditum, editumque pag. CLXXVII — CCI. Mentionem ejus factam videas in commentatione: de scriptis peregrino charactere exaratis, in Beylage zur Helmstædt. literarischen Zeitung. May 1791. pag. 74 sqq. Alia singularis hujusce generis scripta exposuit ill. Silvestre de Sacy, in Journal des Savans, 16. germinal, an 5. N.° 7. (Eichhorn's Bibliothek, VIII. B. pag. 1 — 22) et uberius in Notices et Extraits des MSS. de la Bibliothéque Nationale — T. IV. Num. XXII. p. 626 — 647.

Relandi de Relig. Mohamm. opusculum Anglice etiam edi-

tum esse Londini 1712. nec non post editionem alteram Belgice, testis est interpres Gallus, Præf. pag. X.

Koranici argumenti hæc sunt:

Compendium historicum eorum quæ Muhammedani de Christo et præcipuis aliquot religionis Christianæ capitibus tradiderunt, auctore Levino Warnero. Lugduni Batav. 1643. 4. pag. 56.

"Scias, lector, — verba sunt præfationis — Arabica quæ in hoc opusculo adducuntur, deprompta esse ex Alcorano, et commentario ad eum كتاب الكشاف. Nec tamen singula adduxi, quæ de hoc argumento in iis observavi: compendio enim nunc præcipua constrinxi: reliqua majori operi reservo." Quæ refert "Appendix Miscellaneorum theologicorum" pag. 39—56. excerpta sunt ex eodem Commentario ad Alcoranum.

Opusculum non poterat non ea ætate esse acceptius, quod Koranus arabice nondum esset vulgatus, quapropter loca haud poterant designari aliter, quam dictâ, unde singula sumta essent, Surâ: Mohammedani enim non distinguunt versus numerorum signis.

Disputatio in qua Mohammedis de Jesu Christo sententia expenditur, præside Sam. Werenfelsio, 25. Maji 1703. proposita ab auctore, Jo. Ludov. Frey. Basileæ. 4. plagg. 4 et quod excurrit.

Warneri opusculum haud cognitum habuit auctor, neque illud assecutus est. Sed et Marraccii editione caruit, Hinckelmanniana sola usus. Arabica sunt hebraicis litteris expressa.

De lotionibus Mohammedanorum, exercitatio prima, quam 17. Maji 1706 .... M. Christian. Ferdin. Jacobi. Lipsiæ. 4. pagg. 22.

Prima hæc exercitatio — auctoris hæc verba sunt — quatuor partibus absolvitur. Una titulum explicat; altera, quid ex ipsorum Mohammedanorum sententia Lotio sit, docet, tertia originem ostendit, quarta partim veras, quibus ad lavandum excitantur, causas enarrat, partim falsas amovet. Restat, ut agam de re, quam ad lavandum adhibent, de vasis, in quibus illam recondere par est, de variis lotionum generibus, de ritibus, quibus singula peraguntur, atque locis et temporibus ad lavandum accommodatis, et denique de iis, qui lotionibus indigent. — Altera Exercitatio nobis nunquam visa.

Christian. Bened. Michaelis de Muhammedismi laxitate morali disputatio. Halæ, 1708. 4.

Commemoratam alicubi deprehendimus hanc dissertationem, ipsam videre et cognoscere nobis haud contigit, etiam diligenter eam requirentibus.

Jo. Conr. Schwartz, in gymnasio Coburgensi prof. publ. de Mohammedi furto sententiarum Scripturæ Sacræ liber unus. in quo Mohammedana religio funditus evertitur. Lipsiæ, 1711. 8. pagg. 102.

Opusculum est VII capitum. 1. de natura furti Mohammedici. 2. de testibus plagii Moh. 3. de natura, ingenio, et persona Moh. 4. Furti Moh. nota est verborum quorundam convenientia cum stylo Scripturæ sacræ proprio. 5. de sententiis a Moh. ex vetere fœdere surreptis. 6. de dictis novo testamento subtractis. 7. de artibus, quibus furta sua Moh. occultare conatus est. — Loca Korani quæ recitantur omnia sunt latino sermone reddita.

Muhammed testis veritatis contra se ipsum, Turcis verax, qui mendacia admittat, Christianis mendax, qui veritatem dicat utrinque ex locis Alcorani utrisque demonstratus.

autore M. Matth. Georg. Schrœder, fac. philos. assess. — Lipsiæ, 1718. 8. pagg. 134.

"Veritatem, inquit auctor pag. 4. ex Alcorano excerpemus; quod præter hanc additum fuit omittemus, nisi quod quædam addenda sint, quibus veritati suæ, quam ipse proposuit, contradicit. Non tamen omnes allegabimus veritates, sed quæ cum nostris doctrinis vel articulis fidei conveniunt — Majorem argumenti mei propositionem concessam habeo, quod ille liber non sit divinus, qui contradictiones manifestas admittat. Minorem, quod Alcoranus talis liber sit, sigillatim per articulos Christianæ religionis eundo probabo." —

Jo. Christiani Clodii, Prof. Lipsiensis, Epistola ad Lœscherum, de nominibus Jesu Christi et Mariæ arabicis. Lipsiæ. 1729. 4.

Argumentum scripti nunc infrequentis referunt Acta Eruditorum ann. 1730. pag. 418. illustrantur Korani loca III. 40 sqq. IV. 169. IX. 31. XIX. 27. LXVI. 13.

De nominibus et cognominibus Dei nonnullis Arabicis commentatio, auctore Jo. Christiano Krugero, A. M. et ad D. Paulli ædem conc. vespert. Lipsiæ, 1759. 4. pagg. 24.

Sunt, præter alia complura, nomina Dei 99. quæ Mohammedanis dici solent الاسما الحسنى, nomina pulcherrima s. præstantissima. Ea recitavit non modo, quem Krügerus nominavit, Marraccius ad Sur. XVII. 9. pag. 114. sed et multo ante, quod illum effugit, Hottinger, Histor. Oriental. edit. II. Tiguri 1660. pag. 387 sqq. Jstorum nominum, non omnia quidem, sed delectu facto tamen permulta in hoc schediasmate declarantur observationibus grammaticis, iisque appositis et cum judicio selectis.

Dissertatio historico critica de Fato Muhammedano,

quam — — Jo. Christ. Krüger, Lipsiensis, A. M. Lipsiæ, 1759. 4. pagg. 40.

Multa in Corano, auctoris verba sunt pag. 4., quæ fatum inculcant, dicta legimus, sed ea in formam systematis nemo, quantum scio, redegit. Ejusmodi vero laborem necessarium esse arbitratus sum, quia quælibet doctrina ex ipso fonte eruenda est, nec ullo alio modo veram ejus naturam intelligere possumus. Perlegi itaque Coranum, eaque, ubi de decreto divino et, quod inde ortum esse dicitur, fato nonnulla memorantur ac docentur, loca diligenter notavi, alios tam Muhammedanorum quam Christianorum libros in auxilium vocavi, et sententias sectarum præcipuarum collegi, unde brevem hanc et systematicam concinnavi historiam." §. XVIII. ubi de fato Mohammedis circa vitam et mortem agitur, poterat quoque commemorari dissertatio qua de vitæ termino, utrum fixus sit, an mobilis, disquiritur ex Arabum et Persarum Scriptis, a Levino Warnero. Amsterdami 1642. 8. pagg. 24. Si quis Germanorum, Krügerus certe par erat Korano latine reddendo et justa ratione declarando. Conf. quæ de eo refert Reiske, Lebensbeschreibung, pag. 126.

Mochammads Lehre von Gott, aus dem Kor'aân gezogen von Aug. Wilh. Haller. Altenburg, 1779. 8. pagg. 20 et 516.

Vid. Allgem. deutsche Biblioth. XLII. B. pag. 178. Parum judiciose videtur auctor in penso hoc tractando versatus esse. Alia, quæ se editurum professus est, super eodem argumento volumina lucem non viderunt.

Was hielt Mohammed von der christlichen Religion und ihrem Stifter? Aus der Urkunde beantwortet von M. Georg Lorenz Bauer. Nürnberg, 1782. 8. pagg. 94.

Commemoratur, Mohammed quid statuerit 1. de Jesu Christo, 2. de libris sacris Christianorum, 3. quænam com-

munia cum his dogmata commendaverit, 4. de Christianis ipsis quid statuerit. Vid. modo dicta Bibliotheca, LVI. B. pag. 91.

Mohammeds Dogmatik und Moral, oder Auszüge aus dem Koran. 1791. 8. pagg. 44.

Ex versionibus magis quam ex ipso sermone arabico petitum esse videtur hoc qualecunque compendium Korani.

Türkischer Catechismus der Muhammedanischen Religion, nach dem arabischen Original übersetzt von C. H. Ziegler mit erklærenden Zusætzen vermehrt. Hamburg und Leipzig. 1792. 8. pagg. 172.

Summa hæc doctrinæ Moslemicæ, Turcis Birghilu Resale dicta, scripta fertur intra annos 1136 et 1160 Chr. et permagnam apud Moslemos auctoritatem obtinere. Qui versionem vulgavit, additis suis observationibus, iisque copiosis, bene versatus esse videtur in rebus Moslemicis, at usus passim est jocis lusibusque plane alienis ab argumenti gravitate.

Christologiæ Koranicæ lineamenta. dissertatio philologico theologica, auctore Jo. Chr. Guil. Augusti. Jenæ 1799. 8. pagg. 32.

Enumerantur loca Korani, latine reddita, singula, quæ ad Christum spectant, notisque nonnullis illustrantur. Aliorum, qui antehac idem argumentum tractarunt, scripta non consuluisse, ne cognita quidem habuisse videtur auctor. Vernacula lingua hæc dissertatio edita est in Apologieen und Parallelen theologischen Inhalts, von Augusti. 1800. 8.

Vindiciarum Coranicarum periculum. Dissertatio academica auctore Jo. Chr. Guil. Augusti, linguarum oriental. in academia Jenensi prof. publ. ord. Jenæ, 1803. pagg. 56.

Agitur 1. de fide Corani historica. 2. de Abrogato et de Abrogante, pag. 16. 3. de principio morali in Corano proposito, pag. 44. Hæc dissertatio præstantior alterâ.

Commemorandæ etiam sunt commentationes duæ, haud seorsim editæ, altera Imman. Bergeri, über die Moral des Koran und ihr Verhæltniss zu der Sittenlehre des Christenthums, vid. Beytræge zur Philosophie und Geschichte der Religion und Sittenlehre, von C. F. Stæudlin. V B. 1799. pag. 250—298. altera A. Th. Hartmanni, über einzelne Theile des Mahomedanischen Religions Gesezbuches, vid. Neues Magazin für Religions Philosophie, Exegese und KirchenGeschichte, von Hencke. VI B. 2 St. pag. 290.

Animadversiones philologicæ in nonnulla Corani loca. Accedunt illustrationes in Vetus Testamentum ex Arabismo, nec non Persismo depromptæ. Pro specimine edidit R. Antonius Vieyra, LL. B. ac linguarum Hisp. et Ital. prof. regius in Collegio SS. ac Indiv. Trinit. Dublin. 4.

Librum, nobis nunquam visum, cognitum habemus nonnisi ex relatione in Critical Review, ann. 1786. III. pag. 198 sqq. quæ licet laudantis magis sit quam reprobantis, efficit tamen, ut persuasum habeamus, vix quidquam boni fructus redundare ex hoc opere, quod nihil facit ad illustranda loca Korani, sed totum versatur in captandis fingendisque vocum per varias linguas affinitatibus. Quale fere illud est ejusdem auctoris, cujus mentio facta Biblioth. Arab. P. IV. num. 125. pag. 35. Lubet tamen recitare specimen, neque illud de pessimo genere. "Cap. VII. Com. 41. *Camelus per foramen acus.* Vertendum potius puto: *rudens per foramen acus.* Arabica vox, quam Maraccius vertit *camelus* est ambigua, potestque *camelum* aut *rudentem* significare, pro diversitate vocalium. Nam cum prima phatata, ac secunda giesmata, est *Camelus*,

sed cum prima dammata ac secunda phatata, est *rudens.* Porro ex hac Arab. posteriore voce oriuntur

Hisp. Gumena }
Ital. Gomena } Rudens.
Gall. Gomeine }

De Rudente porro hic agi, non vero de Camelo, suadet analogia major inter rudentem et filum, quod solet per foramen acus induci. Unde est, quod *Alcamus* explicat hanc vocem hic per *rudentem navis.* Furtum sunt hæc verba, ait Marraccius, ex Matth. XIX. Verum meminisse oportebat vocem *Camilon* in Evangelio Matth. exponi per *crassum rudentem, quo nautae utuntur ad jaciendas anchoras* apud Theophylactum, Euthym. et Phavorinum. Frustra interim suspicatur *Drusius*, eos non scripsisse *Camilon*, sed *Cabilon*, ut Græca vox conveniat cum Belgica *Cabel.* Nam opus non erat græcam vocem cudere, unde Belgica oriretur, cum Hebræi, Arabes, etc. funem nauticum *chebel* vel *chabal* vocent, ex qua voce primitiva oriuntur

Belg. Cabel }
Angl. Cable }
Hisp. Cable } Rudens."
Lusit. Calabre }

L'Histoire de l'Alcoran, où l'on decouvre le systême politique et religieux du faux prophête, et les sources où il a puisé sa legislation, par Mr. Turpin. à Londres, et se trouve à Paris. 1775. Voll. 2. 8.

Nullius fructus et nullius pretii opus esse statuit Michaelis, Oriental. und Exeget. Bibliothek. P. IX. pag. 92. sq.

Jo. Esberg Historia Alcorani et fraudum Muhamedis. Upsaliæ. 1691. 8.

Præter inscriptionem non est quod referamus de hoc scripto, quod disputationis academicæ formam habere opinamur.

Testa-

Testamentum seu pactum Mohammedis

quæ spectant, occupavit et accurate tractavit vir celeberr. Th. Chr. Tychsen in commentatione, qua disquiritur, quatenus Muhammedes aliarum religionum sectatores toleraverit, cum examine libellorum, qui sub Testamenti sive Pacti Muhammedis cum Christianis nomine circumferuntur, recitata d. XXIV. Octobr. A. MDCCCI. et edita in Commentationibus Societatis regiæ scientiarum Gottingensis, Vol. XV. Gottingæ, 1804. pag. 152 — 184.

Tres exstant editiones arabico-latinæ.

1. — — العهد والشروط Testamentum et pactiones inter Mohammedem et Christianæ fidei cultores. Parisiis, excudebat Antonius Vitray, linguarum orientalium, Regis typographus. in collegio Longobardorum. 1630. 4. Arabicus textus, a figuris vocalium nudus, comprehenditur pagg. 16. et totidem versio latina, facta a Gabriele Sionita.

2. — — اَلْعَهْدُ وَٱلشُّرُوطُ Testamentum. inter Muhamedem legatum Dei, et christianæ religionis populos olim initum. Cujus textus authenticus hic noviter recusus — — opera et studio Jo. Georgii Nisselii. Lugd. Bat. 1655. 4. maj. pagg. 16. Textus arabicus habet addita vocalium signa, et latinam versionem e regione positam. Alia exempla breviorem inscriptionem præ se ferunt et annum 1661. sunt vero hæc certissime ejusdem editionis.

3. Testamentum et pactiones initæ inter Muhammedem et christianæ fidei cultores, arabice et latine, excudebat Hamburgi Henningus Brendeke, anno MDCXC. 4. pagg. 34. cum præfatione Abrah. Hinckelmanni. vid. Nachrichten von

einer Hallischen Bibliothek. IV. B. pag. 479. Textus arabicus, vacuus a signis vocalium, typis illis expressus, qui parati tum essent ad editionem Korani.

Latina Gabr. Sionitæ versio seorsim excusa est: Muhammedis Testamentum sive Pacta cum Christianis in Oriente inita. Quibus accessit Theodori Bibliandri viri suo tempore magni nominis Apologia pro editione Alcorani. — publicæ luci exposita a M. Joh. Fabricio Dantiscano. Rostochii 1638. 4. pagg. 47.

Exstat opusculum, inscriptum: R. Abrahami ben Dior זכרון דברי רומי seu Commemoratio rerum Romanarum ab U. C. usque ad tempora Muchammedis. Latinitate donavit et notis historicis quibus vel corrigitur, vel illustratur Auctor, instruxit et amplificavit Andr. Christoph. Zeller, Mulifontanus. 1724. Stuttgardiæ. 8. Editor, facta Testamenti mentione, pag. 155. "Fateor, inquit, me nullam editionem vidisse, aut manibus trivisse; sed adest mihi idem illud ad manus, latine sed manu tantum scriptum, quod M. J. J. Reusch, Constantinopoli redux, anno 1659. cum quodam communicavit, quodque ego ex codice quodam MNS. descripsi. Non piget igitur, in tuam gratiam, B. L. illud hic addere, quia, sive conveniant hæc cum impressis, sive ab illis differant, paucorum tamen in manibus ipsum Testamentum versatur." Et sequitur pag. 156—162 Testamentum, latine. Sed hæc latina versio alia non est nisi illa ipsa, quæ Parisiis facta et edita est a Gabriele Sionita.

Ex hac ipsa quoque profecta est Germanica, seorsim edita. Des grossen Propheten und Apostels Mohammeds Testament, Das ist, Friedens-Artickul, welche er selbst, mit den Christen, sowohl in Geistlichen als Weltlichen Sachen auffgerichtet, die nachmals in Arabischer Sprache, gleich dem Alcoran,

als dessen Anhang, beschrieben, und von beyderley Zeugen unterschrieben worden. Samt einer Zugabe, von der Christen und Juden Zustand, nachdem der Türkische Glaub seinen Anfang genommen. — 1664. 4. foll. 12.

Quod reliquum est, non genuinum sed spurium fictumque esse hoc Testamentum, rationibus et pluribus et certis demonstravit celeb. Tychsen. Quibus videtur nobis accedere posse etiam hæc. In eorum numero, quorum subscripta conspiciuntur nomina, primo loco positus est ابو بكر الصديق, AbuBecr Assadik. Hæc appellatio, sive sit صَديق, amicus, sive, quod grammatici arabes præcipiunt صِدّيق, testis, qui alterius dictis suo testimonio fidem facit, (vid. Gagnier, ad Abulfedam de vita et rebus gestis Mohammedis, pag. 18. nota b. et Reiske, in Adnotationibus historicis ad Abulfedam, Tom. I. pag. 39. not. 83.) ita comparata, ut parum credibile sit, eam ab ipso Abubecro, atque adeo jam quarto Hegiræ anno, nomini adjectam, et tanquam solemnem sibique peculiarem fuisse usurpatam.

BIBLIOTHECÆ ARABICÆ
P. VI.

DEO JUVANTE

P R Æ S I D E

CHRISTIANO FRIDERICO SCHNURRER

LITT. GR. ET ORIENTAL. PROF. P. O.

ET ELECTORALIS STIPENDII THEOLOGICI EPHORO

I N S T I T U T I

TERTIAE CLASSI ADSCRIPTO

RO OBTINENDIS MAGISTERII PHILOSOPHICI HONORIBUS

DIEBUS *SEPTEMBRIS MDCCCV*

PUBLICE DEFENDENT

LUDOVICUS FRIDERICUS ROMIG *Ludovicopolitanus*
THEOPHILUS FRIDERICUS EYTH *Tubingensis*
CHRIST. THEODOXUS FRID. GEIGER *Hengensis*
CHRISTOPHORUS FRID. LOEFFLER *Stuttgardianus*
IMMAN. CHRISTIAN. HENR. SIGEL *Thalhemensis*
GE. CHRISTOPH. THEOPH. LAICHINGER *Suppingensis*
ALBERTUS CHRISTIANUS BARDILI *Dapfensis*
JOANN. CHRISTIANUS FRID. HAHN *Kœmmattensis*

SERENISSIMI ELECTORIS STIPENDIARII
ET MAGISTERII PHILOSOPHICI CANDIDATI.

TUBINGAE LITTERIS HOPFFERIANIS.

Biblici libri nunc ordine enumerandi. Sunt forte, quibus peractum ab aliis nos agere possimus videri, quum nostra demum ætate in eodem argumento elaboravit ANDREAS GOTTLIEB MASCH, Bibliotheca sacra post Jacobi Lelong & C. F. Boerneri iteratas curas ordine disposita, emendata, suppleta, continuata. Partis secundæ de versionibus librorum sacrorum Vol. I. de versionibus Orientalibus. Halæ, MDCCLXXXI. 4. pag. 103 — 139. Et certe insignis est, quam ven. Maschium adhibuisse videmus, diligentia & circumspectio. Neque vero vehementer reformidamus eorum, qui cum Maschiano catalogo nostrum contenderint, judicium. Tantum enim abest, ut denuo afferendis quæ dudum cognita essent et vulgata rem putaremus conficere nos posse, ut potius constitutum esset, abstinere, quantum fieri posset, a repetendis illis, quæ essent a ven. Maschio recte & probabiliter tradita. Sed aliorum, haud nostra, sententia constabit, operæne pretium sit, librorum Biblicorum, arabice editorum, indicem iterum adornasse.

1. Epistola Pauli ad Galatas, item sex primaria capita christianæ religionis arabice, quibus ad finem adjunctum est compendium grammatices arabicæ, authore *Ruthgero Spey* Bopardiano, ecclesiæ Schonaviensis, quæ supra Heydelbergam ex Gallis colligitur, pastore — Heidelbergæ excudebat Jacob Mylius. 1583. 4.

De hoc libro quamquam copiose retulit Hirt, (oriental. und exeget. Bibliothek, 1 T. pag. 1 — 23.) neglexit tamen tradere, arabica omnia non fusis typis, sed formulis ex ligno sculptis ligneisque tabulis esse expressa. Quod vero ipse tradit pag. 20. "extremo libri folio conspici aliud alphabetum arabicum, proxime accedens ad Mauritanicum & a nostro diversum, at ob usum in legendis manuscriptis probe observandum," vanum est ac inane: siquidem vel casu accidit vel incogitantia, ut arabici typi, ligneæ tabulæ incisi, inverso habitu exprimerentur, latinis hebraicisque, qui illis respondeant, ordinem servantibus; librum igitur si invertas, ut supera habeas quæ infera sunt, easdem plane figuras arabicas conspicias, quales exhibet alphabetum positum in limine grammaticæ, his tamen nonnihil minores: at Mauritanici litterarum generis nullum hic vestigium.

Præfationem scriptam Schonaviæ prope Heidelbergam anno 1583. mense Julio excipiunt epistolæ duæ hebraicæ ad editorem, minus pure & emendate typis descriptæ. Altera, arabici nonnihil interspersum habens, Jacobi Christmanni est, scribentis ביום קו (littera ק 100 posita pro כ 20) die 26 mensis Decembris: Duo mihi sunt pergrata, primum quod versionem ex arabico in latinum abs te factam esse cognovi, deinde quod constitueris opus excudi & publici juris fieri. In eo sum ut

in patriam proficiscar, sed ubi brevi rediero ad te veniam, & ex tuis manibus istam versionem accipiam. Deinceps hoc conjunctim agemus, ut ex arabicis libris, qui nobis præsto sunt conficiamus seriem radicum. (h. e. vocabularium.) Equidem omnem dabo operam ad perficiendam grammaticam arabicam typis arabicis, nec seponam quæ adhuc concinnavi: quum in lucem prodierit opus meum, tui nominis honorificam mentionem faciam in præfatione. — Quæ quidem dicta putaverim non de Alphabeto arabico, edito ann. 1582. sed de ampliore pertractatione, cujus certam spem fecisse eum intelligas ex dictis illius, relatis in Hirt's Biblioth. III. T. pag. 9. Altera Christophori Hammeri est, rogantis velit sibi suæ grammaticæ arabicæ copiam facere. Scripta est in urbe ווינא, non Viennæ, ut ven. Adlero visum est, Biblioth. Bibl. pag. 136. sed Jenæ, die XI mensis Ab, anno Chr. 1582. De Hammero nonnulla refert Epistola ad Martin. Crusium Tubingensem missa a Jo. Thalio Nordhusano 4 Jan. 1583. inter alia scribente etiam hæc: brevi grammaticam arabicam edet cum epistola ad Galatas arabice versa, cujus primam paginam habeo, Ruthgerus Spey Bopardianus. — Edita est hæc epistola in Nachrichten von ehmaligen Lehrern der hebr. Litteratur in Tübingen 1792. pag. 231. Eodem loco, pag. 241 sq. etiam Mich. Neandri ad Hammerum epistola descripta est, quod putaretur inedita esse. At novimus nunc, eandem dudum editam exstare in libro: Mich. Neandri orbis terræ divisio compendiaria. Witebergæ. 1594. 8. pag. 39 — 56.

De rebus Ruthgeri Spey nihil constat. In hebraicis chaldaicisque præceptorem se habuisse Immanuelem Tremellium, ipse profitetur in præfatione: in arabicis discendis ipsum non minus ac Jacob. Christmannum usum esse Francisco Junio, perquam credibile.

o Psalterium Syriacum, cum commentario carschiunico-arabico. Typis Monasterii St. Antonii de Kuzaia Montis Libani. 1585. fol.

Maschii hæc verba sunt, (Part. II. vol 1. pag. 67.) teste usi Assemanio. Et sane Assemanius (Catalog. biblioth. Medic. Laurent. pag. 71. non pag. 51.) referens MS. Psalterium Davidis arabicum, e Syriaco conversum cura et studio Georgii Archiepiscopi Nicosiæ, Syro-Maronitæ, perhibet: "Carsciunica "hæc Psalmorum interpretatio prodiit in folio cum textu syriaco "typis Monasterii Sancti Antonii Abbatis de Kuzaia, Montis "Libani, anno Christi MDLXXXV. sub auspiciis Sergii Risii, "Maronitarum Patriarchæ quadragesimi quarti, & Josephi "Katheri, de familia Assemanorum, Montis Libani Admini-"stratoris." — At sunt, quæ dictis fidem habere nos prohibent.

a. Credibile haud est, jam anno 1585 in Libano monte locum habuisse typographiam. Ne Romæ quidem novimus librum syriacis typis excusum fuisse anteriorem illo, qui prodiit anno 1584. vid. Biblioth. Arab. P. V. Num. 4. pag. 9.

b. Hieronymus Dandini e Societate Jesu, anno 1596 ablegatus a Clemente VIII ad Maronitas, eorumque synodum habitam a Sergio Risio, Patriarcha, qui Maronitis præfuit ab anno 1581 usque ad obitum 1596. moderatus, tantum abest ut psalterii alicujus editi apud Maronitas usum innuat, ut potius, expressis verbis, neget gaudere illos usu commodisque typographiæ. Vid. Voyage du Mont Liban, traduit de l'Italien du R. P. Jerome Dandini, Nonce en ce pais-la. 1685. pag. 86. "Ils (les Maronites) n'ont point l'utilité, n'y la commodité de l'Imprimerie, non plus que dans tout le reste du Levant." — Qui librum gallice convertit suisque animadversionibus locupletavit, Richard. Simon, et ipse putandus est illam Psalmorum editionem penitus ignorasse.

c. Ignoravit certe hanc editionem Abrahamus Echellensis,

Maronita. Edidit librum, inscriptum: Tractatus continens catalogum librorum Chaldæorum, tam ecclesiasticorum quam profanorum, auctore Hebed Jesu Metropolita Sobensi, Latinitate donatus, et notis illustratus ab Abrahamo Echellensi, Syriacæ linguæ in almo Urbis Gymnasio publico lectore. Romæ, typis S. C. de propaganda fide. 1653. 8. de quo copiose refert Rich. Simon; Nouvelle Bibliotheque choisie, T. II. cap. 18. pag. 275 — 305. Bootio, Anglo, asserenti, "unicum hominem, Gabrielem Sionitam, proprio marte & consilio apparatum vocalium (syriacarum) primum invexisse (in edita ab eo versione syriaca in Bibliis polyglottis Paris.) ac ante illum omnibus omnino Syris insuetum fuisse, nec in ullo unquam codice conspectum," ut responderet, præter alia hæc opposuit pag. 117. "An etiam Psalmorum liber typis excusus in "monte Libani ab illustrissimo viro illo Sergio Risio Archiepi-"scopo Damasceno, multis ante Sionitæ editionem annis, im-"mo ante natum Sionitam, suis careat vocalibus?" — Sergii Risii, *Archiepiscopi Damasceni*, nomine dicto non potest non innuere eam, quæ prodiit anno 1610. editionem. Sed quod hanc factam asserit "ante natum Sionitam," præcipitantius dictum. Obiisse Sionitam anno 1648 annos 71 natum, perhibet auctor libri, Mémoire historique & littéraire sur le College Royal de France, Part. III. pag. 100. natus igitur erat anno fere 1577. quo anno jam exstitisse editionem aliquam in Libano monte factam sane non erit qui sibi patiatur persuaderi.

Assemanio autem ista tradenti hoc videtur accidisse, ut, quod ad Sergium Risium, *Archiepiscopum Damascenum*, pertineret, cupide referret ad Sergium Risium, *Patriarcham*, annumque 1585 comminisceretur ipse ex ingenio.

2. Evangelia quatuor. Romæ. 1591. folio.
Duplex editio exstat, I. mere arabica, II. arabica & latina.

I. Editio mere arabica in exemplo, quod ipsi oculis usurpavimus, exhibet inscriptionem, primo arabicam, deinde laitnam, hanc: *Evangelium Sanctum Domini nostri Jesu Christi conscriptum a quatuor Evangelistis sanctis id est, Matthæo, Marco, Luca, & Johanne.* Romæ, In Typographia Medicea. M. D. XC. Præfatio nulla; primi ipsius, quod inscriptionem refert, folii paginâ altera mox incipit Matthæi evangelium; desinit textus Johannis pag. 368 media, subjunctis his verbis:

مطبوعة بمدينة روما بطبعان غران دوقا
في سنة الف وخمساية واحدي وتسعون مسيحية

1591.

[h. e excusum in urbe Roma in typographia Gran Duca (Magni Ducis, Ferdinandi I.) anno millesimo & quingentesimo et nonagesimo primo Christi.]

Romæ. in typographia Medicea. Anno 1591.

II. Editionis arabicæ unacum latina versione lineis arabicis interposita non una eademque est in exemplis omnibus facies, licet unius editionis omnia esse dubium haud sit. Etenim excudendi libri initium cum fieret, primam paginam, qua Matthæi evangelium incipit, placuit signare numero 9, proximam numero 10, & sic deinceps. Cujus rei causa erat hæc, quod constitutum esset, absoluto operi præter solennem titulum præfigere quoque epistolam, qua Principi cuipiam seu Regi munifico illud nuncuparetur, et negotium omne commendaretur ab editore, Jo. Bapt. Raymundo. Testis est Bandini in Lettera sopra i principj, e progressi della Biblioteca Laurenziana — Firenze. 1773. 12. pag. 84. "Questi Evangeliari non hanno la Dedica, perchè si aspettava di farla sotto il nome di un Principe grande e magnanimo." Et hæc, quæ accedere debebant, visa sunt absolvi posse foliis 4 seu paginis 8. At mutata rerum conditione successu caruit illud consilium, nec quid-

quidquam vel epistolæ vel justi tituli accessit. Neque vero exemplorum copia omnis ita pressa & luci subtracta est, ut nulla evolare atque in aliorum potestatem pervenire possent. Igitur

1.) deprehenduntur exempla, vel titulo prorsus destituta, vel externo folio munita, quod exhibet tituli loco hæc verba: "Sanctum Dei Evangelium Arab. Lat." Postremi quaternionis pagina penultima exstat admonitio Typographi nomine scripta hæc: "Typographus lectori. Rem arduam & admodum difficilem in hac Thypographia (*sic*) aggressi sumus, Benigne Lector, quippe quæ inusitata & nova est, & adhuc nostris majorumque nostrorum temporibus non uisa, impressionem nimirum librorum Arabum, Syrorum, Persarum, Aegyptiorumque, & plurium qui apud plerasque alias nationes reperiuntur. Quid igitur mirum si qua, pauca tamen, in textu Arabico quatuor Evangelistarum prætermissa sunt errata? cum in Latinis Græcisque, & Hebræis excudendis libris, quæ ars omnibus jam familiarissima facta est, passim magnus, & interdum quidem maximus errorum numerus obrepere deprehendatur? Veruntamen habes ea ibi, postquam animadversa sunt, calamo, uti oportebat, emendata, hîc autem, ubi latina adjecta est interpretatio, præter unum correcta sunt omnia, illudque (*sic*) est عملنا quod pag: 103. linea ultima inventum sic corriges, علمنا. In Latina quoque translatione pag: 230. lin. 3. aliud erratum comperies, ubi namque scriptum est. *& conuertet corda patrum in filios, & non obediunt ad scientias iustorum* &c. legendum est, *& conuertet corda patrum in filios, & eos qui non obediunt, ad scientias iustorum.* Quodsi benignus lector nonnulla fortasse alia inter legendum errata deprehenderit, quæ diligentiam nostram fefellerint, eum etiam atque etiam oratum uolumus, ut qua poterit sollertia emendet. His itaque interea lætus fruere dum alia complura in liberalium ar-

tium studiis commissa nobis ab eo, cui hoc onus incumbit, in lucem propediem emittamus. Vale. Romæ In Typographia Medicea. M. D. XCI."

Ad hæc duo sunt notanda. 1. Erratum illud, عيلنا pro علينا, non est omnium exemplorum; inter quatuor, quæ ipsi vidimus, duo sunt quæ distincte exhibent vocem علينا; non calamo sed typis expressam. 2. Quod de arabicis calamo emendatis perhibetur, alii judicent. Exemplum mere arabicum, nobis visum, & ipsum habet erratum illud عيلنا, pag. 79. lin. 3. nec vel in hac voce, vel in aliis, quæ haud desunt, erratis, calami aliquod vestigium deprehenditur.

2.) sunt, quæ hunc titulum exhibent:

اربعة اناجيل يسوع المسبع (*sic*) سيدنا المقدسة

Sacrosancta quatuor Iesv Christi D. N. Evangelia Arabicè scripta, Latinè reddita, Figurisque ornata. Romæ, Ex Typographia Medicea. MDCXIX. Svperiorum permissv.

Secundum folium habet dedicationem hanc: "Illustrissimo, & rever. principi Carolo Madrutio S. R. E. Cardinali amplissimo. Io. Antonius Rodolus F. Cum Evangelia Arabico sermone conscripta, denuo excudi curarem, ut quæ obrepserant ex Typis errata corrigerem, reliquum erat unum, ut ea Principi alicui viro de more inscriberem. Nec sane in ancipiti diu versari potui, qui omnia Tibi velut subditum Domino, communi gentium jure debere me & faterer & vellem. Accedebat, quod Princeps sanctissimæ Religionis opusculum non nisi religiosissimum & maximo in terris proximum, hoc est Cardinalis nomen, necesse erat præ se ferre in fronte. Præsefert adeo, tuæq. clientelæ commissum exit in vulgus; & me Tibi plurimis obstrictum nominibus hoc etiam deuinciet, si meæ in te observantiæ pignus exiguum non aspernaberis. Vale." Tertium folium exhibet effigiem Madrutii; quartum refert Admonitionem illam Typographi, modo recitatam a nobis

pag. 9. omissis tantum verbis: Romæ In Typographia Medicea. M. D. XCI. nec vero eadem abest in postremi quaternionis pagina penultima, qualis est primo typis descripta.

Quod vero iste Jo. Ant. Rodolus venditat, Evangelia hæc arabica denuo excudi se curasse, ut quæ obrepserint ex Typis errata corrigeret, (ipse in fronte المسيع ponens, pro المسيح) vanissimum est commentum. Præterea audacter factum et inepte, quod Admonitionem illam Typographi curaret reponi ante textum, ne sublato quidem postremo folio in exemplis omnibus; Gœttingensis bibliothecæ publicæ exemplum non referre illud, testis est Michaelis, Einleitung in die Schriften des N. Bundes; Ed. 4. pag. 446. Exhibet quidem exemplum a nobis cognitum pag. 103. lin. ult. علين, non غلينا, sed in eodem tamen deprehenditur pag. 230. lin. 3 erratum illud: et conuertet corda patrum in filios, et non obediunt ad scientiam justorum —

3.) Alia primo folio referunt hanc brevem inscriptionem: Sanctum Dei Evangelium Arab. Lat. Secundum folium inscriptum est primo arabice sed litteris haud scite compositis, deinde latine, sic: Evangelium Sanctum Domini Nostri Jesu Christi conscriptum a quatuor Evangelistis sanctis id est Matthæo, Marco, Luca, et Johanne. (absque anni mentione.) Folio 3 & 4 Præfatio exhibetur, quam dedit "Florentiæ ex "Typographeo Linguarum exhoticarum V. Kalend. Julii 1774. "Cæsar Malanimæus." Præfationis initium hoc est: "Inter Libros, qui duobus fere abhinc sæculis Romæ prodierunt ex amplissimo ac magnificentissimo Linguarum exhoticarum Typographeo, quod hortante Gregorio XIII. P. M. ære proprio extruxit Ferdinandus Medices tum S. R. E. Cardinalis, Hic, qui penè ex oblivione erutus nunc iterum Tibi, philarabice Lector, exhibetur, nihil initio tulit præfixum in fronte, nec quidquam ad Eum præfatus est Jo. Baptista Raymundus,

eidem Typographeo Præpositus, et earundem Linguarum Interpres clarissimus. Cuius omissionis ea tum ratio fuit, quia, ut ex monumentis constat, in animo haberent (*sic*) alicui majorum Gentium Principi dicare, eo consilio, ut pro Ecclesiæ bono Linguarum studium in Orbe Christiano promoveretur." — De Roddoli illa præfatione mireris mentionem prorsus nullam injici. — Post hæc refert præfationis auctor, vulgari nomine: Abbas Malanima, typographiam orientalem Mediceam, a Ferdinando Cardinale conditam, sed ipso post mortem fratris, Francisci, 1587 facto Hetruriæ Magno Duce, remissius habitam, anno 1596 in alienam potestatem transiisse, at tamen a conditoris filio, Cosmo II. anno 1610 recuperatam, posthac Florentiam translatam et in regio gazophylacio palatii veteris collocatam, in hoc loco confusam delituisse, donec Cosmus III. arcesseret e monte Libano Petrum Benedictum Maronitam, ut rem redigeret in ordinem; denique Petrum Leopoldum, Magnum Ducem, voluisse se, Malanimeum, quæ Benedictus reliqua fecisset, perficere, ut exterorum precibus pro uno alteroque librorum impressorum exemplo impetrando posset satisfieri. Sese igitur cognito, quo Evangeliorum liber laboraret, defectu, jussum à Domino hanc præfationem adjunxisse. Conf. quæ retulit Björnstahl, Briefe, II. T. pag. 157. et ven. Adler, Uebersicht der Reise nach Rom. pag. 55. sq. & pag. 72. sq.

In hac exemplorum varietate editionem non nisi unam esse eandemque, cum ex his, quæ jam dicta sunt, intelligitur, tum confirmatur ipso adspectu cerniturque oculis. Exempla conspirant non universe tantum per singulas paginas lineasque, sed in rebus etiam minimis iisque singularibus constanter conveniunt; veluti Erratum illud in latina versione, pag. 230. lin. 3. "et non obediunt" pro: et eos qui non obediunt, in omnibus idem conspicitur. In omnibus exstat pag. 318. lin. penult. "si ergo fuistis fideles in bonis iniquitatis," quod de-

bebat esse infideles. Pag. 278. lin. 11. in voce وكان punctum litteræ Nun deest in omnibus, etiam in mere arabico. Cavendis tollendisque vitiis typographicis permagnam, nec eam irritam curam fuisse adhibitam, certum: nec tamen desunt errata; nobis Evangelii Lucæ partem perlustrantibus præter leviora, veluti quum Teschdid loco súo non positum, vel littera ة punctis duobus superne destituta, obtulere se hæc:

pag. 243. lin. 6. (Luc. 2, ult.) ينشاء, crescebat, pro ينشاء
pag. 258. lin. 3 (cap. 5, 33.) فقلوا, dixerunt autem, pro فقالوا
pag. 294. lin. 9. (cap. 10, 40.) فقال لها, dic igitur illi, pro فقل لها
pag. 310. lin. 10. (cap. 13, 33.) وعدا, et cras, pro وغدا
pag. 314. lin. 1. (cap. 14, 28.) يكمله, perficiat illam, pro يكمله
pag. 322. l. ult (c. 17, 21.) ولا يقولون, neque dicetis, pro ولا تقولون
pag. 328. lin. 7. (cap. 18, 32.) يسل, tradetur, pro يسلم

Omnia hæc in omnibus exemplis, etiam in mere arabico, eadem, excepto uno loco, cap. 13, 33. quo mere arabicum, pag. 246. lin. 15. refert, وغدا وفي اليوم الاتي اذهب, arabico-latina autem habent, وعد وفي اليوم الثالث اذهب

Editionis arabico-latinæ exempla facta sunt 3000. teste Assemanio, Biblioth. Medic. pag. 55. et mere arabicæ 4000. teste Bandinio, Lettera, pag. 84. Idem refert Adler, Reise, pag. 73. Et dudum invaluit opinio, in Europa prorsus infrequentes esse hos libros, quod fuerint tantum non omnes delati in terras Orientis. Tradit Bandini, Lettera, dicto loco, hæc: "Cum auditum esset, multos Infideles sola Evangeliorum lectione conversos esse, voluit hac caussa aliisque motus Gregorius XIII. P M. typis describi quatuor millia exemplorum, de quibus mille partim inter Christianos dispensata, partim ad Infideles delata, ut vel vendita, vel gratis concessa facerent ad promovendam religionem christianam." — De eventu nobis

haud quidquam constat; imagines ligno incisæ, in utroque libro eædem, et affabre factæ, certe apud Mohammedanos commendationem habere nequaquam poterant. Illud constare poterat, ex quo prodiit Bandinii Lettera, 1773. exempla etiamnum haud pauca superesse Florentiæ; et Adlerus singulorum, quo redimi possint, pretium, æquum illud ac modicum, significavit loc. cit. pag. 73.

Textus arabicus unde sumtus sit, ignoratur. Servat quidem Bibliotheca Medicea volumen, quod et IV Evangelia complectitur et alios N. T. libros, Syriacum et Arabicum, quod qui scripsit, pro Jo. Raimundo scripsisse se profitetur: sed idem absolutum fuisse dicitur demum anno Christi MDCXI. (vid. Assemani Catalog. pag. 50.) Latinam autem versionem, ad verbum quantum fieri poterat factam, ipsius Raimondi esse dubio caret. Supersunt in eadem bibliotheca, teste Assemanio pag. 55. "Acta Apostolorum, arabice e Græco expressa, cum interpretatione latina Jo. Baptistæ Raimondi" adornata eo consilio, ut et ipsa typis Mediceis exprimerentur.

3. Psalmi syriace et arabice. In Monte Libano editi, 1610. fol.

Notitiam libri dedit, post Lelongium, Dœderlein, Repertor. Eichhorn. Tom. II. pag. 158. sq. exemplo Solgeri, nunc Norimbergensis publicæ bibliothecæ usus, quem secuti sunt alii, Masch, pag. 121. Eichhorn, Einleitung, II. Ausg. p. 525. III. Ausg. 610. Rosenmüller, Handbuch, III. T. pag. 22. Nobis uti licuit exemplo, quod ex privata sua bibliotheca nobiscum communicavit amicissimus Bruns.

Volumen est pagg. 260. fol. min. Psalmis accedunt pag. 252. psalmus 151. Hymnus Mosis Exod. 15, 1—20. Hymnus Esaiæ, cap. 42, 10—13. (non ut Dœderlein perhibet cap. 44, 23. sq.) et cap. 45, 8. Hymnus Mariæ Luc. 1, 46. sq. Hymnus puerorum domus Chananja, et Precatio Ephremi Syri: et bina

postrema quidem Syriace tantum, cætera omnia adjectam habent arabicam versionem, litteris syriacis iisque minoribus expressam.

Formulam, in ipsius frontis infima ora positam, repetitamque ultimæ pag. extremo loco, exhibuit Dœderlein, repetiitque Rosenmüller, loc. cit. Puram eam integramque nos hic ponimus:

بالحبس المكرّم الكاين في وادي قوزحيا في جبل لبنان
المبارك علي يد المعلم بسكالي الي وعلي يد الحقير يوسف
ابن عميمة الكرمسدّاني باسم شماس في تاريخ سنة ا سى ي ربا

hoc est: in Claustro honorato, quod est in valle Kuzaia in monte Libano benedicto, perfecit magister Paschalis Eli et humilis Joseph filius Amimah ex Caram-Sadde, nomine (tantum, non meritis) diaconus, anno 1610. Domini (Jesu Christi.)

ربا brevius expressum pro ربان. Nomen حبس plerumque carceris significationem habet, incidimus tamen in locum Catalog. Biblioth. Vaticanæ, T. II. pag. 173. fere media, quo commemoratur جبرائل بالاسم حبيس بحبس مار دوماط, Monachus, Gabriel nomine, inclusus in Claustro Sancti Domitii — الحقاين, quod Dœderlein refert, debet esse الكاين, nec non pro تاريك scribendum تاريخ. Monasterii nomen Assemáni, Catalog. Biblioth. Medic. pag. 18. dicit Cuzaia, his verbis: "Monasterium Sancti Antonii Abbatis de Cuzaia." Dandini, Voyage du Mont Liban, 1685. pag. 145. 149. 158. dicit Chsaya; Niebuhr, Reisebeschreibung, II. T. pag. 471. Kasheia; Volney, Reise nach Syrien, II. T. pag. 24. Kozhaje. Oppidum Josephi natale, quod Dœderleinio est Crimisade, ab Assemánio, loc. cit. pag. 30. dicitur Caramsadde, arab. كرم سدّي.

Præfationem, ad Fratres fideles Catholicos, scripsit Ser-

gius Risius, Archiepiscopus Damasci Maronita, arabice الرزي, syriace ܪܝܫܐ, Catalog. Biblioth. Vatican. T. II. pag. 14. Sed in ea nihil proditum, quod ad editionis hujus historiam spectet. Commendata sacrorum librorum ad salutem animæ utilitate his finem facit: Prout largitus nobis est Dominus nobisque opitulatus, initium capessivimus et excudi curavimus hunc librum, factumque est ab eo initium, et prout fuit quoque consilium et voluntas Domini honorati et fratris nostri eximii, Archiepiscopi Georgii Amira, qui in eo nobiscum operam collocavit — Et exstat fol. penult. loco infimo Formula adprobantis editionem his verbis: Ego humilis inter Archiepiscopos, Archiepiscopus Georgius filius Amira (ܥܡܝܪܐ) Hedenita (الهدناني) vidi perlegique Psalmos hosce, nec quidquam deprehendi in illis, quod sit contrarium fidei orthodoxæ, juvant vero salutem animæ illius qui eorum lectione utatur. — Georgius hic Amira, qui Grammaticam Syriacam edidit Romæ in typographia linguarum externarum apud Jac. Lunam 1596. 4. deinceps ipse Maronitarum patriarcha factus, obiit 29. Jul. 1644. teste Assemanio, Catalog. Biblioth. Medic. pag. 84. Sergius Risi, cujus permagna pars erat etiam in edenda Bibliorum versione arabica Romana, mortuus est Romæ 29. Aug. 1638. ut refert Dœderlein loc. cit. pag. 161.

Conclusio operis postremo folio nomine Josephi Amimæ scripta, refert expressis verbis absolutum illud fuisse anno Chr. 1610. die 10. mensis Thîschrín posterioris, h. e. Novembris, dicit magistrum Paschalem Eli oriundum ex urbe Camerino, (Italus igitur erat, forte typographicæ artis magister,) duosque alios commemorat operis typographici adjutores; cæterum summam rei refert ad Sergium Risi Archiepiscopum, et magnopere prædicat ejusdem patruos, Michaelem et Sergium, utrumque Patriarcham, maxime germanum Josephum, et ipsum Patriarcham, de quibus videatur Assemáni, Biblioth. Medic.

Medic. pag. 17. Neque hic quidquam proditum de origine et historia typographiæ Libanicæ; typi litterarum passim minus nitidi et luculenti, ut hebetes potius usuque detriti videri possint.

4. *Petri KirstenI* Vratislaviensis philosophiæ et medicinæ doctoris. Epistola S. Judæ Apostoli ex Msso Heidelbergensi arabico ad verbum translata, additis notis ex textuum græcorum et versionis latinæ vulgaris collatione. Breslæ 1611. fol. pagg. 17.

De Kirstenio vid. Biblioth. Arab. P. III. pag. 23. Compertum nobis nunc est, cum ipso arabicos quoque ipsius typos migrasse in Sueciam. Librum perrarum, inscriptum: Catalogus Centuriæ librorum Manuscript. et partim Impressorum, Arabicorum, Pers. Turc. Græc. Lat. &c. qua anno 1705. bibliothecam publicam academiæ Upsaliensis auxit et exornavit — J. Gabr. Sparvenfeldius. Upsaliæ, typis Werneri. 1706. 4. cum videre nobis contingeret; in arabicis, quæ sunt in illo passim excusa, protinus agnovimus characteres Kirstenianos, et quidem illos, quos exhibet Schema characterum arabicorum, editum 1609. junctumque libro, KirstenI Decas sacra Canticorum. —

5. D. Pauli Apostoli Epistola ad Titum, arabice; cum *Joannis Antonidæ* Alcmariani interlineari versione Latinâ ad verbum. In officina Plantiniana Raphelengii, (Leidæ, non Antwerpiæ) 1612. 4. pagg. 18. quibus accessit una, Orationem Dominicam exhibens.

"Pauca sunt, inquit Maschius, quæ de editore Jo. Antonide habet Lexicon Eruditorum" (Joecher's Allgem. Gelehrten Lexicon.) Perpauca quoque sunt, quæ habet Adelung in Fortsezung und Ergænzungen zu Joechers Allg. Gel. Lexicon. Haud igitur pigebit cognoscere, quæ Isaaco Casaubono Tho-

mas Erpenius scripsit Middelburg. a. d. III. Jd. Jul. 1612. "Hebraicam linguam (Leidæ) jam diu profitetur Dominus Coddeus. Arabicam profiteri nuper coepit Joannes quidam Antonides, Anabaptista Hollandus, qui olim serviens Raphelengio, ab eo didicit literas Arabicas novisse; nuper vero cum Arabe quodam Amstelrodami agente per semestre integrum conversans, aliquid in ea lingua intelligere; valde, ut audio, adjutus Grammaticâ quadam Arabicâ Raphelengii. Quid possit, non queam dicere; non enim conveni hominem, nec facilè conveniam, ne videar ejus luci velle tenebras offundere, eumque de loco suo deturbare; tametsi in Professorum numerum nondum est adscitus: concessum enim ei solùm est publicis prælectionibus per annum continuatis eruditionis suæ et capacitatis specimen aliquod edere: admittendus posteà est aut remittendus, prout aptus aut ineptus ad eam professionem esse judicabitur. Legit autem in loco quodam extra Academiam, quia Latinè loqui congruè nescit, et donec de professione sua certus sit, relinquit uxorem suam cum familia Amstelrodami, ubi vendit vinum adustum (eau de vie.) Absque hoc homine res meæ bono satis fuissent loco, & occasio mihi oblata studia mea Orientalia continuandi, quod nunc vix puto futurum: nam ut ego mendicem, eumque coner expellere, à me non impetro, etsi non dubito (liberè loquor) quin majori cum publici commodo & Academiæ gloria ipse ei muneri præesse possim." Isaaci Casauboni Epistolæ — curante Theod. Janson. ab Almeloveen. Roterod. 1709. fol. pag. 666.

6. D Johannis Apostoli & Evangelistæ epistolæ catholicæ omnes, Arabicæ ante aliquot sæcula factæ, ex antiquissimo Ms. exemplari descriptæ, & nunc demum Latinæ redditæ, opera & studio *Wilhelmi Bedwelli* Haslingburgensis A. (i. e. Anglo) Saxonis. Ex officina Plantiniana Raphelengii. (Leidæ) 1612. 4. pagg. 52.

Arabica carent vocalibus signisque aliis. Ad calcem capitis V epistolæ primæ, pag. 40. hæc: "Septimus versus desideratur apud Syros, desideratur etiam apud Arabes: Arabs enim transtulit Syriacum Testamentum, non Græcum, ut ex multis locis conferenti apparebit. Unde quæ optime a Syro redduntur, ea ab Arabe quoque ad verbum reddita sunt: ubi hallucinatus est Syrus, ibi et Arabs a scopo aberravit longius."

Præfationis verba sunt, pag. 6. "Denique linguæ arabicæ cognitio multum facit ad linguæ hebraicæ intelligentiam. In vocibus enim obscuris et dubiæ significationis lucem tibi maximam, & facem sole meridiano magis illustrem quandoque præfert Arabs. Rabbinos, paraphrastas, scholiastas testor, qui hinc sæpe auxiliare præsidium petebant maximum. Dictionarium linguæ arabicæ Francisci Raphelengii propediem in lucem emittent ipsius heredes. Grammaticam olim dedit Postellus, & dabit brevi Thomas Erpenius. — Plagiarium quendam nostrum comprehendit J. A. (h. e. Joannes Antonides) & publici juris fecit. Conservum ejus nos ipsi manumisimus, reliquos, ut publico prodesse possint, breui, favente Numine, libertate donabimus."

Bedwellus mense August. 1612 ex Anglia Lugdunum profectus auspiciis & sumtu viri maximi, Episcopi Eliensis, Lancelot Andrews (vid. Bibl Arab. I. pag. 5. & Adelung, voce Andreas (Lancelot) pag. 827.) & a Casaubono commendatus Heinsio, Grotio, Erpenio (vid. Ej. Epistolæ pag. 478 sq.) quod, quum multos annos in colenda arabica lingua consumsisset, optaret priusquam sua ederet inspicere Jos. Scaligeri Lexicon arab. ineditum. Dicitur Casaubono vir probus, simplex & pius, pag. 478. & alio loco, pag. 485. homo simplicissimus omnium, alienus ab invidia, ab opinione sui, & a studio obtrectandi. — Lugduni dum versaretur, edidit hoc specimen, quod in patria illo tempore, & multo etiam posthac, arabici typi prorsus desiderarentur.

7. Passio Domini nostri Jesu Christi, secundum Matthæum, arabicè, cum Latinâ versione ad verbum, juxta editionem Romanam; vocalibus omnibus accuratè additis. Leidæ, in officina Raphelengiana, 1613. 4. pagg. 45.

Quis sit, hanc editionem qui curaverit, haud constat. Raphelengius ipse cum ann. 1597. obierit; non erat, cur Maschius diceret: "Usus quidem est Raphelengius codice msto — verum in edenda Passionis historia editionem Romanam sequi maluit."

8. Liber Psalmorum Davidis regis & prophetæ. Ex Arabico idiomate in Latinum translatus. A Victorio Scialac & Gabriele Sionita Edeniensi Maronitis. — Romæ ex typographia Savariana. 1614. 4. pagg. 474.

Vid. Masch, pag. 122. & Handbuch — von Rosenmüller III T. pag. 49. sq. Ex Syriaca simplici versione factam esse hanc Arabicam tradit Assemáni, Catalog. Biblioth. Medic. pag. 56. commemorans codicem Psalmorum ipsius Gabrielis Sionitæ manu descriptum arabicum cum latina interpretatione inter lineas, ex quo factam dicit editionem arabico-latinam Romæ 1614.

Sunt exempla, quæ in fronte referant: Romæ, Ex Typographia Sauariana. M. DC. XIX. At certissime eadem est editio, nam utrinque eadem sunt menda typographica; & nostro quidem exemplo anni 1619 eadem quoque duo folia, mendorum primo arabicorum, deinde latinorum indicem exhibentia, adjuncta videas, quæ sunt in exemplo anni 1614. Habent præterea utriusque generis exempla singulare hoc, quod pag. ultima (474) ima post verba: —— كَمُلَتْ "Completi sunt "Psalmi cum nonnullis laudationibus, fauente Deo excelso, cui "laus semper." positam habent vocem (custodem nostri typographi dicunt, Galli Reclame) وقدوس, quæ fraudi esse possit

& suspicionem excitare defectus alicujus. Sed videtur nescio qua ratione factum esse, ut illa vox repeteretur a pag. 468. ubi suo illa loco posita.

Qui teste Altèro (Handbuch von Rosenmüller, III. T. pag. 51.) Viennensi exemplo adhærent Indices, pertinent ad Dictionarium latino-arabicum auctore J. B. Duval. Paris. 1632. 4.

Editionem absque versione latina, & ipsam Romæ 1614 ex typographia Sauariana profectam refert primo Lelong, pag. 125. col. 2. deinde Masch, pag. 122. sic inscriptam: Psalmi Arabici *ex Græco*, cura & studio Gabr. Sionitæ — Romæ. 1614 4. Et Assemáni quoque, Catalog. Biblioth. Medic. pag. 56 affirmavit: "Gabriel Sionita Psalmos etiam Arabicos *e* "*Græco* edidit typis Sauarianis, excudente Stephano Paulino." annum editionis haud prodens. Et novimus, esse exempla, quæ nonnisi arabicum textum referant, & quidem binis unaquaque pagina columnis: sed sunt etiam hæc ejusdem plane editionis, nam in his quoque typographica errata omnia prorsus eadem. Putamus, inter excudendam editionem arabico-latinam, perfectis singulis plagulis, uniuscujusque paginæ latinam columnam ex forma (ut cum typographis loquamur) exemtam fuisse inque ejus locum arabicam columnam alteram insertam, ut nunc forma denuo commissa prælo paginas redderet mere arabicas, pararenturque exempla mere arabica, quæ orientalibus hominibus, forte etiam Muhammedanis tradi possent. De duobus istiusmodi exemplis certo cognovimus, postremam quidem paginam, ut in cæteris, exhibere & Insignia Sauariana, & verba hæc: "Romæ, ex Typographia Sauariana MDCXIIII. Excudebat Stephanus Paulinus Superiorum permissu" & plagulas quoque signatas esse litteris latinis, A — Gg: sed præter hæc nihil conspici quod non sit arabicum, exemtos quoque esse numeros & paginarum & versiculorum, inscriptionem libri ipsam esse mere arabicam. Asse-

mánius igitur quæ tradidit, & ipsa Lelongii sunt, nec habent quidquam auctoritatis.

9. Pauli Apostoli ad Romanos epistola, arabice. ex bibliotheca Leidensi. Leidæ, in typographia Erpeniana, linguarum orientalium. 1615. 4. pagg. 48.

Quod absoluta ad Romanos epistola plagulæ E vacarent quatuor paginæ, adjecta est etiam Epistola ad Galatas, cujus in inscriptione & præfatione, quod esset utraque jam typis descripta, mentio facta nulla. Masch pag. 133 "Textus, ait, Epistolæ ad Romanos sine versione, attamen cum punctis hîc prodit." Sed caret arabicus sermo omnibus & vocalibus & cæteris lectionis notis, quibus necdum instructa erat Erpenii nova typographia, cum alterum hoc specimen, post primum, Lokmáni fabulas, ederetur. Vid. Ejusd. præfatio ad Historiam Josephi. 1617. 4.

10. Novum D. N. Jesu Christi Testamentum arabice. ex bibliotheca Leidensi edente *Thoma Erpenio*. Leidæ in typographia Erpeniana linguarum orientalium. 1616. 4. pagg. 648.

Quam doctissimus Marsh, (Anmerkungen und Zusäze zu J. D. Michaelis Einleitung, I. T. pag. 106.) ut suam obtulit, opinionem vix dubiam aut incertam habere poterit, quicunque non sine adhibita animi intentione Erpenii præfationem legerit. Formulam, qua describendi finis factus esse dicitur die 16 mensis Baunæ (Junii) anno 988 Martyrum, (Christi 1271.) ad Evangeliorum librum solum pertinere, planissime consequitur ex dictis Erpenii proxime antecedentibus. Altera igitur formula, qua codex exaratus esse dicitur anno Martyrum 1059 (Chr. 1342.) non potest non de universo volumine ad finem peracto accipi. Et sic quoque refert Catalogus librorum Bibliothecæ publicæ Universitatis Lugduno-Batavæ, Lugd. Bat. 1716. fol. pag. 410. "N. T. integrum, Arabicè, scriptum

A. 1342 cum variantibus lectionibus ad Acta Apost. Epistolas & Apocalypsin. Ex hoc exemplari editionem suam expressit Cl. Erpenius." Textus arabicus, neque versionis neque adnotationis quidquam habens, caret quoque vocalibus legendique cæteris adjumentis. Haud multa libri exempla facta esse, testis est, qui de eo retulit in Nachrichten von einer Hallischen Bibliotheck, II. T. pag. 294.

11. Pentatevchus Mosis arabicè. Lugduni Batavorum, ex typographia Erpeniana Linguarum Orientalium. prostant apud Johannem Maire. 1622. 4. pagg. 458.

Qui editionem curavit *Thomas Erpenius*, usus est libro msto bibliothecæ Lugduno Batavæ, in Catalogo pag. 409. commemorato perpaucis hisce verbis: "Pentateuchus Arabicè script. Rabbin." Sed Rabbinica scriptura conversa est ab editore in arabicam, nullis tamen vocalibus additis. Menda in componendis litteris commissa, haud sane infrequentia, certe in eo, quo nos utimur, exemplo, calamo, adhibito subinde etiam scalpello, studiose sunt emendata; sicubi vox, vel vocum series omissa fuerit, adscripta loco est nota ʌ, quæ moneat, in calce reperiri quæ sint addenda; sunt quoque duobus locis chartæ segmenta illita ad corrigendam lectionem pag. 22. lin. 2. & 4 & pag. 248. lin. 8.

De versionis ad verbum adstrictæ indole omnino videndus est Hottinger, in Thesaur. Philolog. Tiguri 1659. 4. pag. 267 — 270. vel Eichhorn, Einleitung, I. T. pag. 590. edit. III.

12. Epistolæ S. Johannis arabice & latine, *Jonæ Hambræi.* Parisiis. Vitré. 1630. 12.

Hæc ex Lelongii Bibliotheca, pag. 127. repetit Masch, pag. 136. non habens, quod ipse posset addere. — Versio latina est inter lineas posita. Tertia Johannis epistola explicit pag. 100.

Proximâ hæc legas: "Ne paginæ aliquot sequentes vacarent, visum etiam fuit mihi, primam sectionem Euangelii Diui Johannis itidem Arabicè, cum versione interlineari latina, per me illustratam, Coronidis loco adiicere." Pag. 111 exstat Approbatio Gabriel. Sionitæ scripta Parisiis 24 Aug. 1630. quæ dicit versionem latinam esse M. Jonæ Hambræi. Extrema tandem pagina hæc: Parisiis, excudebat Antonius Vitray, Linguarum Orientalium Regis Typographus. M. DC. XXX.

Les Epîtres de S. Jean en Arabe & la Passion de N. S. selon les 4 Evangelistes, en Syriaque, traduites en Latin. A Paris de l'imprimerie d'Antoine Vitré. 1672.

Præmissa est significatio hæc: Ce petit ouvrage est une édition des épitres de S. Jean en arabe, & la passion de N. S. selon les 4 evangélistes en syriaque, avec les versions latines. Il y a près de 40 ans que j'en achevai l'impression, qui est toujours demeurée dans un magasin, parceque j'attendois que celui qui me l'a fit faire l'envoyât retirer. Mais depuis quelques jours, ayant eu une envie qui est assez naturelle aux personnes de mon âge, de jetter les yeux sur les ouvrages que j'ai fait, j'ai trouvé cette impression dattée de l'année 1635, & j'ai été bien aise de donner au public ce temoignaje du long temps qu'il y a que j'ai l'honneur de travailler pour les lettres, par le commandement de Messeigneurs du clergé, et lors même que les caractères des langues orientales n'étoient pas encore connus dans les imprimeries de France &c. Certum igitur, non nisi unam editionem exstare, exempla autem, quale penes nos est, quæ junctam non habeant Passionem Syriace, & folio primo, quod solemnem inscriptionem referat, careant, fortuito ex typographi potestate esse elapsa.

Passio autem est pagg. 156. Extremo folio hæc: "Historiam passionis D. N. Jesu Christi Syriacè, è quatuor evangeliis, adhibita interlineari versione, contextam à M. Jona Hambræo

bræo vidi, legi, contuli cum hactenus excusis Syriacis codicibus . . . . ego Hieronymus Parent Parisinus Theologiæ Doctor Sorbonicus XVII Calendas Junias anni M. DC. XXX." In tergo: Excudebat Anton. Vitray &c. M. DC. XXXV.

De Joh. *Hambræo*, nato in Suecia 1588. & professore primum Upsaliæ, deinde Parisiis locum nacto, ibique in misera conditione defuncto anno 1665. vid. Adelung, in Fortsezung und Ergänzungen zu Joecher's Allgem. Gel. Lexicon, qui haud pauca ab eo edita commemorat, hunc vero librum ignoravit. Ignoravit eundem & ipse De Guignes, cum ederet 1787 Essai historique sur l'origine des Caractères Orientaux de l'Imprimerie Royale, sur les Ouvrages qui ont été imprimés à Paris &c. Qui Ambreus dicitur, in Geschichte der alten und neuen Herrnhuther — aus dem Holländischen — Tübingen 1805. 8. pag. 193. non est nisi ipse Jonas Hambræus.

13. Li sette Salmi penitentiali. In Roma nella stampa della Sac. Cong. de Prop. Fide. M. DC. XLII. con licenza de Superiori. 8.

Facit omnino solennis hæc inscriptio, ut libellum seorsim editum esse putes: sed proximum folium paginæ numerum gerit 163. refertque iterum inscriptionem hanc: Li sette Salmi penitentiali, con le Litanie della Beatissima Vergine, che si cantano ogni sabbato nella santa Casa di Loretto. Dopò le quali, habbiamo posto secundo l'ordine del numero Arabico tutti i luochi della scrittura sacra, e de' Santi Padri, donde esse Litanie sono state cauate, parte Ad verbum, e parte Ad sensum. Nimirum est nonnisi accessio ad librum, Biblioth. Arab. P. V. pag. 17. num. 14 commemoratum: verum cum post Lelongium Maschius inter biblicas editiones librum referat; noluimus eum in hac serie desiderari.

14. S. Jacobi Apostoli Epistolæ catholicæ versio Arabica

& Aethiopica, latinitate utraque donata, nec non a multis mendis repurgata, punctis vocalibus accurate insignita — — operâ, labore ac studio indefesso Joh. Georg. Nisselii, & Theod. Petræi. Lugduni Bat. 1654. 4. pagg. 32.

Inscriptionem integram vid. in Baumgartens Nachrichten von merkwürdigen Büchern, 6. T. pag. 7. ubi quoque non unam in omnibus unius ejusdemque editionis exemplaribus inscriptionem deprehendi observatum est. In eo videntur omnia exempla consentire, ut careant omni præfatione. Arabicus textus repetitus est ex editione Erpenii.

15. S. Johannis Apostoli & Evangelistæ Epistolæ Catholicæ tres, arabice & æthiopice — cura ac industria Jo. Ge. Nisselii & Theodori Petræi. Lugd. Bat. 1654. 4. pagg. 40.

Neque hic præfationis quidpiam exstat. Postrema pagina nonnullæ MSti Leidensis lectiones ad Erpenii editionem adsperguntur.

16. S. Judæ Apostoli Epistolæ Catholicæ Versio arabice & æthiopice — — a Jo. Ge. Nisselio & Theod. Petræo. Lugd. Bat. 1654. 4. pagg. 24.

Pag. 13 incipiunt Ad S. Judæ Epistolam observationes aliquot philologicæ brevesque variantis lectionis notæ de contextu arabico, & pag. 23 Animadversiones quædam ad textum Aethiopicum, quibus Romanæ editionis loca aliquot emendantur.

17. Li sette Salmi penitentiali. — Romæ, 1668. 8.

Est hujus editionis eadem ratio quæ prioris, num. 13. De libro ad quem pertinet, dictum Biblioth. arab. P. V. pag 21.

18. Biblia arabica sacræ congregationis de propaganda fide jvssv edita ad vsum Ecclesiarum Orientalium: Additis e

regione Bibliis Latinis Vulgatis. Tomus I. (Eadem arabice.) Romæ, anno MDCLXXI. Typis ejusdem sacræ congregationis de propaganda fide. Tom. II & III eodem anno. fol.

Narrationem, quomodo institutum & peractum, deinde inhibitum recognitumque fuerit hoc opus, cœptum anno 1624 & demum 1671 absolutum & vulgatum, quam dedit Franc. Nazari, Giornale de' Letterati, Rom. 1672. 4. pag. 1 sqq. germanice versam tradit cel. Rosenmüller, Handbuch, III. T. pag. 56 — 61. Exempli, quo nos usi sumus, Tomus I. complectitur Pentateuchum pag. 1 — 331. deinde pag. 1 — 472. libros Jos. Jud. Ruth, IV. Regum, II Paralipom. Præmissa est præfatio, primum latina, deinde quæ eadem plane refert arabica. Auctor præfationis, teste Nazario, est Ludovicus Marracci. In ea leguntur hæc: "Sacra Congregatio jussit in hujus Arabicæ Editionis Impressione Latinum Vulgatæ translationis textum vbique e regione Arabici textus apponi, tanquam certam regulam ac normam, qua posset vnusquisque & cognoscere & corrigere quicquid vel Scriptorum ac Typographorum vitio, vel Interpretum & Correctorum defectu in Arabico textu peccatum fuisset." Tomus II complectitur reliquos Vet. Test. libros omnes, quos sacros suscipit Romana Ecclesia ex decreto Concilii Tridentini, Esdr. Nehem. Tob. Jud. Esth. Job. Psalm. Parabol. Eccl. Cant. CC. Sapient. Ecclesiast. pag. 1 — 505. & pag. 1 — 526. Prophet. & Macchab. I & II. Tomus III. Evangelia quatuor pag. 1 — 208. Acta Apost. — Apocal. pag. 1 — 283. Accesserunt hæc: I. Index testimoniorum a Christo & Apostolis in Nov. T. citatorum ex Veteri. II. Hebraicorum, chaldæorum græcorumque nominum interpretatio. III. Index Biblicus, qui res eas, de quibus in sacris Bibliis agitur, complectitur. Omnia hæc latina primum, deinde etiam arabica. Singulis tomis adest Series Erratorum, non sane nimis longo agmine prodeuntium, cumprimis in Vol. III. nec, monente præfatione, omnia in indicem

relata errata in omnibus æque exemplis deprehenduntur, "quoniam non raro post aliquot paginarum impressionem, ab iis, qui Typographiæ mendis emendandis præerant, errata nonnulla deprehensa, & sub torculari in reliquis paginis correcta sunt." Exempla autem operis facta supra mille & quingenta. Orientalibus parum probatam fuisse hanc editionem tradit Rich. Simon, Lettres choisies. Amsterd. 1730. T. II. pag. 165. "On a imprimé à Rome une Version entière de la Bible en Arabe, qui avoit été retouchée sur la Vulgate. Mais cette Traduction Arabe est tombée d'elle-même, les peuples du Levant ne peuvent gouter ces sortes de Version. Les Maronites mêmes, quoiqu'ils soient entièrement soumis au Pape, ne les approuvent point: ces peuples sont amateurs de leurs anciennes Versions, & de leurs anciens usages."

o. Epistolæ Joannis arabice. Paris. 1672. 12. vid. num. 12.

19. Liber mere arabicus. Inscriptio latine reddita hæc: "Septem Psalmi pœnitentiales & Laudatio Virginis Mariæ. Qui curavit hoc opus divinitus revelatum, Rogat (pro ipso recitari) Pater noster qui es in cœlo; Qui misericordia usus fuerit erga ipsum & defunctos ipsius (cognatos), Nanciscetur & ipse misericordiam in morte sua. Parisiis anno Christi 1679." (Littera ܡ posita pro voce ܡܫܝܚܝܐ.) Altera primi folii pagina hæc: Ter dicta formulâ: Sanctus est Deus — recita orationem Dominicam, tunc dicas: Ave Maria plena gratiæ — tunc recita Fidem, post hanc septem psalmos pœnitentiales. Sequuntur pag. 3 Psalmi VII. addito pag. 18 psalm. 117. Sequitur pag. 19 — 24 Laudatio Mariæ. Pag. penultima hæc legas: o debilis pauper Monache de gente Syriaca, lauda & dic: repete stata tua tempora in officio Ejus, & ne sis languidus, neque segnis. Ex quibus colligas, Maronitam nonneminem hunc librum concinnasse.

Sequitur nova inscriptio: "Liber Cogitationum & Meditationum christianarum. Qui curavit &c. Gratis accepistis, gratis date. Paris anno Chr. 1679." Præfatio copiosa commendat libri usum universis, illis etiam qui sint aliis occupatiores. Sunt autem meditationes 31 pro singulis diebus mensis, 1. de Fide, 2. de fine hominis, 3. de vilipendendo mundo, rel. Pagina penultimâ monetur lector his: "Sunt qui in exemplis suis libri hujus nostri nonnulla immutarunt a nobis tradita, antequam excuderetur: et quum repererimus ea alterata quoad sensum, par est ut caveas ab illis. Postremo loco pag. 133 latine hæc posita: Parisiis excudebat Petrus Le Petit, Typographus Regius. M. DC. LXXIX. Formula illa, in ipsa inscriptione posita, مجان اخذتم مجان اعطوا, *gratis acepistis, gratis date*, innuere videtur, factam esse hanc editionem eo consilio, ut nullo pretio exempla cederent orientalibus christianis. De Guignes, commemorans hunc librum, Essai historique sur l'origine des caractéres orientaux de l'Imprimerie Royale — pag. LVII. observavit, opificem in componendis typis arabicis minus versatum dextrumque se exhibuisse. Poterat etiam hoc observasse, editorem puri emendatique dicendi generis minus vel gnarum vel studiosum fuisse: scribit enim قول, dic, pro قل, litterasque ن & ں, ت & ث, س & ص, ظ & ض, permutat, & quæ sunt alia. Post hunc typis arabicis Savarianis alius liber abhinc nullus prodiit.

Sane referendus erat liber inter illos qui sunt enumerati Biblioth. Arab. P. V. verum a Maschio cum fuerit relatus inter Biblicos; nobis quoque visum est hoc ordine eundem collocare.

20. S. Jacobi Apostoli Epistolæ Catholicæ, Versio arabica cum interpretatione & punctatione Nisselii, cui accessit Glossarium radices in eâdem occurrentes serie Alphabetica exhibens in gratiam S. Philologiæ Consecraneorum edita cura

& studio, *M. Nicolai Panecii*, Zittavia-Lusati, Wittenberg. 1694. 4. pagg. 25.

Glossarium quod accessit, præter radices nomina quoque complectitur haud pauca.

o Biblia arabica. Bucuresti in Walachia. 1700.

Alexander Helladius, Græcus, in libro: Status præsens Ecclesiæ græcæ — edito 1714. 8. cum præfatione scripta Altorfii, ubi nomen inscripserat d. 1. Jun. 1709. (Will, Geschichte und Beschreibung der Nürnberg. Universität Altdorf. pag. 141.) prodidit pag 17. hæc: "Libri Ecclesiastici etiam in lingua Arabica An. MDCC. unacum N. & V. Testamento cura Patriarchæ Antiocheni *Bucuresti* prodierunt „ aliique plurimi indies ibi imprimuntur." — Hinc non dubitavit Lelongius referre pag. 25.

Biblia arabica, in fol. Bucurestii in Walachia 1700. eundemque secutus est Maschius, pag. 117. Jo. Dav. Michaelis, ab omni dubitatione alienus, spem & ipse fovit & fecit aliis, fore, ut de libro quantum satis esset, posset referre. (vid. Einleitung in die Schriften des N. Bundes. Ed. IV. pag. 454.) Quid? quod Assemáni (Biblioth. Medic. pag. 57.) commemorans arabicum codicem, Prophetas majores minoresque complectentem, affirmavit: "Versio hæc præstantissima est, & cum Codicibus Alexandrinis, sive Græca septuaginta Interpretum concordat, editaque legitur in Bibliis Arabicis, quæ anno Christi MDCC. Bucurestii in Walachia prodierunt, cura Patriarchæ Antiocheni Melchitarum." — Nos vero haud dubitamus vanam ac inanem pronuntiare de Bibliorum arab. editione Bucurestensi opinationem.

Novimus, (vid. Biblioth. Arab. P. V. pag. 25 sq.) librum Ecclesiasticum arabice & græce in Walachia 1701 editum esse curante Patriarcha Antiocheno, Athanasio, sumtibus Principis Walachiæ: sed Biblia arabica ille ipse, qui edidisse fertur

ab Assemanio, Patriarcha haud commemoravit, ne innuit quidem in Epistola sua ad Principem, in qua nullo tamen modo poterat abstinere ab illis commemorandis: immo vero ex eadem certissime cognoscitur, Liturgicum illum librum fuisse primum opus profectum ex typographia a Principe instituta. At dixeris, forte in anno significando solum nonnihil erroris esse, prodiisse Bibliorum editionem post librum Liturgicum, prodiisse tamen revera. Sed ne huic quidem cogitationi potest esse locus. Etenim anno etiam 1706. cum Athanasius Patriarcha Halébi ederet Psalmos arabice; iterum quidem ille gratus commemoravit Liturgicum librum, Bibliorum autem editorum mentionem aliquam ut faceret tantum abest, ut potius Epistolam ejus Psalmis præmissam legentibus non possit non certissime constare, haud quidquam biblici operis antehac vel in Walachia vel ab Athanasio Patriarcha typis editum fuisse. In Helladio, homine græco, inter exteros versante, excusationem habet erroris, vel levitatis etiam suspicio: at non excusari potest in Assemanío temeritas, qua videri voluit librum se ita cognitum habere, ut de versionis etiam indole posset pronuntiare.

21. Geneseos quinque capita Arabice & Latine ex Polyglottis edita, studio Georgii Christiani Burklini. Francofurti 1700. 4.

De libro nobis nunquam viso non est quod referamus. De editore, privato doctore Giessensi, Joh. Henr. Majus, filius, ad Uffenbachium hæc scripsit anno 1714. "De Burklinio vix est, ut operam tibi in perlustrandis (tuis) codicibus mstis spondeas. Eo enim vir bonus & diligens natus est ingenio singulari, et fere dixissem mirabili, ut religioni sibi ducat, alios evolvere libros, quam sacros, aut sacra exponentes. Accedit, quod tanta ejus non sit peritia, ut omnes cujuscunque generis libros manu exaratos intelligere valeat,

qui in levioribus & facilioribus hæret unice. Non hæc scribo vituperandi causa, quod iniquum esset & non tolerandum, maxime cum Præceptorem habuerim illum, sed monendi gratia. Grammaticus est, prætereaque nihil." Vid. Commercii Uffenbach. Selecta. 1753. P. I. pag. 235.

22. Novum Testamentum Syriacum & Arabicum. Romæ typis Congregationis de propaganda fide. 1703. fol. Vol. II.

Maschius cognitum habuit librum (pag. 92.) ex Lorckii BibelGeschichte, P. I. p. 426. ubi ex Catalogo librorum Congreg. de P. F. ann. 1773. memoratur. Haud cognitum ille habuit locum Assemanii, Catalog. Biblioth. Medic. pag. 51. Hîc vero exemplum calamo scriptum anno 1611 indicatur, ex quo editionem factam esse perhibet Assemáni. "Hoc nobis planum est, ait, duas modo exstare apud Christianos Orientales Testamenti Novi arabicas interpretationes; Alexandrinam e græco textu expressam, qua utuntur Melchitæ & Coptitæ, editaque legitur tam in bibliis Parisiensibus & Anglicanis, quam in pluribus alibi codicibus impressis; & Antiochenam e Syriaco conversam, cujus est frequens usus apud Syros, quæ in Nestorianos seu Chaldæos, Jacobitas, & Maronitas dividuntur. Hæc anno Christi MDCCIII. jussu sacræ Congregationis de P. F. ad usum ecclesiæ nationis Maronitarum in lucem prodiit Syro-Carsciunice juxta hunc codicem" — Est fere quod mireris, hanc syriacam editionem inter nos etiamnum prorsus esse incognitam, ut de ejus indole ac usu haud quidquam constet.

23. Psalmi mere arabici, editi ab Athanasio Patriarcha Antiocheno. Halebi, 1706. 4. pagg. 295.

Inscriptionem arabicam vid. in Handbuch von Rosenmüller, III. T. pag. 52. ubi التهذيبة reponendum pro التهذيب, & وسبعمايَة pro وسبعاية. Inscriptionem excipit Epistola Athanasii

nasii ad Dominum Joannem Constantinum Basarába Brancowân Principem Ungaro-Walachiæ, de quo conf. Biblioth. Arab. P. V. pag 28. Ut ex eadem referre nobis liceat, effecit benevolentia celeb. Rosenmülleri, qui textum arabicum, descriptum ex Dresdensi exemplo, nobiscum liberaliter communicavit. Scripsit ille hæc:

Gaudium magnum incessit christianos, quum apparuit Constantinus Magnus gestans signum Crucis, quod virtute victoriæ maximæ (adversarios) prostravit, ut, qui antea a Græcorum injuriis oppressi essent Fideles. evaderent subito victores & tuti Deo adjuvante. Multo magis nunc occupat gaudium universum, imo perfectissimum omnes Fideles, quum comparuisti, o heros generosissime, gestans manu tua zelum illum spiritualem, qui abs te profectus pertingit ad Fideles versantes in terris arabicis. Vere tu refers Maccabæum illum, Zelatorem suæ gentis, qui actus zelo Dei spirituali sancto pro populo Dei novam illi opem tulit, collegitque dispersos. At, quid ego hoc Maccabæi nomine te compello? Tu vero refers Apostolos sanctos, qui miserunt eleemosynas ad fratres fideles in terra Judaica servitute oppressos. Eadem sunt tua merita, Celsissime! quod misisti primum eleemosynas tuas ad fratres fideles in terris arabicis ignominiam & vim patientes, eo quod mitteres *Liturgiarum librum* (كتاب القنداق, Κοντάκιον), quem tua liberalitas fecit typis excudi; & deinde eo quod, per tuæ beneficentiæ jam memoratæ abundantiam ejusque liberalitatem erga christianos, contigit nobis etiam cogitare de imprimendo *Psalterio* Davidis lingua arabica, juvandis Fidelium natis. Itaque tu fuisti velut is, qui cum patrum primo rationem habuisset, deinde natorum quoque curam gereret. Siquidem prospexisti primum tua gratia Sacerdotibus ecclesiæ Dei sanctæ, deinde filiorum quoque curam habuisti, ita ut utramque

partem gregis Domini Christi amplecteretur gratia tua. Tuam enim Celsitudinem non potest latere, quod suum nobis auxilium per te perfecerit Deus, cum nos eò direxerit (حيث انه وفقنا الي عمل طبع الحروف العربي — —) ut institueremus typographiam litterarum arabicarum in urbe Haleb in præfectura Syriæ. Et primum quod excudimus est hoc Psalterium, cujus exemplum ad te mittitur, primum ut tuæ erga nos beneficentiæ gratias rependamus; secundo offerimus tibi hunc sanctum librum loco muneris, tuæ enim liberalitati debetur, tibique offertur, ut nobiscum gratias agas Deo, ut qui substituit te in locum Mosis amici sui, ut conspicuam redderet per te bonitatem suam, quæ omnem populum orthodoxum complectitur. Quippe Moses ille magnus tradidit binas tabulas præceptorum populo Israëlitico, quibus doceretur ad leges Dei rectas vitam instituere. Et nostra gens accepit abs te binas tabulas librorum ecclesiæ Catholicæ, librum *Liturgiæ & Psalterium*, ut utroque utentes Deo serviant perfecto obsequio & alacritate propensa. Quam acceptum habebit te Deus, ubi viderit sanctos hos libros quotidie recitari in ecclesiis tam multis in variis locis &c.

Ex præfatione lubet hæc transcribere:

— Deinde animadverti, Psalmos Davidis prophetæ & regis, qui nullo non tempore singulisque momentis recitantur in ecclesia Dei, & sine quibus non potest perfici officium præscriptum, esse baculum firmum parvulis natisque fidelibus, (quo nitantur): sunt vero scala intermedia, qua ascendant fideles ad cognitionem, quomodo laudandus sit Deus & magnificandus in ecclesiis & monasteriis sanctis. Igitur suscepi nunc sanctum hoc psalterium typis excudere, pro instituendis filiis Christianorum in scholis, ut parabilis esset liber & opulentis & pauperi-

bus & minori pretio constaret quam liber calamo scriptus, ne esset quo recusare possint pauperes institutionem natorum, & ne deesset illis cognitio, quam parare sibi jussi sunt a Deo, dicente Prov. IV. (vers. 1.) Audite, filii, disciplinam patris, & auscultate, ut discatis intelligentiam.

Priusquam hoc Psalterium excuderetur, correximus illud correctione mediocri (h. e. quantum in nobis erat), orthographiam exigentes ad grammaticæ normam, sed (in sermone ipso) nihil mutavimus præter viginti καθίσματα, horum enim compositionem correximus, quod deterioris essent Arabismi Ubi ab initio dicti alicujus videris crucis signum præfixum; scito, legendum esse hoc dictum more sciscitantis, id est, interrogando, usque ad clausulam quæ sequitur illud. Et absolutum est hoc opus anno Christi 1706. in urbe Haleb, quæ cognomen habet Albæ, estque ex præfecturis Syriæ secundæ. Memores estote misericordiæ & orationis. Et precamur Deum, ut perficiat propositum nostrum auxilio suo & benedictione. Amen.

24. Quatuor Evangelia arabice. Aleppi, sumtibus Anastasii Græcorum Antiocheni Patriarchæ. 1706. fol.

Teste Jos. Simon. Assemanio, Biblioth. Orient. Tom. I. pag. 631. nec non Steph. Evodio Assemanio, Catalog. Biblioth. Medic. pag. 65.

25. Lectiones Evangelii per annum, cum Homiliis & Kalendario. Aleppi. fol. intra ann. 1706 & 1711.

Teste Jos. Sim. Assemanio, Biblioth. Or. P. I. pag. 631.

26. Psalmi Arabice. Patavii typis Seminarii. 1709. 8.

Prima editio Aleppensis anni 1706. iterum prælo subjecta est. q) q) Assemanni Catal. Bibl. Medic. p. 64.

Maschii hæc sunt. At Assemani neque formam libri, quod sit in 8. tradit, neque Patavinam editionem dicit Aleppensem repetitam. Verba ejus sunt hæc: "Liber Psalmorum Arabicus — Arabica hæc Psalmorum interpretatio edita est juxta Græcam Septuaginta interpretum ab Abdalla Ben Al Phadeli, Diacono Melchita, prodiitque *Patavii typis Seminarii*, anno MDCCIX. Aleppi sumtibus Athanasii, Græcorum Melchitarum Antiocheni Patriarchæ, anno MDCCVI. & novissime in Kesroano Montis Libani, Diœceseos Berytensis, excudente Abdalla Ben Zacher, Clerico Melchita, qui Arabicam Typographiam omnium præstantissimam, decem abhinc annis in urbe Aleppi suo Marte excogitavit, & apud Monasterium S. Joannis Baptistæ de Soairo, in meridionali ejusdem Kesroani parte positum, deinde erexit." — Alio loco, Catal. Biblioth. Medic. pag 37. auctor ille versionis Psalmorum arabicæ, qua Melchitæ utuntur, dicitur Abdalla Ben Alphadl Diaconus, Archiepiscopi Abdallæ filius, Syro-Melchita, qui ante sæculum Christi XII Antiochiæ claruit, multosque libros e græco arabicos fecit.

26. b Gymnasium Arabicum, in quo tres Davidis odæ — exhibentur a Wichmannshausen. Wittenberg. 1714. 4. Vid. Biblioth. Arab. IV. num. 87.

27. Paraphrasis arabica quatuor primorum capitum libri Geneseos cum versione latina. item Index alphabeticus omnium vocum arabicarum, in quatuor his capitibus lectarum, qui lexici vitem (*sic*) supplere queat. 4 maj. pagg. 31. absque significatione loci, anni, editoris.

Separatim editum esse librum, non conjunctum cum alio quodam, loquitur facies ejus universa. Et inter Batavos quidem prodiisse, caret dubitatione. Arabici typi sunt simillimi illis, quos adhibitos videas in Enchiridio Studiosi edito ab Hadriano Relando, Trajecti ad Rhenum. 1709.

28. Psalmi arabice. (Londini, sumtibus Societatis de propaganda cognitione Christi apud Exteros.) 1725. 8. pagg. 230.

Novum Testamentum arabice. (ibidem, sumtibus iisdem.) 1727. 4. pagg. 643.

Post ea, quæ de utroque libro recte tradidit Maschius, nos quæ dicenda nobis habere videmur, sunt fere hæc. Præfatio ad Psalmos refert, Athanasium, Patriarcham Antiochenum Græcum, parandis libris sacris perquam intentum, aliquot antehac annis (منذ سنين) vulgasse Psalmorum librum arabicum, Halebi typis descriptum: sed cum sint in eo nonnulla minus bene expressa; græci textus nova comparatione facta, discipulum Ejus, Soleimânum presbyterum, recognovisse versionem arabicam ad sermonis indolem & subtilitatem, cum ad observantiam doctori suo, Patriarchæ, monstrandam, tum ad libri usum inter omnes Christianos orientales magis propagandum; eapropter in minorem formam illum nunc redactum esse, ut etiam peregrinantium quisque secum habere illum & nullo non tempore adhibere possit. — Soleimân ille vulgatior est nomine *Salomonis Negri.* Exstat *Memoria Negriana* hoc est Salomonis Negri Damasceni Vita olim ab ipsomet descripta, nunc autem accessionibus quibusdam illustrata — ex autographo auctoris edidit Gottl. Anastas. Freylinghausen, Halæ Salicæ 1764. 4. In sua Historia Congregationis Cardinalium de propaganda fide, Regiomonte 1721. 4. edita, passim virum commemoravit Theoph. Sigefr. Bayer, cui primo loco, pag. 9. Salomon Niger, mox pag. 11 Sal. Al Sadus seu

Niger dicitur, dehinc autem constanter audit Salomon AlSadi (السادى), quod genuinum hominis Damasco oriundi cognomen putandum est. Eratque in magna dignatione positus apud Bayerum, & ipsum doctrina atque judicio præstantem. Quippe pag. 25 recitata AlSadii sententia de libris arabicis, editis congregationis de P. F. typis, addidit ipse: "Vehemens sane judicium. Tamen ut erat vir magna eruditione & gravitate, nihil mihi temere dixisse videtur." Atque iterum, pag. 29 ex vita hominis, quam manu ejus scriptam penes se habebat, relatis casibus præcipuis, "Homo, inquit, cujus virtutes & eruditionem prædicare nunquam desistam." At Jo. Jac. Reiske, neque enim alius est qui de utroque libro retulit in Baumgarten's Nachrichten von merkwürdigen Büchern, Halle. 1753. pag. 283 sq. in editore peritiam nec non puritatem sermonis desideravit, fidemque rei fecit propositis speciminibus. Certe hebraici fontis usum fuisse Salomoni, neutiquam credibile. — Peracta est editio typis antea haud visis, perquam elegantibus, quales deinceps Gœttingam expetiti ornabant quæ arabice ederet Jo. Dav. Michaelis. Tamen ubi majusculis typis opus esset, adhibitos videas antiquiores illos minus probabiles, quorum usus erat in edendis Bibliis Polyglottis Waltonianis, nec postmodum alius alicubi se nobis obtulit.

Quem Maschius ad cognoscendam rei historiam commendat, liber: An Extract of several Letters &c. Londini 1720. 8. cum non possit non esse paucissimis obvius; dicenda magis Bibliotheca histor. philolog. theologica Bremensis, cujus Classis quartæ fasciculo IV. anno 1721 edito pag. 711 sqq. videas Excerpta ex litteris quibusdam Anglicis de nova versione arabica Novi Testamenti &c. unde intelligitur, constitutum fuisse, exemplorum octo decemve millia parare, nulla mercede distribuenda. — Cæterum in Catalog. Biblioth. Medic. pag. 65. exstat locus invidiæ injuriæque plenus, qui Maschii effugit diligentiam. Assemani, commemorans Evangelium, Ara-

bice e Græco, hæc promit: "Evangeliorum hæc interpretatio, quamvis juxta sensum græci textus sit elaborata, pluribus tamen in locis discrepat ab editis in Polyglottis Parisiensibus & Londinensibus: ex eo fortasse, quod elegantiori arabici idiomatis phrasi illam auctor, seu interpres adornaverit. Eadem legitur impressa Aleppi in folio, anno Chr. MDCCVI. sumtibus Athanasii Antiocheni, Græcorum Melchitarum Patriarchæ; & Londini in 4. unacum reliquis Novi Test. libris, & Decalogo, anno MDCCXXV. (*sic*) cura & studio cujusdam Mercatoris Anglicani, qui versus omnes & loca, quibus Catholicæ veritatis dogmata comprobantur, in præfata editione Londinensi nefarie depravavit: ejusdemque quatuor fere millia exemplaria optime compacta Coptis, Melchitis, Jacobitis, & Maronitis dono dedit: indigna hac fraude autumans insanas Novatorum in Sanctam Romanam Ecclesiam hallucinationes Christianis Orientalibus communes facere, & maximum in Asia & Africa catholicæ religionis incrementum detinere; sed perperam: depravatæ enim hujus Novi Test. editionis vix certiores facti orientalis Ecclesiæ Præsules, quamplurima exemplaria concremarunt, ceteris proscriptis, & anathematis pœna in legentes, vel eadem exemplaria retinentes inflicta." Arabicam utriusque libri inscriptionem refert Handbuch von Rosenmüller, III. T. pag. 54 & 136. Psalterium non una forma sed duplici editum esse fertur in Adlers biblischkritischen Reise nach Rom. 1783. 8. pag. 135.

30. Particula concionis montanæ a Domino nostro Jesu Christo, Matth. V. cura D. J. H. Callenbergii, arabice. Halæ in typographia instituti Judaici. 1730. 12. Masch. pag. 132.

31. Colloquium Christi cum muliere Samaritana. Halæ 1731. 12.

Narratio de Lazari in vitam reditu. ib. eod.

Christi Supplicatio pontificalis. ib. eod. Masch, pag. 133.

o "Psalmi Arabice. Aleppi 1735, 8. Notat editionem *Henricus Schulzius* in Bibliotheca Arabica. *Abdalla Ben Zacher* Clericus Melchita anno 1732. typographiam Aleppi exstruxit, quam elegantissimis typis Arabicis exornavit."

Hæc Maschius, pag. 124. Fontem alium non potest habuisse nisi M. Henrici Scholtz, Siles. p. t. Prof. Phil. Ordin. & Gymnas. Altonav. Rect. Specimen I Bibliothecæ arabicæ, de Typographiis arabicis. Hamburgi 1741. 4. quod agit cap. 1 de typis arabicis generatim pag. 3—8. cap. 2 de Arabum in Africa & Asia officinis, pag. 8—16. (vid. Arabische Bibliothek von Froriep, pag. 312 sq. vel Acta Historico Ecclesiastica, ann. 1741. pag. 612.) Sed apertum est ex nomine viri, Abdalla Ben Zacher, male ad Halebum editionem referri. Halebi quidem Abdalla (de quo vid. Biblioth Arab. V. pag. 30.) excogitavit præparavitque quibus opus esset ad excudenda arabica: locus vero, cui ortum debet editio Psalterii, non est nisi Monasterium S. Johannis Baptistæ in Kesrowân.

32. Psalmi arabice, impressi in Monasterio S. Johannis in monte Kesroan. 1735. 8.

Editio hæc certa est, extra omnem dubitationem sita. Præfationis extremo loco refert formulam hanc:

وقد تم طبع هذا السفر المقدس في دير القديس ماري يوحنا
الصابغ الملقب بالشوير الكاين في جبل كسروان سنة الف
وسبعماية وخمس وثلثين للتجسد الالهي

h. e. absoluta est impressio hujus libri sacri in Monasterio S. D. Johannis Baptistæ dicto Scho'weir sito in monte Kesrowân anno millesimo septingentesimo tricesimo quinto incar-

incarnationis divinæ. — Sed de libro referendi locus erit, ubi ad tertiam editionem ann. 1753 pervenerimus, cujus penes nos est exemplum.

33. Psalmi arabice, impressi in Monasterio S. Johannis in monte Kesroan. 1739. 8.

Maschius, quæ de hac secunda editione refert, unde hauserit, non constat.

34. Matthæi Evangelium arabice. seorsum recudi curavit D. Jo. Henr. Callenberg Theol. & Phil. prof. ord. Halæ in typographia Instituti Judaici. 1741. 8. pagg. 166.

Præfatio scripta d. 28 Jan. 1741. docet, libros in Anglia editos (Num. 27. 28.) iis potissimum ecclesiæ orientalis cœtibus destinatos fuisse, quibus arabica lingua vernacula esset, Callenbergium vero Muhammedanorum, maxime Indicorum, curam habuisse, quorum ingens multitudo licet arabice non loquatur, codices tamen intelligeret arabicos, modo sint singulæ voces omnibus suis vocalibus instructæ. Ea propter factum, ut textus arabicus repeteretur, qualis editus esset in Bibliis polyglottis Anglicanis.

35. Pauli Apostoli Epistola ad Romanos arabice. Seorsum recudi curavit D. Jo. Henr. Callenberg. ib. eod. pagg. 78.

36 Acta Apostolorum arabice. seorsum recudi curavit — Callenberg. ib. 1742. pagg. 192.

37. Epistola ad Hebræos Arabice. seorsum recudi curavit — Callenberg. ib. eod. pagg. 54.

38. Psalterium Coptico arabicum. 1744. 4.
Inscriptio paucis vocibus absolvitur, primo Copticis, deinde

Arabicis his: كتاب زبور داود. Præfationis seu cujuscunque significationis haud quidquam exstat. Inscriptionem excipit Psalmus primus. Singulis paginis Copticus sermo adjunctum sibi habet Arabicum. Versus singuli spatii quidem intervallo distincti, sed numerorum signis destituti. Extrema pagina, 502. coptice arabiceque proditus annus editionis; arabice dicta sunt hæc: "Absoluta est impressio hujus libri sancti die decimo septimo mensis Thammus, qui est mensis Abib, (*nobis Junius*) anno millesimo septingentesimo quadragesimo quarto incarnationis divinæ." Latini nihil admixtum, præter litteras singulas A B C &c. quibus chartæ signantur volumen compingenti.

Romæ typis Congregat. de P. F. prodiisse hanc editionem haud dubium. Venditatur alia ibidem facta ann. 1749. Catalogus 1765 editus inter libros Copticos pag. 16 refert "Psalterium Alexandrinum Copto-Arabicum 1748. in 4. Rubrum, & Nigrum." & repetunt ipsa hæc verba Catalogi ann. 1773. 1782. 1793. At parum credibile, repetitam esse editionem paucorum annorum intervallo: credibilius multo, annum 1749 in Catalogis negligentius positum esse pro 1744. etiam hanc ob causam, quod editionis haud dubiæ anni 1744. cujus exemplo nos utimur, mentionem nullus habet. Ipse quidem Didymus Taurinensis, h. e. Thomas Valperga, Abbas a Calusio, vir generis nobilitate non magis quam litterarum copia & ingenii humanitate conspicuus, in Literaturæ Copticæ Rudimento, Parmæ, 1783. 8. pag. 16 & pag. 33 commemorat typis S. C. de Prop. Fide editum Psalterium Alexandrinum Copto-Arabicum Romæ 1749 in 4. sed secutus forte auctoritatem Catalogi. Idem commemorat editionem primam Psalterii Coptici cum interpretatione latina Theodori Petræi, Lugd. Bat. 1963. 4. Sed hujus nonnisi specimen, psalmum primum coptice & arabice exhibens, exstare certum est. Vid. Masch

T. II. pag. 126 & 187. Editionem Romanam anni 1749. qui ex ipso usu cognitam habuerit nobis constat nemo.

Arabica versio est illius recensionis, quæ Melchitica dicitur Dœderleinio, Eichhornii Repertor. IV. T. pag. 77. & conspirat quam maxime cum versione edita in monte Libano, in Monasterio Scho'weir: certe Psalmo 45. quem ex variis versionibus exhibuit Dœderlein, loc. cit. pag. 86 sq. lectiones tantum non omnes Numeri 6 deprehenduntur quoque in hac Romana editione. Neque vero consensio tam constans, quin non modo in singulis vocibus, sed gravioribus etiam locis ab illa recedat: veluti Ps. 13 (Hebr. 14.) post versum 3 ea quæ addunt LXX in codice Romano, absunt quidem a Psalterio, edito in Libano ann. 1753. sed exstant in editione Romana. Refert hæc passim, parcius ab initio, frequentius versus mediam partem, lectiones alias in margine positas, sed haud illas magni ponderis, veluti Ps. 76

a vers. 3 Textus habet التمست, Margo (خ ابتغيت)

b vers. eod. T. فلم اطغ M. (خ ولم اضل)

c vers. eod. T. تعزي M. (تتعزي)

d vers. 4 T. تلوت M. (خ هتممت) mendose pro اهتممت

e vers. 6 T. الاولي M. (خ القديمة)

f vers. 8 T. يسرّ بعد M. (يرضي ايضا)

g vers. 9 T. هل M. (خ او)

h vers. 17 T. اللجج M. (خ الاعماق)

i vers. 18 T. نسير M. (خ تعبر نافذة)

k vers. 21 T. كالغنم M. (خ مثل خراف)

Quæ marginis sunt lectiones, eædem maximam partem (exceptis a g h k) textus sunt in Psalterio anni 1753. — Quæ

autem sit arabicæ versionis cum coptica consensio, aliis videndum & judicandum relinquimus.

39. Biblia arabica, Romæ 1752. 4.

De hac editione quæ ab aliis dicta sunt optime refert cel. Rosenmüller, Handbuch, III. T. pag. 63 sq. Geminum præfixum est inscriptionis folium, alterum hoc:

العهد القديم والحديث

الجزء الاول

Bibia Sacra in Lingua Arabica

Tomo I.

طبع سنة 1752 مسيحية بمطبعة مالاكي روتيلي

alterum mere arabicum, cujus aversa pagina, notata numero 2. mox incipit textus libri Geneseos. Absoluto Josuæ libro pag. 304. insertum est aliud inscriptionis folium, arabico-italicum, — — العهد Bibia Sacra in lingua arabica Tomo II. sed non relatum in numerorum seriem: proximo enim folio, pag. 305. sequitur initium libri Judicum. Cujus rei ratio videtur posita in eo, ut omissis ambobus foliis arabico-italicis exempla mere arabica haberent homines orientales. Arabica in trinis inscriptionis foliis sunt iisdem plane formis ex ligno factis expressa. Annus editionis proditus constanter 1752. non 1753. Volumen pagg. 688 complectitur præter libros Historicos, Jos. Jud. Ruth, IV Reg. II Paralipom. etiam Esr. I & II (seu Nehem) & Tobiæ librum. Reliqui quantum constat non successere. Quid causæ effecerit, ut in hac prima parte subsisteret opus, ignoratur. Vitam edenti defuisse non est quod opineris. Etenim qui editionem curavit Raphael Tuki, رافايل الطوخي, Episcopus Arseniensis (Arsinoæ in Aegypto) edidit anno 1770 Doctrinam christianam arabice, ac ulterius anno 1778 Rudimenta linguæ Coptæ sive Aegyptiacæ ad usum Collegii Urba-

ni de Propaganda Fide. Romæ, typis ejusdem Congregationis. 4. quibus qui præfatus est hæc de ipso refert: "Auctor hujus Grammaticæ Institutionis est Præsul spectatissimus Raphael Tukius Episcopus Arsenovensis, qui Romæ degit, & per plures annos in Collegio Urbano Sacræ Congregationis de Propaganda Fide patriam linguam docuit, cuique etiam debemus Euchologii Alexandrini Copto-Arabici editionem, cujus partes sunt Missale ex Codicibus Vaticanis & Aegyptiacis (1746. 4.) Pontificale (1761. 4.) Rituale (1763. 4.) & Theotochiæ (1764. 4.) non ita pridem typis hisce nostris proditæ." Bibliorum arabicorum mentio hic facta nulla. — Typographus, cujus officinæ tribuitur opus, dicitur Malâc h. e. (non Malchus, sed) Angelus Rutili, estque idem cujus nomen cernitur in fronte Tomi I. operis inscripti: Bibliothecæ Apostolicæ Vaticanæ Codicum MSS. Catalogus — ubi verbis: Romæ MDCCLVI subjuncta sunt hæc: "Ex typographia linguarum orientalium Angeli Rotilii in ædibus Maximorum." Typi arabici, ad describendum opus adhibiti, sunt minus luculenti, & diversi ab iis, quibus adhuc uti solebat typographia Congreg. de P. F. Sed tamen venditatur liber inter eos, qui Congregationis hujus typographiæ debentur. Etenim Catalogus editus anno 1773 inter arabicos libros offert pag. 12. "Vetus Testamentum arabicum 1752. in 4." addito signo †, quod absumta esse exempla significat. Sed in Novo Catalogo anni 1782. ex quo exsulant omnia signo † ante notata, recurrit tamen pag. 6. iisdem verbis: Vetus Testamentum arabicum 1752. in 4.

40. Psalmi arabice, impressi in Monasterio S. Johannis in monte Kesroan. 1753. 8. editio tertia.

Inscriptio libri mere arabici hæc: Liber Psalterii divini Davidis prophetæ, suntque psalmi ejus numero 150 distributi juxta ordinem Patrum Sanctorum Orientalium in septem Matutina, quæ destinata sunt pro septem matutinis Officiis septi-

manæ, & comprehendunt viginti καθισματα humiliatoria. Matutina excipiunt decem Cantica prophetica, quæ statuit Ecclesia canenda post Psalmos. Edita hæc nunc juxta dictum ordinem.

Præfationem 12 pagg. excipiunt Psalmi CL pag. 14—338. adjunctis Canticis X pag. 399—366. Accedit, qua prima editio caret, plagula 24. paginis numero haud distinctis, quæ Catechismum quasi exhibet seu summa religionis christianæ capita, utpote Præcepta Dei X. Præcepta Ecclesiastica VII. Consilia Evangelica III. Sacramenta Ecclesiæ VII. Virtutes Cardinales IV. Virtutes theolog. III. Virtutes Morales X. Dona Spiritus Sancti VII. rel.

De Græcorum ratione distribuendi Psalmos in Καθίσματα consulendus Cardinalis Joannes Bona, in Tractatu de divina Psalmodia, inter ejus Opera, Antwerp. 1739. fol. cap XVIII. §. 13. pag. 563. vel Leo Allatius, cujus de libris ecclesiasticis Græcorum dissertationes iterum edidit, & Bibliothecæ suæ Græcæ Tomo V. adjunxit Jo. Alb. Fabricius; pag. 45 etiam decem illa Cantica quænam sint significatum.

Ex Præfatione visum est hæc referre:

pag. 9. "Excusus nunc est denuo hic liber, ut facilis sit comparatio ejus omnibus, nec quispiam, si negligat natos in legendo instituere, excusare se possit perhibendo, deesse sibi potestatem. Scito etiam, cum textum Psalterii arabicum, qualis primitus erat, invaserint per ignorantiam describentium quædam alterationes in sententiis, quarum sensum non illi assequerentur, & mutationes vocabulorum, quorum significationem non intelligerent, ea propter impressum esse hunc librum juxta textum, qui collatus quam diligentissime cum fonte græco, & constitutus est juxta lectionem & intelligentiam Patrum Sanctorum (pag. 10.) & doctorum commentatorum verissime, opera virorum bene peritorum utriusque linguæ, & græcæ ex qua translatio ducta, & arabicæ in quam facta

conversio. Quare si deprehenderis quæ nunc alia sint quam antehac, noli putare hallucinationem esse & depravationem, ut fraudem tibi facias & damnum, sed persuasum tibi habe, esse ipsam veritatem juxta fontem græcum, ut utaris & fruaris.

Scito quoque hoc. Cum Psalterium hoc divinum adhibeant Fideles, ut doceant natos legere arabice; non libuit tollere de verbis infirmis, si sint in statu Dschezmato & non habeant pronomina affixa, litteras quæ in illis reperiuntur infirmas. Sed servavimus hasce litteras in statu prædicto, ut mos est scribentium, qui non cognitum habent (pag. 11.) rectum usum sermonis arabici. Idque a nobis factum idcirco, ut ne difficilis esset lectio horum verborum pueris discentibus, immo etiam aliis, qui nesciunt recte efferre hæc verba, si sublatæ sint illæ litteræ a doctoribus; & ob eam maxime causam, quod servatæ hæ litteræ in statu dschezmato revera audiuntur in pronuntiatione arabica. Noli igitur tribuere illud ignorantiæ turpi, sed certus sis adcommodantes nos respexisse defectum intelligentiæ in illis, qui non bene legere noverunt ejusmodi voces, si sint scriptæ una tantum littera vel duabus."

(Verbi causa, Ps. 5, 3 editum واصغي, pro واصغ. Ps. 7, 10. ليغني pro ليغن. Ps. 9, 12. ولم ينسي, pro ولم ينس. Ps. 37, 25. ولم اري pro ولم ار.)

Præfationis tandem extremo loco dicta sunt hæc:

وقد تم طبع هذا السفر المقدس طبعًا ثالثا في دير القديس ماري
يوحنا الصابغ الملقب بالشوير الكاين في جبل كسروان . بعمل
الرهبان القانونيين من طايفة الروم الملكيّة . سنة الف وسبعماية
وثلث وخمسين للتجسد الالهي.

h. e. absoluta est impressio hujus libri sacri *tertia vice* in mo-

nasterio S. D. Johannis Baptistæ, dicto Scho'weir, sito in monte Kesrowân, opera monachorum regularium græcorum Melkitarum, anno 1753 incarnationis divinæ.

Minus bene hæc reddita sunt a Dœderleinio, Repertorium für Biblische und Morgenländ Litteratur, II. Th. 1778. pag. 178.

41. Epistolæ Apostolicæ. in Monasterio S. Johannis in Kesrowân. 1758. 4. pagg. 403.

Leo Allatius, de libris Ecclesiasticis Græcorum, edit. Fabricianæ pag. 35. "Liber (Αποςολος, aliis πραξαποςολος) ex Actibus Apostolorum, Epistolis Pauli, & Canonicis, nec non Apocalypsi compositus est. Textus in plures partes divisus, & diebus singulis, & festis diebus accommodatus, ita ut completo libro, ea quoque omnia terminentur, nihilque in iis sit, quod in libro non habeatur, & quandoque etiam bis & ter, ut sese tulerit occasio, repetitum."

Inscriptio prima: الابركسيس وهي الاعمال المختصة
بالرسل القديسين المنسوب الي القديس لوقا الانجيلي
يقرا في ايام الخمسين

h. e. Πραξεις, seu Acta Apostolorum Sanctorum, tradita à S. Luca Evangelista, ut leguntur à festo Paschatis ad festum Pentecostes.

Altera hæc: كتاب الرسايل المشتمل على اعمال الرسل
القديسين ورسايل بولس الرسول ويعقوب وبطرس يوحنا
ويهودا كنايسيا يقرا في القداس الالهي يوما فيوما حسبما
رتبه الابا القديسون في الكنايس الشرقية

Liber Epistolarum, complectens Actus Apostolorum SS. & Epistolas Pauli Apostoli, Jacobi, Petri, Johannis & Judæ, ut per-

per ecclesias legitur in Missa divina de die in diem juxta ordinationem Patrum Sanctorum in ecclesiis orientalibus.

Ex Præfatione juvat cognoscere quæ sequuntur:
Tertio omisimus ex hac editione Explicationem, quæ exstat in Epistolariis arabicis, ut esset ritus in omnibus græcis ecclesiis idem: illa enim Explicatio non solet legi nisi passim apud Christianos arabicos tantum, in græcis autem Epistolariis primitus non habet locum.

Deinde scito, cum textum Epistolarum arabicum temporis multi progressu invaserint per ignorantiam describentium inde a pluribus annis quædam alterationes in sententiis, quas cum sensum illi non assequerentur converterunt in errorem, & mutationes vocabulorum, quæ cum non intelligerent depravarunt mutandis litteris vocalibusque, visum nobis esse conveniens, editioni intentis, ut conferretur cum fonte græco quam diligentissime, & constitueretur juxta lectionem & intelligentiam Patrum sanctorum commentatorum quam verissime. Igitur collegimus græca exempla haud pauca & deprehendimus ea discrepare quidem inter se verbis specie, nulla tamen discrepantia in sensu re ipsa. Et servavimus quod fundamentum habere aut in exemplis aliquot græcis, aut apud quosdam Patres commentatores, etiamsi non exstaret in omnibus, quod dandum aliquid esset arabico textui, qui longo usu familiaris factus est auribus hominum & linguis: & sustulimus quod non deprehendimus fundamentum habere in duobus locis, nec ita comparatum, ut nequeat abesse salvo sensu, ne adderemus divinis his oraculis, quod esset ab illis alienum, illisque indignum. Simul hoc quoque curæ erat, ut essent omnia adstricta ad fundamenta sermonis arabici atque ad legitimum dicendi genus, nec quidqnam locum haberet nisi ut par esset tum in singulis tum in universis. Idque factum est opera virorum intelligentium, quorum cognita esset utriusque linguæ peritia. —

"Consilium autem captum fuit excudendi libri jussu Superiorum in Monasterio S. D. Johannis Baptistæ dicto Schoweir in monte Kesrowân opera Monachorum Regularium Basilianorum Græcorum Melkitarum anno 1756 Christi" —

Postremo loco hæc: "Et absoluta est impressio Epistolarum sanctarum ineunte anno 1758 Incarnationis divinæ."

42. Psalmi arabice. in monasterio S. Johannis in monte Kesroan. 1764. 8.

Tertiæ in omnibus respondet hæc quarta editio, in præfationis extremo loco referens

وقد تم طبع هذا السفر المقدس طبعا رابعا بدير — —

Arabica hæc perperam vertit, qui Maschio impertitus est quæ ipse tradidit: "In Monasterio St. Johannis Baptistæ Aischoir Alcain in monte Chaswan, opera & industria Monachorum Canonicorum S. Basilii, Congregationis vel ordinis Romani."— Pro *Alcain* dicendum erat: quod situm est. الكاين est particip. verbi كان.

43. Psalmi arabice. ibid. 1770.
Vid. J. G. C. Adlers Uebersicht seiner Reise nach Rom. 1783. pag. 135.

44. Evangelia arabice. in monasterio S. Johannis in monte Kesrowan. 1776. fol. pagg. 315.

Inscriptio hæc: كتاب الانجيل الشريف الطاهر والمصباح المنير الزاهر منقسما كنايسيا — —

h. e. Liber Evangelii nobilis, puri, Lucernæ illuminantis, splendentis, distributus ecclesiastice pro ambitu anni secundum ordinationem Patrum Sanctorum Orientalium, Adstrictus ad linguam græcam, conformis recensioni arabicæ (usitatæ),

nullius quæ ad hanc ipsam pertineret rei mutatione facta nisi quod omissa a nobis est Explicatio alias poni solita in recensione hac arabica, ad imitationem Originalis græci, quod non habet illum commentarium, prout declaravimus in præfatione ad Epistolas.

Sequitur Procemium, inscriptum: de dignitate Evangelii sancti ejusque præstantia præ omnibus Scriptis prophetarum Sanctorum. Extremo ejus loco exstant hæc: Consilium autem captum est de excudendo hoc libro jussu Superiorum Ecclesiasticorum in Monasterio S. D. Johannis Baptistæ dicto Scho'weir in monte Kesrowân opera Monachorum Regularium Basilianorum Græcorum Melkitarum anno Christi 1776.

Ordinem, quem Græci sequuntur in legendis publice Evangeliis, exposuit Allatius, loc. cit. pag. 25.

45. Psalmi arabice. in monasterio S. Johannis in monte Kesrowân 1789. 8. editio sexta.

Certa est hæc editio, referens — — وقد تم طبع هذا السفر طبعًا سادسًا Recentior alia num prodierit, haud constat.

46. Specimen ineditæ versionis Arabico-Samaritanæ Pentateuchi e codice MSto bibliothecæ Barberinæ edidit animadversiones adjecit Andreas Christianus Hwiid Hauniensis. Romæ 1780. 8.

Copiose de hoc libro relatum est in J. D. Michaelis Orient. und Exeget. Bibliothek, XVI. T. pag. 76—106.

47. Commentatio critica exhibens e bibliotheca Oxoniensi Bodlejana specimina versionum pentateuchi septem Arabicarum, nondum editarum, cum observationibus. Edidit Henr. Eberh. Gottl. *Paulus*, AA. M. philos. D. & lingg. orient. prof. publ. ordinar. Jenæ. 1799. 8. pagg. 80.

Conf. Eichhorns Allgemeine Bibliothek, 2. Tom. 4. P. pag. 633 — 654.

48. R. Saadiæ Phijvmensis Versio Jesaiæ arabica cum aliis speciminibus arabico-biblicis e mso Bodleiano nunc primus edidit atque ad modum Chrestomathiæ arabicæ biblicæ glossario perpetuo instruxit Henr. Eberh. Gottl. *Paulus*, lingg. orient. prof. publ. ordin. Fasciculus I. Jenæ 1790. Fasc. II. 1791. 8.

Editione hac qui uti velit, non sine fructu adhibebit quæ suppeditat Allgemeine Bibliothek — von Eichhorn. III. T. pag. 9—55 & 455—485.

49. Psalmi cum commentario, arabice. Viennæ 1792. fol. pagg. 483. Editio mere arabica.

In fronte libri posita est 1. inscriptio arabica: Commentarius in Psalmos, auctore Anthimo, Patriarcha Hierosolymæ totiusque Palæstinæ. 2. Sententia lat. & arab. de salubritate operis scripta a Bernhardo de Jenisch (كنس) Viennæ 14. Nov. 1791. In calce exstant hæc: Absoluta est impressio libri die 28 mensis Junii 1792 in urbe Vienna (فيينا), estque recens hæc editio facta in typographia Josephi Kurzbœk (كرجبك) expensis Dom. Dom. Anthimi Patriarchæ Hierosolymitani; curam edendi ac emendandi gessit Parthenius Constantinus, Halebensis, servus humilis inter Hieromonachos.

Præmissa sunt hæc: 1. Auctoris, Anthimi, præfatio, qua significat, se Archiepiscopum Scythopolitanum cepisse consilium adornandi ex Patrum SS. scriptis Commentarium in Psalmos, juvandis filiis suis spiritualibus, Arabibus christianis, Palæstinensibus, quod intelligendis psalmis, nisi accedat institutio arabice scripta, pares illi haud sint, quapropter publicis in sacris dum prælegantur, audientium alii dor-

mitent, alii tædium patiantur, alii torpeant, — Arabica se retulisse ad versionem græcam a LXX factam; non doctrinæ ostentandæ studio sed christiano amore unice ductum se suscepisse opus, illudque absolvisse anno Chr. 1787 Hierosolymis in cœnobio patriarchali. 2. Auctoris ad Parthenium suum litteræ, quibus rogat hunc, velit, quod ipse arabici sermonis subtilitatem ac elegantiam minus familiarem sibi habeat, & ob muneris curas otio non abundet, perlustrare opus & omni studio reddere emendatius. 3. Parthenii responsio, qua præmissa laudatione copiosa hæc fatur: Profitetur Parthenius Constantinus presbyter monachus cœtus orthodoxi, quum Pater Beatissimus evectus in sedem Patriarchalem ob negotiorum copiam non vacare possit resumendo operi suo, mihi illud commisit; primo quidem reverentia territum me sensi, at accedente paterna ejusdem benedictione tamen in me recepi mandatum; sciat autem lecturus, nequaquam sermonis ornatum, sed hoc unice propositum fuisse, ut sensus verus & salutaris planus esset atque obvius universis. 4. Prologus Athanasii M. 5. Nonnulla ex præfatione Anonymi & Eusebii Cæsareensis.

His præmissis incipit pag. 1 Psalterium ipsum, hac ratione dispositum, ut singulis versibus seorsim positis ac rubro colore distinctis interjecta sit expositio modo amplior, modo brevior. Veluti Ps. I, 1. copiose dicitur de beatitate: at Ps. II, versus 7. paucis his absolvitur: Sensus: Pater dixit mihi, tu es Filius meus æternus, at juxta incarnationem tuam factus es filius in tempore cum nascereris ex virgine, nascendo corporaliter. Aut vox *hodie* significat *perenniter*, quod qui est nulla non die, de eo dicitur hodie.

Conf. quæ de libro retulit b. Alter, in Memorabilien — von Paulus. P. V. 1793. pag. 197 sq. Quem Parthenius dixit *Abu'ul Fazil*, & Alter ignorare se professus est, auctor versionis Psalmorum arabicæ, etiam in Viennensi hac editione

redditæ, videtur non alius esse, quam qui *Abdalla Ben AlPhadl* dicitur Assemanio, Catalog. Biblioth. Medic. pag. 37. (verba ejus vid. supra pag. 36. num. 26.)

50. Specimen philologicum, continens descriptionem codicis MS. bibliothecæ Lugduno-Batavæ, partemque inde excerptam versionis Samaritano-Arabicæ pentateuchi Mosaïci, quod præs. Sebaldo Fulcone Joh. *Ravio* publice defendit Guilielmus *van Vloten* auctor. Lugduni Batavorum. 1803. 4 maj. pagg. 87.

Dissertationis IV. sunt capita, I. de versione Samaritano-Arabica, II. de codice ms. versionis, qui servatur in bibliotheca publica Academiæ Lugduno-Batavæ. III. excerpta quædam capita Pentateuchi, Exod. 3, 1—22. cap 4, 1—31. Levit. 11, 4—31. Numer. 21, 1—35. Devt. 28, 1—69. IV. Annotationes in loca nonnulla. — Conjunctionem illa habet cum commentatione præstantissima illustr. A. J. Silvestre de Sacy, de versione Samaritano-Arabica e duobus codicibus Parisiensibus, in Eichhorn's Allgem. Biblioth. X. B. 1 St. cujus quum tandem prodierit nova eaque amplior editio in Mémoires de l'Academie des Inscriptions, Tom. XLIX. sane rem ita habebimus peractam, ut non sit futurus, qui in ea quidpiam possit desiderare.

Biennio fere abhinc in Anglia captum & publicis litteris vulgatum est consilium de paranda Bibliorum vet. & novi Test. editione mere arabica, hoc potissimum fine, ut permulta exempla gratis distribuantur in terris exteris, cum maxime in Africa interiori, inter homines arabici sermonis haud ignaros. Qui consilium hoc commendavit civibus suis, felici cum successu, & editionis curam in se recipit, ratus, præstantiorem scripturæ sacræ versionem arabicam adhiberi non posse

ea, quæ sit edita in Bibliis Polyglottis Londinensibus, erat *J. D. Carlyle*, litterarum arabic. prof. Cantabrigiensis, redux brevi antea factus ex itinere orientali, unde multa & litterarum & artis monumenta reportavit. Mortuus est Carlyle 12 Apr. 1804. natus annos 45. at non intermissum est illud consilium. Prospere autem accidit, ut editionis curam in se reciperet D. *Henricus Ford*, Oxoniensis litter. arab. professor, quo sane peritiorem & aptiorem Anglia nunc habet neminem. Et ipse statuit, exhibere versionem in Bibliis polyglottis editam, sed emendatiorem tamen & perfectiorem. Paratur opus Oxonii in typographia Clarendoniana, confectis typorum formulis novis iisque præstantibus.

Propositiones Respondentium.

1. Libri Hiob auctor dici potest Moses.

2. Certe liber non est posterior ævo Mosaico.

3. Quæ a Mose nomen habent leges, non habent ipsum auctorem.

4. Lingua humana non est inventum humanum.

5. Haud multum exculti erant Aegyptii.

5. Ebræorum de Deo cognitio fuit recta.

7. A Persis & Chaldæis Judæi in exilium acti tum ritus multos, tum præcepta dogmatica haud pauca sumserunt.

8. Judæos notiones suas ad religionem spectantes miscuisse cum doctrina Zoroastrica, haud vere perhibetur.

9. Locus Josuæ XVIII. 8. 9. docet, Ebræis jam tum cognitas fuisse tabulas geographicas.

10. Dramaticæ artis ne periculum quidem ullum fecisse videntur Ebræi.

11. Quæ in libris Vet. Test. historice explicari possunt, non sunt tanquam vaticina referenda ad Christum.

12. Scriptores Novi Test. dicta Veteris a se citata non omnia bene sunt interpretati.